

קובץ גליונות

פרשת וישב

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול

הגראמ"מ שך זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

— ❁ —

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה

הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"ג קרליץ שליט"א

מרן רה"י

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי דוב לנדו שליט"א

מרן המשגיח

הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

מרת הנ"ה ע"ה בת ר' פנחס אריה לייב ז"ל

ומרת פרידה ע"ה הי"ד

נלב"ע נר חמישי דחנוכה כ"ט כסלו תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' פנחס בה"ר יצחק יוסף מרק זצ"ל

נלב"ע כ"ט חשון תשע"ז

תנצב"ה

לקראת סיום שנת המס 2016

ניתן לקבל על כל התרומות

קבלת מס המזכה לפי סעיף 46

דעו! בתרומתך הנך נעשה שותף מלא לזיכוי
הרבים הגדול וללימוד התורה של אלפי
הלומדים החשובים

ישר כח גדול לשותפים החשובים
בהוצאת הקובץ המורחב
החפצים בעילום שמם
שהוזילו מממנם לזיכוי הרבים

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א ניתן להנציח ולהקדיש ע"ג הקבצים בשבתות השנה הבעל"ט, ועי"ז להיות שותף בזיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה,
לתרומות ול הנצחות ניתן לפנות למס' 053-3145900
וכן ניתן להעביר דרך מכשירי "קהילות" בבתי הכנסת ברחבי הארץ, יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ולרשום קובץ גליונות וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

י"ד תמוז	בלק
כ"א תמוז	פנחס
כ"ח תמוז	מטות מסעי
ו' אב	דברים
י"ג אב	ואתחנן
כ' אב	עקב
כ"ז אב	ראה
ד' אלול	שופטים
י"א אלול	כי תצא
י"ח אלול	כי תבא
כ"ה אלול	נעבים וילך

ה' ניסן	ויקרא
י"ב ניסן	צו - פסח
כ"ו ניסן	שמיני
ג' אייר	תזריע מצורע
י' אייר	אחרי מות קדושים
י"ז אייר	אמור
כ"ד אייר	בהר בחוקותי
ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא
ט"ז סיון	בהעלותך
כ"ג סיון	שלח
ל' סיון	קרח
ז' תמוז	חוקת

ט' טבת	ויגש
ט"ז טבת	ויחי
כ"ג טבת	שמות
א' שבט	וארא
ח' שבט	בא
ט"ו שבט	בשלח
כ"ב שבט	יתרו
כ"ט שבט	משפטים
ו' אדר	תרומה
י"ג אדר	תצוה
כ' אדר	כי תשא
כ"ז אדר	ויקהל פקודי

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 184 | שנה ד' | פרשת וישב | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

הכל מכוון מראש

ליל ש"ק וישב. פתח רבינו ואמר: הנה מחר נקרא פרשת השבוע וישב, אם נתבונן במה שכתוב במהלך הפרשה, נראה שיש ללמוד מהתורה שכל המאורעות שעוברים על האדם שנראה לו כאילו זה לא טוב בשבילו, ובאמת אין זה נכון אלא בוודאי שהכל מביא את הגאולה השלימה לבסוף. וכדמצינו אצל יוסף הצדיק את כל השתלשלות הענינים, שהיה נראה שכל דבר לעצמו היתה רעה עבורו, ואין קשר בין דבר לדבר. ולימדה אותנו התורה הק' שבסופו של דבר הכל לטובת האדם, הכל בשביל להביאו לגאולה, וזה מה שסיפרה לנו התורה ללמדנו שהכל הביאו לגאולה להיות מושל שעי"ז נגאלו.

והוסיף רבינו ואמר: שזה ג"כ מה שמצינו במגילת אסתר שאומר הגר"א (אסתר פ"א) שלכאורה נראה שאין קשר בין מאורע למאורע, אבל כשהכול מסודר וכתוב רואים שהכל מכוון מלמעלה להגיע בסופו של דבר לגאולה.

וזה לימוד לבן אדם, שנדמה לו כאילו שקורים לו דברים לא טובים, ואינו מבין שבעצם הכל לטובתו להביאו לתכלית הטובה.

ומהאי טעמא בנס חנוכה אין מגילה, מכיון שבחנוכה היו ניסים גלויים ולכן לא הוצרכו לכתוב מגילה, משא"כ בפורים שהניסים היו בהסתה, הוצרך מגילה להכתב, שכל הדברים שהאדם יתבונן ויראה את כל המהלך הניסים שנעשו, ואילו בחנוכה הניסים היו גלויים.

ברכה על ניחום אבלים

ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולה ויבך אתו אביו (וישב לו, לה)

בעת שישב מרן הגרי"ש זצ"ל שבעה על בתו הרבנית עטל ברלין ע"ה הגיע רבנו שליט"א לנחמו. והיה ביניהם מו"מ וכדלהלן.

הגרי"ש העיר: דהנה בכתובות דף ח' מובא שתיקנו ברכה מיוחדת כלפי המנחמים 'בעל הגמול ישלם גמולכם' וכתבו הראשונים שם שזה ברכה עם שם ומלכות. והדבר פלא שלא די בקיום המצוה ובהבטחת הקרן והפירות בעוה"ז ובעוה"ב, וחז"ל תיקנו ברכה לזה?

ומרן רבנו שליט"א ענה: שמבואר שם בסוגיא ובר"ן שם, שברכה זו נאמרה על הכוס דוקא, והינו שיש כוס יין מיוחד של ניחום אבלים כמפורש בפסוק (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש' ועל כוס זה של ניחום אבלים תיקנו את הברכה ולא על עצם הניחום (א"ה ע"ש בהגהת הגר"א בכתובות).

עוד הוסיף רבנו דזה דוקא בסעודה וכמו שנהגו אחרים (א"ה כונתו להמבואר בבאר הגולה ביו"ד סי' שע"ח שמנהג הספרדים דבכל שבעת ימי האבילות אין האבל אוכל משלו אלא משל המנחמים, וממילא שעל סעודה זו והיין שבא מחמת סעודה זו תיקנו את הברכה. שזה נוסף על הניחום עצמו וכן הוא מנהג בני תימן כמבואר בס' בית מועד פי"ט ס"ח, ועי' במאירי בכתובות שם).

אמנם מרן הגרי"ש חזר וטען: שהיין זה רק היכי תמצא לברך, אבל הברכה הוא על הניחום עצמו 'בעל הגמול ישלם גמולכם'.

ורבנו שליט"א העיר דמצאנו כע"ז בברכת נישואין שתקנו ברכה כנגד הנאספים, אמנם העיר ע"ז הגר"א ברלין ששם זה ברכה לכבוד הנאספים, אבל כאן זה ברכה למנחמים עצמם.

מוקדש לע"נ הרה"ח רבי דוד נחמן בן רבי יעקב בלוי ז"ל

מחלוצי וראשי החינוך התורתי באר"י היה קשור בלוי"ג ליבדלחט"א מרן רבנו שליט"א

נלב"ע כ"ב כסלו תשנ"ב

נתרם ע"י בנו הרב מרדכי זאב שליט"א

לקבל מכות בשביל כיבוד אב

לכה ואשלחך (וישב לו, יג) פרש"י לשון ענוה וזריזות נזדרז למצות אביו ואע"פ שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.

מסתבר שיוסף לא חשב שיהרגוהו אלא הלך על דעת שאולי יעשו לו צרות או יכוהו.

ויל"ע מי שיודע שיכוהו ע"י שיכבד את אביו האם בכל זאת חייב לכבדו? אמנם האוה"ח לעיל פסוק ה' מביא שחז"ל מפרשים מש"כ ויאמר לו הנני שמסר את עצמו למיתה. וצ"ע איך מסר יוסף נפשו על מצות כיבוד אב? ועי' מקנה בקידושין ל"ט ב' שיוסף לא הי' מצווה לשמוע לאביו. ואם הי' דינם כבני נח יתכן שבן נח רשאי למסור נפשו גם על מצוה שלא נצטוו למסור הנפש, ועי' פרשת דרכים דרוש ב' ועי' בתיבת גומא.

להזהר מליצנות

בא לפני רבינו דרשן וא"ל ששמע שמפרשים פשט בפסוק (בראשית ל"ט ט ז') שאשת פוטיפר אמרה ליוסף שכבה עמי, כדי שיהא לו עבירה על מה לעשות תשובה, וא"ל יוסף (שם פסוק ט') איך אעשה הרעה הגדולה הזאת-כלומר בשביל תשובה איני צריך לעשות כזו רעה גדולה, ודי בעבירה קלה. ועוד-וחטאתי לאלקים-כלומר כבר יש לי עבירות ישנות שאני יכול לעשות עליהם תשובה.

ואחר שעבר רבינו לחדר השני לשיעור, אמר: פירוש זה הוא ליצנות מן הפסוק, הרבה הדרשנים מדברים דברי ליצנות, ואנשים אוהבים ליצנות, ולכן נהנים מכאלו דרשות, גם בשר חזיר זה מאד טעים (זייער גישמאק)!! וכל זה הוא בכלל ליצנות האסורה.

[ואכן בדקו ומצאו שהדבר נמצא בספרים קדומים באופן שונה לגמרי, שעל דרך הרמז אשת פוטיפר היא סמל ליצה"ה, שהוא "איש מלחמה ומלומד בערמוניות" כלשון המסילת ישרים, וכשהוא מפתה בתחבולותיו לומר עכשיו אתה אנוס וכו' והרי לבסוף תעשה תשובה, ובמקום שבעלי תשובה עומדים וכו' וכו', אז העצה היא לעמוד כנגדו ג"כ בערמוניות ולענות לו מיני' ובי' כנ"ל, וראה ברכות י"ז ע"א לעולם יהא אדם ערום ביראה ופירש"י להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראן].

הודעה משמחת

יצא לאור בס"ד

קונטרס כאיל תערוג

על עניני חנוכה וברית מילה

- ניתן להשיג בשבוע הקרוב -

בבני ברק: בכוללים, פוניבז', חזון איש, רשב"י, בית הלל, הר"ן (קרית הרצוג), עטרת שלמה (צעירים)

יששכר באהליך (רמת אהרן). בישיבות גאון יעקב וארחות תורה. בבתי כנסת נאות יוסף, ותפארת ציון. בחנות 'גל פז' בבני ברק. בירושלים: בישיבת מיה בית מדרש פוניבז' (רח' אבן האזל 17), בעמדות המכירה של י. בלוי בבתי הכנסת. במודיעין עילית: כולל עטרת שלמה, וכולל יששכר באהליך. ובארצה"ב: בחנויות הספרים "זונדל ברמן" 871-5316 (718)

מכתב חיזוק לימי החנוכה

לכבוד בני הישיבה הק' רנה של תורה בכרמיאל ד' עליהם יחי, עומדים אנו בימי החנוכה בו רצו היוונים להעביר על הדת והקב"ה בחסדיו הגדולים הצילנו והנה בימינו אשר החושך מנסה לגבור על האור על ידי אנשים אשר מנסים להפריע ללומדי התורה מבית ומחוץ, עלינו להתחזק ביותר בלימוד התורה, ועל ידי זה נזכה לאור הנצחי במהרה בימינו אמן סלה.

על שמירת בנות ישראל

בס"ד ל' הממונים על חינוך בנות ישראל בדרך ישראל סבא ד' עליכם יחי.

עומדים אנו בימי החנוכה אשר כתב הב"ח (ס' תר"ע) שעיקר הגזירה היתה על שנתרשלו בעבודה, ומזה ה' הכח לסטרא אחרא עד שיהיו צריכים לעמוד במס"נ נגד גזירת המלכות, והדברים אמורים גם לדורינו שיש כאלו שמנסים ורוצים לנגח בחינוך הטהור ע"י הכנסת לימודים שאין רוח חכמים נוחה מהם, **ע"כ עלינו לעמוד כחומה בצורה ולא לתת להם אחיזה בכלום.**

והדברים אמורים גם לגבי התלמידות, אך גם המורים צריכים לעמוד על נפשם לבל ילכו ללמוד במוסדות זרים שמלמדים שם לימודים אקדמיים, אלא אך ורק במסגרות בית יעקב, ותחזקנה ידי המנהלים אשר עומדים בעוז נגד פרצות אלו, ונקווה כי נזכה שיהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, הכו"ח.

להיות מוסיף והולך בעבודת ה'

הנה בחנוכה ה' נס שניצולו במה שניצחו את היוונים במלחמה, אמנם אע"פ שזה נס דמעט אנשים חלשים ניצחו אומה שלימה, בכל זאת זה לא נראה כ"כ למעלה מדרך הטבע, כמו הנס השני דפך השמן שהי' שמן שמספיק ליום אחד ודלק ח' ימים, דבזה ניכר הנס וההשגחה איך שהקב"ה אוהב את כלל ישראל, ועשה דבר שהוא למעלה מדרך הטבע לגמרי להראות שהם חביבים עליו יתב'.

והנה בשבת (כ"א ב') נחלקו ב"ש וב"ה באופן הדלקת הנרות בח' ימי חנוכה, ב"ש אומרים יום ראשון מדליק ח' מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי וכו', חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסים וטעמא דב"ה כנגד הימים היוצאים, חד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג, טעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין.

והיינו דלב"ש פוחת והולך כדמצינו בפרי החג שכתוב בתורה להקריב ע' פרים במשך חג הסוכות כנגד ע' אומות העולם, ובסוכה (נ"ה ב') אמרין א"ר יוחנן אוי להם לעכו"ם שאבדו ואין יודעין מה שאבדו, בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהן ועכשיו מי מכפר עליהן, דהם חושבים שעשו טוב לעצמם שהחריבו הבית, ואינם יודעים שהפסידו לעצמם, דהפריים שהקריבו היו מכפרים עליהם, וכדפרש"י שם בכדי שירדו גשמים בכל העולם לפי שידונין בחג על המים.

וכמו דמספר הפריים שהקריבו בכל יום ה' פוחת והולך, דביום ראשון הקריבו י"ג וביום שני י"ב וכו', כך גם בחנוכה פוחת והולך, דביום ראשון מדליקים ח' נרות וביום שני ז' נרות וכו', וטעמא דב"ה דמוסיף והולך משום דמעלין בקדש ואין מורידין, ולכן בלילה ראשון מדליק אחת ובלילה שני שתיים וכו'.

וצ"ב דבשלמא סברת ב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין, זה הלכה שצריך תמיד לעלות ולא לרדת, אבל בטעמא דב"ש משום פרי החג, הרי שם זה גז"כ שפוחתין כל יום ומה זה שייך לכאן?

ואולי אפשר לפרש דבביצה (ט"ז א') איתא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום, דהיינו ששמאי רצה לכבד את השבת וכשמצא בהמה נאה (דהיינו שמיה) הוא השאירה לשבת, דעכשיו הוא יודע שיש לו ומה שיהא אח"כ הוא אינו יודע, ואע"פ שיש הרבה בהמות נאות, מ"מ הוא השאירה לשבת שמא לא ימצא כזאת בהמה נאה, אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו שאין צריך לדאוג על אח"כ, ומה שמצא עכשיו יכול לאכול, ולכבוד שבת הקב"ה כבר יתן לו, ברוך ה' יום יום.

והנה בתורה כתוב שצריך להקריב במשך חג הסוכות ע' פרים, ביום ראשון י"ג וביום שני י"ב וכו' דהיינו לפחות פר אחד בכל יום, אבל אם ה' כתוב בתורה שצריך להביא במשך החג ע' פרים ולא ה' מפורש הסדר לפחות ולילך, נראה דב"ש היו ס"ל מסברא שצריך להקריבם בסדר זה

שכתוב בתורה, דהיינו ביום ראשון י"ג וביום שני י"ב וכו', כיון דאם ביום א' יש לנו י"ג פרים טובים צריכים להקריבם היום, דמי יודע מה יהא מחה ואע"פ שאינו שכית שלא יהא גם למחר, מ"מ גם בהנהגת שמאי לשמור הבהמה היפה לשבת, וכי חסר בהמות נאות בעולם שצריך לחוש ולשמרה, ואע"פ שזה יחיד וזה ציבור, מ"מ יתכן שיש בזה אותו הענין, דהא לשמאי שרצה לכבד להקב"ה ומצא בהמה נאה הוא שמרה לשבת, ואם למחר ה' מוצא יותר נאה ה' אוכל את זו ושומר את השניה לשבת, אבל כל זמן שלא מצא בהמה אחרת נאה הימנה, ה' משייר את זו לשבת.

ולפ"ז לב"ש אפילו אם לא ה' מפורש בתורה שצריך להקריב ביום ראשון דסוכות י"ג פרים וביום שני י"ב, אלא התורה היתה נותנת אפשרות לבחור איך לסדר את סדר ההקריבה, גם מסברא היינו אומרים דכיון שיש היום י"ג פרים צריך להקריב י"ג, דמי יודע מה יהא מחה, ואע"פ שאין זה שכית, אבל כיון שכ"כ חביב המצוה צריך להיות בטוח שהמצוה תתקיים בכל היופי וההידור, וא"כ צריך להקריב ביום הראשון י"ג פרים, אבל לב"ה לא היו אומרים כן אלא היו אומרים דמעלין בקדש ולא מורידין.

והמחלוקת דב"ש וב"ה היא בכללות, דשמאי ס"ל שלא לסמוך שיהא אח"כ, אלא צריך להיות בטוח שהמצוה תיעשה בתכלית ההידור, ומה שיש עכשיו צריך לעשות, דמי יודע מה יהא מחה, אבל ב"ה לא ס"ל כן אלא מעלין בקדש ואין מורידין.

ולפ"ז מה שנחלקו בנרות חנוכה הוא גם בפרי החג, אלא דבפרי החג אין מחלוקת הלכה למעשה, כי שם מפורש בתורה דהסדר הוא שצריך לפחות ולילך, אבל ב"ש ס"ל דגם לולא הגז"כ ה' ראוי לעשות כך בפרי החג, אלא שאז לא ה' חיוב ממש ולא ה' מעכב, אבל מצד ההידור מצוה ה' ראוי לעשות מה שיש עכשיו לראות שיקוים המצוה, ואע"פ דקרוי לודאי שיהא גם אח"כ, מ"מ המצוה מצריכה להיות בטוח שתתקיים בכל ההידור והשלמות, ולכן ה' צריך להקריב ביום ראשון י"ג פרים ולפחות ולילך.

וענין זה הוא ב' דרכים בעבודת ה', ועל הלל כתוב בגמ' מידה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנא' ברוך ה' יום יום, ובודאי גם שמאי היו מעשיו לשם שמים, אבל הוא ס"ל שזה לש"ש מה שדואג שתקוים המצוה בתכלית השלימות.

וב"ש לשיטתם ס"ל גם בחנוכה דפוחת והולך, דההלכה דמעלין בקדש לא נאמר לענין זה, אלא על כגון מה דא"ל להוריד מקדושת ס"ת ליקח ספרים (עי' מגילה כ"ו א') וכדו', אבל כשיש נידון אם לעשות היום או מחה, ס"ל לב"ש שצריך לדאוג שהמצוה תקוים בתכלית ההידור.

והנה אלו ואלו דברי אלקים חיים, אבל אנו פוסקים (עי' שו"ע סי' תרע"א) כב"ה, וצריך לדעת שצריך לעלות, ואפילו בעשיית מצוות, ואם בהקרבת בע"ח צריך לעלות, **כ"ש שאדם צריך לדעת דהעיקר שלו זה לעלות**, צריך לשאוף לעלות ואם לא עולים זה לא טוב, ועל זה צריך לעבוד כל החיים לעלות יותר ויותר בתו"ש, דבדברים אלו צריך לעלות לא בדברים אחרים.

וכל אחד יתבונן בזה שצריך לעשות מאמצים לעלות בתו"ש, ואם יעשה כך יהי' מאושר, הקב"ה יעזור שכל אחד יעשה את כל חייו להתעלות עד שיזכה להיות גדול בתו"ש. (ימלא פי תהלתך עניני חנוכה)

לא מוזכר במשנה

הנה לא מוזכר במתני' עניני חנוכה [וכמו שהעירו בזה] וי"ל דכל ההיתר לכתוב הוי מטעם עת לעשות לה', אבל אז מחמת חביבות הנס עדין לא שכחו וזכרו הדבר ולא ה' היתר לכותבו. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ואתה ברחמיך הרבים

י"ל דבמקום שיש חטא צריך להגיע לרחמים רבים, ולכן בברכת מחיה המתים כיון דכל דכל ענין המיתה הוא כתוצאה מחטא של אדה"ר באכילת עץ הדעת שנגזר ע"ז שהגוף ישחת וירקב ויעבור עליו מצב של חורבן כמש"כ בנפש החיים [ש"א פ"ו בהגה"ה] דאינו ראוי להתיקן בלי שיעבור עליו ההרס והקלקול, ובשבת נ"ה א' איתא אין מיתה בלא חטא, משו"ה בכדי לזכות לתחיית המתים צריך להיות רחמים רבים.

וכן מה שאומרים במוסף דג' רגלים יה"ר וכו' ועל מקדשך ברחמיך הרבים י"ל כיון שהביהמ"ק נחרב בסיבת חטאים ממילא בשביל להשיבו צריך רחמים רבים, וכן בעל הניסים בחנוכה ופורים אומרים ואתה 'ברחמיך הרבים' כיון שהגזירות היו בסיבת חטאים. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה)

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.
[הרבה הלכות והליכות בעניני חנוכה הובאו בשנים קודמות וכאן הבאנו רק דברים שלא הובאו שם]

השלמת מאה ברכות

ושאלתי עוד לרבינו שליט"א האם יש איזה שהוא הידור בדיון רואה על ראיית נרות חנוכה האם יהדר לברך על נרות הדולקים בשמן זית, או דחומרא זו היא דוקא במדליק ולא ברואה.

ואמר: דפשוט דאין זה נפק"מ דהעיקר בזה הוא הפרסומי ניסא, ול"ש ברואה מי שהדליק בשמן או בנרות שעוה, אם רואה הוי פרסומי ניסא והרי הוא בכלל רואה.

שליחות בנר חנוכה

מעשה שהיה בערש"ק חנוכה באחד הבחורים שהגיע להדליק נרות חנוכה בחדר האוכל של הישיבה, סמוך לשקיעה ושם לב שאחד הבחורים הכין את חנוכייתו ועדיין לא הדליק, ובדאי לא יספיק להדליק עד שבת והסתפק האם יכול להדליק את חנוכייתו של חברו [שהכניח חבירו מבעוד יום].

ושאלתי למו"ר הגר"ל שטיינמן שליט"א ואמר דיש לדון ולפלפל בזה בכמה דרכים משום דין זכין לאדם שלא בפניו האם ידליק ויברך, ומש"כ המשנ"ב (בסי' תרעה סק"ט) דאם עושה שליח צריך המשלח לעמוד שם בשעת ברכה, היינו דוקא דהמשלח אינו יוצא ידי חובת ברכה אם אינו עומד שם דהברכה הוי חובת גברא ולא שייך ע"ז שליחות, אבל השליח בכל אופן מברך.

אמר בטעות למדני חוקיק

מעשה שהיה באחד האברכים שטעה והתחיל לברך ביום שני של חנוכה "ברכת שהחיינו" וקודם שחתם שהחיינו וקיימנו וכו' נזכר שאין מברכין שהחיינו רק ביום א' וכדי שלא תהיה ברכתו לבטלה חתם 'למדני חוקיק', ואולם עשה טעות, שאילו לא היה חותם לכאורה לא היה נחשב הפסק כיון שאפילו חתם שהחיינו וקיימנו אינו הפסק כיון שהוא מענינא, אבל עכשיו שחתם 'למדני חוקיק' שהוא לא מענינא כלל נחשב הפסק וצריך לחזור ולברך, וכעת יש לדון על איזה ברכות צריך לחזור האם על כל הברכות או רק על ברכת להדליק?

והנה לכאורה כיון דהוי הפסק צריך לחזור על כל הברכות, שהרי כתב הרמ"א (סי' תרע"ו) ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק, ומזה שצריך לברך כל הברכות עובר לעשייתו מוכח שאף ברכת שעשה נסים היא על ההדלקה, ואם סח בין הברכות להדלקה צריך לחזור ולברך.

אולם מרן הגר"ל שטיינמן שליט"א אמר דכיון שמבואר בשו"ת רעק"א (מ"ח סי"ג) שאם נזכר שלא בירך לאחר שהדליק את כל הנרות שוב אין יכול לברך ברכת להדליק, אבל ברכת שעשה נסים ושהחיינו ביום הראשון יכול לברך, דלא גרע מרואה נ"ח שמברך שתי ברכות אלו) והובא במ"ב שם סק"ג ובשעה"צ (סק"ח) א"כ אף שהפסיק קצת כיון שלא בעינן ממש עובר לעשייתו ויכול לברך על הראיה שפיר א"כ ברכתו יכולה לחול על הראיה.

הקדים את הקריאה בר"ח טבת

הרמ"א באו"ח סו"ס תרפ"ד כתב דאם הקדים את הקריאה של חנוכה שאינה תדירה לקריאה של ר"ח צריך להפסיק, ובחי' רעק"א זבחים דף נ"א א' הביא דהקרבן נתנאל חולק על הרמ"א וס"ל שלא יפסיק את האינו תדיר משום דאין מעבירין על המצות חמיר מקדימה תדירה.

ויל"ע מ"ט לא מיפטר משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, וכיון שעוסק כבר במצוה שאינה תדירה הרי הוא פטור מלקיים עכשיו את התדירה, ואף בקריאת התורה דמיירי הרמ"א י"ל דכל תקנת קריאה היא מצוה בפני עצמה ואי"ז רק מצוה כללית של קריאת התורה. ובעצם הנידון עי' בט"ז שם ובאחרונים דתמחו דהא סוגיא ערוכה היא כאן וצ"ע.

ביטול הנרות

תוס' זבחים ע"ב ע"א כ' דחתכה של חטאת וכו' אפי' תבטל לא חשיב ראוי להתכבד בפני אורחים כהנים וכו' אבל של חטאת בשל חולין קאמר התם דלא תעלה.

בתרומת הדשן (סי' ק"ג) הוכיח מדברי התוס' לענין נרות חנוכה דחשיבי דבר שבמנין אע"פ שאם היו של חול לא היו נמכרים במנין, מ"מ השתא הן דברים שבמנין שהרי מדליקין אותם במנין כל לילה והובא להלכה באו"ח סי' תרע"ג. וצ"ע דנרות חנוכה אין מונין כמה נרות יש אלא כמה שלהבות יש, כמבואר בשו"ע סי' תרע"א סעי' ד', דהא באם ישימו קערה וכל שלהבת רחוקה מהשני' כמלא אצבע בזה סגי להיות נחשב כפי מה שצריך באותו לילה א"כ אין החשיבות בנרות אלא בשלהבת.

וזה תלוי אם הכונה דמחמת שהדין מחייב להדליק כמה נרות זה משוי לי' דבר שבמנין, באמת יקשה דהדין אינו מחייב נרות לפי מנין דהא באם השלהבת רחוקה מהשני' כמלא אצבע כבר סגי, אבל אם הכונה מחמת שיש דין מנין בחנוכה י"ל דכיון דלמעשה מדליקים בשביל זה נרות במספר הוי דבר שבמנין דאע"פ שהעיקר הוא השלהבת, מ"מ משום זה כבר מדליקים נרות לפי המספר שצריך להדליק.

נר חנוכה של עש"ק ודאי שאין עולה למאה ברכות דהא עדיין הוא יום חול לכל דבר, אלא אפי' נר שבת אינו עולה למאה ברכות [א"ה ונראה שדעת רבנו שליט"א שתפילת מעריב כן נכלל במאה ברכות של שבת והיינו שהיום הולך אחר הלילה לגבי מאה ברכות, ודנו בזה האחרונים (כ' צדיק כתמר יפרח)]

יופי או שווי

נשאל הגר"ח קנייבסקי שליט"א האם עדיף להדליק במנורה ישנה של כסף ששוה הרבה אבל לא יפה כ"כ, או עדיף להדליק במנורה יפה של פח שנראה יפה אבל הוא זול.

האם ערך כספי עדיף או יופי עדיף?

והשיב: ע"פ הא דאיתא בירושלמי יומא [פ"ו ה"א] ספק היכא שיש ב' שעירים לפני אחד שהוא שמן ואין מראהו טוב, ואחד מראהו טוב ואינו שמן כ"כ איזהו קודם? ופשוט הירושלמי מקצירת חטים לצורך העומר ששמן בגופו עדיף ממראה וה"ה בשעיר ביוה"כ עיי"ש ומוכח לכאורה דערך עדיף מיופי. אמנם אמר הגרמב"ז שליט"א ששמע מרבנו שליט"א שדעתו שיופי עדיף. (הליכות יעקב)

התנה שיקנה בכסף דברים אחרים

מעשה שהיה בבעל תשובה שאביו אינו שתו"מ ונתן לו סכום של כסף דוקא ע"מ שיקנה פלאפון, והוא רוצה לקנות עם זה חנוכיה ושמן וכל צרכי חנוכה, ושמעתי מהגר"א דינר שליט"א ששמע מהגר"ל שטיינמן שליט"א דתלוי מתי אביו התנה עמו שיקנה בסכום הכסף דווקא פלאפון, דאם התנה בשעה שנתן לו המעות, אכן הוי כעין מצוה הבאה בעבירה, ולכתחילה אין לו לקנות עם זה צרכי חנוכה, אבל אם רק זמן מה לאחר שנתן לו המעות התנה עמו כן, זכות הבן לעשות בכסף כרצונו, שכן קנה המעות משעה שנתנם לו אביו.

פמוטות או חנוכיה

הסתפקו למי שיש בידו כסף לקנות או חנוכיה יפה או פמוטות לנרות שבת יפות מה צריך להעדיף?

והנה כתב השו"ע (סי' תרע"ח ס"א וס"ב וס"ג ס"ג) מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת יקנה נר שבת מפני שלום ביתו, ואולם אין זה שייך אלא לנר עצמו, וכמו שפרש"י בשבת (כ"ג ע"ב) דאין שלום בבית בחושך ובאפילה בלא נר אבל בענינו שהנר קיים והשאלה היא רק מה להעדיף פמוטות לנרות שבת או חנוכיה לנר חנוכה לא שמענו?

אולם במאירי בשבת שם כתב הטעם משום דמצות הדלקת הנר שייכת לאשה, ומשום שלום בית יש להעדיף את מצות האשה על הבעל [א"ה ולפי"ז נו"נ הגרשז"א זצ"ל בהליכות שלמה חנוכה עמוד רס"ג דאם האשה גרה לבד אולי חייבת כנר חנוכה עיי"ש].

ולפי"ז לכאורה ה"ה בענינו יש להעדיף את קניית הפמוטות לאשה מאשר את קניית החנוכיה לבעל, שהרי יש להעדיף את מצוותה של האשה משום שלום בית. **ומרן הגר"ל שטיינמן שליט"א** אמר דיש להעדיף לקנות את הפמוטות להדלקת נרות שבת שהיא כל השנה, מאשר חנוכיה לחנוכה שהיא רק לשמונה ימים. (שיעורי הגרמ"ב זיבלברג שליט"א)

לא הספיק להדליק בערב שבת

מי שלא הספיק להדליק נרות חנוכה בער"ש יכול לברך ברכות הרואה אף בליל שבת.

אמנם עי' באשל אברהם (בוטשאטש סי' תרעט) שאירע שנתאחר ביום א' דחנוכה שחל בשבת ולא הספיק להדליק נ"ח עד השקיעה, והעמיד קטן שהגיע לחינוך שידליק במקומו דשבות מותר במקום מצוה (ספק חשיכה ושבות של קטן) ומ"מ היה מסופק אם לברך שעשה נסים ושהחיינו על הנרות שהדליק קטן כיון שיה"א (שו"ע סי' תרע"ה סעי' ג') שאין יוצא יד"ח ע"י קטן, ולכן הרהר הברכות בלבו עכ"ד.

וצ"ע אמאי לא המתין לליל שבת לברך על נרות של חברו מדין רואה, והרי גם מי שהדליק יש לו ברכת רואה וכמוש"כ רע"א (מהדו"ת סי"ג) דמי ששכח לברך עד אחר ההדלקה יכול לברך שעשה נסים ושהחיינו דלא גרע מרואה? ולכאורה רואים מדבריו שלא נתקן דין רואה כלל בליל שבת וכמוש"כ בשו"ת פני מבין סי' רכ"ז. [ועיקר פסקו חידוש הוא ואינו להלכה] ואולם מפשטות הפוסקים לא משמע כן אלא יכול לברך ברכת הרואה בליל שבת, **וכן שמעתי מרבנו הגר"ל שליט"א**.

ואמנם יש לדון אם יכול לברך ברכת הרואה על נרות בית הכנסת, ושאלתי לרבנו שליט"א ואמר דאין זה נר מצוה אלא נר מנהג ואינו בכלל ברכת הרואה [א"ה וראה אשל אברהם מבוטשאטש סימן תרע"ו ס"ג, ואגרות משה או"ח ח"א סימן קצ"ז, והליכות שלמה רס"ד]

עולם הישיבות

ישיבת אשרי האיש

הוקם בשכונת בית וגן בירושלים בשנת תשנ"ט ע"י הגאון רבי יוסף צבי בן פורת שליט"א לבחורים חוזרים בתשובה.

במדרגתו דהיינו אם הוא בינוני לעשותו טוב, ומטוב לטוב מאוד, וממציין למצויין מאוד וכו'.

היכן נמצא הגישמאק

באחד הפעמים שאל רה"י שליט"א את רבנו שליט"א האם להשתדל שילמדו בישיבות חלק מסודר מהמסכת, או את כולה בלי דילוגים וכך יהיה לבחור הרגשה שרכש קנין בדבר.

אמר רבנו: החזו"א היה טוען כך [בערך] פעם אדם היה לומד, היה יודע. ממילא כשנשאר "בעל הבית" גם כן למד, גמ' רש"י תוס', היום שאין לנו גישמאק בלי הקצות ובלי כל הדברים הטובים, אז ממילא אין גישמאק ללמוד כך גמ' עם רש"י ותוס', כך החזו"א היה טוען.

ושאל רה"י: אז צריך להתחיל להרגיל אותם לגישמאק בגמ' רש"י ותוס'. ואמר רבנו שבוודאי היה מעלה לגמור מסכת כראוי אבל התרגלו ללמוד עם רעק"א קצות וכו' וכו' ובזה הגישמאק וצריך הרבה מחשבה והתבוננות איך ללמד, וסיים: היצה"ר הוא איש מלחמה, שווערע מלחמה.

לימוד עם בעלי בתים

עוד שאל רה"י: התבקשתי לשאול האם כדאי שאברכים ילמדו עם אלו שיוצאים לעבוד וללמוד לימודי השכלה?

ואמר רבנו: הוא יכול ועלול לקלקל את האברה, תתאה גבה, הרע יותר חזק, יכול להיות שיביא תועלת אבל רוב הפעמים הרע גובר וצריך שאילת חכם [הסכים שאולי יהיה טוב שיקבעו שיעורים לקבוצות בכל יום, כעשרה בעה"ב עם רב].

ומתוך הדברים היה מובן שדוקא לאותם שהם פרשו מהישיבות, אבל פשיטא שמי שבא להתקרב כגון בלב לאחים אידי דטריד למבלע לא פליט.

ואמר באריכות: שכתוב שהקב"ה לקח את חנוך כדי שימות בצדקתו ולא יחטא ויתקלקל, וכי לכל אחד הקב"ה עושה כך, שמי שעומד לחטוא ממיתים אותו?

אלא שחנוך עשה ככל יכולתו ומי שעושה את כל מה שהוא יכול בכל כוחות נפשו אז יש סייעתא דשמיא מיוחדת, ורק חנוך שעשה כן הצילו הקב"ה שימות בצדקתו כשהוא תם וישר מפני שלא יכול לעמוד בקושי הנסיונות שעתידיים לבוא, וכך כשעושים בכל הכח יש סייעתא דשמיא שאז הקב"ה עושה וזהו עסק טוב כי האדם בכוחו, ואז יש סייעתא דשמיא והקב"ה עושה.

לא מתאים כל אחד

וסיפר רה"י שת"ח מופלג אחד עסק בפתיחת ישיבה והלך לרבנו שליט"א, ורבנו אמר לו שאינו סבור שיצליח וכו' ושאל במה אני יותר גרוע מאחרים? ואמר רבנו שהן אמנם כוחך יפה מאוד בבקיות ובידיעת התורה והכול צריכין למרי דחיט, אבל מה נעשה שלזה בחורים אינם נמשכים. ולאח"כ התלונן אותו א' [לפני ידידין] למה ריפה רבנו שליט"א את ידו?

ונכנסו לשאול את רבנו ואמר: בוודאי שהייתי רוצה מאוד לעזור לו בכל מאודי לפתוח ישיבה, אבל צריך להיות רואה את הנולד ולהחזיק ישיבה כזו ו"שתצליח" הרי זה קשה מאוד.

בשעת גזירה

וכשהיו הקיצוצים בישיבות הגיע רה"י לרבנו שליט"א ודיבר עמו באריכות על כך, ואמר לו רבנו 'תמיד כשהיו גזירות יצא טוב, היתה גזירה להשליך ליאור את הנולדים ומה היה בסוף יצא משה רבנו. ואז דיבר בחריפות גדולה על אותם המקצצים שעונשם גדול.

לדעת עוד פרקים

בתוך הדברים הזכיר רבנו דבר מפרק 'שור שנגח את הפרה'. ואמר רבנו שראש ישיבה צריך לדאוג שלמרות כל העיסוק עם התלמידים ישאר לו זמן ללמוד שאר דברים, שילמד גם פרק הפרה וכו'.

ואמר רבנו שרק רבנו החפץ חיים היה בכוחו להתחזק ישיבה במסירות נפש, בלי שתיגרם לו שום הפרעה בעבודתו מחמת זה.

הוקם בשכונת בית וגן בירושלים ע"י הגאון רבי נבריאלי יוסף לוי שליט"א וזכיום עברה לדמת בית שמש א'.

ישיבת באר התורה

ביקור רבנו

רבנו שליט"א הגיע לישיבה בבית וגן אור לז' תמוז תשס"ה ונשא דברים ארוכים בחובת האדם בעולמו. ונדפס בקונטרס בזכות האמונה עמ' 84-91. ונביא קטע אחד מתוך הדברים: מי בעיקר צריך לעבוד [ביראת שמים]? אנשים שברחוב אין להם זמן לזה, אין להם לצערנו ראש לזה, טרודים הם בעסקיהם וכמה אפשר לדרוש מהם?

אבל בני הישיבה שהם נמצאים בתוך ד"א של הלכה. עליהן מוטל האחריות ביותר להתחזק בענינים האלה.

גדלות הגר"ש

סיפר רה"י: כתלמיד מרן האבי עזרי זצלה"ה הייתי בא אל מרן זצלה"ה עם ספיקות, ובערוב ימיו של מרן זצ"ל התחלתי להכנס לרבנו שליט"א. בפעם הראשונה שנכנסתי אמר לי הלא אתה תלמיד של מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, והתחיל לדבר בגדלות הגר"ש ודיבר בהפלה על גדלותו בתורה, והוסיף: שנראה לו שהגר"ש זכה להעמיד בדורנו תלמידים יותר מכל ראשי הישיבות.

למעבר בבית שמש

שח רה"י שליט"א: מה טוב ונעים דאגת רבנו לעולם במסירות עצומה, ועם שכל עולם התורה על שכמו, תמיד נותן לי תחושה חמימה לישיבתנו והיה דואג דאגתה, וכל פעם מתעניין במצבה במספר הבחורים שלומדים בה ומצב הרבנים, והיה אכפת לו העול מחמת השכירות הגבוהה מאוד שהישיבה משלמת.

ועל כן כשבאתי יחד עם מו"ח הגאון הגדול ר' אהרן פלדמן שליט"א ראש ישיבת נר ישראל להתיעץ עמו על מעבר הישיבה לבית שמש, בירך ע"ז בחום וראה בזה ברכה בגשמיות וממילא ברוחניות, וכשבאנו להתיעץ עדיין לא היה בידנו מאומה ולא ידענו מהיכן נממן את העלות של מליונים של המבנים, ורבנו שליט"א נתן את ברכתו בחביבות ובאריכות מיוחדת, ואף נתן בעצמו תרומה לכך.

וברכת רבותינו התקיימה שלא כדרך הטבע, ובתוך חודשים ספורים נכנסו סכומים גדולים מאוד, יותר מכל השנים הקודמות [וכבר בדרך חזרה לירושלים מבית רבנו התקשרו לתרום סכום הגון תיכף לברכה].

להקדיש לכל בחור

ועם גודל המעמסה של כלל ישראל על כתפי מרן שליט"א מה יקר בעיניו עלייתו של כל יחיד, ולימוד פרטי, וראיתי כמה פעמים שלדברי הכלל הקדיש זמן קצוב, ולענינו של בחור פרטי הקדיש זמן רב מאוד [והדריך אותנו שעיקר העבודה היא להעלות כל בחור

בשל נכונות של מספר אברכים ליטול על עצמם את העול הכבד של גיוס המשאבים למען המשך הדפסת הגליון והפצתו, ובזכות היענות יפה של רבים מקוראי הגליון, הגליון ממשיך לצאת במהדרה מודפסת. עם זאת, בכדי שנוכל להמשיך בזה יותר מתקופה קצרה אנו עדיין זקוקים לעזרת הציבור העלות לשנה הקרובה הוא סכום גדול של רבבות שקלים, ועדיין לא הגיעו למחצית הסכום.

לע"נ
טויבא יהודית בת ר' יוסף
נלב"ע כ"ט כסלו

לע"נ הרבנית מרת עלקא סערייל
ב"ר אברהם קרלינסקי ע"ה
נלב"ע כ"ד כסלו תשנ"ט
הונצח ע"י בני משפחתה

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

גיליון מס' 208 | פרשת וישב
תשע"ז שנה ד'

גליון זה יוצא לע"נ
הרב ר' יהושע אליקים
ב"ר יוסף הכהן ז"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

נס הנוכה בזמן הזה - אמונת חכמים

מעשה נפלא על הס"ד של השומעים לגדולי ישראל ללא התחכמויות, כפי ששמעתי ממי ששמע מבעל המעשה: במוצ"ש שעבר נכנס למרן הגר"ח, ראש כולל חשוב שהיה אמור לטוס למחרת לחו"ל לגיוס כספים, לקבל את ברכתו לקראת הנסיעה. כשאמר להגר"ח שנוסע לחו"ל הגיב מיד למה לצאת לחוץ לארץ! הדבר היה לפלא גדול כי לפניו היה מנהל מוסד אחר שאמר שנוסע לחו"ל ומרן ברכו בברכה והצלחה, ראש הכולל אמר שהוא בעל חוב והוא חייב הרבה כסף לאברכים ואיך יכול להשאר ולא לצאת לחו"ל לאסוף כסף, אך מרן הגיב ואמר תסע לצפת!!! לא לחו"ל! ראש הכולל יצא מהחדר ופגש ידיד וסיפר לו את דברי הגר"ח, הידיד נכנס איתו שוב ואמר להגר"ח שהוא חייב הרבה כסף וכו' הגר"ח אמר לו אם אתה רוצה חסע, אבל אני נתתי ברכה על נסיעה לצפת! ראש הכולל שמע לדברי הגר"ח ביטל את הטיסה ונסע למנוחה בצפת. ביום ראשון בערב הלך לבית הכנסת צאנו בצפת ולמד שם עד שנרדם על השולחן, בשעה 10:30 התעורר ושאל מישהו מתי יש מניין למעריב אמרו לו שיש כאן במקום מעריב בשעה 11:00, וכך נשאר במקום עד 11 והתפלל מעריב, לתפילת מעריב ראה שהגיע למקום יהודי אמריקאי, ולאחר התפילה החליט לגשת אליו ולנסות את מזלו. ראש הכולל סיפר ליהודי הנ"ל את דברי הגר"ח, והוא - כמו בסיפורים - מיד שאל כמה כסף אתה צריך, ראש הכולל השיב את הסכום שחסר לו, הלה אמר לו תן לי לבדוק את זה ולמחרת הגיע עם 2 צ'קים על כל הסכום!! ובנוסף אמר שישתדל לעזור לו גם בהמשך! וכשסיפרו לרבינו את דבר המעשה אמר בזה הלשון:

"מי ששומע ומאמין, ה' עוזר לו".

בברכת שבת 2018

והנוכה

יחזקאל 16:12 (א"ב)

יצא לאור הספר

"בית אמי"

עדות חיה ומרגשת מתוך הבית פנימה
על חייה המופלאים של

הרבנית **בת שבע אסתר** ע"ה א"ח

למרן רבינו הגר"ח קניבסקי שיבליחט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים

הפצה ראשית "גיטלר"

פשט על הפרשה

"וישלחו מועמק הברון" (ל, יד)

כ' בעה"ט ליוהו עד חברון א"ל אבא חזור בך א"ל כתיב ידינו לא שפכה ולא פטרנוהו בלא לוי' וזהו שאמרו בפרק עגלה ערופה נפטר ממנו. וקשה האין ניזוק הא אמר' בסוטה מ"ו ב' כל המלוה את חברו ד' אמות אינו ניזוק ועוד הרי שלוחי מצוה אין ניזוקין. וי"ל כיון שיצא לו טובה עי"ז שמלך על מצרים אין זה נקרא היזק, ודוגמתו אמר' בברכות ט' ב' כל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל היום אר"ז אינו והא אנא סמכי ואיתזקי א"ל במאי איתזקת דאמטית אסא לבי מלכא התם נמי מיבעי לך למיתב אגרא למיחזי אפי מלכא דאר"י כו' ומבואר דאם יצא לו טובה עי"ז אינו נקרא היזק.

(שעמא דקרא)

פנינים לחנוכה

האם החזון איש והסטיפלער שרו מעוז צור.

לגבי שאלה האם החזון איש אמר ושר 'מעוז צור' בחנוכה? השיב רבנו החזון איש לא אמר, לא היה לו חוש בנגינה, אבל אהב לשמוע ושמע כיצד אבא שר מעוז צור. (לאבא זצ"ל היה חוש בנגינה, והשתמש בו כאשר לא היה כסף לנסוע לא"י והשכיר את עצמו בימים נוראים לחזן בפניסק בבית הכנסת ומכסף זה נסע לארץ ישראל). (אחד הנכדים שאל, האם לסבא יש טעם בנגינה? והשיב: לא טעם גדול, אבל אם זה קול יפה ובנעימה למה לא, אבל לא יותר מדאי, כי זה ביטול תורה). סיפרתי לרבנו שרבי פנחס קלמן שליט"א היה לו קיר משותף עם האבא ושם לב שהניגון בגמ' בשבת היה אחרת מיום חול. זה אמת (אך לא חשב קודם לפני הלימוד בשבת עכשיו צריך לנגן ניגון אחר של שבת אלא נעשה מאליו כך בשבת, שהתנגן ניגון אחר).

(סיפר לי רבי ישי מנדל שליט"א שיהודי פלוני (נקב בשמו) יר"ש זקן חסיד ברסלב התפלל פעם אצל חזו"א והתפלל לפני העמוד בר"ח, ואחרי התפילה שאל אותו החזו"א מדוע לא שר בהלל, ור' ישי אומר לי שאפשר שאמר לו כן כי רצה לחזקו. ת. כך מסתבר).

(מתוך הספר 'דרך שיחה החדש' הנמצא בשלבי עריכה מתקדמים)

עלי שי"ח

"בואי כל"ה"

בימים אלו של אמצע חודש כסלו, אוהו רבינו במסכת עבודה זרה, כשמיד לאחריה הוא לומד מסכת הוריות, ולמחרתו הוא לומד ביום אחד ממשניות של עדויות ועד לסוף המסכת, כלומר את כל משניות אבות, מסכת אבות דרבי נתן, מסכת סופרים, שמחות, דרך ארץ רבה וזוטא, כל"ה וכל"ה רבתי, שבע מסכתות קטנות (ולפני שנים רבות חיבר רבינו פירוש ארוך ונפלא על כל מסכת משבעה מסכתות אלו), כל זה בס"ד גומר ביום אחד, רבינו רגיל לומר כי 'אינו מבין מה קושי יש ללמוד הכל ביום אחד, רק צריך שלא יהיו הפרעות'.

לפני כשלוש שנים אמר רבינו לבני ביתו שבלמוד מסכת כל"ה - העוסקת בין השאר בעניני נישואין, יש סגולה מיוחדת לזיווג הגון, ועל כן הוא מעונין אחרי שמסיים את המסכת יתנו לו השמות כדי לברך במיוחד את אלו הזקוקים לזיווג. באותה שנה, מיהרו בני הבית והביאו כעשר שמות שזכרו באותם רגעים, כשמרן שליט"א סיים את כל המסכת הוא בירך באופן פרטי את כל השמות שימצאו את הזיווג במהרה, תוך כדי שהוא מציין כי 'אנו עוסקים באותו ענין של זיווג, והקב"ה יעזור להם'. מיותר לציין כי תוך כמה חודשים כל אלו שהיו רשומים שם - מצאו את זיווגם בשמחה ובקלות.

לשנה האחרת (שנה שעברה) כבר התכוננו מראש... בני הבית כבר רשמו במשך כמה שבועות עשרות שמות של בחורים ובחורות הזקוקים לזיווג וכשלמד מסכת כל"ה כבר היה תחת המסכת ערימת דפים, כשגמר את המסכת הוא בירך שם שם (דבר שכמעט ואינו עושה) באופן פרטי. לפני ימים אחדים שמענו, כי התארכ אחד הבחורים האחרונים שעוד נשארו באותה רשימה שלא התארכ עד היום.

גם בחודש זה, כשהגיע מרן שליט"א למסכת זו הכינו בני ביתו רשימה שהתארכה מאוד, עמך ישראל זקוקים לזיווג, ונעתיר להקב"ה שאכן יקבל את התפילות של כולם ויחד עם כוח התורה של מרן שליט"א יתקיימו כל הברכות וכל הזקוקים לזיווג יזווגו במהרה אמן כ"ר.

בכותל המערבי עם רבי מאיר סטפנסקי

קריעה על החורבן

"הלכה פסוקה היא, כי מי שלא ראה את ירושלים החרבה ואת הכותל המערבי שלושים יום, צריך לקרוע בבגדו. הנסיעה הקבועה בראש חודש נועדה לחסוך לאבא את הקריעה. אבא היה משנן את תלמודו כל הנסיעה, וכשנראה ירושלים העתיקה, היה מודיעים לו, ואבא היה מפסיק מלימודו וקורע. כל מי שהיה מעל גיל בר-מצוה או בת-מצוה ולא הגיע לכותל שלושים יום, היה קורע אף הוא את בגדו ואומר את הפסוקים הנאמרים עם הקריעה.

כעבור תקופה הגיע אבא למסקנה כי הנסיעות מפריעות לו בלימודו ופסק מכך, ורק מדי פעם הצטרף לנסיעה עם סבא הסטייפלר במכוניתו של ידיד משפחתו רבי מאיר סטפנסקי".

חכמה עמוקה

"בשאלות קשות היתה אמא נועצת באבא, ומהוראותיו לא זזה ימין ושמאל. כשאבא לא היה בבית והשאלות היו דחופות, היתה מפנה את השאלות אל רבי אהרן לייב שטיינמן, כדברי אבא, שרבי אהרן לייב הוא גדול הדור".

ספר 'דרך אמונה' ששלח אבא לרבי אהרן לייב שטיינמן

ההקדשה על הספר:

בס"ד חשוון תשע"ה שנת השמיטה

למחותני ידי"ג מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א יזכה לאריכות ימים ושנים להנהיג את כלל ישראל עד ביאת גואל צדק חיים קניבסקי

קטעים מתוך הספר החדש "בית אמי"

עדות חיה ומרגשת מתוך הבית
פנימה על חייה המופלאים של
הרבנית בת שבע אסתר
קניבסקי ע"ה, אשר נכתבה על
ידי בתה הרבנית ר. צביון תליט"א

החנוכה של אמא

החנוכה שקיבל אבא מסבא רבי אריה

"בשנותיה האחרונות
נהגה אמא בחנוכה
מנהג חריג - לאחר
שיצאה ידי חובה
בהדלקתו של
אבא, היא הייתה
מודליקה נרות
נוספים בחנוכייה
מפוארת..."

וכך היה המעשה:
אחד מידידי
משפחתנו העניק
לאבא חנוכייה

מפוארת במתנה, אולם אבא, שרגיל להדליק בחנוכייה
שקיבל מסבא רבי אריה לוין, מיאן להדליק בה. כדי לשמח את
אותו ידיד החלה אמא להדליק גם בה, כמובן ללא ברכה.
במשך כל השנים הייתה אמא מכינה בעצמה את הפתילות
לחנוכייה של אבא."

הקפדה על מים אחרונים

"מספרת דודתי הרבנית ישראלזון:

שני עניינים בהלכה שקיבלתי מאבי נחרתו בתודעתי באופן מיוחד:
'התרת נדרים' בערב ראש השנה ו'מים אחרונים' בסוף הסעודה.
בערב ראש השנה היה אבא קורא לנו, הבנות שמעל גיל בת-מצווה,
מושיב שלושה אנשים, והם ערכו לנו התרת נדרים. כך נהגנו מדי
שנה בשנה.

על 'מים אחרונים', הוסיפה וסיפרה, עורך אותי אבא אחר נישואי.
תמיד נטלו 'מים אחרונים' בבית, אבל לא זכור לי שדיברו על כך
באופן מיוחד. פעם, כשבאתי לשבת להורי, בירכתי ברכת המזון
בסעודה שלישית מבלי ליטול 'מים אחרונים'. אבא חש בכך והזכיר
לי: "שׂוֹרָה, מים אחרונים! מים אחרונים!" מילותיו של אבא, שהיו
מדודות ושקולות, היו קדושות בעינינו. די היה בשתי מילים אלו
כדי שלעולם לא אשכח ליטול 'מים אחרונים'..."

הסבא הגדול הרב אלישיב, בנטילת מים אחרונים בברית לגין.

במוצאי יום טוב עם השטריימל

שטריימל כמנהג ירושלים

"כאשר הגיעה לפרקה חיה, בתם השלישית של סבא וסבתא לוין,
הוצע לשדכה עם הבחור יוסף שלום אלישיב, בן יחיד להוריו -
אביו רבי אברהם, 'הרב מהומלא', ולאמו מרת חיה מושא. סבתא
חיה מושא הייתה בתו של המקובל הקדוש רבי שלמה אֶלְשֵׁז
(עליאשאו) זצ"ל, שנודע בכינוי 'בעל הלשם' על שם ספרו 'לשם
שבו ואחלמה'.

כשהגיעו ה'לשם' ומשפחתו לארץ, הראה להם הסבא רבי אריה
את הלבוש הנהוג בירושלים. ואכן, מאז החל ה'לשם' לחבוש
ספודיק, וה'הומלער רב' - שטריימל.

אותו ספודיק התגלגל והגיע לידי סבא הסטייפלר: כאשר נישאו
אבא ואמא, מסר רבי אריה את הספודיק לאבא כדי שיחבוש אותו
בשבתות ובמועדים כאשר הוא עולה ירושלימה לבית חמיו, לבל
יהיה יוצא דופן ביניהם. אולם הסטייפלר הורה לאבא: 'אינך צריך
לחבוש את הספודיק, הביאהו לי'. מאז עבר הספודיק לרשותו של
הסטייפלר, והוא היה חובשו בברכת המזון של סעודה שלישית.

אחר פטירתו של הסטייפלר זצ"ל הניחו את הספודיק בשקית,
וכשפתחוה לאחר כשנתיים, ראו כי הוא התפורר ואינו. כיום
חובש גם אבא שטריימל במועדים - בקידוש ובברכת המזון. הוא
אבא החל בכך כאשר קיבל סבא הרב אלישיב שטריימל חדש
ומסר לו את הישן לאבא."

דמי חנוכה

"בנר חמישי מחלק אבא דמי חנוכה לכל הנכדים והנינים, כהמשך
למנהגו של סבא הסטייפלר, שהיה מחלקם ביום זה משום שאף
פעם אינו יוצא בשבת. כל אחד מקבל לפי מניין שנותיו - עשר
אגורות כנגד כל שנה, ועוד עשר אגורות לשנה הבאה.

מספרים, כי פעם טעה אבא, ובמקום עשר אגורות נתן מטבע של
עשרה שקלים. אמרו אז בהלצה כי היה זה כנגד שנותיו של סבא
הרב אלישיב..."

אמא, לעומת זאת, הייתה מחלקת דמי חנוכה בשפע רב. עוד קודם
לכן הכינה רשימה של שמות הילדים והנכדים, רשמה סכום נכבד
בעבור כל אחד ואחת, ונתנה את הכסף לאמהות לחלק לילדיהן."

בחלוקת 'דמי חנוכה' לצאצאים

שו"ת בעניני חנוכה כפי שענה רבינו שליט"א בכתב ידו במיוחד לגליון "דברי שי"ח"

יום א' י"ח כסלו תשע"ז

מע"כ רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א,

תודה כפולה שבשפלנו זכר לנו ומשיב לנו תמידים כסדרן על שאלותנו המזדמנות. והנה, בשנה זו חל נר ראשון של חנוכה במוצאי שבת, ונר אחרון חל גם הוא במוצאי שבת, ונתעוררנו בכמה שאלות הנוגעות למוצאי שבת והשנה שהם נפקא מינא פעמיים, נודה מאוד למרן שליט"א אם יאות להשיבנו דבר.

א. איך מנהיגנו במוצאי שבת של חנוכה, להבדיל תחילה על היין או להדליק תחילה נר חנוכה ואח"כ להבדיל על היין. ת. תמיד הבדלה קודמת.

ב. להנהיגים להבדיל תחילה ואח"כ להדליק נרות, אם ראוי להדליק בנר של ההבדלה את הנרות חנוכה משום הסברא של 'כיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליעביד בה מצוה אחרית'?

ת. אולי. ג. אלו הנהיגים כל השנה לא לעשות מלאכה במוצאי שבת קודם זמן רבינו תם, האם צריכים גם כן להמתין שלא להדליק נרות חנוכה עד זמן של רבינו תם, או שידליקו כמה שיותר מהר?

ת. ימתינו.

ד. הנה במוצאי שבת משתדלים להדליק את הנרות כמה שיותר סמוך לשבת, ונסתפקנו במי שקובע לו מקום לתפילה בבית כנסת רחוק מביתו, האם במוצאי שבת זה יתפלל סמוך לביתו כדי שיוכל לחזור מהר ולהרויח זמן או שמקום קבוע לתפילתו עדיף.

ת. יתפלל סמוך.

תודה מרובה למרן שליט"א, בברכת ימים על ימי מלך תוסיף ועוד ינובון בשיבה שנים רבות

הנהגות מרן שליט"א בימי החנוכה

ז' ח' ססדר כל השיטות, ואמר לי שלולא הי' מדליק הנרות סמוך לפתח הי' מדליק משמאל לימין.

יט. בגמרא ההדלקה קודם שמדליק השמש אומר הנרות הללו וכו'. כ. אח"כ מזמור הפזמון מעוז צור. עי' לקט יושר חלק אר"ח עמוד קנ"ב בסופו, ובע"ש לא אומר מעוז צור מיד אחרי ההדלקה אלא אומר בסעודת ליל ש"ק.

כמה נוסחאות של הפזמון, כפי שמזמר מרן שליט"א: אומר כרות קומת ברוש ביקש, אגגי בן וכו'. אומר. נקום נקמת "דם" עבדיך. כי ארכה לנו "הישועה". בסוף הפזמון מזמר שוב את הקטע הראשון מעוז צור וכו'. ופעמים הרבה מזמר בביתו על שולחנו לא ליד הנרות.

כא. בשנים האחרונות הרבנית ע"ה הדליקה באחד החלונות במנורה נוספת בחלון הפונה לצד רה"ר ובלא ברכה, כדי שלא לפגוע באדם שרכש החנוכה למרן שליט"א, ומרן המשיך להשתמש במנורה שהיתה לו.

כב. פעם אחת כאשר אכלתי אצל מרן סעודה אחת בשבת, ואמר לי שראוי להחמיר שאתן לו פרוטה להשתתף, ונתתי לו ואמר שמקנה לי חלק בשמן ובפתילות, ולא הוסיף בשבילי שמן, ואמר שאיני צריך לשמוע ממנו הברכה כיון שאני מדליק לבד בביתי. (וא"ל הטעם שאינו מוסיף כי אין מקום בכוס השמן שלו לשמן יותר מהשיעור ואם היה מקום היה מוסיף).

כג. במוצאי"ק חנוכה כשהתפלל ערבית בביתו במנין אמרו ויתן לך כרגיל.

כד. בברכת המזון, בנוסח על הניסים אומר ועל הניסים (ולא על). כה. ואומר ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות וכו'.

כו. מחלק לנכדים דמי חנוכה. ואמר לי טעם המנהג הזה כי נהגו העניים לסובב על הפתחים בחנוכה (הובא בשו"ת עת"ר י"ב) וכיון שהיו העניים מתביישים היו שולחים את ילדיהם וכיון שהילדים התביישו שדוקא הם מקבצים נהגו לתת לכל הילדים כדי שלא יתביישו העניים, וזה מקור המנהג לתת דמי חנוכה, ואמרו שגם אם אמו (אמו של מרן החזו"א זלה"ה) נתנה למרן ולשאר הנכדים דמי חנוכה.

כז. מרובה בימי החנוכה בסעודה וכלשון השו"ע. עי' שונה הלכות עת"ר ג'. ואחרי שנישאו ילדי, היה רגיל ללכת בכל יום מימי החנוכה לבקר ילד אחר, וטועמים משהוא לקיים את דברי הרמ"א סי' עת"ר ס"ב שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, ומיד שב לתלמודו.

(מתוך הספר הנודע "אלא" הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

א. לומד עד זמן הדלקת נרות וממנה שומר שיזכיר לו להדליק כשיגיע הזמן, או שלומד מהלכות חנוכה שאז א"צ שומר.

ב. מדליק נ"ח עשרים דקות אחר השקיעה וכמו שנהג מרן החזו"א. ודלא כמשמעות הפשוטה של השו"ע תרע"ב ס"א עיי"ש באורך במ"ב וביה"ל, אלא זה סוף השקיעה ואמר לי כי שמע מהחזו"א טעמו דאח"ל שיש להדליק בעוד יום א"כ שרגא בטיהרא מאי אהני, וגם מש"כ הגר"א להדליק בשקיעה אינו בדוקא והכוונה אחרי השקיעה (ועי' בהגר"א י"ד סי' רס"ו סק"ז) אמנם הוסיף לי ששמע אחרים מפרשים כוונת החזו"א כדי להרויח ב' הדעות יחד.

ג. מדליק בפתח ביתו החיצון שמשם נראה לרשות הרבים. ד. מניח הנרות בטפח הסמוך לפתח, כשקצה בית המנורה (שבה המנורה) עומד בחלל הפתח ורובו חוץ לפתח.

ה. לא מדליק בפתח עליית הגג שבביתו. ו. כשבנותיו היו קטנות הדליקו עם ברכה עד גיל שמונה בערך. כנראה משום חינוך ולהרגיל אותם במצוות.

ז. כשילדיו הדליקו בביתו לא הדליקו כולם באותו מקום, אלא כל אחד בחלון אחר הפונה לרה"ר.

ח. מדליק הנרות בשמן זית שראוי למאכל, ואמר לי שאין זה לעיכובא רק להידור. וכדעת חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שמחמיר שיהי' השמן ראוי למאכל, ומ"מ א"צ לטבול הכוסות כי די שהשמן יהיה בעצמותו למאכל.

ט. לא נותן מים תחת השמן.

י. אינו נוהג בביתו להבהב הפתילה (מצמר גפן) קודם, כדי שיאחז האור יפה.

יא. לא מחליף את הפתילות כל לילה אלא לפי הצורך.

יב. גובה המנורה מעל ז' טפחים ובתוך ז' טפחים.

יג. קודם הברכות מדליק נר נוסף מלבד מה שמדליקים בו הנרות כדי שאם יכבה הנר שמדליקים בו יוכל מיד להדליק ולא יהי' הפסק.

יד. נר השמש עומד במנורה גבוה יותר משאר הנרות.

טו. במנורה שלו יש רווח בין קנה לקנה פחות מכדי אצבע. וא"ל טעמו משום שבמנורה שלו יש כסוי על כל נר ונר והיו ככפה עליה כלי שאין צריך להרחיק אצבע, עי' שו"ת תרע"א ח' בשם גיסו ר"ש ברום ז"ל.

טז. בנוסח הברכות, אומר להדליק נר של חנוכה.

יז. ואומר בזמן הזה (בחיריק תחת ב') ולזמן הזה (בחיריק תחת ל').

יח. מדליק תחילה בנר ימין מפני שהוא סמוך לפתח ועובר כסדר, והיינו שלמחרת יוצא שמדליק מהנר הישן. עי' שו"ת תרע"א

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 146 • חנוכה תשע"ז

הלכות חנוכה

ממרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

החושש להדליק בחוץ מפני גנבים

א. אם חושש להדליק נר חנוכה בחוץ מחשש שיגנב אי"ז סיבה לא להדליק בחוץ, וצריך לעשות שומר וכדו'.

הדלקה בפתילות המרוחות בשעה

ב. המדליק נ"ח בפתילות המרוחות בשעה שהם בתוך השמן נחשב שמדליק בשמן דלמעשה אחר ההדלקה הנ"ח הוא בשמן. ומ"מ הרוצה להחמיר יערבב הפתילה לפני ההדלקה.

הדליק בטעות נר נוסף

ג. אם הדליק באחד הימים בטעות נר נוסף יכבה את הנר האחרון שהדליק.

הדלקת נ"ח במקום בזיון

ד. אין להדליק נרות חנוכה במקום שאסור להזכיר בו דברים שבקדושה דאין לעשות מעשה מצוה במקום בזיון.

סביבו בשבת

ה. סביבון בשבת חנוכה דינו ככדור לענין מוקצה.

פתילות צפות בקערת שמו

ו. קערת שמן שהניח בה פתילות צפות מסתבר שאי"ז נחשב ככפה עליו כלי, אלא הקערה מצרפתם להראות כמדורה שאינו יוצא יד"ח.

הדלקה בפתח חצר בזמנינו

ז. דעת החזו"א שחצר של זמנינו אין לזה דין חצר של הגמ', ולכן יש לו להדליק בפתח ביתו.

פרסומא ניסא בחלון ובפתח

ח. כשיש פרסומי ניסא בפתח ביתו לבני רה"ר ויש יותר פרסומי ניסא בחלון ביתו, אעפ"כ ידליק בפתח הבית שכך הוא עיקר תיקון חז"ל.

הדלקה בחלון

ט. אם מפתח ביתו לא יראו הנרות לבני רה"ר, ידליק בחלון ביתו, וכן נהג החזו"א.

דר למעלה מכ' אמה

י. הדר למעלה מעשרים אמה עדיף שידליק בברכה בפתח ביתו הפונה לחדר מדרגות המשותף לכמה שכנים, וגם ידליק בכניסה לבנין.

אופו מדידת העשרים אמה

יא. מדידת העשרים אמה הוא מהלהבה [ולא מהנרות או מן החנוכיה] עד הקרקע של רה"ר.

הדלקה בפתח מבחוץ

יב. כשמדליק בפתח ביתו יתכן שעדיף דווקא שידליק מחוץ לפתח אע"פ שרואים הנרות גם כשהם בפנים.

השארית דלתו פתוחה במדליק שם

יג. כשמדליק בפתח ביתו הפונה לחדר מדרגות, טוב שישאיר דלת ביתו פתוחה שיהיה גם פרסומי ניסא לבני ביתו.

הדלקה לחצר שעוברים שם

יד. חצר פרטית שעוברים שם רבים, אפשר להדליק שם נר חנוכה.

גדר רה"ר לענין נר חנוכה

טו. רחוב שגרים בו רק שני בני"א נחשב רה"ר להדליק בו נר חנוכה.

בנינים מול ביתו

טז. בית למעלה מעשרים אמה, וממול ביתו ישנם בתים רבים שרואים את ביתו אי"ז נחשב רה"ר לענין נר חנוכה. ועדיף שידליק בפתח ביתו.

רחוב מתחת לעשרים

יז. אם דר למעלה מעשרים אמה, וברחוב שסמוך לביתו הם בתוך כ' אמה, נחשב להדלקה בתוך כ' אמה.

הדלקה בימין החלון

יח. כשמדליק בחלון לא מוזכר צד ימין ומ"מ יש מעלה בזה, אמנם כשיש פרסום יותר בשמאל עדיף.

חלון למעלה מ' טפחים

יט. כשיש לו חלון למעלה מ' טפחים שהפרסומי ניסא גדול בהרבה, זה עדיף ממעלת תוך י' טפחים, ותלוי לפי הענין.

הדלקה בחדר שישנים בו

כ. בבית שבחלון של החדר השינה יש יותר פרסומי ניסא ידליק שם, אע"פ שאינו מקום אכילה דמ"מ הכל בית אחד.

הדלקה בחלון מרתף

כא. הדר במרתף ויש לו חלון שהוא בתוך ג' טפחים לקרקע רה"ר, יש לעיין אם יכול להדליק שם.

טפח הסמור לחלון

כב. נראה שבחלון אין את הדין שאפשר להדליק בטפח הסמור לחלון כמו בפתח, דבפתח שהוא מעבר נכלל בזה גם הטפח הסמור לו, משא"כ בחלון שמשמששים רק בחלון עצמו ומחוץ לחלון אין שייכות לבית.

הדלקה ע"ג הסורגים בחלון

כג. המדליק ע"ג סורגים הבולטים מהחלון, אע"פ שמניח את החנוכיה רחוק טפח מהחלון מ"מ כיון שמשמששים שם זה חלק מהבית.

הדלקה מחוץ לביתו בחלון סתום

כד. חלון שא"א לפותחו וכגון שיש שם שמשה סגורה וכדו' ואפשר להשתמש בחלון רק מבחוץ, אי"ז נקרא שימוש של הבית ולכן אין להדליק שם.

הדלקה במרפסות פתוחות

כה. אפשר לכתחילה להדליק במרפסות הפתוחות של הבית, דהוי חלק מהדירה.

פתח המרפסת

כו. המדליק במרפסת ביתו, עדיף שידליק בפתח למרפסת אם הוא נראה טוב לרה"ר, דעיי"ז מרויח שמזוזה מימין ונר חנוכה משמאל.

הדלקה ע"ג מעקה המרפסת

כז. המדליק במרפסת ביתו, אם יש יותר פרסומי ניסא במעקה המרפסת מפתח המרפסת ידליק במעקה.

בו ישיבה בישיבה

כח. בחור שאוכל וישן בישיבה הורה החזו"א שאם יאכל סעודה אחת ביום בחדרו יכול להדליק בחדרו.

בו ישיבה האוכל בישיבה וישן בביתו באותו עיר

כט. בחור שאוכל בישיבה וישן בבית הוריו, ידליק נרות בבית הוריו, וכ"ז אם הישיבה באותו עיר שדר בה.

בו ישיבה הישו בביתו שחוץ לעיר

ל. בחור הלומד ביום בישיבה מחוץ לעיר שדר בה ואוכל בישיבה ובליילה ישם בביתו לא יבטל מלימודו וידליק בישיבה במקום שאוכל ובברכה.

בו ישיבה החוזר לביתו בשבת

לא. בחור שכל השבוע אוכל וישן בישיבה, ובשבת חוזר לבית הוריו ידליק לשבת בבית הוריו.

הדלקה בישיבה בפנימיה

לב. ישיבה שמקום האכילה והשינה הוא באותו הבנין, ידליק בפתח הבנין שזה כולל גם את מקום האכילה, ואילו בחדר צריך שיסעד שם ג"כ.

דיו חצר ופרוזדור פנימיה

לג. פרוזדור של ישיבה שמשמששים שם הבחורים לשימושים שונים דינו כחצר של הגמ', ויכול להדליק בפתח הפרוזדור.

רחבת בנייני הישיבה אם הוא כחצר

לד. ישיבה שיש שם בנין לביהמ"ד ובנין לפנימיה ובנין לחדר אוכל ומוקפים הבנינים בגדר אי"ז נחשב כחצר לדעת החזו"א.

נשוי שהולך להוריו בשבת באותה העיר

לה. נשוי שהלך לשבות אצל הוריו באותה העיר לכל השבת, לא נקרא שעקר מדירתו, וע"כ ידליק בביתו, וטוב שיבוא לביתו בשבת לטעום משהו, או שימנה שליח להדליק עבורו ואם ירצה ישתתף גם בהדלקה במקום שמתארח.

נוסע במטוס בזמן ההדלקה

לו. הנוסע במטוס בזמן ההדלקה פטור ממצות הדלקה, ומ"מ חייב בברכת הרואה, ואין ראוי להיפטר ממצות נר חנוכה.

חתן המתחתן בחנוכה

לז. חתן המתחתן בחנוכה אם בזמן ההדלקה הוא בבית הוריו ידליק שם דעדיין דר שם, ואם כבר עקר משם אינו יכול להדליק אצל הוריו. וידליק בבית אליו עתיד להכנס באותו לילה.

הדלקה בנוסע לשבת מחוץ לעיר

לח. הנוסע בשבת חנוכה להתארח מחוץ לעירו, נחשב שעקר מביתו ומדליק שם, ובמוצ"ש אם חוזרים מיד ידליקו בביתם, ואם לא, ידליקו היכן שנמצאים ויחזירו לביתם אחר שכלתה רגל מן השוק שלא יכנסו לשאלה האם עליהם לחזור ולהדליק.

אונן שאשתו הדליקה עבורו

לט. אונן שאשתו הדליקה נ"ח בביתו, יצא יד"ח וא"צ לחזור ולהדליק, דגם היא בת חיובא עבור הבית.

אשה שנסעה לחו"ל

מ. אשה הנוסעת לחוץ לארץ לימי החנוכה, ובעלה מדליק בארץ, יוצאת יד"ח אע"פ שהיכן שנמצאת לא הגיע זמן הדלקת נ"ח.

בעל שנסע לחו"ל

מא. בעל שנסע לחוץ לארץ לימי החנוכה, אשתו מדלקת עליו בביתו כמו שמפורש בגמרא.

מי שנמצא בבית החולים בחנוכה

מב. אשה או בעל שנמצאים בבית חולים ומדליקים עליהם בביתם, הם מקיימים עיי"ז מצות נר חנוכה.

הורים הנמצאים בבית חולים

מג. הורים שנמצאים יום ולילה ליד מיטת בנם החולה, ושם אוכלים וישנים וחוזרים לביתם לפעמים, אי"ז נחשב שעקרו מביתם וימנו שליח שידליק בביתם.

הדלקה בחלון בית הכסא

מד. אין להדליק בחלון ביהכ"ס הפונה לרה"ר, אף כשעומד בעת ההדלקה מחוץ לביהכ"ס, כי אי"ז כבוד המצוה, ואם אין לו חלון אחר הפונה לרה"ר ידליק בתוך ביתו.

הדלקה סמור לפתח כשיש הרבה מדליקים

מה. כשרבים מדליקים סמור לפתח ולכן מדליק אחר הטפח הסמור לפתח, מ"מ מועיל הדלקתו דניכר שמדליק סמור לפתח.

הדלקה בפתח שהדליקו בו בשמאל

מו. בפתח שכבר הדליקו נר חנוכה משמאל, מ"מ יש לו ג"כ להדליק הנרות בשמאל שיהי' מסובב במצוות שלו.

הדלקת הנר בטפח הסמור לפתח

מז. צריך שידליק הנר בעצמו שיהיה בטפח הסמור לפתח, וא"צ שיהיה סמור בדוקא למשקוף.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

282

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

המרבה בעידוניה לא תשכון בתוכו החכמה. ובאמת זוהי דרגה גדולה, ולא כל אחד יכול לעמוד בזה, למעט בתענוגים, שיהיה רק כפי צורך הבריאות, לצורך בריאות הגוף והנפש הנצרכים לעסק התורה.

ריבוי בתענוגים מרחיק את האדם מן הקדושה, כמו שכתב בשערי תשובה (א, ל) בענין שבירת התאוה הגשמית "כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאוה, נמשך אחר תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המשכלת, ואז יתגבר יצרו עליו", היינו **אם אדם נמשך אחרי הגשמיות, כגון חמדת הממון, או חמדת האכילה, או כבוד, כל דבר שמושך חוץ מרוחניות, הרי זה מרחיק מהנפש השכלית, ומחזק את הנפש הבהמית.**

ונשוב לענין שמחה של מצוה, כשם ששכר השמחה גדול מאד, כך גם להיפך אם חסר שמחה זה דבר חמור, וזהו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) "כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה" והיינו לפי גודל שכר המצוה וחשיבותה, כן הוא גודל החטא והעונש למי שאינו מקיים את המצוה. והביא דוגמא לזה ממה שמצינו בקרבן פסח ומילה, שהם מצוות עשה, ומי שמבטל אותם עונשו בכתר, אף על פי שבכל התורה לא מצינו כרת על ביטול מצוה בשב ואל תעשה, מכל מקום פסח ומילה הם מצוות גדולות וחשובות, מילה נכרת עליה שלוש עשרה בריתות, ופסח הוא זכר ליציאת מצרים, ודוחה את השבת, ולכן העונש למי שמבטל מצוות אלו חמור יותר. וכך גם שמחה של מצוה, שהיא מצוה גדולה כמו שביארנו, לכן גם העונש על ביטולה חמור יותר, ועל זה באה התוכחה כמבואר.

שולחן גדול משולחנם

היה מעשה באברך שאחרי נישואיו שאל את מרן החזון איש זצ"ל מהו הדבר החשוב שעליו לדעת, ואמר לו מרן: "ששולחן גדול משולחנם", כך לשון המשנה באבות (ו, ד) אל תתאוה לשולחנם של מלכים, ששולחן גדול משולחנם, וכתר גדול מכתרם. היינו **שלא יחמוד אדם עשירות של מלכים וחיי העולם הזה, כי התענוג שלו גדול יותר, והוא מאושר יותר ממלך על ידי חיים של תורה, אשריך בעולם הזה שייך רק על ידי תורה, ואין שום אושר בעולם חוץ מתורה, התורה מרגיעה ומשקטת את כל הדאגות, ונותנת לאדם מצב רוח טוב מאד, ונעשה מאושר ושמח בחלקו.** זהו כוח התורה, ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם.

והנה ענין 'שולחן' מובן שהוא משל להנאות ותענוגים של מלכים, אך צריך להבין מהו ענין 'כתר', ויש לפרש כי ענין כתר שייך במלך, ששולט ומנהיג את כל בני מדינתו, והם צריכים אותו, ומקבלים את מלכותו, כידוע מהגר"א שביאר כי 'מלך' אינו 'מוש' בכוח הזרוע, אלא העם רוצים אותו שימלוך עליהם, מפני שמחשיבים אותו וסומכים עליו ומאמינים בו, ושמעתי שגם בימינו יש מקומות רחוקים בעולם שיש שם מלכים, והמלך דואג לטובת העם, וכולם מקבלים את מלכותו, מפני שרואים שהוא דואג באמת לטובתם, והוא מקובל ואהוב על כולם.

וכמו מלך שמשפיע על העם ומיטיב להם, כך גם בתורה יש כתר של השפעת תורה, אפילו מלמד בחיידר, זה גם כתר, **המלמד בעצמו אינו יודע עד כמה הוא חשוב בעיני התלמידים, שהוא המחנך שלהם, והתלמידים מחשיבים ומעריכים אותו, וכן כל מי שיש לו תפקיד של חינוך, אפילו מחנך ילדים בגן, הילדים מחשיבים אותו, ומושפעים ממנו.**

זוהי מדרגה אחת של כתר תורה, לא שהוא מושל, אלא משפיע על אחרים, מי שמשפיע באמונה ובישירות, ועושה את זה בשלמות, מתוך אהבת הבריות [יש הרבה מדרגות עד כמה אהבת הבריות], זה נקרא "כתר תורה" ששכרו גדול מאד, ועל זה נאמר שכתר גדול מכתרם, כל השפעה של תורה, אפילו על ילדים בחיידר, או בשיבה קטנה, ובישיבה גדולה.

ויש עוד מדרגה של כתר תורה, גם בלי השפעה של חיידר או ישיבה, כמו שידוע על הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל "אור שמח", שהיה רב בדווינסק, ופעם אחת אירע שהנהר הסמוך לעיר עלה על גדותיו, והתחיל להתפשט, ועמד לשטוף את העיר, וכשסיפרו על כך לרבי מאיר שמחה, יצא לקראת הנהר, ומיד חזר הנהר לאחוריו. כך סיפר לי אדם שהיה נוכח שם. זוהי מדרגה של "כתר תורה" שזוכים גם לממשלה, למשול על הטבע, ולעשות מופתים, וכיצד זוכים לזה? בכוח התורה!

מעשה דיבור ומחשבה

הנה יש תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ויש מהן שקיומן על ידי מעשה, כגון ציצית ותפילין ואכילת מצה ועוד מצוות רבות, ויש מצוות שקיומן על ידי דיבור, כגון תורה, ותפילה, וברכות, דיבור של חסד, ושאר דיבורים של מצוה, שמקיימים את המצוה על ידי דיבור, ויש מצוות התלויות בלב, שקיומן על ידי מחשבה, כגון יראת שמים, אהבת השם, שמחה, אהבת הבריות, כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, זה שייך לחובות הלבבות, שהם חיובים – "חובות" הלבבות.

והנה המצוות התלויות בלב שייכות רק ללב, אבל מצוות שבדיבור ובמעשה, שייך להוסיף בהם גם מעלה של מחשבה, עד כמה אדם מחשיב את הדיבור ואת המעשה, והאם הוא שמח על קיום המצוה, שמחה על המחשבות של מצוה, ועל מעשה המצוה, ועל דיבור המצוה, עד כמה היא השמחה בזה, אם מעט שמחה או הרבה שמחה, אלו הן מדרגות בעניינים התלויים בלב, במעלות העליונות, שהלב מוסיף בהם הרבה.

שמחה של מצוה

וכבר הזכרנו מדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ד, ט) "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", והפליג בזה בשלושה לשונות של הפלגה: יגדל, וישגא, מאד! **עד כדי כך שכר השמחה גדול יותר משכר המצוה עצמה, מפני שהשמחה היא במחשבה, ותלויה בלב, לפי גודל החשיבות שאדם מחשיב את המצוה, ככל שמחשיב יותר את המצוה, הוא שמח יותר בקיומה, וזו דרגה גבוהה מאד, ידוע שהאר"י הקדוש (מובא במשנ"ב סימן תרס"ט ובהקדמה לספר חרדים) אמר על עצמו כי הוא זכה לכל המדרגות – אין לנו מושג לתאר מדרגתו של האר"י הקדוש – ואמר כי זכה לזה על ידי שהיה שמח בכל עוז בשמחה של מצוה, וענין זה תלוי באמונה, בידיעת החשיבות, ובמחשבה, ואין זה דבר פשוט, לדעת ולהבין את החשיבות עד שזה יעורר שמחה, זוהי דרגה גדולה מאד!**

ומצד שני מצינו להיפך, שאם חסר שמחה במצוה זה דבר חמור, ועל זה באה התוכחה (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב וגו', ופירשו בזה הרמב"ם (סוף הלכות לולב ובהל' יו"ט פ"ו ה"כ) וכן רבינו יונה (בשערי תשובה שם) כי התוכחה היא על חוסר השמחה בעבודת השם, כלומר שהיה עבודת השם, אך לא בשמחה, או שהיה אפשר להוסיף יותר שמחה, והרבה מדרגות יש בזה.

והמשך הפסוק תחת אשר לא עבדת וגו' בשמחה ובטוב לבב "מרום כל", ויש לפרש שהכוונה במילים אלו היא על דברי תורה, כמו שכתוב אחר כך (שם מח) "ועבדת את אויביך וגו' ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל", ודרשו על זה במכילתא (יתרו יט) מאי ובחוסר כל? שהיו חסרים מדברי תורה, והיינו כנגד מה שמוזכר קודם שהיה חסר להם השמחה "מרום כל", ענשו ב"חוסר כל" – שהיו חסרים מדברי תורה.

דרכה של תורה

ומבואר שאם היה תלמוד תורה, למרות הרעב והצמא והעירום, עדיין זה לא נקרא חוסר כל, וכדברי חז"ל (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וכו', ואמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל כי הנה התנא אמר רשימה גדולה של קשיים, ועם כל זה "אשריך בעולם הזה", כי לימוד התורה משכיח את כל הצער והקשיים, **על ידי עמל התורה לא מרגישים את הרעב ואת הצמא, והדבר הגרוע ביותר הוא חוסר תורה – שזה נקרא "חוסר כל"!**

והנה מה שאמרו פת במלח תאכל וכו', לכאורה הכוונה שאפילו אם אין לאדם אלא פת במלח ימשיך לעסוק בתורה, וכך פירש רש"י באבות שם "אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו' ואין לו כר וכסת לישן אלא על הארץ אל יימנע מלעסוק בה". אמנם אפשר לפרש עוד שהכוונה היא שצריך דווקא פת במלח, כי התורה נקנית במיעוט התענוגים, וכן פירש רבינו יונה בדבריו על המשנה (שם ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה, וכתב: **"גם יש בכלל התקן עצמך ללמוד תורה – למעט התענוגים כדי שילמוד תורה הרבה כמו ששינוי כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל, כי**

מושל על עצמו

יש עוד מדרגה שאדם מושל על עצמו, שולט בכל כוחותיו הגופניים ומנהיגם, כמו שמנוב בספר הכוזרי כי המלך הכוזרי שאל את החבר, מהו סדר היום של החסיד, והשיבו החבר בדרך משל: "החסיד הוא הנהר במדינתו, משער ומחלק לכל אנשיה טרפס וכל ספקס, וינהג בהם בצדק, לא יונה אחד מהם ולא יתן לו יותר מחלקו הראוי לו, וימצאם בעת צרכו אליהם שומעים לו ממחרים לענות לו בעת קראו, יצוים ויעשו כמצוותו, יזהירו ויזהירו". ושאל אותו המלך הרי על חסיד שאלתיך ולא על מושל, והשיב החבר: **"החסיד הוא מי שהוא מושל, נשמע בחושי וכוונותיו הנפשיות והגופניים ומנהיגם ההנהגה הגופנית כמו שנאמר ומושל ברוחו מלוכד עיר והוא המוכן לממשלה"**. עכ"ל.

מדינתו של החסיד זה הגוף, ובני המדינה הם כוחות הגוף והנפש שהוא שולט ומושל בהם, ומיד כשמתעורר משנתו הרי הוא יודע את המוטל עליו, ואין לו זמן פנוי, כי יש עליו עול, תורה, ותפילה, ומידות טובות, ומנהל את כל כוחות הנפש, שלא לנעוס, ולא להתגאות, להיות בענוה, ולא להחשיב את עצמו [כמו שמצינו במשה רבינו שאמר "ונחנו מה", ואברהם אבינו אמר "ואנכי עפר ואפר", ודוד המלך אמר "ואנכי תולעת ולא איש", כל אחד אמר לפי מדרגתו כפי מה שהרגיש בעצמו את חוסר החשיבות]. והנה **"מושל"**, מי ששולט על כוחותיו נגד הטבע, ומנהיג על פי התורה, כמו שכתוב (שמואל ב כג, ג) "צדיק מושל יראת אלוקים".

וזה הביאור במה שאמר (סנהדרין כ, ב) על שלמה המלך, שבתחילה מלך על כל העולם, ואחר כך מלך רק על ישראל, ואחר כך מלך רק על ירושלים, ולבסוף מלך על מקלו או על גונדו. מקלו הוא המקל שנשענים עליו, וגונדו היינו הקערה שאוכלים בה, וצריך ביאור מה היא "המלכות" על מקלו ועל גונדו? ויש לבאר כי "גונדו" זהו רמז לתאוות הגשמיות כאכילה ושתייה, ו"מקלו" זהו רמז לחמדת הכבוד והגאווה, שכן דרך אנשים חשובים ללכת עם מקל, והמקל מעורר הרגשת חשיבות, ושלמה המלך היה מולך ושולט על שני הכוחות האלו, על התאוה והגאווה שבאדם.

כל הרגשת חשיבות משהו, איזו הרגשה של חשיבות, זה כבר גאווה, וכתוב (משלי טו, ה) תועבת השם כל גבה לב, הגאווה היא תועבה לפני השם! ובאיגרת הרמב"ן כתב שכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אפילו אם אתה עושה מעשים טובים יותר ממנו, יתכן שיש בכוחך לעשות יותר מעשים טובים ואיך עושה, מפני שאתה מתעצל, שאיך לומד מוסר, ואיך חושב מספיק על אמונה ועל ענוה, ועליך יש תביעה מפני שקיבלת חינוך ואתה יודע את המוטל עליך, ואתה מויד במה שאיך מקיים, ואילו האדם השני יתכן שהוא שוגג ואינו יודע את המוטל עליו, וממילא התביעה עליו פחותה, ובשמים מחשיבים אותו יותר ממך. לכן אין להחשיב עצמו יותר מאחרים, ואין שום מקום לגאווה כפי שביאר הרמב"ן באיגרתו שם.

כתר תורה מונח

אם כן, מה שאמר "כתר גדול מכתרים" הרי זה שייך לכל אחד ואחד, שכתר תורה מונח, וכל אחד יכול לזכות בו, כמו שאמר (יומא עב, ב) כתר כהונה זכו בו אהרן ובניו, כתר מלכות זכה בו דוד, אבל כתר תורה מונח, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, וכתר תורה גדול יותר מכולם, וכולל את כולם, כדאיתא בילקוט (משלי תתקמ"א) על הפסוק "בי מלכים ימלוכו" מי גדול הממלך או המולך וכו' **כל עצמם של שני כתרים הללו כתר כהונה וכתר מלכות אין באים אלא מכוהה של תורה**, עיי' שם.

והדרך לזכות לכתר תורה היא על ידי התמדה, ותפילה, ויראת שמים, ולימוד בצורה שמעניינת ומושכת, יש הרבה דרכים כיצד עושים שהלימוד ימשוך, על ידי התמדה עם תפילה כמו שאמרנו בנדה (ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם וכו' ירבה בישיבה וכו' ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, וכן על ידי מידות טובות שהתורה נקנית בהם.

יש ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ורבים מתוכם הם ענייני מידות טובות, אמנם קשה להשיג שלמות בכל המ"ח דברים, וידוע מהגרי"א שביאר הכתוב "אשת חיל מי ימצא" שהוא משל על תורה, חיל בגימטריה מ"ח, כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ובא הפסוק לומר "אשת חיל" היינו אדם כזה שמושלם בכל המ"ח דברים, "מי ימצא" – זה

אינו בנמצא. אמנם בודאי הגרי"א בעצמו ועוד גדולים זכו לזה, אבל רק מיוחדים, ולא כל אחד, אך מכל מקום חלק מהמעלות כל אחד יכול לקנות, וככל שיוסיף לקנות עוד מעלות יזכה הרבה, והמפרשים האריכו לבאר מה היא כל מעלה ומעלה שעל ידה זוכים לתורה.

כתר שם טוב

והנה שנינו באבות (ד, יג) "שלושה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן". כתר תורה הוא כפשוטו, וכתר כהונה הוא עבודה, אמונה ועבודה שבלב, וכתר מלכות הוא חסד, שהמלך עושה חסד ומיטיב עם העם ודואג לכל צרכיהם כמו שנתבאר, ואפשר שיהיו באדם אחד שלושת הכתרים האלו, תורה עבודה וגמילות חסדים, אך יש עוד כתר עולה על גביהן, והוא "כתר שם טוב", ויש להבין מהו הכתר הנוסף ומה יש להוסיף עוד חוץ מתורה עבודה וגמילות חסדים.

ומכבר מצאתי בתרגום יונתן בן עוזיאל (דברים לד, ה) שכתב כי למשה רבינו היו כל ארבעת הכתרים הללו, כתר תורה שקיבל תורה מסיני, וכתר כהונה שהיה כהן בשבעת ימי המילואים, וכתר מלכות שהיה לו דין מלך (עיי' זבחים קא-קב), וגם זכה לכתר שם טוב "בעובדין טבין ובעוונותיהן", היינו שכתר שם טוב הוא מעשים טובים וענוה.

ענוה הוא מה שהעידה בו התורה שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, ולא הרגיש שום חשיבות בעצמו, עד כדי כך שאמר "ונחנו מה", ואמר (חולין פט, א) שהיה גדול בענוה מאברהם אבינו ומדוד המלך, וכל זה מפני שהיה רואה באספקלריה המאירה (יבמות מט, ב) ומתוך כך ראה והכיר את האמת בבהירות שאין להחשיב את עצמו, כי כל הכוחות שיש לו אינם מעצמם, ורצון השם הוא המחפש את כוחותיו בכל רגע ורגע, ואמנם גם אנו מאמינים בזה, אבל משה רבינו הרגיש כך בחוש.

ומעשים טובים היינו חסד מתוך אהבת הבריות, כמו שכתוב ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, שהיה משתתף בסבלם ועוזר להם בעבודת פרך, וגם היה מרחם אפילו על בעלי חיים כדאיתא במדרש (שמות רבה ב, ב), מעשים טובים עם ענוה זהו הכתר שם טוב, שבזה זוכים למדרגות הגבוהות ביותר, והדרך לכל זה היא על ידי תורה עם תפילה ולימוד המוסר.

ימי החנוכה

ובהתקרב ימי החנוכה יש לדעת כי ימים אלו אינם "בין הזמנים", אדרבה בחנוכה בטלה גזירת היוונים להשכיחם תורתך, אם כן זהו הזמן לחיזוק התורה ולא להיפך ח"ו, וכבר כתב השל"ה הק' שימים אלו הם ימים קדושים וראויים ביותר להתמדת התורה מבשאר ימים, בפרט בשבת חנוכה, שבת היא קודש קדשים כמו שכתוב באיגרת הגרי"א, ויש להתחזק ביותר שלא יהיה רפיון מתורה בזמנים קדושים אלו, ובס"ד כבר כמה שנים שזכינו שימי החנוכה בישיבתנו הק' הם ימי חיזוק בתורה, ונשארים בישיבה גם בשבתות חנוכה עם חיזוק ההתמדה ביתר שאת, ומי שרוצה לנסוע לביתו עושה זאת לפני או אחרי חנוכה.

הימים הקדושים של חנוכה, זהו הזמן שבני חשמונאי מסרו נפשם על תורה, ובכל שנה ושנה בימים אלו חוזרת ההשפעה של תורה [ועיי' בספר בני עולם מה שהביא עוד בזה] **וחבל על כל רגע שמפסידים מתורה בימים אלו**. גם אם יש אחרים שאינם מבנים וטועים בזה, אין זו סיבה להיות כמותם, ומי שידע את האמת ואינו מקיים הרי הוא מזיד, ואילו אחרים יתכן שהם שוגגים ואינם יודעים, ואין ללמוד מהם.

והדרך להתחזק למעשה היא על ידי קביעות ללימוד המוסר, לימוד המוסר הוא ביקורת עצמית, להתבונן ולחשוב מה איתי, האם אני בטלמות? אני עושה כל מה שאני יכול? בספרי מוסר כתוב על כל דבר מה צריך ואיך מגיעים לזה, המסילות ישרים וכל ספרי המוסר נותנים עצות כיצד להגיע לכל מדרגה ומדרגה, אין סוף למדרגות, וזוהי הדרך הבטוחה ביותר לזכות להצלחה בתורה ובכל המעלות העליונות, יהי רצון שכל אחד ואחד מאיתנו וגם אני בכלל נזכה לקבל את המעלות העליונות!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **איטה באשה זלזניק** ע"ה
בת הגר' ישראל שלום לוריא זצוק"ל
נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **ברכה קריץ** ע"ה
בת הגר' ידידיה גרונינסקי זצוק"ל
נלב"ע כ" כסלו תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי **ציון ארצי** זצ"ל
ב"ר שלום זצ"ל
נלב"ע כ"ג כסלו תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי **יעקב יהודה שטרסברג** זצ"ל
בן רבי אברהם לייב זצ"ל
נלב"ע כ"ג כסלו תשע"ג - תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידינו הרב ר' **יוסף יצחק ערבליך** הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו שתחי'

עם החתן הבחור החשוב **פנחס יוסף שחטר** בן הרב הגאון **חיים שחטר** שליט"א רב ביהכנ"ס בית דוד קרית ספר

מנחת דבר

**הערות ועיונים מחידושי רבנו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א
נלקטו מספר "מנחת חינוך" עם הערות "מנחת דבר" מרבנו שליט"א
(מנחת דבר ח"ב העומד לצאת לאור בס"ד)**

דין שביתת כלים בנר ושמן דחנכה

י"ל ע"ל לב"ש דאית להו (שבת י"ח ב') חיוב שביתת כלים בשבת, ונר הדולק בשבת אדם מפקירו ולכך אינו מצווה על שביתתו, א"כ היאך מדליקין נר חנוכה בערב שבת לב"ש והא צריך להפקיר הנר והפתילה (יעו"י מ"ב ש"ח ל"ד), ואם מפקירם איך יוצא בהם ידי חובת נר חנוכה כשאינם שלו, וכמו היכא דאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה בשמן וגם בפתילה (עי' בהגהות הגר"ב פ"ס' תרע"ז בשם הרשב"א), ה"נ המדליק עצמו צריך שיהי' השמן והפתילה שלו, וכ"כ הרמב"ן והר"ן בפסחים ז' א' דאינו יוצא אלא בשל עצמו, [מיהו אי"ז מוכרח בדברי הרמב"ן והר"ן ורק אם מדליק אחר נאמרו הדברים. וע"ש בהגהות הגר"א ז'. ושו"ר במאירי ומשמע לכאן כדבריהם, ודו"ק. – ועי' להנ"ל במדליק השליח בשל אחר, ואי מהני, משכח"ל שליחות. ודו"ק], ואולי י"ל דסגי שיהי' שלו בשעת הדלקה מבעוד יום ואח"כ יפקיר (ואינו ענין לדין כבתה אין זקוק לה).

ואפשר לומר ע"פ כמה הנחות (קצת ע"ד חידוד) אם נימא דשייכא זכות שאלה לכליו כגון לאכילה ולהדלקה, ותו נימא דאפשר לשייר זכות זו ואף בהפקר, ועוד נימא דבזכות כה"ג לא קעבר באיסור דשביתת כלים, וגם נימא דסגי בזכות זו למצות נר חנוכה ואין צריך קנין גמור, א"כ שפיר יוצא ידי חובת נר חנוכה בערב שבת אף לב"ש.

בענין הדלקה בשמן מע"ש בטומאה

י"ל ע"י אי שרי להדליק נר חנוכה בשמן של מעשר שני טהור, דמע"ש ניתן לאכילה ולהדלקת הנר להנאתו, (עי' שבת כ"ה א' דמייטנין קרא דולא בערתי ממנו בטמא דאסור לבער מעשר שני טמא. וכל זה לענין מע"ש טמא אבל לענין

מע"ש טהור דעת הר"ש פ"ח דשביעית מ"ב דמע"ש ניתן להדלקת הנר, ויש חולקים עי' תוס' רע"א שם), ובנר חנוכה הרי אינו נהנה רק הנאה של מצוה וי"ל דחשיב הפסד או"ד לא שנא. וכה"ג דנים בעלמא אי שרי להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית.

והנה את"ל דשרי גם בזמן הזה שפיר דמי להדליק בו. ומשכח"ל שפיר בזמן הזה מע"ש טהור אף דהכל טמא כגון בשמן שאינו של זית דהוה מי פירות דאין מקבלין טומאה לדעת הרמב"ם (פ"א מטו"א ה"ד) והיינו בירושלים שא"א לפדותו. ואף דאכילת מע"ש אסורה בזה"ז בירושלים גם בטהרה דתלי' במזבח, עי' זבחים ס' ב', לכ' שימוש הדלקה אינו ענין למזבח.

אמנם יש לדון דהרי אנן טמאים אנן, ומע"ש אסור לבערו בטומאה בין שהמע"ש טמא בין שהאדם טמא וכמו שפרש"י כאן בטמא בין שאני טמא בין שהוא טמא. ומקורו מגמר' יבמות ע"ג ב'. מיהו הרי אין איסורו אלא בשבא ליהנות ממנו בשעת ביעורו [ועי' מג"ח סוף מצוה רכ"ט דטמא אסור להשתמש בנר של מע"ש שהדליק ואפשר אף שדולק בהיתר אסור להשתמש, יעו"ש], וי"ל ע"כ בספר התרומה הלכ' ארץ ישראל. ולע"כ.

ולפי"ז י"ל דכיון דהוה למצוה י"ל דשרי דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וגם לענין זה, וכעין זה מצינו שדנו האחרונים לענין שמן שריפה לנר חנוכה דשרי לזר (כשאין לו שמן חולין) משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, [עי' רמב"ם פ"א מהלכ' תרומות ה"ח], וצ"ע בדבריהם.

מיהו יש לדון דיש כאן כעין תרתי דסתרי דהרי לא מצינו היתר להדלקת מע"ש רק לצורך האדם, ואי מצוה לא חשיבא צורך האדם היכי שרי להדליק הא מפסיד המע"ש.

מיהו כמובן דאין זה מוכרח, דשפיר י"ל דגם צורך מצוה חשיב צורך ומ"מ אין כאן איסור ד"ולא בערתי ממנו בטמא" שהוא רק להנאת האדם ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ועי' [ויל"ד בדין איסור הפסד מע"ש טהור בזה"ז דלא חזי למידי]. מיהו אף אי נימא דאפשר להדליק נ"ח בשמן של מעשר שני כל זה מהני במדליק לעצמו אבל אכסנאי אינו יכול להשתתף בפרוטה במע"ש למאי דקיי"ל מע"ש ממון גבוה.

זמן חנוכה המזבח

יש לדון בענין בניית המזבח וחינוכו בזמן בית חשמונאי, שבנו מזבח וחינוכו לצורך הדלקת נרות [עי' תמיד פ"ו דמדליקין את המנורה מעצי המערכה, ויש לעיין אי מעכבא, וצ"ע בזה בסוגיא דיומא ל"ג] שגברה ידם של בית חשמונאי בכ"ה בכסלו, ובספר מעשה רוקח הקדמון כתב דביום כ"ד בתחילת ליל כ"ה הוה יעו"ש, ויש לעיין אי שרי לבנות המזבח אז, יעוי' במגילת תענית פ"ט. ויש לעיין בזה עוד לפמש"כ החזו"א במנחות סי' ל' סק"ה אהא דאמרינן במנחות מ"ט א' דאין מחנכין המזבח אלא בתמיד של שחר דאין הכוונה לקידוש המזבח עצמו אלא הכוונה דאין מחנכין היינו לסדר הקרבת התמידין שמתחילין בתמיד של שחר (וכדבריו נראה בדברי הרשב"ץ בספר זוהר הרקיע בענין חנוכה המזבח) ולדבריו יש לעיין א"כ היאך חינוכו בית חשמונאי את המזבח ביום כ"ד בתחילת ליל כ"ה והא אין זה חינוך בתמיד של שחר.

יציאת נ"ח בנר בית הכנסת

אורח המדליק בנרות בית הכנסת, כתב בהגהות הגר"פ באו"ח סי' תרע"א דין חדש [ע"פ לשון הריב"ש] דשוב אינו צריך להדליק באכסניא, דגופו נפטר בעצמו בביהכנ"ס ובביתו מדליקין עליו. וכוונתו כנראה דתרי ענינים איכא בהדלקת נרות חנוכה, חדא עצם חיוב ההדלקה, ותו חיוב להדליק בביתו, ולפי"ז אכסנאי שמדליקין עליו בביתו יצא ידי"ח הדלקה דביתו בהדלקה זו אלא שיש עליו עדיין חיוב הדלקה דגופו ובזה שפיר יוצא בהדלקה דביהכ"נ [ואיירי הגר"פ במי שמדליקין בביתו ומכוון במחשבתו שלא לצאת בזה, עי' סי' תרע"ז ס"ג ובמשנ"ב שם, אבל מי שאין מדליקין עליו בביתו לא איירי, דאז החיוב להדליק באכסניא. ובשעה"צ מיייתי דברי הגר"פ בפשיטות בלא חילוק דאורח שמדליק בביהכ"נ אי"צ להדליק באכסניא ולא חילק בדברים, והנה בהגר"פ מבואר דחילוק יש בדבר וכנ"ל].

ולכאוי"ל בזה קו' האחרונים בשם החכ"צ דרמו דברי השו"ע אהדדי, דהנה מקור הדין דמברכין על הדלקת ביהכ"נ הוא מתשו' הריב"ש ומבואר שם טעמא דמברכין על נר ביהכ"נ משום דמברכים על מנהגא וכמו שמברכין על הלל דר"ח דנמי לא הוי אלא מנהגא, וא"כ למאי דפסק השו"ע בה' ר"ח סי' תכ"ב כהרמב"ם דאין מברכין על הלל דר"ח משום דמנהגא הוא ואין מברכין על מנהגא וא"כ מאי שנא דפסק כאן בהלכות חנוכה דמברכין על הדלקת ביהכ"נ אף דלא הוי אלא מנהגא. והשתא אולי י"ל דאע"ג דהריב"ש הצדיק המנהג לברך על הדלקת ביהכ"נ משום דדמי להלל דר"ח, היינו משום דכן ס"ל להריב"ש דמברכין על הלל דר"ח וא"כ בודאי גם כאן בהדלקת ביהכ"נ מברכין, אך גם להחולקים על דין זה דמברכין על הלל דר"ח מ"מ י"ל דנידו"ד עדיף דהתם ליכא שום מצוה בהלל דר"ח רק מנהגא אבל כאן הרי איכא גם קיום מצוה דגופו ואף דאין החיוב רק משום מנהגא מ"מ סגי בזה דיש מצוה דגופו שיהא אפשר לברך עלה. והריב"ש לא נחית לבאר זאת דלא הוצרך לזה וכנ"ל. ועיין.

אמירת חצי הלל בחנוכה

יש לעיין בכל מנהג שהנהיגו הקדמונים ואח"כ נתווסף עליו מנהג נוסף או דין, האם בטל ע"י הוספה זו המנהג הראשון או"ד דהמנהג קיים בתוספת הדין החדש, ונפ"מ בזה אם מחויבים לקיים את המנהג הישן היכא דא"א לו לקיים את התוספת של המנהג או של הדין החדש, דאי נימא דהמנהג הראשון בטל א"כ היכא דאינו יכול לקיים את התוספת אין ענין שיקיים את המנהג הראשון אחר דהוא בטל. ודוגמא לדבר קריאת הלל בר"ח דהוי מנהג, ובחנוכה קריאת ההלל הוא חיוב דרבנן, ויל"ע בר"ח טבת שאומרים הלל שלם מחמת דינא דחנוכה, היכי ליעביד מי שאינו יכול לומר הלל שלם אלא חצי הלל, אם יאמר לכל הפחות חצי הלל מדין ר"ח, או"ד השתא שנתקן הלל שלם בחנוכה בטל מנהג חצי הלל דר"ח בר"ח טבת. ואי נימא דתקנת הלל דחנוכה הויא קודם שנהגו לקרוא חצי הלל בר"ח, א"כ כשתיקנו את ההלל בר"ח לא תיקנו על ר"ח טבת דאז כבר היתה תקנה של קריאת הלל שלם, אך בודאי י"ל דהמנהג דהלל בר"ח היה על כללות ר"ח ואין כאן מנהג פרטי לר"ח זה או אחר, וא"כ אף אם תקנת הלל דחנוכה קדמה יתחייב לקרוא לכל הפחות חצי הלל משום ר"ח.

דברי אמת

מאמרי חינוך השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 13 ■ יושב - חנוכה

יוסף ואחיו – הגזירה אמת והחריצות שמר

אביהם – ומשום שהוא אביהם, ודאי שישמור על שמוע את גנותם, ובעל כרחך שהסיבה היחידה שיוסף סיפר ליעקב בגנותם הייתה להביא להם תועלת.

"וישנאו אותו אחיו" – הטעם

נמצא, שהתורה מעידה על יוסף שהתכוון לשם שמים ופעל על פי גדר ההלכה. אך האחים טענו לחשוב שיוסף הביא את דיבתם רעה אל יעקב, או משום שרצה להתנשא עליהם, או במטרה להביא לכך שהוא יהיה הממשיך היחיד של בית יעקב בעוד שהם יהיו טפלים אליו [צאצאיהם לא יהיו נחשבים המשיך של האבות הקדושים], וכפי שהיה עד כה, שיצחק וזרעו היו הממשיכים היחידים של אברהם, בעוד שישמעאל היה טפל, וכן יעקב היה לממשיכו היחיד של יצחק, ולא עשיו.

עוד חששו האחים, שכאשר ישמע יעקב את דיבתם, הוא יקלל אותם בעולם הזה או לעולם הבא, ולכן סברו שיש לו דין רודף.

ולפי זה מובן מדוע סיפר יוסף לאחים את חלומותיו על גדולתו העתידית, ולא חשש שזה יגדיל את שנאתם כלפיו. כי יוסף שידע בעצמו שכל מעשיו מכוונים לתועלתם של אחיו ולטובתם, חשב לקרב את הלבבות על ידי שיראה להם שלום שלם עמהם כדרך אחים אהובים, המספרים זה לזה את חלומם כדי שיפתרו את החלום לטובה, על פי דברי הגמ' (ברכות נ"ה), שהרואה חלום ילך לספר אותו לאוהביו כדי שיפתרו אותו לטובה, כי החלום הולך לפי פתרונו. אך, לפי שחשבו האחים שיוסף רודף אותם, ננעלו שערי אהבה- כך שסיפור החלומות לאחיו הוסיף שמן למדורה.

שליחותו של יוסף לשכם

וממשיכה התורה: "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם" – מדוע נאמר וילכו אחיו, ולא נאמר וילכו בני יעקב?

אומר המלבי"ם, שהסיבה שהאחים הלכו לשכם הייתה בגלל שהם אחיו, והיינו שהם חפצו להתרחק מיוסף, בכדי שלא ימצא פסול במעשיהם ויביא את דיבתם רעה ליעקב. והסיבה שהם בחרו דוקא בעיר שכם, הייתה בגלל ששכם הייתה מקום סכנה לבני יעקב מאז ששמעו ולוי הרגו את אנשי שכם, והיו בטוחים משום כך שיעקב ירתע מלשלוח את יוסף אחריהם לשכם.

אך בפועל יעקב לא נמנע מלשלוחו לשכם, ולפי שידע שיש סכנה בשליחות זו, מינהו להיות שליח מצווה גם לדרך חזרה, ככתוב: "ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר" – שציווה לחזור אליו ולספר לו את שלום אחיו, וזאת בכדי שבזכות היותו שליח מצווה הוא לא ינזק, (עיין עוד בדברי האור החיים' כאן, האם היה מצב של 'שכיח הזיקא').

אלה תולדות יעקב, יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה, ואת בני זילפה נשי אביו (לו, א).

פרשת יוסף ואחיו היא מהעניינים הסתומים. פירושיהם של רבותינו שופכים אור על עניין סתום זה, ומדבריהם מתבררים יסודות נכבדים בעניין השגחת ה' בעולם, נתבונן בדבריהם:

הנה יש לעיין, מה ראתה התורה לכתוב את גילו של יוסף בשעה שהיה רועה את אחיו בצאן?

עוד יש להבין, את הקשר בין חלקו הראשון של הפסוק, "ש"יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן", לבין חלקו השני: "והוא נער את בני בלהה..."?

מפרש המלבי"ם, שפסוק זה בא ללמד על מעלתו של יוסף, שמצד אחד, למרות היותו הצעיר שבאחים, בן שבע עשרה בלבד, הוא זה שלימד את אחיו את מלאכת הצאן, לפי שהבין בזה יותר מאחיו. ומאידך, לא גבה ליבו, והוא שירת אפילו את בני השפחות שהיו מזולזלים אצל האחים האחרים.

הקפדת יוסף בהלכות לשון הרע

ממשיכה התורה: "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" – התורה לא כותבת: "ויספר יוסף", אלא: "ויבא יוסף..." כמו כן, לא נאמר, ויבא את דיבתם אל אביו, אלא: "אל אביהם".

מבאר האפיקי'ם (בתחילת חלק ב'), שהתורה באה לספר בזה את צדקת יוסף, שהסיבה האחת והיחידה שבגללה סיפר ליעקב בגנות אחיו הייתה אך ורק במטרה להביא תועלת, ומתוך הקפדה על כל פרטי ההלכות, וכדלהלן:

הנה, הרואה באחד שעושה שלא כהוגן ורוצה לספר לאביו או לרבו בכדי שיוכיחוהו ויחזירוהו למוטב, צריך שיתקיימו שלשה תנאים: א. שאין דרך אחרת להשיג את אותה תועלת, וכגון, שיש לו יסוד איתן לשער שהלה לא יקבל את תוכחתו. ב. שיקפיד לספר דברים כהווייתם, ולא יגדיל את העוולה אפילו במשהו. ג. שיכוון אך ורק לתועלתו ולא לשום מטרה אחרת.

לפיכך כותבת התורה: "והוא נער את בני בלהה" – שיוסף היה משרת ומשמש אצל בני השפחות, שהיו מזולזלים אצל האחים, ומשום כך היה גם הוא מזולזל אצל האחים, ולכן סבר יוסף שלא יקבלו האחים את תוכחתו, ואין לו ברירה אלא לספר ליעקב.

עוד כתבה התורה: "ויבא יוסף את דבתם" – להגיד שהביא דברים כהווייתם ולא הוסיף ולא גרע מאומה. ולבסוף הדגישה התורה "ויבא... אל אביהם" – וזאת, כדי שלא נחשוד שהסיבה שסיפר לאביו בגנותם לא הייתה בעבור תועלת האחים אלא כדי שיחבבו אביו, לכן כתבה התורה, "ויבא את דיבתם רעה אל"

מכירת יוסף - הגזירה אמת והחריצות שקר

"וישלחו מעמק חברון" - שואלים חז"ל והלא חברון בהר שנא' **"ויעלו בנגב ויבוא עד חברון"**? אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון.

ומהי העצה העמוקה? מובא בחז"ל שהקב"ה שאל את אברהם אבינו מה הוא בוחר לבניו, גלות גהנום, ואברהם לבסוף בחר בגלות. **וזאת העצה העמוקה**, שהרי לכאורה יפלא למה שלח יעקב את יוסף לשכם לבדו, הרי שכם הוא מקום סכנה? וביותר, היאך טעו האחים בבחיר השבטים טעות כה חמורה להחשיבו רודף?

אלא שהקב"ה סיבב שאחי יוסף יטעו בו לחושבו כרודף, וכן שיעקב לא ירתע מלשולחו לשכם, בכדי שתתקיים עצתו העמוקה של אברהם הצדיק, שהעדיף שבניו ירדו לגלות

מאשר שילכו להגנום.

בהמשך הפסוקים, מאריכה התורה בתאור מאמציו של יוסף למצוא את אחיו ולראות את שלומם, תוך התגברות על הקושיים שנערמו בדרכו: **"וימצאם איש והנה תועה בשדה... ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים הלכו דתניה..."**

וכתב הרמב"ן: "ויאריך הכתוב בזה, לומר שהיו סיבות רבות שהיה יכול לחזור, והכל סבל לכבוד אביו. **ולחודיענו עוד, כי הגזירה אמת והחריצות שקר**, כי זימן לו הקב"ה מלאך להורות לו הדרך להביאו אליהם. **להודיענו שעצת ה' היא תקום**."

ודבר אנו צריכים לקחת למעשה, שהגזירה אמת והחריצות להינצל מזה - שקר, ואין שום טעם בריבוי השתדלות כנגד גזירת שמים, **כי אין עצה ואין תבונה נגד ה'.**

ההבדל בין נס חנוכה לנס מורים

על דעתם כלל לצאת למלחמה בהמן הרשע ובחבר מרעיו בכח הזרוע, וההשתדלות מצד ישראל היתה: **"לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי אל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים...ותיפול אסתר על רגלי המלך ותברך ותתחנן לו"**. ויש להבין את פשר שינוי דרכי הפעולה כנגד שני גזירות אלו.

מייסד הג'ר אלחנן (בספר 'קובץ מאמרים') שיש שני סוגי גזירות על ישראל: יש גזירה שבאה מאת ה', ויש גזירה שהיא מעשה שטן (כי אעפ"י שאין עוד מלבדו, מ"מ בשעה שמידת הדין מתגברת מאוד, פעמים שניתן לשטן רשות ללחום נגד הקב"ה, כביכול). והסימן להכיר את סוג הגזירה: גזירה שהיא על הגופות, היא גזירה שבאה מאת ה', כדי להחזירנו למוטב. ואילו גזירה להעביר את ישראל על דתן, אינה מעשה ה' **אלא מעשה שטן, שנתנה לו רשות להלחם נגד קיום התורה ע"י ישראל.**

גם דרכי הפעולה כנגד שני סוגי גזירות אלו, שונות זו מזו. כשהגזירה על הגופות, שהיא גזירה מאת ה', דרך הפעולה היא באמצעים רוחניים, כדוגמת תענית ותפילה, ואילו כשהגזירה היא לעקור את הדת - שהיא מעשה שטן - דרך הפעולה היא **למסור עצמינו להריגה ממש**, ע"י עריכת מלחמה עם העומדים עלינו לעקור את הדת, כי מסירות נפש הוא האמצעי היחיד להחליש כוחו של שטן!

לפיכך, כנגד גזירת המן הרשע, שהיתה על הגופות ובאה מאת ה' כדי להחזיר למוטב, נתכנסו היהודים לצום ותפילות, כדי לבקש מהקב"ה להעביר את רוע הגזירה. לעומת זאת, כנגד גזרת היוונים שהיתה להעבירם על דתם - שהיא מעשה שטן - הוצרכו ישראל למסור את נפשם ע"י יציאה למלחמה ביוונים בכוח הזרוע, ע"מ להחליש כוחו של שטן.

הגה"ק ר' אלחנן כותב שהחפץ חיים אמר, שכאשר התחילו הגזירות ורדיפות הדעת ברוסיה ע"י אנשי היבסקציה, היו היהודים חייבים לצאת נגדם למלחמה במסירות נפש. **והוסיף החפץ חיים דברים נוראים: "אמת, יהודים רבים היו נהרגים, אולם כוחו של השטן היה נחלש, אולם כאשר לא נמצא מי שימסור נפשו במלחמה, נתחזקו היבסקים.**

פרי היגיעה - מציאה

במהלך הדורות, עמד עם ישראל מול גזירות רוחניות קשות ומרות, והוצרך למסירות נפש אמיתית כדי לעמוד בניסיונות.

הטור בתחילת הלכות חנוכה (סימן תר"ע) מביא את דברי המהר"ם מרוטנבורג, ש"ריבוי הסעודות שמרבים בחנוכה, הן סעודות רשות, **שלא קבעו אלא להודות ולהלל ולא משתה ושמחה**."

ותמה הב"ח (שם), מדוע באמת על נס ההצלה מגזירת המן הרשע תיקנו חז"ל יום משתה ושמחה (פורים), בעוד שעל נס חנוכה תיקנו רק הלל והודאה ולא הצריכו משתה ושמחה?

מתרץ הב"ח, שהואיל וגזירות היוונים וגזירות המן הרשע היו שונות במהותן זו מזו, לכן גם צורת ההודאה על ההצלה מהגזירות הללו שונה זו מזו:

הנה הסיבה לגזירת המן הרשע היתה בגלל שהיהודים ההנו את גופם מסעודת אחשוורוש, ונהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה של איסור, ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו באיסור. והיות והגזירה של המן הרשע היתה על הגופים, על כן כשניצלו מהגזירה תיקנו משתה ושמחה של הגוף - לזכר נס הצלת הגוף.

בעוד שסיבת הגזירה בימי החשמונאים, היתה בגלל שהתירשלו מהעבודה, ועל כן היתה הגזירה **לבטל מהם העבודה**. "וכשחזרו ישראל בתשובה למסור נפשם על העבודה, הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה'. על כן נעשה הנס ג"כ בנרות (דהיינו, שנתאפשר לעבוד את עבודת הדלקת המנורה) **תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה**". "והיות שהגזירה של היוונים היתה על ביטול העבודה, לפיכך כשניצלו מהגזירה תיקנו להודות ולהלל, שזה עבודה שבלב".

למדנו מדברי הב"ח, שבגלל שנתרפו ישראל בעבודת ה', נגזרה הגזירה לבטל מעם ישראל האפשרות לעבוד את ה', והדרך לביטול גזירה גזירה של עקירת הדת מחייבת מסירות נפש.

גזירה של עקירת הדת מחייבת מסירות נפש

על פי החילוק המבואר, שבין גזירת המן הרשע לבין גזירת היוונים, מיישב הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד, תמימה נוספת.

מחד גיסא בימי מתתיהו, התארגנו היהודים נגד היוונים, ויצאו נגדם למלחמה - אעפ"י שהיהודים היו מעטים כנגד רבים וחלשים כנגד גיבורים ועל פי דרך הטבע לא היה בידם לנצח את היוונים. מאידך גיסא, בימי מרדכי ואסתר, כשגזר עליהם המן הרשע להשמידם, לא עלתה

ולדוגמא- יהודים שהגיעו לאמריקה לפני עשרות שנים, רעבו ללחם כיוון שלא הסכימו לעבוד בשבת.

היום, בדור שלנו, ב"ה אין צורך למסור את עצמינו להריגה, או לסבול, חלילה, חרפת רעב. מאיתנו דורשים רק להיות נכונים להתגבר על קשיים, כאשר יש בכך צורך. אלו פנים יהיו לנו כאשר נפגש עם הדורות הקודמים, אם לא נהיה מסוגלים להתמודד עם קשיים של מה-בכך!

בנוסף, אנו מובטחים בסייעתא דשמיא מיוחדת בשכר ההתגברות. אביו של רבי בן ציון יאדלר זצ"ל, חיבר פרוש 'תפארת ציון' על מדרש רבה' (עשרים כרכים). וכתב בהקדמתו, שאחרי שיגע על פירוש כמה שעות זכה והבין דברים שמצד כשרונותיו לא היה משיג אותם בכמה שנים. וזהו, "יגעת ומצאת תאמין" - שבאופן יחסי ליגיעה, ההשגה נחשבת למציאה, כי ע"י היגיעה זוכים להשיג הרבה יותר מכפי ערך היגיעה.

וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך

עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שאנשי אותו דור היו לקויים בהם?

ואומר המהר"ל, שבאמת הסיבה לחורבן הבית הייתה נעוצה בעבירות החמורות של אנשי אותו דור, אלא שאם היו מברכים בתורה כראוי, היה הקב"ה נותן בלבם לשמור את התורה כראוי, ואף אם היו עוברים לפעמים על מצווה מהמצוות היו מיד חוזרים לשמור ולעשות.

והביאור בזה, שאם היו מברכים את הקב"ה כראוי על שנתן להם את התורה והיו אוהבים בשל כך את הקב"ה ודבקים בו, הייתה זו סיבה שהקב"ה יקיים בהם את התורה ויתן בליבם לקיימה כהלכה. אך מאחר שלא עשו כן, שקעו בחטאים ונגזר חרב.

ומוסיף המהר"ל, שבדאי שגם בני אותו דור אמרו בפיהם את ברכות התורה, אך עיקר העניין אינו אמירה בפה אלא "האהבה הגמורה והדבקות אל השם יתברך, לאהוב את השם במה שנתן תורה. ואף אם הייתה להם אהבה, לא כל האהבות שוות, ולא ברכו כפי רום ערך מעלת התורה, שהיא הטובה העליונה והיא טובה על הכל".

למדנו מדברי המהר"ל, שכאשר מודים לקב"ה על טובה שמשפיע עלינו, ואוהבים אותו בשל כך ודבקים בו, זה עצמו יהווה סיבה שהקב"ה ימשיך לקיים ולהשפיע טובה זו על המודים לו. ועוד, שההודאה צריכה להיות כפי גודל הטובה.

מה גדולה איפוא, הזכות שיש בשמונת ימי החנוכה, שע"י שנקבעו לימי הלל והודאה, אפשר, כאמור, לזכות על ידי כך לתוספת גדולה של השפעת חסדי ה'.

אך, על פי מה שלמדנו מדברי המהר"ל, ההלל וההודאה לה' לא די שיהיו באמירה בפה, אלא צריך שיביאו לאהבה בה', ולדבקות בו כפי גודל הטובה שעשה עימנו.

בשמונת ימי חנוכה, זוכים לומר עשרות פעמים על הניסים, בתפילה וברכת המזון, ואשרי מי שינצל זאת להודות לקב"ה כראוי, לעובדו ביותר נאמנות ולהוסיף אהבה אליו יתברך, ועל ידי זה יזכה לשפע של חסדי ה'.

היו תקופות של גזירות שמד, שיהודים הוצרכו למסור עצמם להריגה, והשאירו אחריהם יתומים ואלמנות בלי משען ומשענה וחסרי כל. היו אף מקרים [כפי שהיה בתקופת מסעי הצלב], שקהלות שלמות הוצרכו למסור עצמם, "והאבות אשר היו רחמנים נהפכו לאכזר כיענים, והפיסו על אבות ועל בנים ומי שגורל עלה לו ראשונים נשחט בחלפות ובסכינים, והכלות לבושות שנים מנותחות בחרב וכידונים" (מתוך קינה הנאמרת בתשעה באב).

ולפני כחמש מאות שנה, גזר מלך ספרד, גזרת גרוש אכזרית על כל יהודי שלא יקבל על עצמו את הדת הנוצרית, וכשלוש מאות אלף איש גיבורי רוח, עמדו בניסיון ויצאו בתשעה באב לדרך רצופת תלאות ויסורים, כאשר רבים מהם מתו בדרך מרעב ומצמא וממחלות שונות.

היו גם זמנים שאמנם לא גזרו גזרות כנגד היהודים, אך היהודים הוצרכו לוותר על פרנסה ולחיות חיי רעב כדי לא לעבור על אסורי התורה.

חז"ל תיקנו, להזכיר בחנוכה בתפילת 'שמונה עשרה' ובברכת המזון, את נוסח 'על הניסים', שתחילתו, בהודאה על הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו, והמשכו, בתיאור נס הניצחון בימי מתתיהו בן יוחנן, שגבורים נמסרו ביד חלשים, רבים ביד מעטים... וזדים ביד עוסקי תורתך. סיום על הניסים הוא: "ואחר כך באו בניך... וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול".

ויש להבין, מה שייכות העובדה שקבעו שמונת ימי חנוכה להודות ולהלל לקב"ה, לנוסח 'על הניסים', שעיקר עניינו - הודאה על הנס ותאור פרטי הנס?

ונראה, שלמרות שקביעת ימים אלו לימי הלל והודאה, אינה חלק מהנס, מכל מקום היא אחת מהתועלות הגדולות שנגרמו מהנס, שבזכות הנס הוענקה לנו האפשרות לקבוע ימי הלל והודאה על הנס. לכן במסגרת ההודאה לקב"ה על עצם הנס, אנו מוסיפים הודאה על תועלת גדולה נוספת שנגרמה מהנס - שבזכותו זכינו לימי הלל והודאה.

הודאה לקב"ה מושכת חסדי ה'

נרחיב מעט בביאור הדברים: כל אחד ואחד, חפץ בכל מאודו לזכות לחסדי ה' ולסייעתא דשמיא בכל אשר יפנה. אך חשוב לדעת שאחד הדברים שמסוגלים במיוחד למשוך השפעה של חסדי ה', הוא הודאה על חסדי ה'.

יסוד לדברים, ניתן ללמוד מדברי 'ספר החינוך' בשם רבותיו (מובא במשנ"ב ס' קפ"ה), "שכל הזהיר בברכת המזון, מזונותיו מצויים לו כל ימיו בכבוד". והביאור בזה, שהיות והוא זהיר לברך את הקב"ה על שממציא לו מזון להשביע את נפשו, זה עצמו מהווה סיבה שהקב"ה ימשיך להשפיע חסדו עליו ומציא לו מזונותיו בכבוד.

"על מה אבדה הארץ" - באור המהר"ל

גדולה מזו מצינו בדברי המהר"ל: הנה, איתא במסכת נדרים (דף פ"א): "מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבין את זאת על מה אבדה מה אבדה הארץ... ויאמר ה' על עוזבם תורת'... אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה".

ותמה המהר"ל (בהקדמה ל'תפארת ישראל'), מדוע תולים את חרבן בית ראשון בזה שלא ברכו בתורה תחילה, ולא בעוונות החמורים -

המצוות הן בבחינת נר, שעשייתן מושכת אור של תורה, אך יתירה עליהן, מצווה שעצם צורתה היא הדלקת אור – שמושכת שפע של אור תורה בכפל כפלים.

ויש להוסיף עוד, שבימים אלו – ימי נס פך השמן, שבהם דלק אור המנורה יותר מכדי השמן, יכול האדם להשיג יותר מהכוחות הטבעיים שלו, שכמו שהאור דלק במנורה יותר מכפי כח השמן, כך אור התורה דולק יותר מכפי הכוחות הטבעיים של האדם. וכשחוזרים בכל שנה הימים האלה, יכול אדם להצליח בתורה יותר מכפי כוחותיו. ונראה שלא רק לגבי הצלחה בתורה אלא גם בכל עניני הקדושה יש בימים האלה כח מיוחד להתגבר על הטבע, ואף בדברים שבכל השנה לא הצליח – עכשיו יכול להצליח.

דברי רבותינו על מעלתם המיוחדת של ימי החנוכה

מסופר על החידושי הרי"ם זצ"ל, שתיקף לאחר שהדליק נרות חנוכה התיישב ללמוד, והסביר זאת, ברצון לנצל את ההשפעה המיוחדת של אור תורה שהדלקת נרות חנוכה מושכת.

גם החתם סופר זצ"ל (מובא בספר מנהגי 'החתם סופר', פרק ט'), הזהיר ללמוד בחנוכה יותר מכפי ההרגל בשאר ימות השנה, והקפיד מאוד על אותם שמעבירים ימים אלו בבטלה ובדברים שאין בהם ממש, כי ימים אלו נתקנו ע"י חז"ל להיות ימי הלל והודאה על נס ההצלה מגזירת 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', והדרך לבטא את ההודאה על נס זה היא ע"י תוספת בלימוד תורה והתחזקות בקיום המצוות. להודות על שניצלנו מגזירת 'להשכיחם תורתך' – מחד, ולהתרפות מעסק התורה כאילו אין לנו חפץ בהצלה – מאידך, הוא תרתי דסתר.

עוד כתב החתם סופר, שלמוד התורה הוא עניין גדול בזמן הזה, כי אז נמסרו סודות התורה למשה רבנו ע"ה.

כל הגדול מחברו יצור גדול ממנו

לפני שבחור יוצא מהישיבה בחנוכה, עליו לחשוב היטב אם זה הכרחי, שהרי הישיבה היא המקום שאפשר לנצל ימים אלו בצורה הטובה ביותר.

מורנו הגה"צ ר' אליהו לאפיא זצ"ל, היה מקפיד שבחורים לא יסעו מהישיבה בשבת חנוכה, בגלל חשיבותם המיוחדת של ימים אלו (אולם אם היו שתי שבתות הוא לא התנגד). היה בחור שהיה לו סיבה לנסוע אך מכיון שחשש שר' אלי' לא ירשה חכם בדעתו לנסוע ללא רשות ומכיון שנסתפק עשה גורל הגר"א ויצא לו הפסוק (בראשית ל - כו) "אני רוצה לצאת כי אם ברשות..."

עלינו לדעת כלל גדול, שכשאנו רואים איזה דבר רוחני ששולט בו רפיון, בד"כ זה נובע מהעובדה שהיצר הרע עושה מאמץ מיוחד ליצור רפיון בעניין הזה, בגלל חשיבותו. וזה נכלל בדברי חז"ל: "כל הגדול מחברו יצור גדול הימנו" – ככל שחשיבות הדבר [ולא רק חשיבות העושה] גדולה יותר, כך השתדלות היצר להפריע מרובה יותר.

ניתן לומר, שאפשר ללמוד על מידת חשיבותו של דבר, מהיצר הרע עצמו. כי אותם הדברים שהיצר הרע משתדל באופן מיוחד להטיל בהם רפיון – אות הוא לרוב ערכם וגודל חשיבותם. (ובהחלט אפשר 'לסמוך' על היצר הרע שהוא יודע היטב במה כדאי לו במיוחד להשתדל להטיל רפיון...) ויש להמליץ על זה את מה שנאמר: "מאויב תחכמי מצוותיך" – שמתוך הנהגתו של אויבנו (היצר הרע), אנחנו יכולים להחכים ולדעת את ערך המצוות.

והיות והיצר יודע את ערך ימי החנוכה הוא משקיע מאמצים מיוחדים להחליש ימים אלו. ומי שרוצה לגדול, ולא לבזבז את ימיו, צריך לדעת להתרומם מהטעות שנפלה בהמון העם, ולצערנו נתפשטה גם לאלו הנמצאים בתוך כותלי הישיבות, ולנצל את ימי החנוכה כראוי.

ימי החנוכה – ימים של השפעת אור תורה

נמצאים אנו בימי החנוכה, ויש לדעת שבימים אלו ישנן השפעות רוחניות מיוחדות, ובפרט, חיזוק בהשפעת אור של תורה. ומי שינצל ימים אלו כראוי יוכל להשיג את ההשפעות המיוחדות לימים אלו ולזכות להון רב, וכדלהלן:

הנה, ע"פ המבואר בספרים הק', לכל כלי בבית המקדש היה תפקיד להיות צינור להשפעה מסוימת. תפקידה של המנורה בביהמ"ק היה, להיות הצינור שדרכו יעבור השפע של אור התורה וכח הפלפול והחידוש.

דברים מאלפים מצינו בזה בנצי"ב, ('העמק דבר' שמות פרק כ"ז): "יש לדעת, שאור התורה, שהוא תכלית המשכן ועיקר המשרה שכינה בישראל, מושפע באמצעות הארון והמנורה. ונשתנו פעולתם: הארון בא ליעוד התורה שבכתב. ועדיין אין כח הפלפול והחידוש שיהא אדם יכול לחדש מעצמו דבר הלכה. ובעבור כח נפלא זה, הקרוי תלמוד, ניתן כח המנורה, אשר נכלל בו כל הכוחות הדרושים לפלפול דאורייתא".

[ומוסיף שם, שכח הפלפול נכלל בפרט בכפתורים ובפרחים שהיו במנורה. וזה הביאור בדברי ר' טרפון, שכשהיה שומע דברי תורה מתקנים היה אומר עליהם כפתור ופרח, "ושיח רבן של ישראל ללמדנו שתלמיד שמוחדש דבר טוב הוא ע"י כח הכפתורים והפרחים שהיו במנורה"]. נמצא שהמנורה בביהמ"ק הייתה מושכת שפע של חיזוק כח החידוש והפלפול דאורייתא.

עוד כותב הנצי"ב (בפרק ל"ט פסוק ל"ז), שבימי החנוכה מערכת השמים וההשגחה העליונה מחזקים את כח המנורה, וכתוצאה מזה מתחזקת בחנוכה ההשפעה של חיזוק כח התלמוד ופלפולה של תורה.

על פי דברי הנצי"ב הללו, ימי החנוכה הם ימים המסוגלים במיוחד, שיעשה בהם נס בהדלקת המנורה, שהרי בימים אלו ההשגחה העליונה מחזקת במיוחד את כח המנורה.

הדלקת נרות חנוכה – בחינה של הדלקת המנורה

יתר על כן מצאנו בדברי הרמב"ן, שלא זו בלבד שבימי החנוכה מתחזק כח המנורה, אלא שבהדלקת נרות החנוכה יש בחינה של הדלקת המנורה.

הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך, מביא את דברי 'המדרש רבה', שכשראה אהרן את חנוכת הנשיאים חלשה דעתו. אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות נוהגין רק כל זמן שביהמ"ק היה קיים, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו... דברי המדרש תמוהים מאד, שהרי כשהקרבנות יתבטלו מחמת חרבן ביהמ"ק – גם הדלקת המנורה תתבטל, ומדוע הנרות נחשבות כעומדות לעולם.

מבאר הרמב"ן, שכוונת המדרש לרמוז לנרות חנוכה חשמונאי, שמצוות הדלקת נרות חנוכה נוהגת אף לאחר החרבן, גם בגלות. ורואים מהרמב"ן, שבהדלקת נרות חנוכה מתקיימת בחינה מסוימת של הדלקת המנורה, שמשום כך "הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו".

העולה מדברי רבותינו, שבימי החנוכה מתחזק כח המנורה, שבאמצעותה מושפע אור של השגת כח החידוש והפלפול דאורייתא, וכן מתחדשת בכל שנה ושנה, בחינה של הדלקת המנורה, ע"י הדלקת נרות חנוכה.

וכבר אמרו בדרך רמז על הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" – שכל

שיחת המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

הצילני נא מיד אחי מיד עשו

שנשתחוהו יעקב ואמר "עבדך יעקב", בזה גרם שיהא לאדון עליו.

מבואר בחז"ל דברים ברורים שמצד עצמו לא שייך שהרע ינצח, אלא רק אם הטוב מכניע עצמו כלפיו. וע"ז נאמר "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", דיעקב אבינו חשש מהאחווה ומהקשר, עד כדי כך ששלח מלאכים. ולפשוט אחד היינו מלאכים ממש. ולכאורה לא מובן מדוע היה נצרך לשלוח מלאכים ממש, הרי כידוע אין מטריחים כלפי מעלה רק אם זה הכרח, ואם אפשר לשלוח אנשים מפני מה הטריח לשלוח מלאכים, הרי לפשוט השני באמת שלח אנשים א"כ רואים שבאמת אפשר לשלוח אנשים וא"כ מדוע שלח מלאכים.

אלא דיעקב אבינו חשש מהקשר שיהא אם ישלח אנשים משלו, שמא יוצר קשר וישפיע עליהם, וע"ז סמך להטריח כלפי מעלה ולשלוח מלאכים. ולכן אפילו אח"כ שעשו אמר לו שישאיר אנשים שילוו אותו כדי שלא יזק בדרכים, וזה היה נדרש שהרי בלא זה לא היה עשו מציע זאת, הרי יעקב דחה את דבריו וא"ל "אתנהלה לאיטי" מפני שחשש שאם ילוו אותו ויהיו עמו יחד יהיה קשר, והוא נורא נוראות. ועשו הציע לו בדווקא שילך עימו באחווה כדי שעל ידי זה יוכל להשפיע עליו.

"וישקהו" נקוד על זה, דנעשה צווארו של יעקב כשיש, וזה מפני שיעקב אבינו אבן את רגשותיו שלא רצה להרגיש שום קרבה מנשיקותיו של עשו, ולכך נעשה לו נס שבאמת צווארו נעשה כשיש. "נערתות נשיקות שונא" (משלי כ"ה, ו'), מפני שהם מכבידות. וכפי שאמרנו שהרע יודע מזה שמה שלא ישיג במלחמה ישיג בשלום אחווה וריעות, והסכנה היא גדולה בהרבה כשעשו מגיע כאוהב מפני שאם מגיע כאויב יעמדו כנגדו, ואז "כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו" (תהילים ק"ט, א), משא"כ שמגיע בשלום אחווה וריעות הוא נורא נוראות. ובצורה זו השטן-האויב מבקש לעקור את הכל, דפעמים דרכו היא להמית במיתת נשיקה, והוא הרבה יותר גרוע.

ומעשה אבות סימן לבנים, והפחד הגדול ביותר צריך להיות מהקשר והאחווה, וכפי שאומרים חז"ל היום אומר לו עשה כך ולמחר עשה כך עד שאומר לו לעבוד עבודה זרה, דמראה עצמו היצה"ר כביכול אינו מתכוון אלא לדבר קטן זה, אבל כבר בתחילה כוונתו להביאו לעבודה זרה.

סיפר הגה"צ ר' יעקב גלינסקי זצ"ל, שהגרמנים ימ"ש תבעו מפולין שיתנו להם נמל בקצה המדינה, והממשלה החליטה לצאת על זה למלחמה, והעם היה ממורמר על החלטה זו כי הרי במלחמה יודעים מה יהיו התוצאות,

"וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ויוסף אחרונים" (ל"ג, ב')

מבאר הגר"א שהפגישה הזו היא כנגד הפגישה האחרונה שתהיה עם עשו, שהמנהיגים יהיו השפחות וילדיהם. שזה אומר שמי שיהיה בשלטון יהיה הערב רב, והמון העם יהיה אחריהם, ואת רחל ויוסף אחרונים הכוונה ללומדי התורה שהם יהיו אחרונים, בקצה המחנה.

ויעקב אמר "הצילני מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו", שואל הבית הלוי מדוע הוצרך לפרט מיד אחי מיד עשו, וכי לא יודעים אנו שעשו הוא אחיו. ורש"י תי', אחי שאינו מתנהג עמי כאחי אלא כעשו הרשע. השל"ה הק' מיישב שכאשר מתפללים יש לפרט ולא לסמוך שהקב"ה יודע, מפני שהתיבות עולות למעלה ופועלות, והיינו שאין התפילה גילוי רצונו של האדם אלא דתיבות התפילה בעצמם פועלות. והבית הלוי מיישב, שיעקב חשש משני צדדים, מצד אחד שמא עשו יהרגנו, ומצד שני אם לא יהרגנו אלא יתנהג עימו באחווה חשש מהאחווה של עשו. עד כדי כך שתחילה ביקש "הצילני נא מיד אחי" ורק אח"כ "מיד עשו", דפחד יותר מהקשר והאחווה עם עשו הרשע, א"כ רואים הסכנה הגדולה שבאחווה עם עשו.

עד כדי שכתוב במדרש שיש כביכול טענה על יעקב אבינו, "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו", "מעין נִרְפָּשׁ ומקור מִשְׁחָת צדיק מט לפני רשע" (משלי כ"ה, כ"ו) (כשם שבטבע אי אפשר למעין לִהְרָפֵשׁ ולמקור של מים להשחת מפני שכסדר נובעים הם מים מהאדמה, כך לא יתכן בטבע שצדיק יתמוטט לפני רשע. אלא אם הצדיק ממוטט עצמו לפני הרשע, כפי שאם סותמים המעיין או את המקור עם אבנים יפסיק לצאת משם מים, אבל מצד עצמו הדבר לא יתכן, דכן יסד מלכו של עולם בטבעו של עולם. לכך אומרים חז"ל דהיתה טענה על יעקב על מה ששלח מלאכים והתחשב בעשו, דבלא זה הוא היה הולך לדרכו.

עוד כתבו חז"ל משל לארכי ליסטים (היינו ראש השודדים) שהיה ישן בפרשת דרכים ועבר שם אחד והעיר אותו מפני שמקום סכנה הוא, ונתעורר הארכי ליסטים והחל להכות את האדם שהעיר אותו. כך אומרים חז"ל כיון שעשו הולך לדרכו למה שולח הוא אליו מלאכים, ובזה גרם שיבוא להכותו "לקראתך וארבע מאות איש עמו". ולכן מוסיפים חז"ל "ואת למדת אותם עליך אלופים לראש" (ירמיה י"ג, כ"א) שבזה שהכניע עצמו לעשו גרם שיהיה ראש ואלופים, שכל זה נגרם מפני מה שיעקב שלח לו מלאכים. וכן אומרים חז"ל דבמה

דהשכינה שורה אצל כל אחד ואחד מהכלל ישראל, וכל ישראל צריכים להיות משכן לה'.

עד כדי כך שהגר"ש בירנבוים זצ"ל סיפר על הגר"ח מבריסק זצ"ל, שהיה משכיל שרצה להגיד דרשה בבית הכנסת, ולא הסכים לכך הגר"ח. ואמר המשכיל שלא יאמר אלא מדרשים בלא תוספת, ואפילו לא הסכים לזה הגר"ח. והסביר טעמו שהרי בשר כשר שנתבשל בסיר טרף נאסר באכילה מחמת מה שנבלע בו מהסיר הטרף, וא"כ אף בזה המדרש הוא כשר מאד אבל כשיוצא מפה טרף של משכיל עושהו לטרף, ויכול להשפיע לרעה. דכשם שלהיפך כח השמיעה יכול להשפיע על האדם לטוב וכמ"ש רבינו יונה, "אוזן שומעת תוכחת חכם", וכמו שאמר מורינו המשגיח ר' יחזקאל זצ"ל ששמע שיחת מוסר של ר' ירוחם בראדני וזה הפך אותו ולכן הלך אח"כ לקלם, וכ"ז מכח השמיעה. וזה בין לטוב ובין למוטב, שיכול ח"ו גם להפוך את הכל.

ופעמים שהיצר מעמיד נסיונות של פרנסה, לעבוד במקומות לא כשרים, צריך לדעת שאם ההשתדלות באיסור פטורים מהשתדלות, ולא כמו שחושבים האנשים שאיני בכזו דרגה של בטחון, וזו טעות כי בטחון נוגע להשתדלות של היתר כמה מחויב, אבל בהשתדלות של איסור כל יהודי מחויב להימנע. החפץ חיים כותב להלכה שמי שעובד במקום שמדברים שם לשון הרע תדיר ואינו יכול להימנע, חייב לעזוב את מקום עבודתו, הגם שפרנסתו ופרנסת בני ביתו תלויה בזה חייב לעזוב מפני שעל לאו חייב ליתן כל ממונו. והביא בבאמ"ח מהגר"א ורעק"א שאף על איסור דרבנן כך הוא, (אא"כ חז"ל אמרו להדיא שא"צ). והנה שמעתי מפיו של הסטייפלר בשם החפץ חיים שפרנסה זה כמעט פיקוח נפש. וחזר שוב, לא ממש פיקוח נפש אלא כמעט פיקוח נפש. וא"כ הבו חשבון הרי אם יהיה ספק ספיקא של פיקוח נפש מותר לדבר לשון הרע כל היום, ואם החפץ חיים אומר פרנסה זה כמעט פיקוח נפש איך אומר לאדם במצב זה לעזוב את עבודתו, הרי בספק פיקוח נפש מותר לעבור על לאו. אלא מוכח שהשתדלות באיסור אינה השתדלות, ולכך פוסק הח"ח שעליו לעזוב את עבודתו. וכמ"ש הגר"א לאשתו באגרת, שתקנה הכל ע"י שליח בכדי להימנע מלשון הרע. וכותב שם שאף שיעלה ב' או ג"פ ביוקר, מ"מ הרי מזונותיו של אדם קצובים לו, וההשתדלות הוא רק בהיתר והדברים פשוטים, ולא חייבים לעשות השתדלות של איסור ובמיוחד בזה שיכול בזה לאבד את הכל.

ויהי רצון שנזכה בקרוב לביאת המשיח, אמן ואמן.

ההרג ואבדן שיהיה. וסיפר שזוכר שעצרו את כל האנשים ברחובות וראש הממשלה נשא נאום ואמר להם, שהרי אם הגרמנים היו מבקשים את עיר הבירה וורשא כולם מסכימים פה אחד שצריך לצאת ע"ז למלחמה, ועכשיו הגרמנים לא מתכוונים לנמל קטן זה אלא כוונתם לוורשא, ואם נחכה עד שיגיעו לשם אנו אבודים, ואם רוצים להציל את וורשא צריך להילחם על נמל זה שבקצה הגבול. ואמר ר' יעקב גלינסקי שכך הוא היצר הרע, שכוונתו היא לך עבוד עבודה זרה, והצורה בה גורם להאדם להגיע לזה הוא ע"י לך עשה כך ואח"כ כך עד שמגיע לשם. ואם רוצה האדם למנוע ממנו מלהגיע לידי עבודה זרה, מוטל עליו לעצור כבר כשאומר לו עשה כך ועשה כך. וזה מה שאמר יעקב "הצילני נא מיד אחי" דחש מהאחווה וממה שיקרה אחריה.

ימי חנוכה ממשמשים ובאים, ימים קדושים אלו, יון הניחה להם בתחילה לקיים המצוות, ומה רצתה בעיקר כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, היינו שבחיים הגשמיים היומיומיים לנתק ולהוציא לאט לאט ולרוקן את כל הערכים הרוחניים והכל להלביש עם לבוש גשמי, ולהפוך את הכל לכולם. ומה שנשאר היה פך שמן טהור שהיה נקי בלי שום ערבוביא של דבר אחר. וא"כ דוקא בימים קדושים אלו צריך להתעצם בדיוק להיפך, שיהא "השם גבולך שלום", שיהא גבול בשלימות בלי שום ויתור קל כי כל ויתור קל יכול להיות נורא נוראות, היום אומר לו עשה כך ולבסוף מגיע לדברים החמורים ביותר.

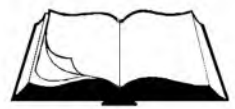
ודבר זה נוגע לכל שטחי החיים, וצריך בכל תחום מתחומי החיים לדעת מה דעת ורצון התורה. ולכן יעקב אבינו בזמן שהקב"ה צוה אותו שילך ויעשה מזבח כתוב (ל"ה,א) "ויאמר אלוקים אל יעקב קום עלה וכו' ועשה שם מזבח לקל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך". מה שהוצרך לומר מפני עשו אחיך ולא אמר רק שתעשה מזבח, ללמדך שזה רק יכול להיות אם מתרחק אתה מעשו אחיך. ובאמת אח"כ כתוב "ויאמר יעקב אל ביתו וכו' הסירו את אלוהי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלותיכם", וכי בני ביתו של יעקב היה להם תרפים, אלא היינו "אשר בתוכם" כל הדיעות שנשאר להם מהקרבה לעשו, וזה נקרא "אלוהי הנכר", "הטהרו" בפנים, "החליפו שמלותיכם" שהלבוש יהיה כנדרש, היינו לבוש של כלל ישראל, ורק אז נעלה ונעשה מזבח לקל העונה אותי היום צרתי. ובאמת כך עשו, ולכך זכו ל"ויהי חתת אלוקים על הערים אשר סביבותיהם", כי הרי "ושכנתי בתוכו לא נאמר אלא ושכנתי בתוכם"

נמסר בבית מדרשו בירושלים במוצש"ק פרשת וישלח תשע"ז, ונכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו

גליון השבוע מוקדש לזכות והצלחת החתן החשוב אליהו רפאל בן בתיה נ"י עב"ג הכלה המהוללה שרה בת רחל שתחי' לבואם בברית האירוסין בשעטו"מ יהי רצון שיעלה הזיווג יפה ויזכו לס"ד מרובה.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 303

שאלות המצוות בזוֹנָה

כסלו תשע"ז

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ביבד אב או זריזין מקדימין

שאלה: מי שיש לו אבא שאינו יכול להדליק את הנרות בעצמו, האם ילך אליו בזמן ההדלקה כדי להדליק עבורו אביו, ואח"כ יחזור לביתו מאוחר ויצא בדיעבד בהדלקה, או שקודם ידליק בביתו בזמן, ואח"כ ילך לאביו לעשות הדלקה מאוחרת?

תשובה: יש סוברים שחייך קודמים (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), והטעם כיון שקי"ל כיבוד אב - משל אב, ואין הבן צריך להפסיד מממונו, כמו כן לא צריך להפסיד הדלקת נר חנוכה ולהדליק בזמן דיעבד.

ויש סוברים שיש להדליק קודם את של אביו משום דכיבוד אב דאורייתא, ויש לקיים קודם מצוה דאורייתא לפני הידור מצוה דרבנן (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אשה באמצע העבודה

אשה שמשועבדת למקום עבודתה אף בשעת הדלקה, אין לה להפסיק עבודתה בשביל לצאת להדליק נר חנוכה (הגר"ח אלישיב זצ"ל).

ימתין לאשתו

כשאשה חוזרת מאוחר לבית מסיבה כל שהיא, ימתין לה בעלה להדלקה אף אם הוא מהמדליקין בחוץ (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, וידוע בשם רבי נחומקא זצ"ל רבו של ה"חפץ חיים" זצ"ל שאמר נר שבת דוחה נר חנוכה משום שלום בית, ואם משום כן מבטלים נר חנוכה לגמרי, כ"ש רק לדחותו בכמה שעות).

והוסיף בזה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שכעין זה איתא בגמרא (ברכות נ"א:) ילתה אשת רב נחמן מכיון שלא נתנו לה כוס של ברכה, שברה ארבע מאות חביות יין, ע"ש. הרי שזהו רצון האשה להשתתף עם בעלה בקיום המצוות!

הדלקה בזמן ע"י אשה

שאלה: כאשר הבעל בעבודה ולא יכול להגיע הביתה בזמן ההדלקה, האם האשה תדליק את הנרות בזמן ותוציא, או שתחכה עד שיבוא בעלה והוא ידליק (והוא עדיין תוך זמן שלא תכלה רגל מן השוק)?

תשובה: מסתבר שיעשו המצוה ביחד, שאין האשה מרוצה להדליק לבד, ולכן עדיף שידליק הבעל כשיגיע לביתו ויוציא את אשתו (הגר"ח קרליץ שליט"א).

חברותא או הדלקה בזמן

יחיד שלומד מחוץ לעירו, ואם ע"י שיחזור לביתו בזמן להדליק נרות, יפסיד לימוד של אחה"צ, ולא יכול לקבוע שם חברותא ללמוד, יכול להישאר בביתו אה"צ וכשיחזור לביתו מאוחר יותר ידליק, ובתנאי שעדיין לא כלה שם רגל מן השוק (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

אכילה לפני ההדלקה

שאלה: בעל שמחכה לאשתו שתבוא לפני שמדליק נרות חנוכה או אשה שמחכה לבעלה שיבוא להדליק נרות חנוכה, האם מותרים ביניהם לאכול סעודה?

תשובה: משהגיע זמן הדלקת נרות אסור לאכול, ויש להחמיר שלא לאכול חצי שעה לפני זמן ההדלקה (ע"י משנ"ב סי' תרע"ב ס"ק י', ושעה"צ ס"ק י"ד, בשם ט"ז ומג"א).

וכן מי שנמצא בדרך להדליק בביתו, אסור לו לאכול קודם ההדלקה אפילו שבזמן זה ממילא אינו יכול להדליק (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכ"ש מי שנמצא כבר בביתו אסור לו לאכול אף שממתין לאשתו. ובכח"ג שצריך להמתין יכול לאכול פת עד כביצה, או פירות אפילו הרבה (ע"י משנ"ב סי' תל"א ס"ק ו', וביה"ל שם, וסי' תרצ"ב ס"ק י"ד). אולם, אשה שממתנה לבעלה שיבוא להדליק מותרת לאכול כיון שהבעל מדליק ולא היא, ואינה חייבת להיות בשעת הדלקה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

מי שאין לו בית

מי שנוסע הוא ומשפחתו ממקום למקום ואין לו בית קבוע באותו יום, אינו מדליק נר חנוכה, ועכ"פ לכתחילה יזהר אדם לא להפקיע עצמו ממצות נר חנוכה החביבה שחייבו בה למכור כסותו ולחזור על הפתחים ליקח שמן ולהדליק ("הליכות שלמה" פ"י"ג, וע"ע ספר "אגן

הסהר" להגר"א גניחובסקי זצ"ל עמ' 642).

נכנס לביתו באמצע הלילה

שאלה: הולך דרכים הג"ל הנכנס לדירתו באמצע הלילה, האם חייב להדליק נר חנוכה, או שמא כיון שתחילת הלילה היה פטור מלהדליק לא נתחייב בו אח"כ?

תשובה: כל רגע ורגע הוא מחוייב בנרות חנוכה, ואפילו נכנס באמצע הלילה נתחייב מיד להדליק נרות חנוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אין לו חלון לרשה"ר

מי שאין לו פתח לרשה"ר וגם אין באפשרותו להדליק ליד החלון (כגון שאין גרים ממולו, או דחלון זה אינו נוח להדלקה וכד') – ידליק בכניסה מחדר המדרגות. ואם גם זה אי אפשר, ידליק בפנים ע"י הפתח ודיו. ויכול לברך דלא גרע ממי שגר במדבר, דבוודאי מדליק אע"פ שאף יהודי אינו רואה את נרותיו וכדמשמע מסתימת הפוסקים (הגר"ח קרליץ שליט"א).

מעבר של רבים בלי רשות

שאלה: ליד בית יש מעבר ואנשים עוברים שם בלי רשות, האם אפשר לקיים על ידם פרסומי ניסא של חנוכה?

תשובה: כיון שהולכים שם שלא כדין, הרי זה הליכת איסור, וא"א לקיים בהם מצות נרות חנוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הדלקת מנורה מאחורי תריס החלון

שאלה: האם אפשר להדליק את הנרות ליד החלון ולסגור מיד את התריס, באופן שלא תיראה המנורה מתוך הבית?

תשובה: יסוד פרסומי ניסא בחנוכה תקנו לרשה"ר, ובזמן חז"ל היו מדליקים בפתח החצר מבחוץ, וסגרו הדלת וכך העוברים מבחוץ ראוהו, וכן נפסק בשו"ע (סי' תרע"א סעיף ו'), ובשעה שנכנס או יצא גם הבעלים היו רואים, ואין שום חיוב לראות מתוך הבית, היה לחוץ, ולכן היות שמבחוץ רואים (וגם הבעלים רואים בשעת הדלקה), בודאי קיים את המצוה, וכן לפי כל אלו שנוהגים שמדליקים היום ליד המדרכה או שמדליקים למטה בחדר המדרגות ולא רואים את הנרות מהבית כלל מקיימים בזה פרסומי ניסא (וכן מבואר בספר "חוט שני" ה"ל חנוכה שאם מדליק מחוץ לחלון מן הצד, החיסרון הוא רק משום שאין זה "סמון" לחלון, אבל אין שום דין ראייה מבפנים).

הידור מצוה עד שליש

בכל מצוה מבואר בשו"ע (סי' תרנ"ו סעיף א') שאין צריך להוציא על הידור מצוה יותר משליש שוויה של המצוה, והרי חנוכיית כסף (המצוה בשוק) היא הרבה יותר מהשווי של כל הנרות והשמן של חנוכה, אלא שקניית מנורה מכסף אין זה מדין הידור מצוה רק מדין כבוד המצוה, ועל כבוד המצוה ראוי להוציא אף יותר משליש (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

פמוטים לשבת או לחנוכה

שאלה: מי שיש לו כסף לקנות מנורה יפה לחנוכה או פמוטים יפים לכל השנה, מה עדיף?

תשובה: יש סוברים כיון שגם בשבת יש ענין בפמוטים יפים, א"כ כיון שאם יקנה לשבת יש בה מצוה כל השנה, ולחנוכה הוא רק למספר ימים, עדיף לקנות פמוטים לכבוד שבת (הגרא"ל שטיינמן שליט"א). ויש סוברים היות שמצינו ענין מיוחד בחנוכה לעשות מנורה יפה (ע"י משנ"ב סי' תרע"ג ס"ק כ"ח, ואולי משום זכר למנורת המקדש), לכן עדיף לקנות בכסף זה מנורה לצורך חנוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

חושש שהחנוכה תיגנב

שאלה: יש לי חנוכיית כסף, אך חוששני להניחה בפתח הבית מפני גנבים. האם להדליק בה - אך ליד החלון הפונה לרשות הרבים, או עדיף להדליק חנוכיית פח - אך בפתח הבית, באופן שבשניהם יש אותו פרסומי ניסא?

תשובה: עדיף להדליק בפתח ביתו בחנוכה של פח (שזה הידור וחיוב המוזכר בגמרא לענין חנוכה, משא"כ חנוכה של כסף שזה הידור כללי) (הגר"ח קרליץ שליט"א).

ברכת "שהחיינו" בלילה הראשון

בלילה הראשון כשמברכים ברכת "שהחיינו" לכתחילה יש לכוון על שני דברים:

- א. על מעשה המצוה של הדלקת נרות חנוכה שזו הפעם הראשונה.
ב. על עצם הזמן של יום החנוכה (ע"י **שעה"צ** ס' תרע"ז ג' בשם ה"מאירי" שאפילו מי שאינו מדליק ואינו רואה נרות יכול לברך "שהחיינו", ע"י שם, הרי מבואר שקאי על עצם היום).

הפסק בין הברכה להדלקה

▲ **שאלה:** בליל שני התחיל לברך ברכת "שהחיינו", ומיד שאמר לאחר "ברוך אתה ה'" נזכר שלא מברכים "שהחיינו", וסיים "למדני חוקיך", האם נחשב להפסק או לא?

תשובה: אם היה מסיים את כל ברכת "שהחיינו" לא נחשב להפסק דסו"ס זהו מענינה דהמצוה, אבל כיון שסיים "למדני חוקיך" נחשב להפסק בענין אחר, והפסיד את הברכה (כעין המבואר ב**שעה"צ** ס' ר"ט ס"ק י"ב).

אולם צריך לחזור ולברך רק ברכת "להדליק נר של חנוכה", שהיא הברכה על ההדלקה, אבל ברכת "שעשה נסים" שזה קאי על עצם היום אין צריך לחזור ולברך (הגרא"ל שטיינמן שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א, וכעין זה מבואר בספר **"אשרי האיש"** פ' מ"ג או"ח כ"ח, בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל לגבי קריאת המגילה, ע"י שם).

וכן משמע ב"שאלות" (פ' בשלח) כשם שמברכים ברכה כשמגיעים למקום שעשה לו נס, כמו כן מברכים ברכה כשמגיעים לימים שנעשו בהם נס, וכן מצינו לגבי חנוכה ע"י שם, ומבואר שברכת "שעשה נסים" הוא על עצם היום (וכן י"א לענין "שהחיינו").

קטן שהגדיל

▲ **שאלה:** קטן שהגדיל באמצע חנוכה, האם יש לו לברך "שהחיינו" בשעת ההדלקה, מכיון שזו פעם ראשונה שמקיים המצוה מדין גדול? **תשובה:** מסתבר שלא מברך היות שכבר עשה מצות נר חנוכה בשנה זו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מלאכות האסורות לנשים

▲ נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקים, ואין להקל להן (שו"ע ס' תר"ע סעי' א'), והוא בערך חצי שעה (משנ"ב שם). המנהג שלא לעשות מלאכה היינו מלאכות שאסורות בחוה"מ כגון: תפירה, כביסה, גיהוץ (הגר"ש אלישיב זצ"ל והסטייפלער זצ"ל). ויש סוברים שכל מלאכה שיש בה עמל כגון שטיפת רצפה, יש לאשה להימנע מלעשותה (קובץ "מבית לוי").

שמן או שעה

▲ **שאלה:** מי יש לו כוונות קטנות, ואם ידליק בו עם שמן ידלק רק שעה, ואם ידליק עם נר שעה ידלק במשך חמש שעות, איך עדיף להדליק?

תשובה: הגם שיש הידור להשתמש בשמן זית יותר מנר שעה, מ"מ לאלו שעוברים שיש חיוב שידלק כל זמן שבפועל יש אנשים ברחוב, נמצא שבנרות אלו יש מעלה בקיום עצם המצוה, ועדיף להשתמש בנרות שעה (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

ריבוי נרות לא למנין הלילה

▲ **שאלה:** מי שלא יכול להדליק כמנין הלילה, האם יש לו לפחות להדליק לפחות כמה שיכול?

תשובה: בליל שלישי אם יש לו רק ב' נרות, לדעת המשנ"ב (ס' תרע"א ס"ק ה'), מדליק רק נר אחד, ולדעת ה"אבי עזרי"י (הל' חנוכה, ומובא ב"שונה הלכות" שם), מדליק ב' נרות משום שכל נר מראה על ריבוי הנס.

אולם אם בליל רביעי יש לו רק ב' נרות או כגון בליל חמישי יש לו רק ג' נרות וכד', לכו"ע מדליק רק נר אחד משום דיש כלל מעלין בקודש ולא מורידין, וא"א להדליק היום בהידור של מספר הנרות פחות ממה שהדליק אתמול (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"בל תוסיף" בנר חנוכה

▲ **שאלה:** הנרות במנורה כבים לאחר שעתיים ואין אפשרות לשים יותר שמן, האם אפשר למלא שמן פעם שניה ולהדליקה שוב לשם מצוה?

תשובה: אפשר לעשות כן, כמבואר בראשונים דמותר לקיים מצוה כמה פעמים, כגון לקחת לולב ב' פעמים, ואין בו משום "בל תוסיף", ואין זה כמו לקחת ב' לולבים (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ו"חוט שני" חנוכה עמ' ש"ג).

לקח מנורה בהשאלה ונגנבה

▲ **שאלה:** ראובן שאל מנורה מחברו והדליק בה בחוץ ונגנבה, האם חייב לשלם עליה או לא?

יסוד השאלה, מכיון שהמשאיל יודע שלקחה לצורך הדלקת נרות חנוכה, וגם יודע ששואל זה מדליק בחוץ, שמא זה כאילו נתן לו רשות להשאירה בחוץ, ולא חייב לשמור עליה.

תשובה: הרשות ניתנה להשתמש בה לצורך חנוכה, אבל עדיין אין שום ראייה לענין שמירה, אדרבה, יכול להדליקו בחוץ ולעמוד לידה או להעמיד עליה שומר, ולכן מצד סברה זו עדיין צריך לשלם עליה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אולם יש לדון ולפטור מצד אחר, דהסמ"ע (ח"מ ס' ע"ב ס"ק כ"א) מביא את דברי הר"ן בתשובה שכתב ששואל ספר פטור מאונסין,

ומפרש הש"ך (ס"ק כ"ט) טעמו שאין כל הנאה של השואל משום דמשאיל, מי מצוה קעביד ונהנה מפרוטה דרב יוסף, והוסיף שלפי רבה שיש פרוטה דרבי יוסף, גם שואל ס"ת חייב באונסין, בקצה"ח כתב עוד טעם שמוצות לאו ליהנות נתנו, ואין כל הנאה של השואל, וע"י ב"מנחה אפרים" (הל' שאלה ס' ג') שחולק וכן ב"נתיבות המשפט" (שם ס"ק י"א), וא"כ יש עכ"פ כאן ספק ממון לקולא ופטור (וע"י "טבעת החושן" הל' שאלה, פרק ט' סעיף כ').

שכח לברך לפני ההלל

▲ אם שכח לברך לפני ההלל, יש לכתחילה לחזור ולברך ולהתחיל עוד פעם את ההלל ("אשי ישראל" בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א), אם אמר את כל ההלל בלי ברכה לפניו ולאחריו, כבר יצא ידי הלל ואינו חוזר ("מאמר מרדכי" ס' תפ"ח ב'), אם נזכר בסוף ההלל שלא בירך לפני ההלל, אעפ"י יכול לברך את הברכה של סוף ההלל ("ביאור הלכה" ס' נ"ג ב' ד"ה אמר).

עלייה לתורה באמצע הלל

▲ היה עומד באמצע קריאת הלל וקראוהו לעלות לתורה, מותר לעלות אפילו בימים שגומרים את ההלל (משנ"ב ס' תכ"ב ס"ק כ"א, וס' ס"ו ס"ק כ"ו). אבל לא יאמר עם הבעל קורא, אלא יטה אוזניו וישמע ממנו (שם), ואם הגבאי שכח את שמו ב"מי שבירך" מותר לענותו מפני הכבוד (שם).

קלטות של הספדים

▲ אסור לשמוע הקלטות של הספדים בחנוכה, כיון שאסור לשמוע דברים רעים ("שבט הקהתי" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ערב שבת חנוכה

▲ בערב שבת חנוכה יתפלל מנחה תחילה ואח"כ ידליק נרות (משנ"ב ס' תרע"ב ס"ק ב'), ולא יבטל בשביל זה תפילה בציבור, ולכן אם אין לו מניין לפני ההדלקה ידליק קודם ואח"כ יתפלל בציבור (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קרליץ שליט"א).

שכח "רצה", "יעלה ויבא", "על הנסים" בברכת המזון

▲ שכח "רצה" בברכת המזון בשבת בשתי סעודות ראשונות, ונזכר לאחר שהתחיל ברכה רביעית, צריך לחזור לתחילת ברכת המזון (שו"ע ס' קפ"ו ו').

▲ שכח "יעלה ויבא" בראש חודש, ונזכר לאחר שהתחיל ברכה רביעית אינו חוזר, כיון שאין חיוב לאכול פת (שם ס"ז).

▲ שכח "על הנסים" בברכת המזון וגמר ברכה ב' אינו חוזר ומברך.

▲ שכח "רצה" בשבת חנוכה והתחיל ברכה רביעית, חוזר על ברכת המזון ואומר עוד פעם "על הנסים" וכנ"ל ("חיי אדם" כלל קנ"ד ל"ט, שעה"צ שם ס"ק כ"א, ודלא כמג"א שם ס"ק י"ג, שסבר שאינו חוזר לומר "על הנסים" כיון שאין חובה להזכירו).

ההדלקה במוצ"ש

▲ יש נוהגים להדליק הנרות חנוכה לפני ההבדלה (שו"ע, רמ"א, גר"א, אליהו רבה) ויש נוהגים להדליק נרות חנוכה לאחר ההבדלה (ט"ז, מהר"ל מפראג, ב"ח), ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (ע"י משנ"ב ס"ק ג'). ומובא בשם מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים ע"ה"ק, שהיו מכניסין לו נרות מחוץ לביתו, ומיד כשהגיע פגש בנר חנוכה תחילה, ואין מעבירין על המצוות. ומובא בשם מרן החזו"א זצ"ל שהיה מבדיל על הכוס ואח"כ הדליק נר חנוכה (וכ"כ בקובץ "דרכי יוסף צבי").

קטן שהגדיל במוצ"ש חנוכה

▲ **שאלה:** קטן שהגדיל במוצ"ש חנוכה, האם יבדיל קודם או ידליק נר חנוכה?

יסוד השאלה הוא כיון שבשבת היה עדיין קטן, א"כ הבדלה של מוצ"ש יתכן שהוא רק מדין חיוב של חינוך, ונר חנוכה הוא חייב עכשיו מדין גדול, האם בגלל זה להדליק קודם נר חנוכה.

תשובה: נוהגים להבדיל קודם גם באופן זה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"י ספר "בר אלמוגים" להגר"א גניחובסקי זצ"ל עמ' שמ"ו).

אמירת הלל לאחר קבלת שבת

▲ אם שכח לומר הלל בערב שבת חנוכה, וכבר קיבל עליו שבת, אף אם כבר התפלל מעריב מבעוד יום, מותר לומר הלל, כיון שגם שבת היא חנוכה, אין זה תרתי דסתרי, אבל אם ערב שבת הוא "זאת חנוכה", וכבר קיבל עליו שבת לא יאמר הלל (שו"ת "התעוררות תשובה" ח"ב ס' ע').

מנחה קצרה בחנוכה

▲ לכתחילה יש ליהדר מלהתפלל מנחה קצרה בלי חזרת הש"ץ בימי חנוכה, מכיון שמבואר בתוספות (שבת כ"ד ד"ה מהו) דאומרים על הנסים בתפילה שהיא בציבור דיש בזה פרסומי ניסא (ספר "מועדים וזמנים" ח"ח ס' צ"ד בשם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל). ולכן בשיבת לייקווד בארצות הברית, אף שכל השנה מתפללים מנחה קצרה בימי חול, ביום ראשון ויום אחרון של חנוכה, וכן בר"ח טבת אם לא חל בערב שבת מתפללים עם חזרת הש"ץ!!

ספרים טיול

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". פרשת וישב גליון מס' 93

בס"ד

"כוחו של דיבור"

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל תִּשְׁכַּח דָּם הַשְּׁלִיכֵנוּ אֶתְּךָ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיָד אֶל תִּשְׁלַחְנוּ בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֶתְּךָ מִיָּדָם לְהַשְׁיבוּ אֶל אֲבִיו (לז, כב).

רבנו (שמיה"ל ח"ב פי"ב) מאריך לבאר, כיצד נענשו אבותינו, השבטים הקדושים, על פרט ופרט ממעשיהם במכירת יוסף. בתוך דבריו הוא עומד על כוחו של דיבור.

מעשהו של ראובן היה מעשה רע מאוד, שבעקבותיו נמכר יוסף למצרים, אלא שמבואר בתורה שכוונתו היתה לטובה. בעקבת זאת, נענש ראובן ששניים מבניו, דתן ואבירם, נענשו באותו העונש עצמו, שירדו חיים לתוך הבור, כפי שנאמר (במדבר טז, לג) "וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה". ובזכות מחשבתו הטובה זכה, שאחד מבניו ניצל מעונש מר זה, והוא און בן פלת ששב בתשובה לאביו שבשמים.

אולם מבואר מדברי חז"ל, שבעקבות עצתו של ראובן, שם הקב"ה דיבור מוזר בפיו, שהביא לעונש בניו אלו. מסופר בתורה, שיוסף אמר לאחיו שלא ישובו למצרים בלי שיביאו עמם את אחיהם הקטן, בנימין. יעקב לא רצה לשולחו עמהם, וראובן ניסה לשכנעו, כנאמר (מב, לו-ח): "וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר אֶת שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם לֹא אָבִיאוּ אֵלַיךְ תֵּנֶה אֹתוֹ עַל יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבוּ אֵלַיךְ. וַיֹּאמֶר לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם" וגו'. ורש"י מפרש את סיבת סירובו של יעקב, וז"ל: 'לא קבל דבריו של ראובן. אמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני'. ובאמת דבריו של ראובן מוזרים ביותר, וצריך להבין. ומפרש רבנו, על פי דברי חז"ל (הו"ד בבעל הטורים מב, לו) שדברי ראובן נתקיימו בשני בניו שהומתו, והם דתן ואבירם. והנה, כל מעשיו של האדם הם בידי שמים, מלבד הדברים הנוגעים ליראת ה' שהם תלויים במעשי האדם. כפי שאמרו חז"ל (ברכות לג, ב) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. דיבוריו של ראובן לא נגעו ליראת ה', ולכן לא היתה לו בחירה בהם. והקב"ה שם את דברו בפיו, בשביל שדיבור אביהם של דתן ואבירם יגרום לעונשם. ואף זה היה כעונש על הצעתו להשליך את יוסף לבור, כנ"ל.

כעין זה אירע, באותו המעשה, עם הבטחת יהודה לאביו. יהודה הבטיח לאביו שישמור על בנימין, וכך אמר (מג, ט): "אֲנִכִּי אֶעֱרְבוּ מִיָּדִי תִּבְקֹשְׁנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲנוּ אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחֹטְאֲתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים", ופירש רש"י, 'וחטאתי לך כל הימים - לעולם הבא'. ואמרו חז"ל (מכות יא, א) שנידוי שנידה חכם מתקיים אף אם נאמר בתנאי, ולכן אף שיהודה התנה את נידויו אם לא ישיב את בנימין לאביו, והרי השיבו חי, בכל אופן חל הנידוי. וכך מסופר בגמ' (שם ע"ב, ע"פ פירוש רש"י): 'כשבני ישראל יצאו ממצרים הם לקחו אתם את ארונותיהם של אבותיהם השבטים, כנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם", אתכם - יחד עם עצמותיכם. כל שלדות השבטים היו קיימים, ועצמותיהם היו מחוברים כבחי חיותם, מלבד עצמותיו של יהודה שהיו מגולגלים מחמת נידויו. רק לאחר תפילתו של משה רבנו שאמר (דברים לג, ז): "וְזֹאת לַיהוָה וַיֹּאמֶר שָׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֵל עֲמוֹ תִּבְיֵאנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעֹז מִצְרֵי תִהְיֶה", הותר הנידוי. עצמותיו של יהודה נכנסו חזרה למקום חיבורם, הכניסוהו למתיבתא דרקיעא, והיה בו הכח ללחום במלחמתה של תורה לשאת ולתת בהלכה, ואף לתרץ קושיות. כל זה נגרם לו בעקבות דבריו שיהיה בנידוי בעולם הבא.

אורחות חיים במחיצת רבינו. כל עוד הנר דולק... "אל תאמר לכשאפנה אשנה". סוחר וותיק, שהיה כל ימיו טרוד בחנותו, ולא הספיק ללמוד כלום במשך היום, לעת זקנתו היה יושב בחנותו ולומד, אף כשהיתה מלאה קוניטס. קבלה עליו אשתו, וכי כך דרכם של סוחרים. טענה היא. ללמדו בשעה שהחנות מלאה קוניטס? הרי בפעם הבאה לא יבואו אלינו. אמר לה בעלה, הגידי לי, מה, למשל, היית עושה, אילו מלאך המוות הופיע בחנותך ואומר לך: במטותא מיד גברתי, בואי עמדי. האם גם לו היית אומרת שימתין עד שתכלה רגל קונה מן החנות? ומה, איפוא איכפת לך, אם מלאך המוות טרם בא, אלא שאני יושב ולומד תורה?

ספרים ט"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה" מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים (רש"י)

גם צריך ליזהר מאוד בדיבוריו שלא יבוא להלבנת פנים, וידוע גודל העוון של הלבנת פנים שהוא אפילו בינו לבין עצמו... ובפרט אם הלבין פניו ברבים שעונו גדול מאוד, כמו שאמרו במס' בבא מציעא (נח, ב): תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק, כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים וכו'. ואיתא המלבין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא. ואמרו שם עוד: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. מנא לן, מתמר, דכתיב (בראשית לח, כה) "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה" [אעפ"י שהיו מוציאים אותה לשריפה, לא אמרה להם המעשה, אלא שלחה למי שאלה לו אנכי רש"י]. – הרה, ואם יודה הוא בעצמו יודה.

ומכל זה יתבונן האיש הנלבב, עד כמה צריך להיזהר בדיבורו שמדבר אל חברו, שכל יבוא להלבנת פנים שהוא לא-תעשה מן התורה, אף בינו לבין עצמו, ובפרט אם מדבר עמו בפני אחרים. ומצוי מאוד בחבורת אנשים שעוסקים בדברי שיחה, שאומר אחד על חברו דבר דרך שחוק ופניו מתלבנים, ובדיבור קל אפשר שמאבד עולמו. והחכם עיניו בראשו לשמור אז מוצא שפתיו, וכשיעלה על לבבו להוציא איזה דבר שחוק שאפשר שחברו יתבייש, ישים רסן על שפתיו, ובכגון זה נאמר (משלי כג, ב) "ושמת סכין בלועך" וגו'.

חובת השמירה, פרק יד

ויאמר ראובן וגו' את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך וגו', ויאמר לא ירד בני עמכם

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (מגילה כה) 'איתא במדרש שאמר יעקב עליו בכור שוטה הוא בניו ולא בניי הם, וצריך להבין באמת דברי ראובן, אבל הענין לאמיתו הוא כן, כל מה שיוצא מפי האדם [לבד מה שנוגע ליראת השם שזה תלוי בבחירת האדם] הוא הכל בידי שמים,

וזהו מאמר חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואיתא במדרש שמאמר ראובן נתקיים בבניו דתן ואבירם, ובאמת הוא בעצמו גרם לזה שאמר השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר, והמעשה היה רע מאד, וכן היה שירדו חיים שאולה לתוך הבור, ובמה שמחשבתו שם היה לטובה, כמו שכתוב למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, וזה שאחד מבניו והוא און בן פלת ניצל ששב בתשובה לאביו שבשמים, ועל זה נקרא שמו און שהיה באיניות כל ימיו על זה כמו שאמרו חז"ל, שמיח"ל חייב

נסיון יוסף, הוא שהעלה אותו לגדולה.

וכן ביוסף הצדיק, הנסיון שנודמן לו עם אשת פוטיפר ועמד בו, הוא שהעלה אותו לגדולה והמלכות אח"כ, וכדאיתא במדרש הנעלם פרשת וירא (קו, ב): אמר רבי יהודא, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות, בשביל שכבש יצרו, דתנינן 'כל הכובש יצרו, מלכותא דשמיא אחיל עליה', עיי"ש. וממנו נתבונן ג"כ בכל דורותינו אלה, כשהאדם עומד בנסיון הוא מתעלה במדריגתו עד מאוד.

טיסה לקברו של רבינו החפץ חיים

בימים אילו, עמלים במכון על הוצאת הספר "שתי הלכות במחיצת החפץ חיים". הספר מחולק ללימוד יומי בספר החפץ חיים, הכולל מאות מאמרים, רעיונות, ביאורים, ומעשה רב של רבינו, היה שותף בהקדשת יום בספר, להצלחתו, או לעי"נ יקירך. בין המקדישים יום בספר, תערוך הגרלה על טיסה לקברו של רבינו בעיירה ראדין,

180032-33-34

דעת תורה

ישראל ואומרת כל מי שיש לו שור יחקה על קרן השור שאין לו חלק באלהי ישראל ואם לאו גוזרין עליו הריגה".

כאשר מתבוננים אנו על מהות אותה גזירה נוראה, גזירה שהעובר עליה אחת דתו להמית, הרי שמבינים אנו עד כמה קשה היה מצבם של כלל ישראל באותו דור. האם יכולים אנו לתאר במילים את קושי הגזירה וגודל הביזיון כאשר שוורים מסתובבים ברחובות עיר עם אותה הכרזה נוראית "אין לנו חלק באלוקי ישראל". הרי אם אין לנו חלק באלוקי ישראל אז איזה חלק יש לנו בחיים!!! יהודי המכרזי הכרזה כזו, מכריז בעצם כי אין לו כלום, אין לו חיים, אין לו תכלית. כל יהודי ויהודי יודע ומרגיש שלחיים כאלה טוב שלא נוצר משנוצר. זו היתה גלות יוון, קושי הגלות וגודל הסבל.

וכאשר לומדים אנו דברי הרמב"ם במאמר קידוש השם שכתב בכדי לחזק את אחינו בני ישראל במקומות גלותם בזמן הגזירות והרדיפות, הרי שמעצימים אנו את עומק הסבל - "וידוע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרות קשות ורעות ומכללם היה שלא יסגור אדם את פתח ביתו כדי שלא יתיחד להתעסק במצוות".

שוב רואים אנו שעשו היוונים כל אשר לאיל ידם בכדי למנוע מעם ישראל את חיותם. אף במסתרים רצו היוונים למנוע מעם ישראל ללמוד תורה, שכן הבינו הם שהיא חיינו ואורך ימינו ולולי התורה הקדושה חיינו אינם חיים.

בריאת העולם וארבעת הגלויות

משנוכחנו לראות את גודל עומק קושי גלות יוון, ממשיכים אנו שלב נוסף בלימוד אותו מבקשים אנו להפיק מימי החנוכה.

גם כאן ניגשים אנו למאמר חז"ל בכדי לפתוח פתח להבנה אותה מבקשים אנו לנחול (בראשית רבה ב' ד') - "והארץ היתה תהו וזה גלות בבל, ובהו זה גלות מדי, וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, על פני תהום זה גלות ממלכת הרשעה". כאשר לומדים אנו את דברי חז"ל אלו הרי שמבינים אנו שכבר מששת ימי בראשית היו הגלויות מזומנות לעם ישראל. כבר כשברא הקב"ה את כל הבריאה, כשברא הבורא את כל העולמות כולם, הכין וכלל בתוך הבריאה את ארבעת הגלויות. כעין הדברים הללו מוצאים אנו בפרקי דר' אליעזר

מאי חנוכה

עומדים אנו בפתחם של ימים קדושים, ימי החנוכה. לפני כל חג וחג הזמן מחייב אותנו ללמוד ולהבין היטב את מהותו ותכליתו של אותו חג שבפתחו אנו עומדים. הנה כדוגמא, לפני חג הפסח מחוייבים אנו ללמוד ולהתעמק בכל המאורע של יציאת מצרים, ללמוד את אשר קבלנו ביציאת מצרים, יסוד האמונה, היסוד של אתה בחרתנו מכל העמים ועוד ועוד. לימודים אלו אינם יכולים להישאר כלימוד גרידא. צריכים הם להביאנו לידי מעשה, לקשר את האדם ולחיות את חיו עם יסוד האמונה, להחדיר בהכרתו את יסוד האמונה בהשגחה פרטית, וממילא יבוא לקיום התורה והמצוות כאשר נצטוינו. גם בימי החנוכה מחוייבים אנו לשאול עצמינו מאי חנוכה, ללמוד ולהתבונן במאורעות הימים הללו, בימים ההם בזמן הזה, ולהפיק מהם את אשר ניתן וצריך ללמוד לימינו ולחיינו אנו.

בגליון זה נפתח פתח להבנת הדברים ובס"ד נמשיך דברים אלו בגליון הבא - פרשת מקץ.

כתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל

בכדי לפתוח פתח להבנת המאורעות באותה תקופה נדרשים אנו למאמר חז"ל המלמדנו על אודות כל ארבעת הגלויות (מדרש רבה בראשית ט"ז ד') - "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לד' ראשים, נהרים אין כתיב כאן אלא לד' ראשים, אלו ד' גלויות כנגד ד' ראשים, שם הא' פישון זו בבל וכו', הוא הסובב את כל ארץ החוילה שעלה והקיף את כל ארץ ישראל וכו', אשר שם הזהב אלו דברי תורה שהן נחמדין מזהב ומפז רב, וזהב הארץ ההיא טוב מלמד שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י, שם הבדולח ואבן השוהם וגו' מקרא משנה ותלמוד ותוספתא ואגדה. ושם הנהר השני גיחון זו מדי שהיה המן שף עמה כנחש על שם על גחונך תלך, ושם הנהר השלישי חדקל זו יון שהיתה קלה וחדה בגזירותיה שהיתה אומרת לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל".

זאת ועוד, במדרש תנחומא (פרשת תזריע) הובא מאמר חז"ל זה והוסיפו שם היבט נוסף אותו אין אנו מוצאים במאמר חז"ל דלעיל - "מלכות יון שהיתה מבהרת על

יש

בכוחינו

באמצעות כח

התפילה לבטל גזירות,

ולשנות לטובה

מצבים של

נצח.

שמתגבר האדם ועומד בנסיונות אותם מזמן לו בורא עולם, רק כך יכול הוא להתקרב אל השלימות ולהידבק בבורא כל העולמים. זאת מוצאים אנו אצל האבות הקדושים שכל חייהם היו רצופים בנסיונות אחר נסיונות, ורק על ידי שמעו בנסיונות ומסרו נפשם בכדי לעשות את רצון הבורא, רק כך זכו לקרבת אלוקים עד כי נהיו מרכבה לשכינה.

ולעיתים כאשר עם ישראל מתרשל בעבודה, כאשר נוצר רפיון כזה או אחר, מזמן לנו הקב"ה גלות, ובמקרה דנן גלות יון, שבמהלכה באים עלינו נסיונות רבים, ומכאן אותה מסירות נפש שהטביעו בנו האבות הקדושים, אזי מצליחים אנו לעמוד בנסיון וכך מתקרבים אנו לבורא עולם.

זו היא איפה תכלית הגלות וגלות יון בפרט - הגלות הינה ככור מצרף ומחשל. הגלות הינה מקור של נסיונות ואתגרים אשר עמידה בהם מקרבת אותנו לבורא עולם ומקרבת אותנו לתכלית החיים - "לדבקה בו". כלי זה חשוב וכה יסודי, מובן איפה מדוע נוצר אותו כלי, מדוע נבראו אותן ארבעת גלויות כבר בבריאת העולם.

בשבוע הבא בס"ד נרחיב את הדברים בכל הנוגע באופן פרטני לימי החנוכה.

בענין התשובה. מוצאים אנו שם שישד הקב"ה את כח התשובה בחדא מכתא עם הבריאה היות וללא תשובה אין קיום לבריאה. הן האדם הוא בעל בחירה ויכול חלילה לבא לידי מצב בו כה ישקע בחטא עד כי ללא תשובה אפסה תקוותו, לכך הכין ויסד הקב"ה בתחילת בריאת העולם את יסוד התשובה, מתנה נפלאה שבאמצעותה יכול האדם לשוב ולהתקרב לבורא ית"ש. דומה כי כן הוא הדבר לענין ארבעת הגלויות. כבר מתחילת בריאת העולם יסד הקב"ה את אותן ארבעת גלויות שחיוניות לקיום ובנית העם והאומה היהודית.

ומכאן מבקשים אנו לדעת מהי אותה תכלית חיונית שבעבורה נוצרו אותן ארבעת גלויות כבר בבריאת העולם. זאת נדע - יסוד התכלית של הכלל ישראל הוא "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום". החיים האמיתיים של כלל ישראל הוא הדבקות בבורא יתברך. והסביה לכך שזוהי תכלית האדם היות וכל רצונו של הבורא וכל כוונת היצירה היא להטיב, ותוכל ההטבה לבא ולהיות מושפעת רק באם יתדבקו הברואים בבוראם.

והנה כי כן, מהי הדרך בה ניתן להידבק בבורא - רק על ידי נסיונות. רק על ידי עמידה בנסיונות, על ידי

למען דעת

מעשה רב מרבינו זללה"ה לימי החנוכה

◆ הקפיד שלא יביאו יין להבדלה לחדר לאחר ערבית, עד שיצא להדליק החנוכיה. זאת כדי שלא להעביר על המצוות באם יהיה לפניו היין להבדלה והוא יצא להדליק.

◆ הקפיד שהרבנית תשמע ממנו ברכות ההדלקה.

◆ מיד כשסיים להדליק בעומדו סמוך לחנוכיה (ולאחר שהמתין על מנת לשמוע את ברכות ההדלקה של הנכד שישן בביתו, והדליק לעצמו), היה אומר "הנרות הללו" בנעימה ובבכי של התרגשות. וכשסיים היה נכנס לבית ואומר "מעוז צור" בניגון ובהתרגשות, ופלגי מים ירדו עיניו בהתחננו "חשוף זרוע קדשך וקרב קץ הישועה כי ארכה לנו הישועה".

◆ הדליק החנוכיה בדלת הכניסה לבית, מול רשות הרבים.

◆ היה ממלא הכוסיות של החנוכיה בשמן שידלק כמה וכמה שעות. אכן כשהיה יוצא מביתו כשעתיים ומחצה לאחר ההדלקה [כדי לנסוע לשיעור היומי שהיה מוסר מדי ערב], היה שמח בראותו שעדיין הנרות דולקים.

◆ בערב ש"ק הקדים מאוד בהדלקת נרות חנוכה מפני קדושת השבת.

◆ הכין הפתילות והשמנים בערש"ק למוצש"ק כדי שלא יתעכב בהכנתם במוצש"ק.

◆ רבינו היה מדליק נרות חנוכה מעט אחר השקיעה כדעת רבו מרן החזו"א זללה"ה. עם זאת, רבינו לא בדק בשעון בכדי לכוון לשיעור זמן מסויים אחר השקיעה [כמו שאחרים מקפידים לאחר כעשרים דק' אחר השקיעה], אלא הביט בחוץ לראות באם מתחיל להחשיך קצת ואז היה מדליק. טעמו להנהיגה זו היה שכן סבר שעיקר הסיבה לכך שאיחר החזו"א ולא הדליק בשקיעה מיד היה משום דשרגא בטיהרא מאי אהני (נר הדולק באור יום אינו ניכר) ולכך מיד כשניכר שהחשיך מעט וניתן היה להבחין בנרות, מיד אז ניגש היה רבינו להדליק.

◆ החל מכמה דק' אחר השקיעה היה יושב ליד החנוכיה וממתין ברגש לזמן הדלקתה.

◆ במוצש"ק היה מתפלל במנין ראשון בביהכנ"ס ירחי כלה [הסמוך לביתו] והיה חוזר לביתו בזריזות מופלאה. מיד עם הגיעו לביתו היה מדליק את נר חנוכה וכך עפ"י רוב ההדלקה היתה כחמישים דק' אחר השקיעה. פעמים אירע שכשחזרו ממעריב וטרם עברו 45 דק' אחר השקיעה, במקרה שכזה נכנס היה רבינו לביתו ומבדיל קודם ההדלקה.

◆ בשנים האחרונות שקבעו מנין למוצש"ק בביתו, שאל את דעת המתפללים מתי רצונם להתפלל ערבית, ומחמת רצונם שינה מנהגו בזה והתחילו מעריב בזמן כמו כל מוצש"ק. אמנם לא אמרו ויתן לך, כדי שלא לאחר זמן ההדלקה יותר מדי [וביקש שיכריזו שכל אחד יאמר בביתו].

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

כסלו (2) תשע"ז

גליון מס' 141

דברי מוסר והתעוררות

חנוכת הבית של המקדש, עיקר התפילה היתה [כמו שרואים בפסוקי הנביא] שנוכה שהקב"ה ישרה שכינה בתוך בית זה, כי כל זמן שהכלל ישראל לא ראו את השראת השכינה על ידי הקרבת הקרבנות לא שמחו, הגם שבנו מקדש אבל רצו לראות את הסכמת הקב"ה על בנין המקדש, וכשראו ביחד עם שלמה המלך את ענין השראת השכינה זה היה השמחה הכי גדולה של הבית המקדש.

נס מציאת פך השמן היה הוכחה על השראת השכינה

וכאן ג"כ כשמתתיהו ובניו נצחו ונכנסו לקדש את המקדש, ז"א חינוך בית המקדש מחדש, אבל זה עוד לא היה מספיק בשבילנו, כל הכלל ישראל חיו לראות האם הקב"ה באמת ישרה את השכינה מחדש, מה היה ההבחנה וההוכחה שהקב"ה משרה את השכינה כמו מקודם - כשהיה פך השמן, אם הקב"ה נתן נס שאת הכל טימאו ופך השמן נשאר בטהרתו בחותמו של כהן גדול, ועוד יותר - שהיה ראוי רק ליום אחד והקב"ה עשה נס שדלק שמונה ימים, זה ההוכחה הכי גדולה שהקב"ה הסכים על מעשיו של מתתיהו ובניו להשרות שכינה כמו מקודם, אם זכו וראו בחוש שהקב"ה משרה שכינה כמו מקודם זה היה הנס הכי גדול וזה היה המבוקש הכי גדול של הכלל ישראל. ממילא בהכרח מובן מאליו שעל מה היו צריכים לתקן את הנס? על חינוך הבית אשר על ידי זה ראו שהקב"ה השרה שכינה בתוך הכלל ישראל, ולכן קבעו את הימים האלה להודות ולהלל לשמך הגדול על שם הנס של פך השמן.

אבל השאלה מנין מתתיהו ובניו לקחו את האומץ למסור נפשם, אמנם למסור נפשם זה פשוט שיש דינים מתי למסור את הנפש - יהרג ואל יעבור, גם כאן יהרג ואל יעבור, אבל מתתיהו ובניו יצאו במלחמה כדי לבנות את הבית המקדש, כדי לבנות את הכלל ישראל, מאיפוא היה להם את אותו הכח וההעזה.

להגיע ליעוד הכלל ישראל הוא דרך ארבע הגלויות

במדרש על הפסוק והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים, דורשים (בראשית פ"ב), היתה תוהו זה גלות בבל, ובוהו זה גלות מדי, וחושך זה גלות יון - שהחשיכו עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שאמרו להם כתובו על קרן השור שאין להם חלק באלקי ישראל. היתה מלחמה גלויה להשכיחם תורתך, כי הם ידעו שהקיום של הכלל ישראל זה לימוד התורה, לכן הדבר הראשון היה להשכיחם תורתך, וממילא כבר הם יעברו על חוקי רצונך. ממשיך המדרש וחושך על פני תהום - זה גלות ממלכת הרשעה, ז"א הגלות הרביעי מה שאנחנו חיים בו שאין להם חקר כמה התהום הזה. ורוח אלקים מרחפת על פני המים זה רוחו של משיח.

למדנו כאן בדברי המדרש דברים עמוקים ביסוד האמונה ובהנהגת הבורא עולם עם הכלל ישראל, אנחנו מבינים את

תכלית הבריאה היה שתשרה שכינה בתחתונים

הגמ' אומרת (עבודה זרה נ"ב ב') שבכ"ה כסלו אחרי שהקב"ה עזר למתתיהו ובניו לנצח את מלכות יון באו לחנך את בית המקדש, שהיה מחולל על ידי המתיוונים - המורדים מפושעי ישראל ביחד עם היונים שנכנסו למקדש וטמאוהו, עד כדי כך שזה היה חורבן בית המקדש חדש, זה לא היה רק גזירות של להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, אלא יחד עם חורבן בית המקדש, על ידי חילול המקדש כבר השכינה לא היתה יכולה להיות שם, ובזה נתקלקל תכלית הבריאה, שבעת בריאת העולם רצה הקב"ה להשרות שכינתו ית' בתחתונים, ועל ידי חטאו של אדם הראשון כבר לא היה שייך שתהיה השכינה שרויה בתחתונים אז עלה בעליונים, אבל עכ"פ את הכלל ישראל הקב"ה לא עזב לגמרי, אלא על ידי מתן תורה ובניית המשכן ירדה שכינה בתחתונים במשכן ואחרי כן בבית המקדש, ובזה נתקיים תכלית בריאת העולם שהשכינה היתה שרויה במשכן ובמקדש. וכשבאו פריצים וחללו, אם חיללו את המקדש זהו ממש חורבן בית המקדש חדש בלי שום הגזמה, כשאין מקדש אין השכינה שרויה בינינו וזהו חורבן.

אחרי שמתתיהו ובניו נצחו ונכנסו למקדש, ולא היה שמן להדלקת המנורה כי הכל היה טמא, ומצאו פך שמן אחד בחותמו של כהן גדול והיו יכולים לקיים בו מצות הדלקת המנורה רק ליום אחד, והקב"ה עשה נס שדלק עד שהיו יכולים להמציא שמן טהור שמן זך לאחר שמונה ימים.

למה נקבע שם חנוכה על פך השמן ולא על נס

ההצלה

אם היינו נשאלים, ההצלחה והנס שהקב"ה עשה שמתתיהו ובניו שהיו מתי מספר יעמדו נגד מדינה שלמה לנצח אותם, הרי זה נס גלוי שאי אפשר לתאר, זה רק הקב"ה! זה לא הכוחות של האדם!, ובתוך אותו הנס היה עוד נס שמצאו פך השמן, א"כ כשאנשי כנסת הגדולה היו צריכים לקבוע את הקביעות של חנוכה על שם מה היו צריכים לקבוע את השם?!, לכאורה לפי השכל שלנו היה צריך להיות על מה שהקב"ה מסר רבים ביד מעטים, גבורים ביד חלשים, זדים ביד עוסקי תורתך, כי כל הנצחון היה רק ע"י זה, ולבסוף אנו רואים שאנשי כנסת הגדולה קבעו את כל ימי חנוכה על נס של פך השמן, וצריך לשוב למה מתבטא הנס של פך השמן יותר מהנס של הנצחון.

לפי מה שהזכרנו שהגמ' אומרת באו פריצים וחללו שזה לא רק חילול הקדושה וטומאת הקדושה אלא אם חיללו את המקדש עד שהשכינה לא היתה יכולה לשכון שם זהו חורבן בית המקדש, שפירושו חורבן של כלל ישראל, אם אין שכינה שרויה בין הכלל ישראל זהו חורבן, ואחרי שבני מתתיהו נצחו וטהרו את המקדש זה נקרא שנבנה בית המקדש מחדש, אמנם אנו מוצאים שאחרי ששלמה המלך בנה את המקדש ועשה את

הגלויות בתור עונשים - כך מבינים, וכפי המבואר בפסוקים שהיה תביעה כזאת ותביעה כזאת ונתחייבו גלויות. כשלומדים את דברי המדרש - אחרי שהפסוק מפרט תוהו ובוהו וחושך על פני תהום שמרמז על הגלויות שהכלל ישראל עובר, כתוב אחרי כן ורוח אלקים מרחפת על פני המים זה רוחו של מלך המשיח, פירוש הדברים שבכדי לזכות לגאולה השלימה, ליעוד האחרון שהכלל ישראל עומד ומחכה עליה, זה לא יכול להיות מבלי שיעברו על הכלל ישראל רחמנא ליצלן אלו הארבעה גלויות.

ובהבנת הדברים אפשר לומר עפ"י דברי חז"ל הקדושים בכל יסוד הבנת ענין התשובה שנתן הקב"ה מחסדו וטובו לבריותיו, כיון שהאדם נברא ביצר הרע ועומד ג"כ תחת בחירה, וממילא מוכרח להיות תשובה כדי לזכות לחיי נצח. כי אם לא איך יתקן את אשר נכשל. וכן גם לגבי לזכות לנצח הנצחים לעתיד לבוא היה מוכרח שהקב"ה יתן בבריאה את הענין של ארבע גלויות, כי אם ח"ו לא היה ארבע גלויות היו ממש אבודים, כי להסתלק בלי תיקונים על המעשים, זה לא אדם! אלא סתם אחד מהנבראים. א"כ הארבע גלויות זה המקיים את הכלל ישראל, צריכים לראות בתוך הגלויות את החסד הגדול שהקב"ה נתן שיוכל להתקיים.

המבט על הגלות בהבנה זו היא משנה את כל ההתמסרות שלנו לעבודת השי"ת

אם היינו מסתכלים על הגלויות בהבנה כזאת, כל המעשים שלנו היו משתנים, היגיעת התורה היה יגיעה אחרת, קיום המצוות היה לפי כל התנאים שבעל החרדים מפרט בהקדמתו. לימוד התורה היה עם ארבעים ושמונה קניני התורה, אהבת הבריות אהבת החסד היה יותר טוב, כי היינו יודעים שבכל פרט ופרט של חלק טוב מקרבים את הגאולה, הגלויות אינם עונשים אלא קירוב, לקרב את הכלל ישראל לתורה ולמצוות.

ומעתה אם שואלים אנו באיזה כח לקחו מתתיהו ובניו לעמוד נגד היוונים, התשובה לכך היא שהיה זה באותו הכח שהם ידעו מה נקרא גלות, מה התכלית של הגלות, אם התכלית של הגלות הוא לקרב את הכלל ישראל להקב"ה א"כ הישועה צריכה להתחיל מהפעולות של הכלל ישראל, מהפעולות שהאדם יעשה, אם האדם יעשה הרי בהכרח שהקב"ה יתן את העזרה, ולא רק את העזרה אלא כל העיקר יהיה מהקב"ה.

כח של מסירות נפש אפשר להשיג רק שיוזעים שהלב נקי כולו לכבודו ית"ש

ועל זה מצינו שהנצי"ב בחומש העמק דבר מתעכב, בזמן שנכשלו בעגל יצא משה רבינו והכריז הכרזה גדולה מי לה' אלי,

וכתוב שנאספו כל שבט לוי. והעיר בעל הנצי"ב, וכי רק שבט לוי היו מאלו שלא נכשלו בעגל הרי היו חלק גדול מהכלל ישראל שלא נכשלו בעגל, וא"כ למה נאספו רק שבט לוי?, ואומר שאין הכי נמי, אלו שלא נכשלו בעגל היו רבים אבל משה רבינו הכריז שימו איש חרבו על ירכו והרגו איש את אחיו ולזה לא היו ראויים רק שבט לוי. גם אלו שלא נכשלו בחטא העגל עדיין לא היו ראויים לצאת למלחמת מצוה זו, כי לזה היו צריכים להיות מוכנים למסור נפשם וכל אשר להם לאהבת ה' וכבודו, וכאן אי אפשר לרמות את עצמו - ה' רואה ללבב, צריך להיות בנקיות המחשבה לאהבת ה' עד קצה האחרון, ולהגיע לדרגה זו היו ראויים רק שבט לוי.

ולפי זה אפשר די טוב להבין, איך מתתיהו ובניו לקחו את האומץ לעמוד במלחמה נגד מלכות יון, וצריכים לפרש שהם הגיעו לידי דרגה כזאת שהיו בטוחים שינצחו, אי אפשר להבין איך מגיעים לאותו הדרגה - אבל הם הגיעו! הם הגיעו לדרגה בנקיות הלב והנשמה לאהבת הקב"ה ולכבודו של הקב"ה, וא"כ בהכרח מוכרח להיות הנצחון, זה היה הכח של מתתיהו ובניו.

מתתיהו ובניו הבינו שכל הנהגת הבריאה זה רק נס, והנס תלוי רק במעשי האדם, עד כמה שהם יהיו מסורים לאהבת הקב"ה וכבודו של הקב"ה אז יזכו לניסים, אחרי ההבנה הזאת זה פשוט מאד המסירות נפש של מתתיהו ובניו, כל הקשיים הם רק איך מגיעים לידי דרגה כזו של נקיות של אהבת הבורא עולם.

ימי החנוכה באים ללמד ולהזכיר לנו יסודות האמונה, שרואים מכאן שמציאות הבריאה זה רק רצונו יתברך, ולא שברא הקב"ה את הבריאה והיא מתנהגת מאליה, וכמו המועדים שנתקנו זכר ליציאת מצרים שמלמדים על השגחתו הפרטית לכל הנבראים, ושהשי"ת לא עזב את הבריאה לאחר שכוננה אלא כל רגע ורגע הוא מקיים את הבריאה, ובמה זה תלוי? רק במעשי האדם, בלימוד התורה ובקיום המצוות.

מימי חנוכה צריכים להתרומם ביסוד האמונה, להתחזק בתורה, להתחזק במצוות, כנגד להשכיחם תורתך צריכים להרבות בלימוד התורה, להתמסר לתורה, וכנגד להעבירם מחוקי רצונך צריכים להתחזק בקיום המצוות, באיכות של כל מצוה וכהנה וכהנה. שהקב"ה יתן לנו שנזכה להתרומם ולהשיג אהבת התורה ואהבת עבודת קיום המצוות, שכולנו נרויח מימי החנוכה להשיג מעלות טובות כפי מה שהקב"ה רוצה מאיתנו.

[מתוך שיחת רבינו במסיבת חנוכה תשנ"ט בשיבת 'בית מדרש עליון' מרשימות הרה"ג ר' ישראל כהן שליט"א]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

נשמעו מפי רבינו על רבו המובהק מרן רבי שלמה היימן זצוק"ל בעל חידושי רבי שלמה - "היא" צ"י כסלו תש"ה

אהבת הרבי לתלמידיו

מוזרי זרבי הגאון בקש"ת מוה"ר שלמה היימן זצ"ל, אשר כל ימיו התמסר בכל כחו להעמיד והעמיד תלמידים הרבה, ועל ידי אהבתו אותם המשיך לב תלמידיו לאהבת תורתנו הקדושה... לימד הבנת התורה בהעמקה נפלאה והבנה בהירה, האצ"ל מרדכי שקידה ויגיעה ויראת שמים מהורה... [הנצחת רבינו בראש ספרו 'עמק השער']

רבי שלמה היה פונה לכל תלמיד בלשון כבוד: "איהר" [אתם], כפי שפונים אל אדם חשוב. שיחתו עם תלמידיו היתה כדבר איש אל רעהו, מעולם שמעו ממנו איזה ביטוי של התנשאות על איזה תלמיד - למרות שהיו צעירים ממנו בעשרות שנים.

כאשר היה תלמיד שואל, הקשיב לו במתינות ובסבר פנים יפות, עיניו המאירות היו מעודדות לשאול ותומכות בתלמיד הצעיר לסדר את דבריו על אופניהם. משסיים לשאול, אם היתה השאלה שייכת לגוף הענין והסוגיה, היה חוזר עליה, מוסיף בה ומרחיבה לבארה ולהסבירה, כשהוא משבח את התלמיד על שאלתו כענין והבנתו הברורה.

ומעשה היה בתלמיד שהגיע זה עתה ללמוד בשיעורו של רבי שלמה, שרצה להוכיח את עצמו וכוחו בהבנת הגמרא כביכול, ובהזדמנות הראשונה בשעת השיעור שאל שאלה - שעצם השאלה וסגנון הרצאתה העלו בת-שחוק אצל שומעי השיעור האחרים. אולם רבי שלמה חזקו ועודדו, וחזר על שאלתו כשהוא מסבירה בטוב ובדעת. ממעשה קירוב זה, גדל התלמיד עד שפרח לאילנא רברבא בישראל. לא לחינם העיד עליו רבי חיים עוזר, כי "התלמידים נמשכים אחריו בלב ונפש, והנהו אהוב וחיבי אצלם".

קשה עלי פרידתו

"גידולי הקודש של מדינת אונגארן, אשר יראתם ואהבתם לתורה תולדה היא מרבינו הקדוש... בעל החתם סופר" - תוארים אלו השית מרן רבי ברוך בער על רבי שרגא פייבל מנדלוביץ, מנהל 'מתיבתא תורה ודעת' אשר בגולת אמריקה.

רבי שרגא פייבל איש אשר רוח ה' ליהטה בו, מתוכו נפח והפיח רוח חיים רוחניים בנערי ארצות הברית, ביקש לרומם ולפאר את ה'מתיבתא' בדמות אשר תטמיע בנפש חניכיו את דמות בן הישיבה. זמן רב יגע וטרח עד אשר מצא לנכון לו לתת את העטרה בראשו של רבי שלמה.

באגרת ששיגר לו מרן רבי חיים עוזר - כתשובה לשאלתו ובירורו אודות התאמתו של רבי שלמה לתפקיד, נענה רבי חיים עוזר והעיד בו: **כי הנהו אחד משובי ראשי הישיבה גאון בתורה בידיעה ובהבנה, מחדש חידושים ישרים ונעימים, אין לבו הולך אחרי פלפולים אך בתבונתו החודרת הנהו מעמיק בלימודו, ולבד גדלו בתורה הנהו ירא די אמת ויאיש המודות מוכתר במעלות ובמדות, רוח הבריות והמקום נוחה הימנו, התלמידים נמשכים אחריו בלב ונפש והנהו אהוב וחיבי אצלם. האמת אנד ולא אכחד כי קשה עלי פרידתו מיישיבת ראמאילעם ולא בנקל להשיג ר"מ כמוהו, אך מה אעשה הנני מוכרח להשיב האמת.**

בני הישיבה גם הם נתעגמו לנוכח עזיבתו העתידה של רבם האהוב את הישיבה, ועשו ככל שאלל ידם למנוע את עזיבתו. במכתבים שקיבל רבינו מחבריו לאחר עזיבתו את הישיבה, הם מבטאים את פחדם מעזיבתו של רבי שלמה: "רבינו הגדול שמפיו אנו חיים, קיבל הוויזיא בשבוע העבר, ואנו עומדים עתה בסכנה גדולה". כשבד בבד אינם מרפים את ידיהם, והם מביעים תקוה כלשהי לשינוי הגזירה - "הרבים משתדלים בזה, ומרבינו נראה דאינו רוצה לנסוע אבל מוכרח הוא מכמה טעמים". תחושות אלו עולות גם ממכתבו של חבר נוסף: "אודות נסיעת רבינו, עשינו ועסקנו והשתדלנו בעבורו שישאר כאן, ועדיין לא נתאשר הדבר, והדבר תלוי ועומד, ורבינו עדיין לא נסע...". בסופו של דבר עזב רבי שלמה את רמאילס.

במכתבים שקיבל רבינו מחבריו לישיבה לאחר מכן, הם מדווחים לו כי: "באמת מצב הישיבה 'ראמאילעס' לא טוב כל כך אחר עזיבת רבינו שלמה שליט"א". כיוצא בזה כותב לו חבר נוסף, שכבר עזב את הישיבה לשיבת גרודנה, אך דווח מחברו הלומד בישיבה: "בויילנא הישיבה יורדת פלאים... רבינו המובהק מו"ה הגאון וכו' שלמה היימאן שליט"א נסע מיד אחר הפסח לאמריקה. ובשבוע שעבר כתב אלי החבר שלמה בימבאד מוילנא ששם אינם שבעים רצון...".

מעמיד התורה של ארצות הברית

מיום בואו לישיבת תורה ודעת ועד סוף ימיו האציל רבי שלמה על תלמידיו, ועשאם לבני תורה מובהקים. רבים מהם צמחו ברבות השנים למרביצי תורה מופלגים ולגדולי הדור - עד שהעיד בו מרן רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצוק"ל מבריסק, כי "באמריקה, רבי שלמה הוא המעמיד והמוסר תורה לדורות הבאים".

מיישיבה של מטה לישיבה של מעלה

כעשר שנים האיר רבי שלמה במאור תורתו על אדמת אמריקה.

שנים רבות סבל רבי שלמה חלאים, כאבים ומכאובים שונים. בעיקר סבל ממחלת כיב קיבה (אולקוס) חריפה, שהתישה אותו והחלישתו - אך הוא התעלה במסירות נפלאה מעל מכאוביו וניהל את סדר יומו והרבצת תורתו כסדרה, כשהרבנית שומרת עליו כבבת עינה וסועדת אותו בכל יסוריו, ומספקת לו את כל צרכיו המיוחדים.

ברבות השנים הפכה מחלתו לממארת, וכחצי שנה לפני פטירתו עבר ניתוח, כשהרופאים מפיחים בו תקוה כי הצליחו להרחיק כליל את הגידול הממאיר מגופו. רבי שלמה הודה לרופא כל בשר, בסעודת הודיה בהשתתפות תלמידי המתיבתא. ברם, באותה העת כבר קיננו בגופו המזוכך גרורות ממאירות שנסתרו מעיני הרופאים והתפשטו לכבד. אז הוסיפו לו את השם: רפאל חיים. ברם, מצבו הלך והתדרדר מיום ליום, עד שבראשית שנת תש"ה נאלץ להפסיק מאמירת שיעוריו.

הוראות והדרכות

מתן אוצר פנינים שנשמעו מרבינו אודות רבו בעל החידושי רבי שלמה

ראשית ההבנה

כאשר היה נשאל שאלה והשאלה לא היה בה ממש, וכאשר הסיק כי לשואל חסרה הבנה בעצם הסוגיה, לא היה מתייחס לשאלתו, אלא היה חוזר שוב לבאר את מהלך הסוגיה, עד שמתוך בהירות הדברים וסידורם כראוי, היתה השאלה נמוגה מאליה.

כיוצא בזה אירע, שלאחר השיעור פנה אליו אחד התלמידים ואמר לו כי לא הבין את השיעור. רבי שלמה, בעינו ההדה הבחין כי סיבת אי-הבנתו את השיעור אינה נעוצה ברמת השיעור הגבוהה מהשגותיו, אלא שחסר התלמיד הבנה בעצם דברי הגמרא, על כן ישב ולמד עמו שוב את הגמרא, עד שהתבהרו כל החידושים מאליהם.

מתוך כך למד רבינו, כי כאשר רוצים לבאר לתלמידים איזה מושג, סברא או חידוש בלימוד, אין די להביא את מסקנת דברי הגמרא ועליה לומר את החידוש, אלא צריך לפרט ולבאר את כל השקלא וטריא מתחילה, ורק לאחר מכן לומר את הסברא - כי כך למד מהרבה, שיסוד ההבנה תלוי ראשית לכל, בבהירות בכל הסוגיה כולה.

הוסיף רבינו: "יתכן בהחלט שדרך זו אינה מקובלת... אבל כמדומה שכך קיבלתי מהרבה, וכך אנו נוהגים".

מעמידו על האמת

גם כאשר תלמיד העלה סברא שכמה עיקולי ופשוטי היו בה, רבי שלמה חזר עליה בשם התלמיד, כשהוא מוסיף עליה, מרחיבה ומטעימה לאוזן השומעים - כשאת הכל הוא תולה בדברי התלמיד, למרות שהתלמיד כלל לא התכוין לזה, אך הוא תיקן ושיפר את דבריו מבלי שאותו תלמיד חש כי הוא "מתקן" את דבריו.

אכן כל זאת, כאשר התלמיד שאל כראוי, או אפילו שאל לתומו מתוך חוסר הבנת הנלמד. וכן אם הסברא שהעלה היתה נכונה ביסודה, אלא שהתלמיד לקוצר דעתו לא ביארה יפה.

ברם, כאשר אירע והתלמיד העלה סברא או תירוץ נפתל היוצא מן שורת ההגיון, המורה על עקמומיות המוח והדעת, או אז היתה דמותו המתונה והסבלנית משתנה באחת, והיה ממש נרתע ומזדעזע: "וואס?! וואס?! - - - מה?! מה?!"

נפשו העדינה ודעתו הישרה לא יכלו לסבול עקמומיות הנוגדת את ההגיון והשכל הישר.

ופעם, כאשר תלמיד אמר סברא שלא ישרה בעיני רבי שלמה, אשר הגיב כדרכו בתמימה וזעזוע, התנצל התלמיד כי לא מלבו הם הדברים, אלא "ראיתי זאת בספר פלוני". הגיב רבי שלמה והטיף לו: "אם כבר הנך מסתכל בספרים, עליך לדעת ולהבין באיזה ספר ראוי לעיין..."

רבי שלמה הדרך וכיוון את התלמידים כיצד "להעמיד" כהוגן ביאור של סוגיה. כאשר תלמיד אמר איזה דבר חידוש שיסודו נכון, אלא שהתלמיד לא הוציאו בפיו בצורה מסודרת וממוקדת, אלא הלך סחור סחור, היה מעודדו ואומר לו: "אתה אומר טוב, אבל אמור את ה'ווארט' - את המילה, את הנקודה - אמור זאת געשמאקער! געשמאקער! - עם 'טעם', והיה חוזר על המילה 'געשמאקער' כמה וכמה פעמים. "עד היום מצלצלת באוזני הטעמות את המילה 'געשמאקער' - סה רבינו בערגה.

מוודה על האמת

יראתו ותומקתו של רבי שלמה, השתקפו בכל הליכותיו ובפרט בעת לימודו. כשהיה נתקל בקושי או בסברא שלא הצליח לעמוד על עומקה, היה מודה על האמת ואומר בפה מלא: "את זה אינני מבין". וכך גם נמצא בכתביו פעמים רבות, "ובאמת לא ידענא...", "ולעניות דעתי לא עמדתי על דברי הריטב"א...", "והרבה מיוצא בזה.

קושיות ללא תירוצים

בלימודו עם התלמידים היה העיקר אצלו להעמיד את התלמידים בהבנה אמיתית, להורות להם את הדרך איך ללמוד ולהבין ולחשוב סברא, ולא על מה שמחודש יותר. לכן היה נותן תמיד את משפט הבכורה לביאור 'על הדף' מאשר חידושים שאין להם שייכות עם עצם ביאור לשון הגמרא.

מתוך שחיפש רבי שלמה את הדרך הישרה להבנת הסוגיה, היו קושיות מרובות על תירוציו. שכן היתה דרכו להפוך בדברי הגמרא כדי להבינם וללבנם תוך כדי קושיותיו. אמנם לא תמיד אמר תירוצים - למרות שאפשר היה בנקל ליישבם על דרך הפלפול - אלא שלא היה בתירוצים אלו להוספת הבנת דברי הגמרא. וכך - "הקושיות היו כמעט בכל שורה, אבל בלי תירוצים", סיפר רבינו.

את דרכו ושיטתו של רבי שלמה, בהחיר רבינו באחת משיחותיו בפני ראשי ישיבות ומגידי שיעורים בישיבות לצעירים:

זכיתי ללמוד אצל מורי ורבי שלמה היימן כמה שנים, וראיתי את הנהגתו, שהסברת הענין היתה אצלו בראש וראשונה. העיקר שמענו בהירות גדולה בבירור הסוגיה. את כובד משקלו בשיעור היה נותן בהבנת הקושיא, כי הבנה זו קשורה בהבנת הענין כולו. באופן זה מוסיף התלמיד להתפתח בהבנה ובישירות השכל, ומתרגל להבין את 'הלומדות'. התירוצים הם חלק נוסף בהבנת הסוגיה אך אינה העיקר - עיקר העליה וגידול התלמידים באה על ידי בירור המשא-ומתן של הסוגיה.

*

סיפר רבינו, כאשר נודע בין בני הישיבה כי רבי שלמה מתעתד לנסוע לארה"ב ולשמש שם כראש ישיבה במתיבתא תורה ודעת, שוחחו תלמידיו שברמיילס בינם לבין עצמם: הרי שם לא מכירים אותו, וכשישמעו תלמידיו כי הוא רק מקשה קושיות ואת רובן אינו מיישב ומתיר, עוד יאמרו כי אינו יודע ללמוד...

לימים פגש רבינו את אחד מתלמידיו הראשונים בארה"ב, שסיפר לו כי אכן בתקופה הראשונה כראש ישיבה במתיבתא תורה ודעת, היו בטוחים כי אינו יודע ללמוד. אבל לאחר זמן-מה, עמדו על דעתו. ומאז אפילו הרמ"ם האחרים שבישיבה היו נכנסים לשמוע את שיעוריו - אף אלו מהם שלא אחזו משיטת לימודו.

*

באחד משיעוריו, התבטא רבינו: "אצל הרבי' שלי לא שמעתי הרבה תירוצים, אבל קושיות שמעתי הרבה...". וסיים בענותותו ומתוך ביטול עצמי כלפי הרבי': "ברם, אצלו למדתי הרבה יותר ממה שאתם לומדים אצלי".

שיעור מהרמב"ם בעצמו

רבי שלמה בשיעוריו, לא מסר לתלמידים רק את דברי הראשונים כפשוטם, אלא החדיר בהם את הרגש של קדושת התורה ותחושה ברורה של 'מסירת התורה'. וכך היה אומר לתלמידיו: "כשאני אומר לכם 'הרמב"ם אומר', 'רבינו תם מקשה', 'ר"י מתיר', לא אני אומר זאת, אלא הרמב"ם עצמו - או רבינו תם או ר"י - הוא זה שעומד כאן ואומר את דבריו! בשעה זו אנו זוכים לשמוע שיעור מפי הרמב"ם בכבודו ובעצמו".

לימים סיפר זאת רבינו ואמר: "בשעת התפעלותי מהדברים, אך לא ירדתי לסוף דעתו של הרבי' בזה. אבל כיום, ברוך ה', זכיתי להבין את ההרגשה הזאת". מתוך כך מובנת הנהגתו של רבי שלמה - כפי שקיבלה רבינו ממנו: שיש לפרש ולהזכיר מי הוא החתום על הדברים המובאים ב'שיטה מקובצת', ולא להביאם בסתם. ובכל פעם שהיה מצטט קטע מהשיטה מקובצת, היה מסיים - על זה התום הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן וכיוצא בזה.

והרי זה בכלל מה שאמרו בירושלמי (קידושין פ"א ה"ב): "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו".

*

ומה נפלאים הדברים, כי החזון-איש העיד בו ברבינו, כי את לימודו "הוא לומד עם בעלי התוספות".

ופעם אחת באמצע השיעור, תוך כדי ציטוט דברי הרשב"ם, נתהלב רבינו ואמר ברגש עז: "הרשב"ם! הרשב"ם אומר את זה!... א נ י מ ר ג י ש!"

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר חודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת וישב - חנוכה תשע"ז -

מידת השתוות

הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה וגו' (ל"ח כ"ה)

אמרינו בגמרא סוטה (י' ב') דתמר לא אמרה ליהודה בהדיא, כדי שלא לביישו, דנוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. חזינו מהכא כמה חמור הבושה.

והנה כדי שאדם בעצמו לא יתבייש, מותר לעבור על איסור דרבנן, וכמו דאמרינו בגמרא ברכות (י"ט ב') גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דלא תסור.

והנה כתב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) ד'מידת הנשתוות', היא העליונה שבמדרגות החסידים ותכלית החמדות, וכבר אמרו על אחד מן החסידים, שאמר לחבירו 'הנשתוות', אמר לו באיזה ענין, אמר לו נשתווה בעיניך השבח והגנות, אמר לו לא. אמר לו אם כן עדיין לא הגעת, השתדל, אולי תגיע אל המדרגה הזאת, כי היא העליונה שבמדרגות החסידים ותכלית החמדות.

ויש לחקור במי שזכה למדת הנשתוות האם שרי ליה איסור דרבנן במקום כבוד הבריות, מי אמרינו דאסור, דהרי הוא עצמו לא מתבייש, או דילמא מותר, כדי שאחרים לא יתביישו מחמתו. ולכאורה אסירא.

אך יש להוכיח דמותר, דהנה כתב בריב"ש (סי' רכ"ו) דההיתר לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות, היינו אף בשביל הכבוד הבריות של אדם אחר, וראיתו מהא דשרינן משום כבוד הבריות אף במת, דמטמאין הכהנים בטומאה דרבנן לכבוד האבל, [ומדלגין על גבי ארונות משום כבוד מלכים], והיינו טעמא משום דהחיים בושים, ואם כן הוא הדין שרי לאחד לעבור על איסור כדי שיתכבדו הבריות.

והכי נמי דן בריב"ש דאם יהא ברית מילה בחול המועד, יהא מותר לתפור בגדים בחול המועד בשביל התינוק, כיון שאם ימולו את בנו בבגדים שאולים או ישנים אז אבי הבן יתבייש. [אך הסיק דעכ"פ אין זה חשיב גנאי עיין שם].

ואם כן הכי נמי יהא מותר לזה שזכה למידת נשתוות משום כבוד הבריות, דאע"פ דהוא אינו מתבייש, מכל מקום אם אחרים מתביישים מחמתו שרי.

אך לאידך גיסא יש להוכיח דאסור, דהנה מבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' י"ג סע' ג') דהתירו משום כבוד הבריות ללבוש טלית שנפסלו ציציותיו, והיינו בכגון אם בא לבית הכנסת ורוצה ללבוש טליתו, וקודם לבישתו מצא הציצית פסולים, ומתבייש לישב ברבים בלי טלית, מותר ללבוש בלי ברכה. וכן אם רואה באמצע לבישתו שנפסקו לו הציצית גם כן אין צריך להסירו.

וכתב במשנה ברורה (נש"ס סי' י"ב) דאחרונים הסכימו דהכל תלוי ברצון האיש הלוש, דאם הוא מתבייש ויכול ללבוש בלי ברכה, אבל אם אינו מתבייש אין כאן ההיתר דכבוד הבריות.

ולכאורה חזינו מדבריו דדינא דכבוד הבריות תליא באדם עצמו אם מתבייש או לא. והנה איפשיטא האי נידון. ונצטרך לעיין בהך דמת.

אמירה לנכרי ושאר איסורי דרבנן

הנה אמרינו בגמרא ברכות (שם) דהתירו לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות. ויש לדון האם התירו גם האיסור דרבנן

דאמירה לנכרי, מי אמרינו דמותר כמו שמותר שאר איסורי דרבנן, או דילמא אסור, דהתירו רק כשעצם המעשה אסור רק מדרבנן, משא"כ הכא דהוה איסור דאורייתא רק עושהו על ידי נכרי.

ומצאנו דפליגי בזה, דדעת רמב"ן בתורת האדם (סוף ענין מתו מוטל לפניו וכך כתב בשבת צ"ד ב') דאסרינן, [א"ה, ומשמע שם דאיירי דוקא לענין שבות דמלאכת שבת], אך דעת תוספות בבבא קמא (פ' ב' סד"ה אומר) דמותר.

ובמשנה ברורה (סי' ש"ב שער הציון ס"ק מ"ב) התיר משום כבוד הבריות רק אמירה לעכו"ם במלאכה שאינה צריכה לגופה דהוה שבות דשבות, חזינו דסבירא ליה דאמירה לעכו"ם לחוד לא הותר. [והובא כל זה בספר משברי ים על עשה דוחה לא תעשה בקיצור כללים כלל י"ג ס"ק כ"ב].

ויש לעיין בהאי דינא בכמה אנפי:

א. אמירה לנכרי קילא

הנה יש לדון באיכא ב' איסורים דרבנן, אחד שכל האיסור נאסר רק מדרבנן, והשני אסור מדרבנן מכיון דאינו עושהו בעצמו אלא על ידי אמירה לעכו"ם, איזה מהן קל.

וכגון אם מוכרח להביא תרופה בשבת לצורך פיקוח נפש, ויש לפניו ב' אפשרויות, או דיכול להביאו בעצמו דרך כרמלית ואז ילך ברגל, או לומר לנכרי שיביאו ואז יסע הנכרי ברכב ויעבור על איסור דאורייתא של מבעיר, ואמרינו דיעשה הקל הקל תחילה, איזה מהן חשיב קל. ולכאורה אמירה לנכרי קיל טפי.

ולפי זה העירוני דתיקשי להצד הנ"ל דלא התירו אמירה לעכו"ם משום כבוד הבריות, הרי מכיון דהתירו משום כבוד הבריות שיעשה בעצמו איסורי דרבנן, אם כן לכאורה אמירה לנכרי באיסור דאורייתא קילא, דהרי אינו עושה המעשה בעצמו אלא על ידי נכרי, ואם כן אמאי לא התירו אמירה לנכרי.

[ויש לעיין בסוגיא דעירובין (ס"ח א') דמפלגין בין שבות שיש בה מעשה כגון הזאה בשבת, לשבות שאין בה מעשה כגון אמירה לעכו"ם].

ב. בין השמשות

תו תיקשי כהנ"ל, דהנה חזינו דשבות דשלא כדרך לא התירו בין השמשות, ואמירה לנכרי התירו בין השמשות, חזינו דאמירה לנכרי קיל.

ואם כן היאך נימא איפכא לענין כבוד הבריות, דאמירה לנכרי אסור לכבוד הבריות, אבל שלא כדרך התירו לכבוד הבריות.

[אמנם לא אשכחן להדיא שהתירו שלא כדרך לכבוד הבריות, אך לכאורה לא אשכחן לאיסורא. וצריך עיון].

ג. אמירה לנכרי בשכיב מרע

הנה כתב הרא"ש (נבא בתרא פ"ג סי' נ"ט) דנחיה דהתירו לקנות משכיב מרע בשבת, דהתירו לעבור על איסור דרבנן ולעשות קנין בשבת כדי שלא תטרף דעתו עליו, מכל מקום לא התירו לשכיב מרע לתקן מנעול שהוא איסור דאורייתא, ואפילו על ידי אמירה לעובד כוכבים.

ויש לעיין כיון דהתירו איסורים דרבנן לצורך שכיב מרע, אם כן נימא דכל שכן שהתירו גם אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא, דאם אינו עושה המלאכה בעצמו אלא על ידי אמירה לנכרי קיל טפי וכהנ"ל. ותיקשי דברי הרא"ש.

ד. אומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר

אגב יש לעיין בדברי הרא"ש הנ"ל, דהנה כתב הרא"ש דהא דמבואר בגמרא גיטין (ע"ז ב') דהשכיב מרע יחזיק בחצר כדי לקנות הגט, לא איירי כדברי רשב"ם דבעינן שיתקן מנעול כדי שיחשב

חזקה, דהרי בסוגיין איירי בשבת, ובשבת אסור להתקין מנעול מן התורה, וגם על ידי נכרי אסירא, וכהנ"ל דלא תתירו אמירה לנכרי משום שלא תטרף דעתו עליו.

והנה במשנה ברורה (סי' ש"ז ס"ק כ"ד) אייתי דברי חוות יאיר (סי' נ"ג) דמה דקיימא לן דאמירה לנכרי שבות, היינו דוקא אם אומר לנכרי שהוא עצמו יעשה המלאכה בשבת, אמנם אם אומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר לעשות לו מלאכה שרי.

והשתא תיקשי אמאי דחה הרא"ש את דברי הרשב"ם, הא נימא דלא איירי שאומר לנכרי לנעול, אלא שאומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר לנעול.

וכי תימא דמכל מקום נהנית במנעול שיכולה לקנות הגט, יש

עניני חנוכה - ענף א'

שעשה נסים.

לעיין דילמא שבות זה התירו כדי שלא תיטרף דעתו. [נתו דלהסוברים דבגט דאיסורי הנאה יש לגרש לכתחילה אם כן לא הוי הנאה].

ואולי הוה ליה לרבא לפרש, משא"כ אם רק נכרי אחד מובן מעצמו.

[ובעיקר דברי החוות יאיר, בפשוטו הטעם משום דהוה שבות דשבות, ואם כן רק לצורך מצוה, אך חזינן דהמשנה ברורה (שם) כתב בשם החוות יאיר דכאשר אינה מלאכה דאורייתא אלא רק שבות, בזה שפיר יש לסמוך, ואם כן חזינן דאין ההיתר רק משום דשבות דשבות. וצריך תלמוד.

ודע דלכאורה כל דברי החוות יאיר כשאנו נהנה אבל כשנהנה לא גרע השני מאם עשה בעצמו לצורך ישראל, דאסור לישראל ליהנות. ועיין במשנה ברורה (שם) דכן משמע נמי דכל הנידון דהחוות יאיר כשאנו נהנה].

שכח לברך על נר הראשון

הנה דן בתשובות הגרע"א (תניא סי' י"ג) במי שהדליק בליל חמישי, ושכח לברך על ההדלקה, וזכר מהברכה קודם שגמר להדליק נרות הידור, האם אכתי יכול לברך ברכת להדליק נר של חנוכה.

וכתב הגרע"א דיכול לברך מפאת צירוף ג' צדדים:

חדא, דיש פוסקים (הגהות אשר"י פ"ק דברכות סי' ד') דסברי דניא דעובר לעשייתו הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא בירך קודם עשיית המצוה יכול לברך גם אחרי המצוה. [אך לא קיימא לן הכי].

תו, דהברכה יחול על נרות ההידור קודם הדלקתם, דנורות אלו הוה עובר לעשייתן, וזה תליא בפלוגתת פרי חדש ואלוה רבה האם מברכין על נרות הידור, דעת הפרי חדש (סי' תרע"ב) דאינו מברך, ודעת האלוה רבה (שם) דמברך. [וממילא תחול הברכה על אחד משניהם].

תו, כתב הגרע"א דאכתי בתרי צדדים הנ"ל לא סגי לחייב ברכה, אלא יש סברא שלישית, דיש לומר דכל זמן שנו העיקר דולק, חשיב עובר לעשייתו, דחשיבא שמצוותו נמשכת, וכמו בתפילין דאף בהניח בלא ברכה כל שעודו עליו יכול לברך, ואייתי הגרע"א כן מדברי הרא"ש (פ"ק דפסחים סי' י') דמשום הכי מברכין להדליק נר של חנוכה ולא על הדלקת נר חנוכה כיון דדמי לתפילין שיש משך זמן לקיום המצוה. [אף שיש לחלק מתפילין דבשלמא התם הרי ממשיך המצוה אחר כך משא"כ הכא הרי אם כבתה אין זקוק לה].

ויש לעיין בדברי הגרע"א בכמה אנפי:

א. שעשה ניסים ושהחיינו

הנה כתב הגרע"א, דברכת שעשה ניסים וכן שהחיינו בלילה הראשונה, ודאי יברך, דלא גרע מרואה.

והנה לעני"ד אם עדיין קודם השקיעה בזה יש לעיין אם יוכל לברך, דהרי יש לדון אם יש באותה שעה ברכת הרואה.

וכעין זה יש לעיין אם אסור השמן בהנאה. ובפרי מגדים (סי' תרע"ב אי"א סק"א) כתב דבהדליק מפלג המנחה מיתסר בהנאה.

[ודע דאם הניח שמן לחצי שעה מהדלקה דפלג המנחה, אע"פ שאם נגמר קודם השקיעה, מדליק אחר כך בלא ברכה, מכל מקום ליכא למילף מיניה דיכול לברך ברכת הרואה כשרואה נר מפלג המנחה. ועיין בשלמי תודה תניינא סי' ה' אות א'.]

ב. גם בכבה נר העיקר

הנה הגרע"א כתב הנ"ל לענין הנידון דשכח לברך על העיקר האם אכתי יכול לברך על ההידור, ועל זה כתב דמכל מקום שעשה ניסים ושהחיינו ודאי יוכל לברך דלא גרע מרואה נר העיקר.

ובמשנה ברורה (סי' תרע"ו בשער הציון סק"ה) כתב עוד, דאף אם כבה נר העיקר, דבזה לא יוכל לברך על נרות ההידור, [וליתא לכל הג' צדדים הנ"ל להקל וכדלהלן], מכל מקום יכול לברך שעשה ניסים ושהחיינו, וכתב כך בשם הגרע"א הנ"ל.

והנה זה חידושא, דדברי הגרע"א איירי דנר העיקר דלוק, אבל הכא דנר העיקר כבה, והנר שלפניו הוא רק חיובא דמהדרין, ודיינינן לברך שעשה ניסים על נרות ההידור, והרי אשר קדשנו לא מברכין מפאת פלוגתת הפרי חדש ואלוה רבה, אם כן אמאי יברך

וצריך לומר דדעת המשנה ברורה דנהי דיוצוני לא מצי למימר, אך מכל מקום חשיבא נר של פרסומי ניסא מצד ההידור. וצריך תלמוד.

שוב ראיתי דבהוצאת טלמן בעין הגליון הועתקה כל תשובת הגרע"א, ובסוף איתא בהדיא כדברי המשנה ברורה, דאם כבה הראשון לא יברך אבל עכ"פ זמן יברך. [וזה הועתק מהוצאת השולחן ערוך שיצא ביוהנסבורג עם הוספות לגליון הגרע"א].

ג. רואה רק נר אחד

הנה לפי מה שכתב הגרע"א (הנ"ל מדפוס יוהנסבורג) ובמשנה ברורה (שם), מי שרואה חלק מהנרות יוכל לברך ברכת הרואה אע"פ שהנר הראשון אינו נראה לעיניו.

והעירוני דלדברי המשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרע"ג סעי' ב') דבעינן שבעת הדלקה יהיה כל הנרות לפי חשבון הימים ואז נחשב למהדרין מן המהדרין, ועל כן אם כבתה אחת קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה. אם כן היאך יברך ברואה רק נר אחד.

אך לא קשה דמכל מקום זה חלק מנרות ההידור והמדליק יצא בהם, ואם כן אע"פ שהרואה אינו רואה כל ההידור, מכל מקום יכול לברך עליו.

וכעין זה יש להסתפק כשמדליק הוא בתוך עשרים אמה, והרואה נמצא בבנין למעלה מעשרים אמה, דיש לומר דהרואה מברך ברכת הרואה כיון דלמדליק מהני, והוא רק למשל בעלמא דיש לחלק בין הנידונים.

[ובמקום אחר כתב רבינו להסתפק מהו בנר שעומד למעלה מעשרים מרשות הרבים, ומברך על ההדלקה מכיון דרואים גם לכוון הבית, מהו לענין ברכת הרואה. וכתב דנראה דאינו מברך].

ד. כבר הדליק כל הנרות

הנה אם כבר הדליק כולן, ואחר כך נזכר שלא בירך, יש רק הסברא הראשונה והשלשית, אבל ליכא הסברא השניה, והיינו לסמוך על השיטה דיכול לברך על נרות ההידור, דהרי כבר גמר להדליק גם הנרות דהידור, ואם כן בזה לא יברך, דהרי משמעות הגרע"א דיכול לברך רק היכא דאיכא כל ג' הסניפים. וכך כתב במשנה ברורה (סי' תרע"ו סק"ד).

ה. כבה הראשון

וכן אם כבה הראשון לא יברך, דהרי אין כאן הסברא השלישית דהמצוה נמשכת, נמצא דאיכא רק שתי הסברות הראשונות, ובזה לא סגי. [ומזה מוכח דיש הידור בלא עיקר, שהרי הראשונה כבתה].

ויש להעיר, דהרי לדעת המשנה ברורה הנ"ל (ביאור הלכה סי' תרע"ג סעי' ב') דבעינן שבעת הדלקה יהיה כל הנרות לפי חשבון הימים ואז נחשב למהדרין מן המהדרין, ועל כן אם כבתה אחת קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה. אם כן אמאי לא יברך, הרי חזר והדליק נר העיקר, נמצא דאיכא גם הסברא השלישית דאיכא המשך לקיום המצוה.

אך פשוט דאינו כן, דמכל מקום בהדלקה זו אין נר העיקר חוזר וניעור, דלגבי הא אמרינן כבתה אין זקוק לה, ואין עליו אלא שם נר של הידור כדי שיתקיים ההידור בשאר, ולכן לא יברך. וזה

פשוט.

ויש נפקותא בהאמור, בהיה רק נר אחד ביום הראשון, וכבה וחזר והדליקו אע"פ שאין זקוק לו, וגם נר הידור ליתיה, אם שייך לברך עליו ברכת הרואה, דלמה שכתבנו יש לומר דלא חזר הנר לקדמותו ואם כן אמאי יברך. ומכל מקום אכתי צריך עיון לדינא.

ו. נפחת השמן

יש לעיין מהו בגוונא דלאחר שהדליק נר העיקר כדינו, נפחת ממנו השמן ולא יוכל לדלוק מחצית השעה, ואינו חייב לחזור להדליקו דהא כבתה אין זקוק לה, האם יוכל לברך לפני שמדליק נרות ההידור.

וצדדי הספק, מי אמרינן דאינו יכול לברך, דכאן ליתא לסניף דמשך זמן המצוה, דהא השתא נר העיקר חשיבא ככבה כיון דלא יוכל לדלוק מחצית השעה.

או דילמא יכול לברך, דכיון דבשעת ההדלקה היה ראוי, נשארות מצוותו מפאת כבתה אין זקוק לה, ולמעשה הא דולק השתא אם כן חשיבא כנתקיימה מצוותו, אם כן למסקנת הגרע"א גם בכהאי גוונא יוכל לברך. וכן היה נראה יותר.

ז. ברכה על ההידור כמו על הנענועים

הנה ראיתי בתשובות פרי הארץ (להג"ר ישראל מאיר מזרחי, ח"ג או"ח סי' ב') שכתב טעם נוסף לדון אמאי אם לא בירך על נר העיקר אכתי יכול לברך על נר ההידור, דהרי הוה דומיא דלולב, דאם לא בירך על הנטילה עדיין יכול לברך על הנענועים אע"פ דעיקר המצוה כבר קיים.

אמנם כל זה בלא בירך על העיקר, אבל בבירך על העיקר דלא פש אלא ההידור, לא יברך, וכדעת הפרי חדש דאין מברכין על ההידור לחוד. וכתב שם דהכי נמי בבירך על לולב בגוונא דאין ברכת העיקר עולה על הנענועים, לא יברך על הנענועים לחוד.

ובדעת הגרע"א דלא אתי עלה מהאי טעמא [אלא מג' סברות האחרות], יש לומר דסבירא ליה דהידור גרע מנענועים.

ח. פחות מחצי שעה

כתב בפרי מגדים (סי' תרע"ג א"א סק"ו) דאף אם יש לו שמן פחות מחצי שעה ידליק בלא ברכה, דילמא הלכה כאידך תירוצא בגמרא דהא דאיתא בברייתא מצוה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק היינו דאי לא אדליק מדליק.

וכן כתב דהא דאמרינן דאם הדליק פחות מכשיעור יכבה ויחזור וידלק, היינו בלא ברכה, דילמא לא בעינן שיעור ואם כן כבר יצא בהדלקה ראשונה.

ולעני"ד יש לדון דאפשר לברך, והיינו באופן שהיה לו פחות מכשיעור והדליקו בלא ברכה, ואחר כך יש לו שמן להשלים לשיעור, ומכבה כדי לחזור ולהדליקו, לפני שמכבה יכול לברך.

דהרי בכהאי גוונא נמי איכא תלת צדדים דיכול לברך, חדא, דילמא עובר לעשייתם לאו לעיכובא, שנית, דילמא יכול לברך מפאת משך ההדלקה, דהרי ממה נפשך אם יצא בראשונה יכול לברך גם לאחר ההדלקה כל משך ההדלקה, ושלישית, דילמא לא קיים המצוה בפחות מחצי שעה, ונמצא דעכשיו יקיים המצוה בזה שלאחר שיכבה עומד להדליק כשיעור.

שמן שאסור בהנאה

הנה בתשובות שער אפרים (סי' ל"ח, חובא בבאר היטב ריש סי' תרע"ג) דן מהו במדליק נרות חנוכה בשמן שאסור בהנאה.

וכתב דבשלמא בשמן שנאסר משום בשר וחלב, כגון חמאה שנתבשלה בקדירת של בשר בן יומו, שנאסרה מחמת דלא היה ששים, יש לומר דמותו מפאת דמצוות לאו ליהנות ניתנו. [אך במשנה ברורה (סי' תרע"ג סק"ב) כתב דאין להדליק בשמן או חלב הנאסר מבשר וחלב].

אמנם היינו דוקא לענין שמן שנאסר משום בשר וחלב דדינו בקבורה, משא"כ בשמן הנאסר משום ערלה, מכיון דדינו בשריפה, אם כן אין להדליק בה, דהרי בעינן לנרות חנוכה שיעור

שמן שידליק לחצי שעה, והרי מכיון דדינו בשריפה אמרינן דכתותי מיכתת שעוריה ולא חשיב שיש שיעור שמן של חצי שעה.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. בנרות חנוכה לא שייך כתותי מיכתת

יש לדון לא כך, דבנרות חנוכה לא שייך דינא דכתותי מיכתת שיעוריה, דהרי בפשוטו הא דבעינן שיעור חצי שיעור להדלקה, אינו שיהא שיעור שמן שיכול להידלק חצי שעה, אלא שבמציאות ידלק חצי שעה.

והרי בפשוטו אם בשעת ההדלקה היה שפופרת של ביצה שמילאה שמן ונתנה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת [כהצויר במשנה בשבת פרק במה מדליקין כ"ט ב'] הוה הדלקה כשרה, ואם כן מאי איכפת לן דכתותי מיכתת שיעוריה.

ב. מהני גם מפורר

בתשובות חתן סופר (סי' ע' אות ד') כתב עוד טעם אמאי לא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, דהרי כתותי עושהו כאילו הוא מפורר לחלקים קטנים, והרי מהני שמן אפילו בפרורים, והרי זה כמו שכתבו תוספות בעירובין (פ' ב' ד"ה אהל) דמהאי טעמא לחי של אשירה כשר, דאף אם היה מדבק הכתיתים בכותל הוה לחי ובלבד שלא יהא ניטלות ברוח.

ג. האם צריך דוקא שמן

תו כתב בחתן סופר, דאע"פ דאמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, מכל מקום סוף סוף שמן הוה ולא אפר. תו כתב דגם אפר יש לומר דמהני.

ובאמת יש לדון אם מהני להדליק עצים לנר חנוכה, ויש לומר דמהני, דהרי כתבו הפוסקים דבשעת הדחק ידליק פנס, והרי גם שם אין שמן. ואם כן הכי נמי נימא דמהני אפר.

והנה כתב בחתן סופר דבמנורה שבמקדש בעינן שמן דוקא, [דהרי בעינן תן לה כמדתה], ואם כן יהא חסרון של כתותי מיכתת שיעוריה. וצריך עיון דמכל מקום הסברא הני"ל דהתוספות בעירובין ודאי שייכא גם במקדש.

ד. מצות לאו ליהנות ניתנו

בפרי מגדים בפתיחה כוללת (חקירה ט' אות כ"ט) כתב נמי דיכול להדליק בשמן ערלה, אך כל זה באין לו שמן אחר, ואז אמרינן דמצוות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ אם יש לו שמן אחר, מיתסר דמרויח שלא ידליק בשמן האחר. וכך כתב בחזון איש (אהלות סי' כ"ב ס"ק כ"ז) ובפרי יצחק (ח"ב סי' כ') ובאמרי בינה (נדרים סי' ט"ז).

אך הקשה באמרי בינה מתוספות בחולין (ק"מ א' ד"ה למעוטי) דבהמת עיר הנידחת שריא לקרבן משום מצוות לאו ליהנות ניתנו אף שמרויח שלא יביא אחרת. ואולי איירי בנדרה ואמרה הרי זו.

שלא יתכבה הנרות

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תר"פ סע' א') דבליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות חנוכה לפתח, בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת.

וכתב במשנה ברורה (שם סק"א) דלא רק בליל שבת אלא גם בימות החול צריך ליזהר בזה, שלא יעמיד הנרות נגד המקום ששולט שם הרוח, אלא דבשבת צריך שמירה יתירה בזה. [ובפשוטו איירי אף שהדלת סגורה אלא שעתידי לפותחה, דומיא דשבת דאסרינן בזה].

א. אם אינו פסיק רישיה

כתב במשנה ברורה (שם סק"ב) דהיכא דלא הוה פסיק רישיה שרי, והיינו דבשולחן ערוך איירי דוקא במקום שמדליקין הנרות נגד פתח הבית במבנים, [וגם במקום שמדליקין בכותל אחורי הדלת יש ליזהר בזה וכמבואר בשולחן ערוך בסי' רע"ז סע' א'], אבל לא כשמדליק לפני בית אחר, באופן שאף אם יכבה בפתיחתו מכל מקום אינו פסיק רישא שיתכבה.

ב. פסיק רישיה דלא ניחא ליה

תו איתא בשולחן ערוך (סי' תר"פ סע' ב') דבערב שבת אסור לקבוע הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת, שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן

לר או מרחיקו ממנה ויש בזה משום מכבה או מבעיר.
וכתב בשולחן ערוך (שם) דיש מי שמתיר. וביאר במשנה ברורה
(שער הציון אות ד') דטעם המתיר היינו שיטת הערוך דשרינן בפסיק
רישיה דלא ניחא ליה.

ג. היאך שרינן משום אינו מתכוון

ותיקשי אמאי שרינן משום אינו מתכוין, באופן שאינו פסיק
רישיה, או באופן דלא ניחא ליה, הרי מכל מקום יבטל מצות
חנוכה, ובה ליכא היתירא דדבר שאינו מתכוין.

דהנה איתא בגמרא זבחים (צ"א ב') דלרי שמעון מותר למנדב
מנחת נסכים לשפוך היין על האש, ואע"פ דמכבה את האש וקעבר
על לא תעשה דלא תכבה, אפילו הכי שרי דהוי דבר שאינו מתכוון
ולא הוי פסיק רישיה.

והקשה בחלקת יואב (ח"א ו') דהרי ברמב"ן (ע"ה"ת ויקרא ו' ו')
מבאר דכתיב פעמיים לא יכבה, למימר דלא רק דאסירא לכבות
בידים אלא חייב לדאוג שלא יכבה על ידי הרוח, ולפי זה מה מהני
הא דהוה דבר שאינו מתכוון, מכל מקום אם יכבה לא יקיים
מצוותו, והרי בכגון מי שיש לו רק מצה אחת אסור לו לאבדה, וגם
אסור לו מן התורה לעשות מצב שיתכן שיאבד, אע"פ דאין כוונתו
לזה ולא הוה פסיק רישיה, כיון דחייב לדאוג שתהא לו מצה, והכי
נמי בהלא תעשה דלא תכבה חייב לדאוג שלא יתכבה.

[ומתריז דדינא דהרמב"ן דחייב לדאוג שיהא אש על המזבח, זה דוקא
כשלא נשארת אש כלל, אבל אם הרוח תכבה רק חלק מהאש לית לן בה, אך
המכבה בידיים עובר גם במקצת אש, והלכך אתי שפיר הגמרא בזבחים,
דבזילוף היין אף אם יכבה הא לא יכבה כל האש, ומשום הכי עובר רק בהלא
תעשה הראשון דהוי איסור בהמעשה כיבוי, ושפיר שרי משום דבר שאינו
מתכוין].

ד. כבתה אין זקוק לה

יש ליישב דלא איכפת לן במה שהנרות אינם דלוקים, דהרי כבתה
אין זקוק לה, ולא הוה כמדליק במקום הרוח דהרי מחוסר פתיחת
הדלת. אך עדיין תיקשי דהרי בהדליק מפלג המנחה להט"ז זקוק
לה. ועוד אם כן אף בפסיק רישיה נמי.

ה. איירי שרק מרחיק השמן

העירוני לתרץ דהחשש מכבה בפתיחת הדלת דאיירי הכא אינו
שיכבה עכשו כבוי מושלם, דהרי אז באמת יש לחוש גם בחול
משום מצות חנוכה.

אלא איירי בגוונא דנהי דיתחייב לענין שבת, אך לא יבטל מצות
חנוכה, וכגון שרק מרחיק השמן מן הנר ובה מכבה אורו, דבשבת
אסירין דהוה כמו מסתפק בשמן מן הנר דאיכא בזה מלאכה מכבה,
משא"כ לענין חנוכה לית לן בה. וכן דייקא לישנא דהמשנה ברורה.

למעלה מעשרים

אמרינן בגמרא שבת (כ"ב א') נר של חנוכה שהניחה למעלה
מעשרים אמה פסולה.

והנה אם הדליק נר חנוכה למעלה מעשרים אמה, אע"פ דאחר
כך הורידו, מכל מקום לא מהני, דהדלקה עושה מצוה.

וכמו כן אם הדליק למטה מעשרים אמה ואחר כך הרימו למעלה
מעשרים אמה, דינו ככיבה בידיים, דמבואר במשנה ברורה (שער
הציון סי' תרע"ג אות ל"ב) בשם הפרי מגדים דבזה אמרינן דזקוק לה
וחייב לחזור ולהדליק.

ולחט"ז (סי' תרע"ג סק"ט), מובא במשנה ברורה שם ס"ק כ"ו)
דבכבתה קודם השקיעה זקוק לה, אם כן הוא הדין אם קודם
השקיעה הרימו למעלה מעשרים אמה.

בשורה טובה!

בעז"ה הופיע ו"ל הקונטרס הנפלא "עמודיה שבעה"
ובהם פרקי הדרכה בהנהגת הבית ע"פ שבעת כללי הרמב"ם
כפי שנשמעו מרבינו זצ"ל ב'ועדי הדרכה' לחתנים בישיבת טשעבין
הקונטרס נערך בעריכה מיוחדת משובבת לב,
ובעת הקריאה חשים ש'בעל השמועה עומד כנגדו'
בני ברק – מ' אלטמן, אב"י ורבא 4 כניסה ב' 035780134
ירושלים – מ' אלטמן, זכרון יעקב 5 0527671773
מהדורה ראשונית ומוגבלת – כל הקודם זוכה!

חזינן דבעינן שבעת קיום המצוה דנר חנוכה יהא הנרות באופן
שראו לקיום המצוה. ויש לחקור מהו אם קודם השקיעה היה זמן
שלא היה ראוי. ויש לצייר בזה בכמה גווני:

א. הרימו באמצע

שאלו מהו בהדליק קודם השקיעה למטה מכי אמה, ואחר כך
כשעדיין קודם השקיעה הרימו למעלה מכי אמה ושוב הורידו.

ב. כיסהו באמצע

וכן יש לשאול בהדליק קודם השקיעה ואחר כך כיסה הנר מכל
הצדדים דהשתא אינו יוצא די מצוה דאף אחד אינו רואה ואחר כך
הוריד המכסה.

ג. נקב בבזק

הנה אם היה נקב בבזק קודם השקיעה, וממילא ישפך השמן ולא
ידלק חצי שעה, לא קיים מצותו. ויש לדון מהו אם הדליק כהוגן
ואחר כך נפגם הבזק ואחר כך תיקנו.

[אבל באמת אף בהדליק כשהיה נקב ואחר כך תיקנו, לא ידענא
אם פסול, דדמי למדליק שעומד להכבות ברוח ואחר כך שם זכוכית
שלא יכבה].

ד. לפשוט כל הני"ל

הנה נלענ"ד לדון בספיקות הני"ל, דדמי להא דאמרינן בבבא קמא
(נ"ב א') דאם חפר בור ונסתם ואחר כך נחפר שנית, הראשון פטור,
משא"כ אם נתכסה במכסה ולקחו המכסה, הראשון חייב, דגם
בעת שהבור מכוסה עדיין הבור קיימת.

וכתבו הפוסקים (שולחן ערוך סי' ל"ב סעי' ג') דהוא הדין לענין כתיבת
מזוזה שצריך כסדרן, אם כסה האותיות בזהב ואחר כך גילה
הזהב, חשיבא כסדרן, אע"פ שבשעה שיש זהב המזוזה פסולה,
וטעמא דמילתא דעדיין האותיות קיימות.

ואם כן יש לדמות לנידון דידן דהנרות עדיין קיימים וממילא יהא
כשר. וצריך עיון.

הדליק למעלה מעשרה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרע"ז סעי' ו') דמצוה להניחו למטה
מעשרה טפחים, ואם הניחו למעלה מעשרה טפחים יצא.

ויש לעיין מהו בהדליק למעלה מעשרה, ועכשיו נזכר שראוי
להדליק למטה מעשרה, האם נימא שיוירדנה.

כבתה אין זקוק לה

יש לדון דכיון דהדלקה עושה מצוה וכבתה אין זקוק לה, אם כן
לא ירויח כלום בזה שיוירדנה.

אך אכתי יש לדון בהדליק בערב שבת קודם הזמן, לדעת הט"ז
(סי' תרע"ג סק"ט) דאם הדליק קודם הזמן, כגון בערב שבת, כבתה
זקוק לה, דהמצוה מתחילה רק בזמן ולא לפני זה. [ודעת התרומת
הדשן דאינו כן ולעולם כבתה אין זקוק לה].

כבר הדליק

הנה לענין שיכבה קודם הזמן וידליק, ודאי דלא נימא, דהרי בזה
קעביד לברכתו הראשונה לבטלה. והנידון רק אם להוריד, ובה
לכאורה יש לומר דאמאי יעשה זאת הרי הדלקה עושה מצוה, והרי
ההדלקה היה למעלה מעשרה ולא למטה מעשרה.

אלא אם כן נימא דכיון דהמצוה לא התחילה עדיין, וההדלקה
הראשונה דהוה מעלה מעשרה מועילה לענין דיעבד, ואם כן יוריד
וירויח שיהא לכתחילה בצירוף ההדלקה הראשונה.

אך בפשוטו אינו כן, והלכך אם הדליק למעלה מעשרה יניחנה
כמו שהיא.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו
של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה
לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך
להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך
רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין,
ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום
שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגיליון סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
טל' 035703949 מ 7.30 עד 9.00 בערב

L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת וישב

ויתאבל על בנו ימים רבים

"ויוקצע יעקב שמלותיו וישם שק במתניו, ויתאבל על בנו ימים רבים". (פרק ל"ז פסוק ל"ח).

הוא לא אמר לו שיקח את שתי בנותיו, רחל ולאה לנשים, אלא אמר לו "קח לך משם אשה מבנות לבן", ומשמעות הדברים היא שיקח את אחת מבנות לבן לאשה. ומעתה מיד לאחר שיעקב עבד את שבע השנים הראשונות וקיבל את לאה לאשה, היה צריך לחזור לבית אביו לקיים כיבוד אב ואם, ולא להתעכב עוד שבע שנים בכדי שיוכל לישא גם את רחל. וזה תירוץ רק על שבע השנים השניות שהתעכב בבית לבן בעבור רחל, שלכן נענש עליהם, שזה נשאר ברצונו ולא היה מצווה על כך מצד אביו. אבל על שבע השנים הראשונות שעבד בעד רחל וקיבל בסוף את לאה, זה לא מיישב מדוע נענש עליהם, שהרי באותם השנים היה מחוייב לעבוד בבית לבן כדי לקבל את בתו לאשה.

אמנם באמת נראה שגם על שבע השנים השניות אי אפשר לומר שיעקב היה צריך לחזור לבית אביו מיד לאחר שקיבל את לאה לאשה, דהנה בפרשת ויצא כאשר יעקב נפגש עם רחל בפעם הראשונה על יד הבאר כתוב בפסוק (פרק כ"ט פסוק י"א), "וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבן". וברש"י בפירוש הראשון כתב "ויבן, לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה".

מבואר בזה שיעקב ראה ברוח הקודש שרחל צריכה להיות אשתו, ועתה בכה על זה שהיא לא נכנסת עימו לקבורה, שהיא לא תקבר עימו ביחד במערת המכפלה. וממילא אם נאמר ליעקב ברוח הקודש שהוא צריך לישא את רחל, הרי בוודאי שהוא מחוייב מצידו לדאוג שכך יהיה. ולכן כאשר לבן מרמהו ונותן לו את לאה במקום רחל, הרי יעקב אינו יכול בעת ההיא לעזוב את בית לבן ולחזור אל אביו ואמו, שהרי עדיין לא נשא את רחל ויש עליו חובה לקחת את רחל לאשה, והוא מחוייב לעבוד עוד שבע שנים בכדי שיוכל לישא את רחל לאשה. ויוצא מזה שלאחר שנשא את לאה לא היתה לו אפשרות לחזור לבית אביו, אלא היה לו חוב להשאיר כדי שישא את רחל. ואם הוא מחוייב להשאיר בבית לבן, מה שייך לתבוע אותו על זה שלא קיים בשנים הללו כיבוד אב ואם, הרי היה לו חוב מצד ציווי אביו, ומצד רוח הקודש להשאיר בשנים הללו בבית לבן, כדי שיוכל לקבל את רחל לאשה.

זכרתי והזכרתי

שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ליישב, דהנה בסוף הפרשה מובא המעשה של יוסף שפטר את החלומות של שר המשקים ושר האופים, וכאשר פתר לשר המשקים את החלום, שפרעה יוציאהו מבית הסוהר ויחזירהו לתפקידו להיות שר המשקים, ביקש ממנו שכאשר יחזור אל פרעה, יזכרהו ויבקש מפרעה שיוציאהו מבית הסוהר. ולשון הפסוק (פרק מ' פסוק י"ד) שיוסף אמר לו, "כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד, והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה".

ובסוף שר המשקים יצא מבית הסוהר כפתורו של יוסף, אבל נאמר בפסוק (פרק מ' פסוק כ"ג), "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו". ופרש"י, "ולא זכר שר המשקים, בו ביום. וישכחהו, לאחר מכן. מפני שתלה בו יוסף בטחוננו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מצרים הקרובים רהב".

מבואר בזה שבאמת לפי שורת הדין היה צריך להיות שיוסף יצא מיד מבית הסוהר, שהזמן הזה ששר המשקים יצא מבית הסוהר היה הזמן שגם יוסף צריך לצאת, אלא לפי שיוסף תלה בטחוננו בשר המשקים שיזכרהו לפני פרעה, ולא בטח בהקב"ה שהוא לבדו יוציאהו, לכן נענש והוצרך להשאיר עוד שנתיים.

ופרש"י, "ימים רבים, עשרים ושתים שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים וכו', כנגד עשרים ושתים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשוכו מבית לבן, שנה וחצי בסכות ושושה חדשים בבית אל וזהו שאמר ללבן לעיל זה לי עשרים שנה בביתך, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן".

מבואר שהסיבה שיעקב נענש בכך שהיה כצער והתאבל על בנו ימים רבים שהם עשרים ושתים שנה, היתה כנגד עשרים ושתים שנה שלא קיים בהם יעקב מצוות כיבוד אב ואם, שבבית לבן היה עשרים שנה ועוד שתי שנים בדרך, וכעונש לכך נענש כאבלות על בנו.

י"ד שנה הוכרח להיות בבית לבן

ולכאורה קשה מדוע נענש על כל אותם השנים שהיה בבית לבן, הרי מתוך עשרים השנים שהיה אצל לבן, חלק מהשנים היו אצלו מכח הציווי של אביו שציווה עליו לקחת אשה מבנות לבן, כמו שנאמר בפסוק בפרשת תולדות שיצחק אומר ליעקב (פרק כ"ח פסוק ב') "קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך". וכדי שלבן יתרצה ליתן לו את בנותיו לנשים, היה מוכרח יעקב לעבוד אצלו ארבע עשרה שנה, וממילא נמצא שאותם ארבע עשרה שנה שהיה בבית לבן, הוא היה מצווה עליהם מכח ציווי אביו. ומעתה קשה למה על אותם ארבע עשרה שנים הראשונות שעבד בבית לבן בכדי שיתרצה ליתן לו את בנותיו לנשים, מגיע לו עונש שלא קיים בשנים הללו כיבוד אב, הרי בשנים הללו היה מוכרח להיות שם, כדי לקיים את ציווי אביו, וזה עצמו קיום מצוות כיבוד אב ומה שייך לקבל עונש על כך.

מדוע יעקב עבד אצל לבן ולא נתן לו כסף

ובפשוטו אפשר ליישב, שכדי שלבן יתן ליעקב את בנותיו לנשים לא היה מוכרח לעבוד אצל לבן, אלא היה יכול לתת לו מיד כסף גדול בסכום של עבודה של אותם השנים, ואז מיד היה יכול לישא את בנותיו, לחזור אל אביו ולקיים מצוות כיבוד אב. ובזה שיעקב לא נתן לו כסף, אלא במקום זה התעכב ועבד אצלו ארבע עשרה שנה, זו היתה תביעה, שגורם לעצמו שלא קיים בכל אותם השנים כיבוד אב ואם, ולכן נענש על כך. אבל באמת אי אפשר לומר כך, שכל זה שייך דווקא אם באמת היה ליעקב כסף, שאז אפשר לומר שבמקום לעבוד היה צריך לתת לו את הכסף ולישא את בנותיו ומיד לחזור. אבל למעשה מובא ברש"י בפרשת ויצא שכאשר יעקב הלך לבית לבן, בדרך בא אליו אליפז בנו של עשיו ולקח ממנו את כל כספו, ולא נשאר לו כלום. ורש"י מביא (פרק כ"ט פסוק י"א) שלכן כאשר יעקב ראה את רחל הוא בכה, וכתב "דבר אחר, לפי שבא בידיים ירקניות וכו', לפי שדרך אליפז בן עשיו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת". ומעתה כיון שנעשה עני ולא היתה בידו אפילו פרוטה אחת, אין זה טענה שהיה צריך לתת ללבן כסף כדי שיתן לו את בנותיו לנשים, שהרי עכשיו אין לו מאומה. ובהכרח כדי לקיים את ציווי אביו, שיקח אשה מבנות לבן, הרי הוא מוכרח לעבוד אצלו כמה שנים. וא"כ מדוע הוא נענש על אותם השנים שעבד אצל לבן, ולא קיים מצוות כיבוד אב ואם, הרי היה לו הכרח מצד ציווי האב להיות באותם השנים בבית לבן.

אם לאחר שלבן החליף את רחל בלאה היה יעקב מחוייב לישא את רחל

ויש שתירצו שכאשר יצחק ציווה את יעקב שיקח לו אשה מבנות לבן,

לפרעה שאין בו שום עוולה וצריך להוציאו משם, וזהו מה שאמר יוסף לשר המשקים "כי גנוב גנבתי מארץ העברים, וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור".

ולכן אילו יוסף היה מבקש רק פעם אחת "והזכרתי אל פרעה", היה מקיים בזה את חובת ההשתדלות, ולא היתה עליו מחמת זה שום טענה, ולא היה מקבל עונש להשאר בבית הסוהר.

אבל אחרי שיוסף לא הסתפק בהשתדלות הזו, אלא הוא הוסיף בהשתדלותו, ושתי פעמים חזר ואמר את בקשתו, שאמר לשר המשקים "זכרתי והזכרתי", הרי מוכח מזה שיש כאן לפי דרגתו איזה פגם במידת הבטחון, וזה נקרא כאילו שהוא בוטח על ההשתדלות של שר המשקים שמכח זכירתו לפני פרעה הוא ייצא מבית הסוהר. ומעתה הטענה עליו היא לא רק על הפעם השניה שהוסיף ואמר "והזכרתי", אלא כבר יש טענה גם על הפעם הראשונה שאמר "זכרתי", שמוכח שגם בפעם הזו לא כיוון רק לקיים את חובת ההשתדלות, אלא מבחינה מסויימת בטח בזה על שר המשקים שהוא יושעו. ולכן נענש על שניהם והוצרך לשבת עוד שנתיים בבית הסוהר, שנה על כל פעם.

הוכיח סופו על תחילתו

ומעתה אמר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ליישב את הקושיה מדוע יעקב נענש על כל אותם השנים שהיה בבית לבן ולא קיים מצוות כיבוד אב, הרי ארבע עשרה שנה היה מוכרח לעבוד אצל לבן כדי לקבל את בנותיו לנשים, ועל זה היה לו ציווי מאביו שישא את בתו של לבן לאשה. וממילא איך אפשר לתבוע אותו ולהענישו על זה שבאותם שנים לא היה אצל אביו, ולא קיים כיבוד אב, בזמן שכל מה שהיה אצל לבן היה מכח ציווי אביו שציווהו לישא את בנותיו, ומצד ציווי אביו הוא היה מחוייב לעשות את כל מה שביכולתו כדי לישא את בנות לבן, וכיון שהתמורה לכך היתה בכך שיעבוד שבע שנים אצל לבן, א"כ מה שייך לתובעו על כך. וממילא קשה מדוע יעקב נענש על אותם עשרים

ושתיים שנה שלא קיים כיבוד אב, הרי על ארבע עשרה שנים מתוכם שעבד אצל לבן כדי לקבל את בנותיו היה מן הראוי שלא יענש עליהם כיון שהיה מצווה ומחוייב לעשות כן.

ולפי דברי הגר"ח יש ליישב, דהנה אנו רואים שגם אחרי שיעקב גמר את עבודתו אצל לבן כדי שיתן לו את בנותיו, שכבר גמר את ארבע עשרה השנים שעבד בעד רחל ולא, עדיין הוא נשאר אצל לבן עוד שש שנים. ובאותם השנים לא היה לו שום הכרח מצד ציווי אביו להשאר בבית לבן, אם בכל זאת אנו רואים שהוא נשאר בבית לבן ולא חזר לאביו לקיים כיבוד אב, הרי זה מוכח שגם בכל ארבע עשרה השנים הראשונות שהיה בבית לבן, לא היתה כוונתו שלמה כדי לקיים ציווי אביו, אלא היתה לו עוד סיבה שבגללה נשאר בבית לבן ולא חזר אל אביו. ומעתה אחרי שהוכרח שיעקב היתה לו סיבה, ומרצונו העדיף להיות בשנים הללו בבית לבן מאשר אצל אביו, א"כ יוצא שהוא בכוונה ביטל מצוות כיבוד אב בכל השנים הללו, ולכן נתבע עליהם ונענש בכך שיוסף נעלם ממנו עשרים ושתיים שנה, והיה בכל אותם השנים באבל ובצער על מה שחשב שיוסף מת.

אמנם באמת יש להעיר על זה, דהנה בשלמא אצל יוסף כשאמר שתי פעמים "זכרתי והזכרתי", ולא הסתפק בפעם אחת, היה בזה הוכחה שגם בפעם הראשונה כל מה שביקש "זכרתי" היתה כוונתו משום שבטח על ההשתדלות של שר המשקים, והיה חסר לו בביטחון בה, ולכן נענש גם על הפעם הראשונה. אבל כאן אצל יעקב מה שנשאר עוד שש שנים אצל לבן, אין בזה שום הכרח שבכל אותם ארבע עשרה השנים הראשונות, לא היתה כוונתו בשהייתו אצל לבן רק בשביל לקיים מצוות כיבוד אב. שבאמת יתכן שהשנים הראשונות שהיה אצל לבן, כל כוונתו היתה רק כדי לקיים את הציווי לישא את בנותיו, אלא שאחר כך היו לו עוד עיכובים ונשאר עוד שש שנים אצל לבן. וממילא אין בשש השנים האחרונות סיבה מספקת להוכיח שגם בשנים הראשונות התכוון לבטל מצוות כיבוד אב, בכדי שנוכל להענישו על כך.

ובמדרש מובא שהטעם שנענש דווקא בשנתיים, הוא משום שכאשר ביקש לפני שר המשקים שיזכרהו לפני פרעה, אמר את הלשון "זכרתי והזכרתי" שהזכיר פעמיים את המילה זכירה שמבקש ממנו שיזכרהו, ובעבור כל מילה שאמר נגזר עליו להשאר עוד שנה, וכיון ששתי פעמים חזר על עצמו "זכרתי והזכרתי", לכן נענש בשנתיים נוספות. ולשון המדרש הוא (פרשת מקץ, פרשה פ"ט אות ג'), "ודבר שפתים אך למחסור, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים שנאמר ויהי מקץ וגו'".

בגדר חובת ההשתדלות

ומובא שמרן הגר"ח מברסק זצ"ל, דן לפני מרן הגר"ש שקוף זצ"ל, מה היה קורה אם יוסף היה אומר רק פעם אחת את הלשון "זכירה", האם היה נענש רק על שנה אחת, ובמקום שנתיים בבית הסוהר היה נצרך להשאר רק שנה אחת, או שבאופן כזה לא היה נענש כלל. ובפשוטו אם הכפילות של "זכרתי והזכרתי" גרמה עונש לשנתיים, שבעבור כל מילה נענש בשנה נוספת בבית הסוהר, א"כ אם היה אומר רק פעם אחת "זכרתי" היה נענש רק בשנה אחת.

אבל הגר"ח נקט לומר שאם היה אומר רק פעם אחת "זכרתי" לא היה נענש כלל, ורק בגלל שכפל את דבריו ואמר פעמיים "זכרתי והזכרתי" זה גרם לו שיענש גם על הפעם הראשונה שאמר לשון זכירה, אבל אילו לא היה כופל את דבריו לא היה נענש כלל.

וביאר הגר"ח דהנה מעיקר הדין יש חובה על האדם לעשות חובת ההשתדלות, ואפילו שהאמת היא שהכל בידי שמים, והקב"ה הוא עושה ויעשה לכל המעשים כולם, אבל בכל זאת יש חובה על האדם לעשות ההשתדלות. משום שהנהגת הקב"ה היא שאינו עושה ניסים גלויים, ואילו האדם לא היה עושה מצידו מאומה, היה צריך להיות נס גלוי כדי שיושע. ולכן הציווי הוא לקיים חובת ההשתדלות, ואז הישועה כבר לא נראית כנס גלוי, וממילא הקב"ה מושיעו.

אלא שבשעה שעושה את ההשתדלות צריך להאמין ולבטוח בה' שהוא המושיע ולא ההשתדלות, וכל עשיית ההשתדלות היא לקיים רצונו של מקום שציווה לעשות את ההשתדלות הזו, ואילו הישועה האמיתית באה אך ורק מידו יתברך.

יוצא מזה שמצד אחד חובה על האדם לעשות ההשתדלות, אבל מצד שני הוא מצווה להאמין באמונה שלמה שהישועה באה מיד הקב"ה, ולא ההשתדלות גרמה לו את הישועה. ובעת עשיית ההשתדלות הוא צריך לחשוב ולכוון שאינו בוטח בהשתדלות הזו שהיא תושיעו, אלא הוא עושה כן רק כדי לקיים את חובת ההשתדלות, ותו לא מיד.

וההבטחה לראות מה כוונת האדם בעת מעשה ההשתדלות, האם מכוון בזה רק לקיים את רצונו של מקום שציווה לעשות ההשתדלות, או שחושב שכאילו ההשתדלות היא היא מה שמביאה לו את הישועה, היא ניכרת במעשיו. שאם כל כוונתו בהשתדלות היא לקיים רצונו של מקום, ובטח ומאמין שהישועה האמיתית היא מידו יתברך, הרי אינו מרבה בהשתדלות יותר מכדי הצורך, אלא הוא מקיים את חובתו שחייב לעשות, ודי לו בזה, שכיון שקיים את חובתו הרי מכאן ולהבא הוא חוזר למידת הבטחון לבטוח בה' שישלח לו את הישועה. אבל אם שחושב שההשתדלות היא מושיעתו, הרי הוא מוסיף ומרבה עוד ועוד בהשתדלות, שמאחר שהוא בטוח שמוזה תצמח לו הישועה, הרי לא די לו בהשתדלות מועטת, אלא הוא מוסיף לעשות עוד ועוד ההשתדלויות כדי להיות בטוח שבאמת תבוא לו מזה הישועה.

ומעתה כאשר יוסף היה בבית הסוהר, ופתר לשר המשקים את חלומו שבעוד שלושת ימים פרעה ישא את ראשו וישיבהו על כנו, בוודאי שמצד חובת ההשתדלות היתה עליו חובה לבקש ממנו שיזכרהו לפני פרעה שיוציאהו מבית הסוהר. שהרי לפי המצב שיוסף היה בבית הסוהר, רואים שבדרך הטבע לא היתה שום סיבה שיוציאהו משם, אלא הוא היה אמור להשאר שם עוד רבות בשנים. וממילא כדי שיעוררו את פרעה שיוציאהו היה יוסף נצרך לעשות איזה השתדלות, לומר לו שיאמר

אוכלים אבר מן החי - דין שחיטה בבמה שנוצרה מספר יצירה

"אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן וגו', ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם". (פרק ל"ז פסוק ב').

ופרש"י, "את דבתם רעה, כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומלולין בבני השפחות לקרותן

עבדים, וחשודים על העריות וכו'".

הנה בראשונים הקשו איך יתכן שהאחים שהם שבטי קה היו אוכלים אבר מן החי, הרי יוסף הצדיק לא סיפר לאביו דברי שקר, ואם הוא סיפר לו שאכלו אבר מן החי, זה ברור שהמעשה הזה היה אמת, וממילא תמוה איך יתכן כדבר הזה שהאחים אכלו בשר טריפה שאכלו אבר מן החי.

ובשל"ה בפרשה הביא את השאלה וכתב ליישבה, וכך כתב "ומקשים העולם, חלילה איך להאמין על שבטי קה לעשות מעשים כאלה, ואם לא עשו איך להאמין על יוסף שיוציא דבר שקר מפיו על אנשים גדולים כאלו וכו'. ושמעתי שנמצא בקרבן ישן, הענין היה, אברהם אבינו עשה ספר יצירה ומסרו ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב מסרם לבניו אשר הם היותר מיוחסים, כי אין מוסרין סתרי תורה כאלה אלא לצנועין ומיוחסי ישראל בכל דור ודור, על כן מסרו לבני הגבירה ולא לבני השפחות. והנה מצינו בגמרא בסנהדרין (דף ס"ה ב') דברא עגלא תלתא בכל ערב שבת, על ידי עסק ספר יצירה בצירוף השמות. ובודאי זה הנברא על פי השמות ולא מצד התולדה אין צריך שחיטה, וניתר לאוכלו בעודו חי, וכך עשו השבטים. ויוסף לא ידע והיה סבור שהוא הנולד מאב ואם, הביא דבה זו אל אביו שהם אוכלים אבר מן החי, והם כנים היו וכדין עשו וכו'. והנה יש שמות שמצירופם נברא זכר, ויש שנברא נקבה. ואפשר שבראו השבטים בצירוף אותיות מספר יצירה בראו נקבה, והיו מטיילין עמה, ויוסף לא ידע מזה, והיה סובר שהיא נקבה אשה מאב ואם, ובא והודיע לאביו שהם חשודים בעריות. וכשעסקו השבטים בצירוף סודות אלו ורצו להתחבר אליהם בני השפחות, אמרו השבטים אתם בני השפחות, וכוונתם היתה לשם שמים, כי לא נמסרו אלו העניינים אלא למיוחסים שבדור הזה. ויוסף לא ידע זה, וסבר שהיו מזלזלים בכבוד אחיהם לקרוא אותם עבדים, ובא והגיד לאביו. הרי לך כי השבטים היו צדיקים, וגם יוסף הוא צדיק יסוד עולם, וצדיק בכל דרכיו אלו אשר הגיד לאביו לשם שמים וכו'".

מבואר בדבריו שמה שהאחים אכלו אבר מן החי, מדובר היה בבהמה שנוצרה מכח ספר יצירה, ובהמה כזו אין לה דין בהמה, ולכן אין בה דין שחיטה ומותר מעיקר הדין לתלוש ממנה אבר בעודה חיה ולאוכלה, ואין בזה איסור אבר מן החי. ויוסף שהביא את דיבתם רעה הוא משום שהיה נער ועדיין לא הגיע לגיל שאפשר ללמוד את תורת הסוד, וכיון שלא למד ספר יצירה ממילא לא ידע ששייך כזו מציאות לברוא בהמה מכח ספר יצירה. ולכן כאשר ראה שהם אוכלים אבר מן החי, היה בטוח שמדובר כאן בבהמה ככל הבהמות, וממילא הרי הם עוברים איסור אבר מן החי.

גדר בהמה שנוצרה מספר יצירה

אמנם לכאורה יש לדון בזה, מדוע אין חיוב שחיטה בבהמה שנוצרה בספר יצירה, הרי למעשה היום הבהמה היא בהמה ככל הבהמות, ואין שום שינוי בצורתה ובטבעה משאר הבהמות, א"כ למה לא חל עליה דין בהמה לכל דיניה וכדי לאוכלה נצטרך שחיטה, ויהא אסור לאכול ממנה אבר מן החי. דהנה השינוי בין הבהמה הזו לשאר הבהמות הוא רק ביצירה, שזו נוצרה מספר יצירה, ואילו שאר הבהמות נוצרו ונולדו מבהמה, אבל עתה לאחר שהיא כבר נוצרה והרי היא בהמה במלא מובן הצורה למה שלא יצטרכו שחיטה כדי לאוכלה.

ובשלמא אם היה חילוק בעצם הבהמה בין בהמה שנוצרה בספר יצירה לשאר הבהמות, היה שייך לומר שכיון שהיא שונה משאר הבהמות, ממילא לא יכול לחול עליה דין בהמה. אבל כיון שאין שום שינוי בינה לשאר הבהמות, כמו שאנחנו רואים כאן בפרשה שיוסף היה בטוח שמדובר כאן בבהמה ככל הבהמות, שהוא לא ראה שום שינוי בטבעה ובצורתה. א"כ יש לדון מדוע באמת אין אנו אומרים שחל בה דין בהמה לכל הדינים, וצריך שחיטה כדי לאוכלה ואסור לאכול ממנה אבר מן החי.

פרדה שנוצרה בששת ימי בראשית

ולכאורה היה מקום להביא ראיה מדיני כלאים שבהמה שנוצרה בדרך נס, אין לה דין בהמה, ואפילו שבטבעה היא בהמה ככל הבהמות בכל זאת אין בה דין בהמה. דהנה מדיני כלאים נאמר שאסור לחרוש ולרכב על שור וחמור, ובירושלמי בכלאים (פרק ח' הלכה ב') מובא "איסי בן עקביה אמר, אסור לרכב על גבי פרדה וכו'". והאיסור הוא משום כלאים, דהנה פרדה היא בהמה שנולדה מחמור וסוס יחד, וסובר איסי בן עקביה שכיון שהבהמה הזו מורכבת מסוס וחמור, הרי היא מוגרת כבהמת כלאים, והרוכב עליה נחשב כרוכב על שתי בהמות שונים, שזה אסור מדין כלאים.

ומקשה בירושלמי, "והא כתיב והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לך". שכתוב בפסוק שדוד המלך אמר שירכיבו את שלמה בנו על הפרדה,

ואם אסור לרכוב על הפרדה משום כלאים, א"כ איך מותר להרכיב את שלמה על הפרדה.

ומתוך, "בריה מששת ימי בראשית היתה". ובפני משה מבאר, "ומשני בריה מששת ימי בראשית היתה, ונראית כפרדה אבל לא נולדה מכלאים". והיינו שהפרדה הזו שדוד המלך דיבר עליה שירכיבו את שלמה בנו עליה, לא מדובר בפרדה שנולדה מכלאים מסוס וחמור, אלא בפרדה שנוצרה בבריאת העולם, בששת ימי בראשית, וכיון שלא נולדה מכלאים אלא כך יצרה הקב"ה, ממילא אין בה דין כלאים ומותר לרכוב עליה.

ולכאורה יש לעיין בזה, הרי הפרדה הזו היא פרדה ככל הפרדות, ובטבעה היא מוגדרת כפרדת כלאים שמעורב בה סוס וחמור, וא"כ יש להבין מה נפקא מיניה שהיא בעצמה לא נולדה מסוס וחמור, הרי לדין כלאים היה צריך להיות שכיון שהיא מוגדרת כבהמה שיש בה סוס וחמור, ממילא שיהיה בה דין כלאים. ומה מתוך הירושלמי "בריה מששת ימי בראשית היתה", הלא עדיין צריך להיות בה איסור כלאים, כיון שהיא בטבעה בהמה שיש בה סוס וחמור.

אלא מוכח מזה שבהמה שנוצרה בדרך נס, ולא נולדה מבהמה אחרת ככל הבהמות, איננה מוגדרת כבהמה לכל דיניה, וממילא לגבי דין כלאים אפילו אם יש בה טבעי סוס וחמור לא יתכן שיהיה בזה איסור כלאים, כיון שאיסור כלאים חל רק על בהמה, והיא אין לה דין בהמה. וממילא הוא הדין לגבי דין שחיטה בבהמה שנוצרה מספר יצירה, י"ל שכיון שאין בה דין בהמה אין בה חיוב שחיטה, ומותר לאכול ממנה אפילו אבר מן החי.

גדר בהמה בכלאים, וגדר דין שחיטה בבהמה

אבל באמת יש לדחות את זה, משום שיש לחלק בין דין כלאים לדין שחיטה, בדין כלאים החפצא של כלאים שחל בפרדה הוא משום המציאות שנוצרה מסוס וחמור, לא הטבע שיש בה טבעי סוס וחמור עושה אותה לכלאים, אלא המציאות שנוצרה מסוס וחמור. וממילא אם יש לנו פרדה שלא נולדה מסוס וחמור, אלא נוצרה בצורה הזו בדרך נס או בששת ימי בראשית, הרי במציאות אי אפשר להגדירה כבהמת כלאים. שאין הלכה בתורה שפרדה היא כלאים, אלא ההלכה היא שבהמה שנוצרה משני מיני בהמות היא כלאים, וממילא כל פרדה אנו צריכים לדון אותה בפני עצמה, אם היא נוצרה משני מינים הרי היא כלאים ואסור לרכוב עליה, ואם לא נוצרה משני מינים אפילו שהיא פרדה בכל, במציאות איננה כלאים, ולכן מותר לרכוב עליה. ומה שהפרדה הזו עשויה כדמות פרדת כלאים, אין זה סיבה להחיל בה דין כלאים, וע"כ אין איסור לרכוב עליה.

אבל בדיני שחיטה, דין שחיטה נאמר על בהמה, וכל בהמה שהיא בהמה צריך להיות שיחול עליה דין שחיטה, ויהא אסור לאכול ממנה קודם השחיטה. וממילא בדין זה לכאורה יש לומר שאין אנו צריכים לדון איך הבהמה נוצרה, אם היא נולדה מבהמה ככל הבהמות, או שהיא נוצרה בדרך נס מספר יצירה וכדומה. אלא בעיקר יש לדון את הבהמה כמות שהיא היום, ואם היום הבהמה הזו מוגדרת כבהמה ככל הבהמות, צריך להיות שיחול עליה דין שחיטה שיהא אסור לאכול ממנה קודם שחיטה, ואסור לאכול ממנה אבר מן החי. וממילא י"ל שגם בהמה שנוצרה בספר יצירה, כיון שעכשיו היא בהמה ככל הבהמות בטבעה ובצורתה, ממילא צריך לומר שיחול עליה דין בהמה לכל דיניה, ויהא בה דין שחיטה.

ומעתה קשה איך הותר לאחים לאכול אבר מן החי מבהמות שיצרו מספר יצירה, הרי גם הבהמות הללו כיון שעתה הם בהמות גמורות, ממילא צריך להיות שחל בהם דין שחיטה, ואסור לאכול מהם אבר מן החי.

אין דבר טמא יורד מן השמים

הנה מהגמרא בסנהדרין (דף נ"ט ב') יש להוכיח שבשר שנוצר בדרך נס מותר לאוכלו, אפילו שלא נעשה בו מעשה שחיטה, דאיתא בגמרא "דברי שמעון בן חלפתא הוה קאזיל באורחא, פגעו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה (פירוש, רבי שמעון בן חלפתא היה הולך בדרך, והגיעו אליו אריות, והיו שואגים כנגדו בצורה כזו שהיה נראה שהם רוצים לאוכלו). אמר, הכפירים שואגים לטרף, נחיתו ליה תרתי אטמאא חדא אכלוה וחדא שבקוה (פירוש, הוא אמר את הפסוק הכפירים שואגים לטרף, ומיד ירדו להם משמים שתי חתיכות בשר, חתיכה אחת אכלו האריות, והשניה השאירו). איתיה ואתא לבי מדרשא, בעי עלה דבר טמא הוא זה או דבר טהור (פירוש, רשב"ח לקח את הבשר הנותר, ונכנס לבית המדרש ושאל האם הבשר הזה נחשב לבשר טמא ואסור באכילה או שהוא טהור ומותר באכילה). אמרו ליה אין דבר טמא יורד מן השמים

גדר חיות בהמה שנבראת מספר יצירה

וליישב את הדברים נראה לומר שבאמת בהמה שנוצרה בספר יצירה, איננה בגדר בהמה, ואפילו שרואים בבהמה הזו חיות כשאר הבהמות אעפ"כ החיות שלה שונה משאר הבהמות, ומחמת כן אי אפשר להגדירה כבהמה.

והביאור בזה שכל הבהמות יש להם חיות עצמית מכח הטבע, וכל זמן שלא הורגים או שוחטים אותם אין אפשרות בדרך הטבע להפסיק את חיותם אבל בבהמה שנוצרה מכח ספר יצירה, החיות שלה היא לא חיות טבעית, אלא השמות והענינים שפעלו בספר יצירה ליוצרים הם פועלים בכל רגע ורגע להחיותם, ואילו יפסיקו את פעולת השמות הללו תפסק מיד חיותם. וכמו שידוע שדבר שנברא בספר יצירה, יכולים לקחת ממנו את הכוחות שנברא ממנו ואז מיד תתבטל חיותו וימות.

וזה מוכיח שהחיות שנוצרה מכח ספר יצירה, אינה חיות טבעית, וממילא אי אפשר להגדיר את הבהמה הזו כבהמה ככל הבהמות. אלא אפילו שבמבט חיצוני נראית הבהמה הזו כבהמה גמורה, אבל באמת איננה בגדר בהמה, ועד כמה שלא חל בה דין בהמה, לא יכול לחול בה דין שחיטה, ומותר לאכול מבשרה בלא שחיטה, ואפילו אבר מן החי מותר לתלוש ממנה ולאכול, שאין האבר הזה בגדר אבר מן החי, שלא על חיות כזו נאמר דין אבר אסור אבר מן החי, אלא זה לא מוגדר כחיות כלפי ההלכה של אבר מן החי.

ובאמת מצינו בפוסקים שכתבו להלכה שבהמה שנוצרה בספר יצירה מותר לאכול את בשרה יחד עם חלב, ואין בזה איסור בשר בחלב, שלא רק שהיא איננה בגדר בהמה, אלא גם בשרה אינו בגדר בשר, ולכן לא חל בו איסור אכילה של בשר בחלב. וכן חלב שבא מפרה שנוצרה בספר יצירה, אינו בגדר חלב, ומותר לבשלו ולאכול יחד עם בשר.

ודבר זה מובא בהגהות "חשק שלמה" (יו"ד, סימן צ"ח, נדפס בשו"ע לפני הלכות ריבית) שכתב, "ודע דבשר בהמה שנברא ע"י ספר יצירה, כמו מעשה דר"ח ור' אושעיא בסנהדרין, מותר לבשל בחלב, דאין לו דין בשר כלל. וכן כתב הגאון האמיתי מו"ה מלבי"ם זצ"ל בספרו התורה והמצווה על החומש פרשת וירא, ומשום הכי האכיל אברהם למלאכים בשר בחלב, משום דברא את בן הבקר על ידי ספר יצירה, והיינו דכתיב שם וכן הבקר אשא עשה, והלכך אין לו דין בשר כלל וכו'. ונראה לי דחלב שנחלב מבהמה שנברא ע"י ספר יצירה, אין לו דין חלב כלל וכו'". ועין בהמשך דבריו מה שכתב ליישב בזה.

(פירוש, השיבו לו שאין דבר טמא יורד משמים, וממילא אם הבשר הזה ירד משמים בוודאי שהוא טהור ומותר באכילה). וע"ש בהמשך דברי הגמרא, שהכלל הזה נאמר אפילו אם הבשר שירד משמים הוא בדמות בשר חמור, ג"כ אנו אומרים שכיון שירד משמים ואין דבר טמא יורד משמים, ממילא הרי הוא מותר באכילה.

ובפשוטו הבשר הזה שירד משמים, הוא בשר ממש, ואין זה רק דבר הדומה לבשר, והוא בשר שלא עשו בו שחיטה, שלא היתה כאן שום בהמה ששחטו אותה ולקחו את הבשר הזה ממנה, אלא ירדה כאן חתיכת בשר משמים שלא קיימו בו שחיטה. ומבואר בגמרא שהבשר הזה מותר באכילה, שאינו בגדר טריפה.

וראים מזה שההלכה של טריפה לא נאמרה בבשר שנוצר בדרך נס, שבבשר נס אין הלכה של שחיטה, ואפשר לאכול אפילו בלא שחיטה. ומעתה יש מכאן ראייה לומר שגם בהמה שנוצרה בנס, הבשר יהא מותר באכילה בלא שחיטה, שלא נאמר בזה הלכות שחיטה, וממילא מותר לאכול מזה גם אבר מן החי. וא"כ מוכן ההתר שהותר לאחים לאכול מהבהמות שיצרו ע"י ספר יצירה, אבר מן החי, שבבהמות כאלו לא נאמר דין שחיטה.

אבל באמת יש לדחות גם את הראיה הזו, דבבשר היורד משמים הבשר הזה לא נוצר מכח בהמה חיה, אלא מתחילת היצירה נוצר כאן יצירה של בשר בלבד, וממילא בזה מוכן מאוד שאומרים את הכלל ש"אין דבר טמא יורד מן השמים", ולא חל על הבשר הזה דיני טריפה. וכל דיני שחיטה נתחדשו רק בבשר שבא מבהמה, אבל בבשר היורד משמים, שבכלל לא היה בבהמה, אלא נוצרה יצירה מחודשת של בשר בהמה (שאינה מבהמה), בזה לא נאמר דיני שחיטה, והבשר מותר באכילה.

אבל במקום שנוצרה בהמה בספר יצירה, בזה יש לדון ולומר שכיון שעכשיו הבהמה היא בהמה חיה כמו כל הבהמות, ממילא אין סיבה שלא יחול עליה דיני בהמה, ויהא בה דין שחיטה כמו כלל הבהמות. ומה שביצירה היה הבדל בינה לבין שאר הבהמות, אין זה סיבה לומר שעכשיו אין דין בהמה, שהרי מאחר שעכשיו היא בהמה גמורה צריך להיות שכל דיני בהמה יהא בה, ויהא אסור לאוכלה בלא שחיטה, וכן יהא אסור לאכול ממנה אבר מן החי.

וממילא קשה איך הותר לאחים לאכול אבר מן החי מבהמה שנוצרה בספר יצירה, הרי אחרי שהיא בגדר בהמה צריך להיות שיהיה בה דין שחיטה כמו כל הבהמות.

הרגיל בנר

להסתיר את טעמו, ולא השיב.

אך השואל שהבחין כי באמת יש טעם כמזל לזה, ואין זה רק מפני ריבוי ההלכות, חזר ושאל, עד שקיבל את התשובה.

ואלו דבריו, "מובא בגמרא בשבת (דף כ"ג ב') שהרגיל בנר זוכה שיהיו לו בנים תלמידי חכמים. ורש"י מפרש שהכוונה לנר שבת ולנר חנוכה, שמי שזהיר במצוות הדלקת נר שבת ונר חנוכה זוכה לבנים תלמידי חכמים. שאלו את החתם סופר, הרי ישנם אנשים שאומרים שהם זהירים בנר שבת ובנר חנוכה, ואין להם בנים תלמידי חכמים? והשיב להם שמה שכתוב בגמרא "הרגיל בנר", הכוונה היא לאדם שזהיר במצוות נר שבת ונר חנוכה לקיימם בכל ההידורים ששייכים בהם, והוא מקיים את המצווה הזו באופן של לבתחילה שבלכתחילה, לצאת ידי חובה לכל הדעות והשיטות. הוא נקרא הרגיל בנר שנאמרה לו ההבטחה 'זוכה לבנים תלמידי חכמים'. ומשום כן יש ענין מיוחד בדיני חנוכה לברר את כל ההלכות בכל הדקדוקים, כצורה כזו שכל מי שישמע את השיעור יבין את שורשי הדברים, ויבוא גם הוא לדקדק בכך, ומתוך כך יזכה לבנים תלמידי חכמים. וכדי לזכות את הציבור בבנים תלמידי חכמים, לכן הנני מאריך כל כך הרבה בשיעורים, בהלכה ובאגדה, שיזכו כולם לקיים את המצווה הזו בשלמות, ויזכו להבטחה האמורה בגמרא".

ובאמת גם בשיעורים בהלכות שבת ובהלכות יום טוב, היה גם שיעור ארוך במיוחד בדיני הדלקת נרות שבת ויום טוב.

יש להוסיף שבספר "פסקי תשובות" בתחילת הלכות חנוכה מביא כדבר הזה, מכתב יד של רבי יצחק סגי נהור, בנו של הראב"ה, שכתב שקיבל מאליהו הנביא ז"ל, שמה שאמרו בגמרא שזהיר בנר הוין ליה בנים תלמידי חכמים, מדובר באלו שזהירים להדליק כפי כל פרטי המצווה ודקדוקיה.

בראש חודש כסליו היה הגרב"צ פלמן זצ"ל מתחיל למסור בשיעוריו על הלכות חנוכה, גם כאשר אחז באמצע סידרת שיעורים על נושאים אחרים. הרי בהגיע ראש חודש כסליו הפסיק מכל הנושאים האחרים ועסק בעניניו של החודש "דיני חנוכה".

ובאמת בהתחלה היה הדבר לפלא מה יש להאריך כל כך הרבה בהלכות חנוכה, עד כדי כך שצריך חודש שלם למסור שיעורים על ההלכות הללו, הרי בדרך כלל בשיעור אחד אפשר לתמצת את כל ההלכות הנוגעות למעשה, ומה ראה להקדיש זמן כה רב בשביל הלכות חנוכה.

אבל הפלא לא נשאר בגדר פלא, משום שכאשר שמעו את השיעורים, התגלה לפני השומעים עולם חדש בדיני חנוכה, ספקות חדשות עלו והתעוררו, כאשר רובם ככולם היו אלו דברים שנוגעים למעשה, ושיטות הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים עלו ונפרשו כשמלה חדשה בבהירות יתירה. והכל כדי לקיים את הלכות החנוכה בהידור להיות מהמהדרין מן המהדרין. יחד עם זאת בשיעור הראשון הוקדש חלק ניכר מהשיעור בחביבות מצוות נר חנוכה, אשר הרמב"ם בהלכה (הלכות חנוכה פרק ד' הלכה י"ב) "מצוות נר חנוכה מצווה חביבה היא עד מאוד", לבאר את ענין החביבות המיוחדת שיש במצווה הזו יותר מכל שאר המצוות.

ובכל שנה ושנה הדברים חזרו על עצמם, ובהגיע ראש חודש כסליו השיעורים עברו לדיני חנוכה, כאשר היה הגרב"צ מוסיף והולך כשהוא מעורר עוד נידונים הלכתיים בדיני חנוכה, שרובם התעוררו ממעשים שהיו.

מספר הג"ר שמואל כהן שליט"א, שבאחד מהשנים שאל את הגרב"צ מדוע הינו מקדיש בשיעורים כל כך הרבה זמן להלכות חנוכה, במה זכו דיני חנוכה שבעבורם מקדיש ומרחיב כל כך הרבה בדינים ובפרטי הדינים, בהלכה, בלומדות, בפלפול ובאגדה.

הגרב"צ כדרכו בהנהגותיו שהיה מגלה טפח ומכסה טפחיים, בחר בתחילה

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"ביקש יעקב לישוב בשלוה" - נסיון העושר

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְדֵּי אֲבִיו (ל' א)

כל עניני העולם - נסיונות לאדם

וברש"י: "ביקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוה בעולם הזה" כולם לא די להם לצדיקים השכר הצפוי להם לעתיד לבוא עבור עמידתם בניסיון העושר, שהם צריכים גם את ניסיון העושר?

ומונח בדברים הללו עומק נוסף, אותו שמעתי מרבי אליהו דסלר שליט"א.

אומר הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה: אתה, יעקב, חושב שעם ניסיון העושר גמרת כבר והנך רוצה לעבור לדרגה הגבוהה יותר של ניסיון העושר? לא! דע לך כי עדיין לא הסתיימה עבודתך. במדרגת ניסיון העושר.

אפוא, חז"ל, שביקש יעקב לישוב בשלוה.

למה יעקב אבינו רצה לשבת בשלוה?

פעם חשבתי: כי הוא רצה ללמוד תורה ולעבוד את ה'. כשאדם חי בשלוה,

יש לו יותר יכולת לעבוד את הקב"ה במנוחת הנפש.

אולם השנה חשתי בוושה בעצמי על שכן חשבתי. וכי כשהיו ליעקב צרות הוא לא למד? הלא הגמרא (ברכות ה' ע"א) אומרת: "אלו הם יסורין של אהבה - כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר 'אשרי הגבר אשר תיסורנו י-ה ומתורתך תלמדנו', ואמרו עוד: 'יפה אחד בצער ממאה ברויח' (אבות דרבי נתן פ"ג ה"ז). ברוך, אפוא, שיעקב אבינו למד תורה ועבד את הקב"ה גם בזמנים שלא ישב בשלוה, אין ספק בזה.

לשם מה, אם כן, ביקש לישוב בשלוה?

שמעתי מהצדיק רבי עזרא ברזל זצ"ל שפירש בפשטות, ממש מתיקות התורה, וזאת על פי דברי ה"מסילת ישרים" (פרק א'): "ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העונו מצד אחד והעושר מצד אחד, כענין שאמר שלמה (משלי ז'): 'פן אשבע וכחשתי ואמרת מי ה', ופן איורש וגנבתי'. השלוה מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרחדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים.

תפקיד האדם בעולם הזה הוא, ללמוד תורה, לעבוד את ה' ולעמוד בניסיון. וישנם שני סוגי ניסיונות: ניסיון העושר, שהוא ניסיון קשה, וניסיון העושר שהוא לא פחות קשה.

עד עכשיו, במשך שנים רבות, הועמד יעקב בניסיון העושר - צרת עשו, צרת לבן, צרת דינה, צרת רחל, צרות על גבי צרות. כעת ביקש יעקב "לישוב בשלוה", רצה גם את ניסיון העושר, לעבוד את הקב"ה דרך העושר.

לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות

הגמרא (ברכות ה' ע"ב) מספרת: "רבי אלעזר חלש, על לגביה רבי יוחנן" - רבי אלעזר היה חולה ורבי יוחנן בא לבקרו. "חזא דהוה קא גני בבית אפל" - ראה רבי יוחנן שרבי אלעזר שוהה בבית חשוך "גלייה לדרעיה ונפל נהורא" - גילה את זרעו והבית הורא באור גדול.

"חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר" - ראה רבי יוחנן שרבי אלעזר בוכה. "אמר ליה: אמאי קא בכית?" - מדוע אתה בוכה? "אי משום תורה, דלא אפשת" - אם משום תורה, שלא למדת מספיק, "שנינו: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. ואי משום מזוני" - אם בוכה אתה משום שאין לך מזונות, כלומר שאינך עשיר (רש"י), "לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות".

שואל ה"כתב סופר", על זה הוא בוכה, שאינו עשיר? הלא שלמה המלך כבר העיד על עצמו שהוא מפקח "פן אשבע וכחשתי ואמרת מי ה'", והרי מדובר כאן על התנא הגדול, רבי אלעזר! היתכן שהוא, עם כל גדולותו הנוראה, בוכה על שלא זכה לעושר?

אומר ה"כתב סופר" על דרך הדרוש: רבי אלעזר היה עני, ועבד כל הזמן את הקב"ה דרך ניסיון העושר. אמר לו רבי יוחנן: אולי אתה בוכה על כך שלא הועמדת גם בניסיון העושר? - דע לך כי "לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות" - לא כל אחד זוכה שיעמידוהו בשני סוגי הנסיונות, ניסיון העושר וניסיון העושר.

זו, אם כן היתה בקשתו של יעקב "לישוב בשלוה" - הוא רצה את ניסיון העושר.

ועל זה אמר לו הקב"ה: "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוה בעולם הזה" כולם לא די להם לצדיקים השכר הצפוי להם לעתיד לבוא עבור עמידתם בניסיון העושר, שהם צריכים גם את ניסיון העושר?

ומונח בדברים הללו עומק נוסף, אותו שמעתי מרבי אליהו דסלר שליט"א.

אומר הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה: אתה, יעקב, חושב שעם ניסיון העושר גמרת כבר והנך רוצה לעבור לדרגה הגבוהה יותר של ניסיון העושר? לא! דע לך כי עדיין לא הסתיימה עבודתך. במדרגת ניסיון העושר.

ולא ירע לבבך בתתן לו

עלינו לדעת כי גם ניסיון העושר הוא ניסיון לא פשוט כלל וכלל.

הרבה רבי שלום זצ"ל היה רגיל לספר, שבחוף לארץ היו שני עשירים גדולים שבנו בתים בירושלים עבור עניים מרודים - בתי ברידא ובתי נייטין. פעם, כשנפגשו שני העשירים הללו, אמר אחד מהם לחבירו: "דע לך

השכר שאני אקבל יהיה הרבה יותר גדול מהשכר שאתה תקבל". "מדוע?" תמה השני, והלה הסביר:

"כי לי קשה יותר לתת. אתה כל הזמן עומד ומייחל: מתי כבר ישלח לי הקב"ה גבאי צדקה, אני כבר רוצה לזכות במצוה חשובה זו! וכשסוף סוף מגיע עני או גבאי צדקה, אתה מיד פותח את הכספת ונותן בשמחה ובששון.

"אני, לעומת זאת, רק רואה מרחוק את גבאי הצדקה - לבי מתחיל לדפוק, מה יהיה?... וכשנשמעת הדפיקה בדלת, המתח בלבי גובר. אני שואל בחשש: 'כן, מה אתם צריכים? כמה כסף? עבור איזה עניין? ולאחר מסע שכנועים, אני מפטיר בלבד כבד: 'טוב תשמעו, אתם יודעים מה? לי קשה לתת. קחו את המפתח של הכספת, תוציאו משם לבד כן וכך כסף ותחזירו את המפתח'."

"נו", סיים העשיר, "וכי אינני צודק באומרי ששכרי יהיה רב יותר משכרך, כי למרות הקושי הגדול אני נותן?"

האמת שזה לא כל כך פשוט, כי מצד אחד קשה לו והוא מתגבה, אך מאידך כשנותן בלבד כבד עובר על לאו מדאורייתא - "ולא ירע לבבך בתתן לו" (דברים טו, ז).

אכן, גם לעשיר יש נסיונות משלו. ניסיון העושר לעומת ניסיון העושר וה' יעזרנו.

אילמלי ידע...

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיֵּצֵאֵהוּ מִיָּדָיו (ל"א)

מובא בחז"ל (ויקרא רבה ד' ח'): "אלמלי ידע אהרון שיכתבו עליו 'וראך ושמה בלבו' - היה יוצא לקראת משה בתופים ובמחולות. אלמלי ידע ראובן שיכתבו עליו 'ויציליהו מידם' - בכפתיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו. אלמלי ידע בועז שיכתבו עליו 'ויצבט לה קלי' - עגלות פטומות היה מביא לרות ומאכילה."

פעם אחת הרגשתי את ה"אלמלי ידע" על עצמי, ומעשה שהיה כך היה: נדיב אחד, שהיה תורם מהונו לאחת הישיבות, הגיע מאמריקה וערכו לכבודו מסיבה. ביקשו ממני לדבר כמה מילים לכבוד האורח החשוב וכך עשיתי.

כעבור זמן מה, ראש הישיבה נסע לאותו נדיב, לאמריקה, וכשחזר משם נגש אלי ואמר לי: "ר' ראובן, הנדיב הקליט את מה שדיברת במסיבה שערכו לכבודו בארץ. באמריקה התקיימה אסיפה לכבוד הישיבה ואותו נדיב השמיע את ההקלטה באותה מסיבה. ברצוני לספר לך כי רבי יעקב קמינצקי נכח במסיבה ושמע את הדרשה שלך!"...

מששמעתי זאת אמרתי לעצמי: "אוי וי! אם הייתי יודע שרבי יעקב קמינצקי ישמע את הדרשה - הייתי מדבר אחרת... יותר לעניין... אלמלי הייתי יודע!"...

רבות!

כשנבוא לעולם האמת נגיד אלמלי הייתי יודע מה זו מצוה... אלמלי הייתי יודע מה זה שיעור תורה...
אבל אז זה כבר יהיה מאוחר!
צריך לדעת כאן, עכשיו, בעודנו יכולים לאסוף לעצמנו מצוות ומעשים טובים!

"כמשפט הראשון" - ללא חששות ופחדים

בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על פגו ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משיקהו. כי אם זכרתני אתה כאשר ייטב לך (פ, יג-יד)

יש להבין מה הכוונה "כמשפט הראשון אשר היית משיקהו"? הרי ברור שיהיה שר המשקים כפי שהיה בראשונה! מה כבר יכול להשתנות?!
עוד יש להתבונן בדברי יוסף אומר לשר המשקים "כי אם זכרתני" מהו "כי אם"? הן בכל מקום "כי אם" הוא המשך של הנאמר קודם. מה כאן ההמשך לדבריו הקודמים של יוסף?

אלא - אומר ההייליגר רבי עקיבא איגר זצ"ל - יוסף אומר לשר המשקים: אתה הולך כעת להיות בחזרה שר המשקים, ואני יודע שלא תהיה שר המשקים אלא שר העצבים...
למה?

אתה הרי יודע מה קרה לך: נפל זבוב לתוך משקה פרעה, וכתוצאה מכך הושלכת שנה לכלא. נכון, אינך אשם, לא יכולת לעשות כלום כדי למנוע זאת, ואף על פי כן המלך מקפיד ואם בעוד שבוע או חודש יפול זבוב שנית - שוב תהיה אתה האשם, והפעם כבר לא תזכה לחנינה!...

כעת תחזור להיות שר המשקים, ובלי להלך לא תוכל להירדם. המחשבות הטורדניות לא יניחו לך לישון: אוי וי, אם חלילה מחר יפול זבוב - מה יהיה עלי? הלא יורידו לי את הראש על המקום... כל היום והלילה תהיה שרוי במתח ובחרדה שלא יפול זבוב לכוס המשקה של פרעה. תשתגע ממש מרוב פחד, אולי יפול זבוב...

לכן, אומר יוסף לשר המשקים, הנני מודיע לך שאתה תהיה שר המשקים, אבל איך? בלי נערוון, בלי עצבים - "כמשפט הראשון אשר היית משיקהו". כשם שקודם, כשהיית שר המשקים, לא היו לך עצבים ולא חששות ופחדים, כך עתה, כשתשוב לתפקידך, יהיה זה "כמשפט הראשון", ללא עצבים וללא פחדים.

ואם תשאל אותי - ממש יוסף יוסף ואומר לשר המשקים - איך אני יכול לקבוע בוודאות שלא יהיה לך פחד? הנה על זבוב אחד שנפל בלי ידיעתך שנה שלמה הנך נמק בכלא, ואם כעת יפול שוב זבוב מה יהיה עליך?

ובכן, אדוני שר המשקים, טעות בידך! אתה סבור ששיבתך בכלא נובעת בגלל הזבוב? לא ולא! "כי אם זכרתני" - אתה יושב בכלא עבורי. הקב"ה רצה שתהיה כאן כדי שתפגוש אותי בכלא, ותלך לפרעה לבקש שישחררני. לשם כך גלגל הקב"ה שיפול זבוב לתוך כוס פרעה, אבל סתם כך לא יפול זבוב לכוס פרעה, אין לך מה לחשוש. ממילא אתה יכול להיות שר המשקים בלי נערווען. פלאי פלאים!

כל מה שנעשה בעולם - אינו אלא עבור הצדיק, ההשגחה מסובבת כל מיני מהלכים בעולם ואצל בני אדם שונים - והכל למען צדיק אחד!

החזון"א ופחית שמן הזית

אספר לכם מעשה מופלא אודות ה"חזון איש" זצ"ל, ממנו נראה מה זו השגחה:

כשהגיע ה"חזון איש" זצ"ל לבני ברק, התגורר בתחילה בגבעת רוקח, סמוך לשיבת סלבודקה, והיתה שם חנות מכולת שבה היתה הרבנית ע"ה עורכת את קניוניה.

כמה ימים לפני חנוכה נכנסת הרבנית למכולת. באותה שנה לא ניתן היה להשיג שמן זית באף מקום, לא בתל אביב, לא בחיפה ולא בירושלים. בגמל גם לא. בכל ארץ ישראל לא היה במצא שמן זית.

אבל הרבנית לא התייאשה. נכנסה למכולת ואמרה: "כאן זה הרי מכולת, אולי קבורה אצלכם פחית שמן זית ממשך השנים.

בעל המכולת ואשתו היו אנשים טובים, כבדו מאוד את ה"חזון איש", אולם לא היה בידם לעזור. "מה נאמר לך, רבעצין" - אמרו בצער - "אנחנו יודעים שה'חזון איש' לא יוותר על שמן זית להדלקת נרות החנוכה, והשתדלנו בכל כוחנו לעזור. מה לא עשינו? במשך כמה שבועות הפכנו את כל ארץ ישראל, ואין אפילו פחית שמן זית אחת במצא!"

נ, אין אז אין.

ערב חנוכה. הרבנית של ה"חזון איש" נכנסת שוב לחנות המכולת ואומרת: "בעלי אומר: אולי בכל זאת קבורה אצלכם פחית של שמן זית?"

מה קבור? זו חנות מכולת, לא בית קברות!... אבל הם ידעו שה'חזון איש' גברא רבה ואם הוא אומר שקבור - יש דברים בגו. חשבו וחשבו, מה יכול להיות? אימצו את זכרונם.

"אוהו", אומר הבעל לאשה, "אני זכר במשהו".

בכל חנות מכולת ישנם מדפים שעליהם מונחים המוצרים. ואיך עומדים המדפים? היום זה כבר משהו אחר, אבל בזמנם היו לוקחים צינור עבה, תוקעים באדמה שישב טוב, ועליו מעמידים מדפים.

"כשפתחנו את חנות המכולת", אמר בעל החנות, "אמרנו לעצמנו שהרי בפחית שמן זית אין משתמשים במשך כל השנה, רק בפסח ובחנוכה, ממילא ניתן להניחם על המדף העליון. כשהעמסנו את השמן על המדף העליון לא נזהרנו מספיק, ולפתע פחית שמן זית אחת 'התגלשה' ונפלה בתוך הצינור העבה.

"פחית שמן זית זה הרבה כסף, היה חבל לנו עליה ונסינו לשלוף אותה מתוך הצינור. מה לא עשינו. לקחנו מקלות קטנות ונסינו לתפוס את הפחית. סוף הפחית נתפסה במקלות, התחלנו להעלות אותה לאט לאט, ו-טראח, נשמטה והחליקה למטה... נסינו שוב ושוב עד שהתייאשנו, והפחית נשארה שם, 'קבורה' בתוך הצינור".

לכך, אפוא, התכוון ה"חזון איש" כששאל אם אין להם איזושהי פחית שמן זית קבורה בחנות...

"נ, אומרת האשה, 'אומר ועושה!'"

"מה אומר ועושה?" תמה הבעל, "כלום נראה לך שאפרק כעת את כל המדפים התלויים על הצינור כדי לשלוף את הפחית הקבורה בתחתיתו?" יתירה מזו, המשיך הבעל ואמר לאשתו, "אם הייתי יודע בוודאות שפחית שמן הזית נמצאת שם בשלמות, על אף שזו טרחה גדולה מאוד, למען 'החזון איש' הייתי עושה זאת. אבל לדעתי, רוב הסיכויים שבמשך השנים הפחית כבר החלידה, נוצרו בה חורים, ואין שום שמן זית בתוכה!"

"ולי נראה", אומרת לו האשה, "שכדאי הוא 'החזון איש' לטרוח עבורו את כל הטרחה הגדולה אפילו מספק ספיקא!"
הוא לא מסכים.

"לא צריך אותך", אומרת האשה ומתחילה לבד להוריד סחורה מהמדפים. ראה שאין ברירה, הצטרף אליה. הורידו את כל המוצרים וניתקו את המדפים מהצינור. היה קשה מאוד, אבל הצליחו. הפכו את הצינור ו...לא להאמין! פחית שמן ז' החליקה החוצה, שלמה, כחדשה ממש!

פלאי פלאות!

מה אומר לנו הסיפור הזה?

שנים רבות קודם לכן ידע הקב"ה שיגיע זמן שבכל ארץ ישראל לא יהיה פח שמן אחד של שמן זית, וכיוון שכך הכין עבור הצדיק פחית שמן זית להדלקת נרות החנוכה. פחית השמן הזו החליקה פנימה, ואף אחד לא יכול להגיע אליה. היא מוכנה ומזומנה עבור ה"חזון איש".

השגחה פרטית! כל מה שקורה בבדיה - הכל נעשה למען הצדיקים האמיתיים. צדיק הרוצה בכל נפשטו ומאודו לקיים מצוה - משמים ידאגו לו ויסובבו שחפץ ה' יצלח בידו.

מעשי ראובן

אלמלי ידע...

וישמע ראובן ויצליהו מידם (ל, כא)

מובא בחז"ל (ויקרא ובה לד, ח): "אלמלי ידע אהרן שיכתבו עליו 'וראך ושמהו' - היה יוצא לקראת משה בתופים ובמחולות. אלמלי ידע ראובן שיכתבו עליו 'ויצליהו מידם' - בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו. אלמלי ידע בועז שיכתבו עליו 'ויצטב לה קלי' - עגלות פטומות היה מביא לרות ומאכילה".

פעם אחת הרגשתי את ה"אלמלי ידע" על עצמי, ומעשה שהיה כך היה: נדיב אחד, שהיה תורם מהונו לאחת הישיבות, הגיע מאמריקה וערכו לכבודו מסיבה. ביקשו ממני לדבר כמה מילים לכבוד האורח החשוב וכך עשיתי. כעבור זמן מה, ראש הישיבה נסע לאותו נדיב, לאמריקה, וכשחזר משם ניגש אלי ואמר לי: "ר' ראובן, הנדיב הקליט את מה שדיברת במסיבה שערכו לכבודו בארץ. באמריקה התקיימה אסיפה לכבוד הישיבה ואותו נדיב השמיע את ההקלטה באותה מסיבה. ברצוני לספר לך כי רבי יעקב קמינצקי נכח במסיבה ושמע את הדרשה שלך!"

מששמעתי זאת אמרתי לעצמי: "אוי וי! אם הייתי יודע שרבי יעקב קמינצקי ישמע את הדרשה - הייתי מדבר אחרת... יותר לעניין... אלמלי הייתי יודע!"

רבתי!

כשנבוא לעולם האמת נגיד אלמלי הייתי יודע מה זו מצוה... אלמלי הייתי יודע מה זה שיעור תורה...

אבל אז זה כבר יהיה מאוחר!

צריך לדעת כאן, עכשיו, בעודנו יכולים לאסוף לעצמנו מצוות ומעשים טובים!

מרבנו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרח"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

להיות בן אדם...

אומר רבינו אנחנו עדיין לא כ"כ רחוקים מראש השנה, השנה החדשה עדיין עיקרה לפנינו, קעמן נאך ווערין אמענש... אפשר עדיין - להשתנות - ולהיות בן אדם...

להציל ממות נפשם...

כאשר זכינו שמרעיק עלינו אבינו שבשמים שפע טל ומטר לברכה, כן מתרבה העסק במילוי והכשר המקואות לקבלת מים טהורים דנחתו משמאי, ויהי נועם ה' על כל העוסקים בטהרה שיצליחו במעשי ידיהם, ותרבה הטהרה בישראל. ולאחרונה נשאל רבינו לבקשת ידידנו היקר הרב רפאל רובינץ שליט"א - שזוכה לסייע הרבה בכוחו ובזמנו לפיקוח והכשר המקואות - האם אין לו לחוש לביטול תורה כשמפסיק מלימודו כדי ליסוע למקואות. אמר רבינו - הרי הוא מציל מעבירת כרת!! ובדיוק בשבוע זה איקלע לידינו מעשה שראינו בחוש האין שנתקיימו דברי רבינו כפשוטו ממש. וסיים רבינו ואמר אגעוואלדיגע זאך, אזא מצוה, טויזנטע מענטשין ווערין נכשל... הרי זה דבר נשגב, כזו מצוה, שאלפי אנשים נכשלים רח"ל.

איזהו נשך

לפני כשבועיים ויותר לקראת התחלת פרק איזהו נשך בדף היומי, בירך רבינו שיזכו ללמוד ולדעת הלכה למעשה. ולקראת סיום הפרק הזכיר את מה שמביאה הגמ' בעמוד האחרון דף ע"ה ע"ב, תניא ר"ש אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים, ולא עוד אלא שמשמים משה רבינו חכם [פרש"י לישנא מעליא נקט], ותורתו אמת, ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהי' ריוח בדבר, לא היה כותבו. זאת אומרת שהם כועסים על משה רבינו. ותמוה מה הם רוצים ממשה רבינו, וכי אמר מפי עצמו, הרי הקב"ה צוה את זה? אלא שלמעשה הם כועסים כביכול על הקב"ה, רק שלא יכולים להגיד את זה, לכן אומרים על משה רבינו. [ודומה לדומה הביא פעם רבינו שאמר לו מרן החזו"א זצוק"ל שהחתם סופר לא היה רוצה להראות כלפי חוץ את גודל האהבה שיש לו לתלמידים, כי אמר שהרבה פעמים יש לאנשים טענות על הרב, ואינם יכולים לעשות לרב כלום, אבל אם היו יודעים עד כמה היא אהבת הרב לתלמידים, היו מצערים לתלמידיו כדי שעי"ז יכאב לרב! עד כדי כך היתה אהבתו לתלמידים [ומצא רבינו אח"כ בתולדות החת"ס דבר זה]. והחזו"א רצה להביא את זה בתור דוגמא עד כמה צריכה להיות האהבה לתלמידים, ובדרך זו הנחת התלמיד היא אחרת.] ואומר רבינו שיש הרבה מכשולות בענין רבית, שצריך להיזהר מהם, ובפרט ברבית דרבנן.

הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד

לאחד שביקש ברכה לפרנסה, אמר רבינו מבקשים אחרי ברכת המזון הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד, השאלה מה הוא רוצה את ה"יפרנסנו" או את ה"בכבוד", וכשאמרו שלא מחפש כבוד, אמר זה גם דבר טוב שלא מחפש כבוד. ופעם העיר רבינו על מש"כ המ"ב שיתפלל שתהיה לו פרנסה בהיתר ולא באיסור, בנחת ולא בצער, בכבוד ולא בבזיון, למה מתפלל שיבוא בנחת ובכבוד, מה יקרה אם יהי' עם קצת בזיונות, ויהי' קשה, העיקר שיהי' בהיתר.

ובהזדמנות התבטא רבינו לידידנו הדגול הר"ר יעקב וירזבינסקי שליט"א ס'איז נישטא קיין סאך ריינע געלט אויף די וועלט... אין הרבה כסף נקי בעולם... [א"ה אמתאן לה ר"י אפרת הפרשת השבוע, צדיקים אמון חביב עליהן וכו' אפני אפני פולטין ידעם באלא].

זוכה לעצמו ולא לאחרים

הזכיר רבינו את הגמ' בגיטין פרק האומר דף ס"ה ע"א אמר רבא ג' מדות בקטן, צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכו'. ושאל מה ההבדל שזוכה רק לעצמו ולא לאחרים, הרי ממ"נ אם יש לו כח לזכות למה לא יזכה גם לאחרים. ואמר כנראה בגלל שאדם אוהב את עצמו. אך חזר ותמה הרי יש מצוה ואהבת לרעך "כמוך", והיכן כמוך. וכשטענו כי ואהבת לרעך כמוך זה מצוה, אבל את עצמו אדם אוהב מצד הטבע. העיר דא"כ ההלכה בנויה על היצר הרע. והוסיף הרי הגמ' בסוף פרק ראשון בב"ב מביאה שהיו כמה אנשים שלא שלט בהן היצר הרע, וכן דוד אמר לבי חלל בקרבי. ומה אתם הרי בן אדם אוהב את עצמו.

סוף דבר הכל נשמע...

מפעם לפעם משנן רבינו בקול את הפסוק האחרון בקהלת "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם". ואמר מילא אחד רוצה להיות גביר אפשר לברכו, אבל אם רוצה להשיג יראת שמים, קשה להשיג את זה. ומובא כמדומה בספרי החפץ חיים שאלהיו הנביא הראה לאחד רחוב שמוכרים שם בשר לא טוב, בשר סרוח, וכולם קונים, וברחוב השני ראה שמוכרים בשר טוב, בשר נקי, ואף אחד לא מגיע.. וזה היה משל, והנמשל הוא שמצות שזה דבר טוב מאד, לדאבוננו לא מחפשים כל כך... ועבירות שזה... הה הה האין שאנשים רצים אחרי זה. אוי ווי ווי...

וכשזרק אחד מהיושבים משפט, שכשהחזן מגיע לפסוק זה מתעוררים כל אלה שנמנמו באמצע הקריאה. לא הי' רבינו מרוצה לשמוע דברים אלו, ואמר אני לא יודע כזה דבר, אני יודע רק שאסור לדבר לשון הרע... ולדאבוננו כמעט כולם נכשלין בזה. בדיוק בחטא נורא כזה! וראה ברבינו יונה בשערי תשובה מה שכתב על זה.

שמות השוין

כמדי יום באים לשאול בנוגע לשמות שוין בעניני שידוכים, עפ"י הספר חסידים, והרבה פנים יש בזה, וכבר הזכרנו בגליונות שעברו. ובשבועות אלו נשאל רבינו אם יש להקל לא' שקשה לו מאד למצוא את זיווגו, כשיש שם נוסף ויתחילו להשתמש בו, ולא היקל בזה. והוסיף רבינו ואמר כי באמת לא הוזכר דבר זה בגמ' ואין בזה איסור, רק בספר חסידים כתב להיזהר מזה, אך היות וכבר נכנס הדבר שנהגו להקפיד בזה, זה נהיה כמו דין.

אשת חיל מי ימצא

לדאבוננו בשבועות האחרונים הלכה לבית עולמה הרבנית הצדקנית מרת מרים סלומון ע"ה א"ח למרן הגה"צ ר' מתת' חיים סלומון שליט"א מנהל רוחני דישיבת לייקוואד, אבידה גדולה לעולם התורה, מהנשים הצדקניות שזכו להרבות תורה בישראל באופן מופלג. ולפני כעשרים שנה כאשר נתמנה מרן הגה"צ שליט"א למנהל רוחני בישיבת לייקוואד טרח רבינו להכין לו מכתב ברכה ארוך לרגל התמנותו, ובתוך הדברים כתב רבינו כי היות שהשפעתם של הבני תורה בלייקוואד פרושה על כל ארצות הברית, א"כ היום שרוב כלל ישראל נמצא ביבשת אמריקה, פירושם של הדברים שזה מקום השפעה של חלק הכי גדול של כלל ישראל... וכן בתחילת המכתב כתב לו רבינו בהיות כתר"ה עוסק במצות זיכוי הרבים זה רבות בשנים, זיכחו השי"ת להיות מזכה הרבים יותר. ובזכויות גדולות אלו זכתה הרבנית הצדקנית להיות לשותף מלא, אשרי חלקה. תזכה שבגן עדן תהא מנוחתה, ותנצב"ה.

עוד אבידה גדולה ויקרה אשת חיל לידידנו היקר הרה"ג ר' צבי הכהן בורקש שליט"א מחשובי הרבנים בכולל פוניבז', שהלכה לעולמה לאחר תקופה קשה של יסורין גדולים, והרבה תורה צדקה וחסד וצניעות הירבתה בישראל.

זכה ידידנו הנ"ל שבכל פעם שבא אצל רבינו אם לבקש שיעור כללי או שיחה בכולל, מחייך אליו רבינו, והכל בזכות ענותנותו הגדולה. יתן השי"ת שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו.

ה מקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 18

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, פרה"ש וענינא דיומא,

אצל יעקב אבינו מלאכים עדיין לא סר ממנו החשש שמא נתלכלכתי בחטא, לחיות עם הבנה כי חטא זה לכלוך זה כתם, לזה צריך לחיות עם הבנה מעמיקה על החיים, לחיות חיי חכמה להבין כי תכלית האדם תשובה ומעשים טובים, כאן בעולם הזה לא חיים לנצח, כאן זה רק מקום ההכנה הפרודור בפני הטרקלין, כאן הכל זמני, ארעי, אבל שם הכל קבוע, חטא אחד לכלוך אחד זה לנצח, זה פגם שאינו עובר, כך חיים אנשים גדולים, עם פחד מחטא, עם תחושה ממשית שחטא זה נורא ואיום, אצל רבינו שליט"א רואים במוחש כמה הוא חושש מחטא, חומרות רבות ועצומות הוא מחמיר על עצמו בכל חשש רחוק של איסור, כי כשחיים עם תחושה שכל חטא זה משהו נורא זה גורם התרחקות מכל משהו סרך של איסור, בנוהג שבעולם כי אם אדם נכשל בחטא הוא חושב לעצמו שהוא נשאר כמות שהיה, רק יש לו עבירה והוא צריך לחזור עליה בתשובה, אבל לחיות עם התחושה כי עבירה אחת זה להיות בן אדם אחר, זה כבר מציאות אחרת לגמרי, זה המבט הנכון, זה חיים של נתלכלכתי בחטא, זה מבט אמת, של חיי אמת, עבירה אחת כמה היא פוגמת.

יעקב אבינו התפלל, הצילני נא מיד אחי מיד עשיו, הגלות הקשה שאנחנו נמצאים בה וצריך להתמודד עם אחד שמצד אחד הוא אחי ומצד שני הוא עשיו, לאחוז בכלי המלחמה משני הצדדים, הכל לימוד לדורות, כי עשיו לעולם בא בשני הפנים, הוא גם רוצה להרע, לעשות צרות ולרדוף, אבל מצד שני הוא מנסה להזיק גם בדרך של טובות, ומשניהם אנו צריכים להינצל, וגם חסד ה' עלינו כי ע"י שהוא מנסה להיות עשיו להצר לנו אנחנו לומדים להזהר ממנו גם מהפנים השניים, מיד אחי, נכון הוא אח שלי, אני מאוד מרחם עליו, כואב לי, כי הוא יהודי, בן לאבינו שבשמים, הנשמה שלו גבוהה מאוד, אבל הוא מתנהג גרוע, הוא עלול להרחיק אותי ג"כ מאבא, ולכן אני מאוד מתרחק ממנו, אני נזהר לא ללמוד ממנו.

חומש בראשית מלא מכל היסודות של יהודי, ואנחנו נצא בעקבות רבותינו להבין לקח ולימוד, לשפר את המעשים להכין הלבבות לעבודת ה', התורה מספרת לנו ותצא דינה בת לאה לראות בבנות הארץ, בחז"ל מבואר כי יש כאן טענה על דינה, מדוע את יוצאת, כל כבודה בת מלך, כל יהודי הוא בן מלך, והתורה תובעת

אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שזכינו לקבל תורה מסיני, והיא מאירה לנו את נתיבות דרכינו כאן בעולם החשוך, ועוד זכינו כי הקב"ה שתל בקרבנו אנשי אמת חכמי לב, ואנחנו יכולים לקבל לקח מפיהם ולישר את הנהגותינו לאור דבריהם.

מורנו ורבנו הגראי"ל שליט"א מביא דברי בעל הטורים על הפסוק ויהי לי שור וחמור, וי לי שיתחברו עתה השור והחמור הטמא והטהור יחדיו, ופירש רבינו שליט"א כי לכאור' הכונה לזמן המועט הזה שיעקב ועשיו נפגשו בו, וכאן יש נקודת עומק, הרי הפגישה ביניהם לא היתה לזמן ממושך, ועוד כי הפגישה עצמה היתה בפחד נורא שמא יהרוג, א"כ מה יעקב אבינו ע"ה דאג כל כך, אמר רבינו שליט"א מזה רואים כי גם זה לא היה נוח לו ליעקב אבינו, זה שיצטרך להיות עמו בעל כרחו אפילו זמן מועט, כך צדיקים שומרים על עצמם, כך הם בורחים מהרע, וזה התאונן רבינו שליט"א על האנשים שנמצאים בכפיפה אחת עם שאינם שומרי תורה ומצוות בתמיהה, רבינו שליט"א התפלא בכאב ואמר, אני לא מבין יעקב אבינו בחיר האבות פחד וחשש משהות קצרה עם אנשים רעים ואתה לא פוחד, אתה נמצא איתם אוכל איתם מדבר איתם אתה לא מבין את הנוראות שבדבר, אתה לא מבין כמה אתה עלול להיות מושפע מהם, ובהווה כי כמה שהאדם יותר נקי הוא מבין כמה צריך לברוח מהרע, כמה הרע פוגם כמה ראיית רע פוגמת, ולכן גם אם אדם נצרך לשהות בקרבת אנשים רעים, עליו לחיות עם תחושה כי זה נורא, ולרצות כמה שיותר מהר ללכת משם.

בהזדמנות אחרת הוסיף רבינו שליט"א כי הרי יעקב אבינו ע"ה עד עכשיו גם היה בחברת לבן הרשע, אז מה הוא כ"כ דואג מלהפגש לזמן מועט עם עשיו הרשע, זה מראה כי כל רגע נוסף שאפשר להמנע מלהיות קרוב ליד רשע זה חשוב מאוד, ויעקב אבינו מצטער על כל זמן שהוא צריך להתקרב לרשע, התורה הקדושה מלמדת אותנו כי למרות הזמן הרב שהיה יעקב אבינו בעל כרחו במחיצת לבן הרע לא התקעה בקרבו הרגש והסלידה מאנשי רשע, ולכן אם כעת הוא נצרך להפגש עם עשיו הוא מתאונן על הדבר בכאב.

וירא יעקב מאוד ואמרו חז"ל שמא נתלכלך בחטא, מורנו ורבנו שליט"א מאיר את העינים כי למרות שהיו

ממנו מה לך ללכת לראות את העולם, רק רע יוצא מזה, כפי שלמדנו רבותינו כי התפקיד המוטל על כל יהודי לברוח מנסינות, אל תכיר את הרע, ההכרה לבד פוגמת מאוד, זאת ועוד כי באמת אין מה לראות בחוץ, עם ישראל מכונה בשיר השירים היפה בנשים, מדוע כי כל היופי שבעולם מצוי רק בעם ישראל השומר על תורה ומצוות, היכן תמצא עם כל כך הרבה מידות טובות, עם כ"כ הרבה חסד, עם צניעות, עם כיבוד הורים, עם אהבת רעים, עם זהירות בגזל, הגה"צ ר' אביגדור מילר זצ"ל מאריך בספריו לתאר כי בכל הדורות כל הגוים קינאו בעם ישראל, על טוהר הנהגתו, על הכבוד שיש בבית בין ההורים, על החינוך הנפלא לילדים, על האנושיות הצרופה, על היושר, ויש הרבה להאריך אבל הכלל והעיקר כי זה באמת לא מובן מה יש לחפש בחוץ, כל הטוב צפון כאן, ואילו בעולם הגדול יש רוע והרבה, בכל תחום, לכן היציאה וההצצה החוצה יש בה פגם.

לקראת ימי החנוכה הממשמשים ובאים, יצא לאור הקונטרס הנפלא כאיל תערוג על חנוכה, ליקטתי מתוכו כמה כיכרין דנרד להגיש לפני צמאי הדעת אוהבי האמת, להרוות צמאונם לדבר אלוקים חיים.

חז"ל אמרו כי חלשה דעתו של אהרן הכהן כאשר כל הנשיאים הביאו קרבנות ורק הוא לא השתתף בקרבנות הנשיאים, והקב"ה אמר לו חייך שלך גדול משלהם שאתה מדליק את הנרות, והרמב"ן הביא מדרש כי אמר לו הקב"ה שלך אינו בטל לעולם, ופירש הרמב"ן כי אמנם נרות ביהמ"ק יתבטלו עם ביטול הקרבנות בחורבן ביהמ"ק, אבל נרות בית חשמונאי קיימים לעולם, גם בזמן החורבן, מורינו ורבינו שליט"א מבאר כי נקודת החידוש בעבודת החשמונאים היתה כי קרבנות הנשיאים היו מוגבלים לקרבן מסוים ובזמן מסוים, אבל בעבודת בני חשמונאי התחדש כי הקריבו את עצמם, זה היה נקודת החידוש וזה שייך אצל כל אחד כי מה שמסרו את עצמם במסירות נפש זה היה עבודת בני חשמונאי, וזה שייך אצל כל יהודי, כי הרבה מצבים של קושי יש אצל כל אחד, והעיקר למסור את הרצון למסור את הנפש על עבודת ה', וזה שייך בכל מצב ללא צורך בקרבן מסוים, זה עצמו הקרבן והדברים מאירים ומתוקים.

מורנו ורבינו שליט"א עומד על הנקודה כי לכאורה נס החנוכה מיוחס לכלל ישראל והרי היו יחידים בלבד שמסרו את הנפש במלחמה מדוע זה מיוחס לכלל ישראל, ועוד כי מה באמת היה הסיבה שפסקו גזירות היונים הרי במציאות הם היו עוד יכולים לגזור גזרות כל עוד לא בטל כוח ממשלתם, והיסוד הנלמד מכך הוא כי אם יש יחידים שמוסרים את הנפש על התורה ועל המצוות הקב"ה עושה נס שיפסיקו לרדוף את הכלל ישראל זה לא מכוח המציאות אלא זה מתנה מהקב"ה, כאשר עם ישראל מוסר את הנפש, ונוסף לזה כי לא רק אם כל הכלל מוסר את הנפש, אלא אפילו אם יש יחידים שמוסרים הנפש הקב"ה מחשיב את זה כאילו זה זכות של כל עם ישראל, והאמת היא כי בעם

ישראל לכל יחיד יש השפעה על כולם, כי כולם מתרוממים על ידי היחידים האלו.

ולכן אם ישאל השואל אבל אני יחיד ומה בכוחי לעשות, תשובתו בצידו כן אתה היחיד יכול להפוך עולם ומלואו, בחנוכה ראו כולם כי ע"י מסירות נפש של יחידים יכול להתהפך הלב של כלל ישראל, המצב היה שרבים מעם ישראל נטה ליבם ליוונים, אבל בזכות מסירות נפשם של היחידים נתהפך הלב של הכלל ישראל, זה היה הנס הגדול של חנוכה, וזה הלימוד הגדול לנו, כל יהודי חייב להשיב את הדברים אל ליבו, אתה יכול לבד, לא תלוי בשום נתון חיצוני, אתה עם הכלים שלך תתמסר ברצינות לעשות את המוטל עליך, בלא להרתע מקושי, וההשפעה שלך על כל העולם אין לתאר, אלפי אנשים לא יוכלו לעשות מה שאתה לבד תוכל לעשות.

והעיקר להתרומם, לא לתת לימים כאלה נפלאים לעבור בלי לקחת כלום, במעט שימת לב אפשר לזכות מאוד, בהתבוננות על גודל אהבתו של הקב"ה אלינו, זה הזמן להתבונן בגודל חסד ה' וטובו עלינו, זה הזמן לעצור ולראות כמה חסד ה' מוקף כל יהודי בכל ימי חייו, לראות את הבטחת הקב"ה כי לא תשכח מפי זרעו, לראות כי בכל דור ודור יש נסיונות כאלו ואחרים, ועם ישראל אחרי כל הנסיונות יוצא מחוזק וממשיך הלאה, היונים חשבו כי הנה הנה ועם ישראל נאבד, והמציאות הוכיחה כי הם נאבדו ובטלו מן העולם, ועם ישראל חי וקיים, מובטחים אנחנו כי לא תשכח מפי זרעו השאלה מי יזכה ליטול חלק בקיום ההבטחה הזאת.

לבני הישיבות אוהבי האמת ומבקשיה, מורנו ורבינו שליט"א בכמה הזדמנויות עורר על כך, כי כידוע מהשל"ה הק' כי ימי חנוכה מסוגלים להתחזקות בהשגה בתורה, כי הם כנגד גזירת היונים להשכיחם תורתך, ובימים אלו יש סיוע מיוחד ללומדי התורה להשיג הבנה ובהירות בלימוד התורה, ודוקא בימים אלו יש קושי מיוחד בענין הזה, כידוע כי בכל זמן מסוגל יש נסיונות של היצר לאבד אותו, ולכן כל בר לבב יתאמץ בימים אלו במיוחד להתגבר בתורה, ובפרט כי כיון שיש בימים אלו רפיון, גדול זכותם של המתחזקים.

במכתב לישיבה כתב רבינו שליט"א, ידוע שהעולם קיים רק בזכות תורה וחסד וכתוב אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמת, ויש זמנים אשר חלק גדול מתבטלים מלימודם מ"מ אלה שלומדים גם בזמנים אלו הם זוכים יותר עכ"ל, בחור יקר תבין הנה יש לפניך הזדמנות למסירת נפש בזעיר אנפין להתגבר על הרפיון, יש בזה התגברות על הרצון הטבעי להרפות לנוח ההתגברות הזו הינה דוגמא למסירת נפש לתורה, כמאמר חז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, והחזו"א ביאר כי מסירת הרצון נטיה מהטבע הרגיל היא היא המיתה שדברו עליה חז"ל, ובזה תזכה לקנין אמיתי בתורה.

צריכים חיזוק!

ליקוטי דברים מספר ימלא פי תהלתך למרן רבינו בעל האילת השחר בעניני חנוכה. חנוכה תשע"ז

הודעה חשובה: האמרים דלהלן נלקטו מתוך שיחות וכיון שרצינו להביא עיקרי הדברים פעמים שצירפנו או דילגנו כמה קטעים ע"כ כל טעות יש לתלות במעתיק, ופשוט.

הדרך לזכות הוא ע"י התמסרות ברצינות כמה שיכולים. ומקבלים הרבה יותר:

הגמ' במגילה דורשת את הפסוק ואף גם זאת וגו' לא מאסתים, בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנני' מישאל ועזרי'. ולא געלתים, בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתית' כה"ג וכו'. וצ"ב מה הכונה במה שאומר העמדתי להם, הרי בכל דור יש את הצדיקים שבאותו הדור, ומה הכונה שהעמדתי להם. והנה בימי הכשדיים היו עוד צדיקים, ומ"מ דניאל חנני' מישאל ועזרי' נזכרים במיוחד, וכנראה שהוצרך לכח מיוחד למסור את הנפש להיכנס לכבשן האש, כיון שלא היה חיוב גמור.

ובאמת בקידושין איתא ואר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, הרי דתמיד צריך לס"ד כיון שכח היצר חזק מאוד. אבל כאן נראה שהוצרכו לס"ד יותר מהרגיל, דמשמע שאלו הצדיקים הצליחו לשבור את כחו של נבוכדנצר, דהחוזק והאמיצות שהיה להם ללכת במס"נ זה ביטל את מחשבותיו ותכניותיו של נבוכדנצר. ובכדי להשיג כח זה לא הי' מספיק הס"ד הרגילה של אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אלא הוצרכו לכח המיוחד שהובטח לכלל ישראל, לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל וכו'.

ואין הכונה שהקב"ה יעשה אותם, שהרי יש בחירה, אלא דלאחר שהם יעשו בכוחותיהם כמה שיכולים, ואעפ"כ לא יוכלו להתגבר, יתנו להם כח מיוחד להתגבר על מצב זה, בכדי לקיים ההבטחה של העמדתי להם, וע"י שהתגברו היה תיקון לכל הכלל מחטא דע"ז. דהיינו שאותם אנשים שהתייגעו וניצלו את כוחותיהם, מקבלים כח מיוחד ועושים אותם לחכמי הדורות שיוכלו לעמוד כנגד כל הגזירות, וזה מה שאומר העמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות, שמעמידים אותם ונותנים להם כוחות מיוחדים לכך.

ונמצינו למדים דאע"פ שהדורות שלנו חלשים, אבל כשמתבוננים לראות איך אנו מחזיקים מעמד, רואים שהקב"ה נותן הרבה יותר ממה שאנחנו מעמידים את עצמנו, ולולא זה לא היינו יכולים להגיע לכך. ואם היו לומדים היום בהתמדה שלמדו לפני שני דורות, היו הרבה יותר גדולים. וזה משום שמסייעים לקיום ההבטחה של לא תשכח מפי זרעו, דצריכים את כלל ישראל, וחייבים לזה את חכמי הדורות, ולמי שמתמסר ברצינות ורצונו להתעלות, נותנים לו מלא חכמה שיוכל להיות מחכמי הדורות. (חנוכה תש"ן)

צריך להתחזק לתלות את כל הנעשה בסיבה האמיתית. שהכל תלוי עד כמה מתמסרים למצות ותורה ותפילה:

במד"ר איתא וחשך זה מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. וצ"ב מה המיוחד בקרן השור שיכתבו עליו דבר זה, ומובא במפרשים שרמזו להם כיון שחטאו בעגל שעשו תבנית שור, שוב אין להם חלק באלקי ישראל. ועדיין צ"ב למה הם רצו שבנ"י יכתבו דבר זה, ועוד דאם עכשיו הם צדיקים מה הטענה שהם חטאו לפני זמן רב.

הנה בזמן ההוא עיקר תשמיש השור היה לחרישה, לסיפוק המזון, ואם היו חורשים היה פרנסה, ואם לא היו חורשים לא היה פרנסה. אבל האמת שכל מזונותיו של אדם קצובין לו כפי מה שנגזר בשמים, אלא שניתן מקום לטעות, דבעיני אנשים נראה שמי שמצליח בעבודתו הוא העשיר, ומי שאינו מצליח הוא העני, וכן בכל הענינים. והנה עיקר רצון היונים היה להחליש את האמונה בה' ח"ו, ולהחדיר בעמ"י את המחשבה שהקב"ה לא מנהיג ח"ו את הבריאה, ובזה מצאו את מקום התורפה, במקום העבודה והפרנסה. את השור, אשר בלעדי הוא אין תבואה ואין מאכל, וכל החיים תלויים בזה, וכאילו שהשור עושה את האפשרות לחיות, ולכן ציוו לכתוב על קרן השור וכו', דהיינו להאמין בכח השור, בכח הטבעי.

והנה דיברנו על דוגמאות שלא שייכים כ"כ אצל מי שדאגת הפרנסה לא מטרידה אותו, אבל ענין זה שייך אצל כל אחד, דכ"א כשיתבונן בעצמו יראה שהוא תולה את כל הנעשה בסיבות טבעיות, ולא תולה את הצלחותיו בזכות התורה שלמד באותו היום, ובזכות תפילתו או שאר מצות שעשה, והסבורים כן הרי הם מקטני אמנה. ולפי"ז מובן למה רק מעטים מבנ"י הלכו להלחם במס"נ ולא כולם, משום שלהלחם במס"נ צריך להיות חזק באמונה, להאמין שהכל מיד ה', ולא כהבנת היונים שהכל תלוי בטבעיות. ובענין זה צריך להתחזק לתלות את כל הנעשה סביבנו בסיבה האמיתית, לדעת שהכל תלוי עד כמה שמתמסרים לקיום המצות, לתורה, ולתפילה, ומאמינים בה', ומסורים את עצמנו אליו, ואז זוכים לס"ד. (חנוכה תשמ"ב)

אם יש דבר שהיה לאדם פעם חולשה צריך לראות להתחזק בדבר הזה בקביעות:

הנה משמע דהעיקר מה שרצו היונים זה לעקור מכלל ישראל את האמונה, שזה מהדברים העיקריים. ובאמת חלק גדול מכלל ישראל התקלקלו ונחלשו באמונה רח"ל, והוצרך לכח מיוחד ומס"נ לקבל בחזרה, ולחשמונאים היה אמונה במדה גדולה, דללא כח חזק באמונה לא היה שייך שילכו בכזה מס"נ, דאיך אפשר שחמשה אנשים ילכו למלחמה נגד מלכות יון נגד עשרות אלפי אנשים, ורק אח"כ נעשה להם נס.

והכח של מעט מהזך דחה הרבה מהחושך, והשפיע להעלות את כלל ישראל לדרגתם באמונה, דמעט זך בכוחו להעלות הרבה, שהרי אח"כ היו אלפי יהודים יראים ולא רק חמש אנשים אלו, דכל אלו שנחלשו באמונה לאחר שהחשמונאים מסרו נפשם והראו כח מיוחד

באמונה, הם הלהיבו בחזרה את הכח של האמונה בכלל ישראל. וכדי לחזק הדבר יותר הקב"ה עשה להם נס, שהיה ניכר שאינו כדרך הטבע, חוץ מהנס שמסר רבים ביד מעטים וכו'. שעל ניסים אלו אנשים יכולים למצוא תירוצים וסיבות בכל פעם, אבל נס השמן שמצאו קצת ודלק שמנה ימים היה ניכר שאינו כדרך הטבע. וזה משום דכשאנשים מצדם עושים המאמץ להתחזק באמונה הקב"ה עוזר ונותן להם כח להראות ולחזק האמונה ע"י הנס, וצריכים לדעת דכפי כמה שמתחזקים נותנים משמים הרבה יותר, ואם מתחלשים נחלשים רח"ל.

ועוד רואים דבר נוסף, דהנה חוץ ממה שקבעו את ימי החנוכה בהלל והודאה תיקנו להדליק נרות בכל הדורות להזכיר את הנס, ומה התועלת מהזכרת הנס התחזקות באמונה, דכיון שכלל ישראל נחלשו אז באמונה לא היה מספיק מה שהיה אח"כ התלהבות גדולה באמונה והשפיע עד כדי כך שנעשה הנס, אלא צריכים חיזוק בכל הדורות, דאם היה פעם דבר שהתרפו ונחלשו בו מוכרחים להתחזק בכל הדורות. וזה לימוד בין לציבור ובין לעיניים הפרטיים של כל אחד, **דצריכים לדעת שאם יש דבר שהיה פעם לאדם חולשה באמונה או בשאר דברים, צריך לראות להתחזק בדבר הזה בקביעות, וא"א לומר עכשיו זה בסדר כבר התחזקתי בדבר הזה, וכמו שרואים בחנוכה דכיון שהדור ההוא נחלשו והיה רפיון באמונה צריכים להתחזק באמונה בכל הדורות, דחוץ ממה שצריך בכל דור להתחזק בכללות צריכים להתחזק באמונה, כיון שהיה דור שנחלשו בזה וחז"ל תיקנו להדליק נרות בכל הדורות. ומי יכול לומר שלא היו לו זמנים שנחלש בתורה (והלוא שנוכל לצאת מזה), ועכ"פ צריכים לעשות חיזוק בקביעות, ואפי' הלומד בהתמדה לא לשכוח שחייב לעשות חיזוקים כל ימיו שהיה לו פעם חולשה, וכן בתפילה וכן בכל המצות, דכל אחד יודע שלפעמים הוא נכשל ויש מצבים שנתרפה ונחלש ובה צריך להתחזק ולא לחשוב אני כבר מחוזק.**

ולדאבונינו רואים דבחנוכה שזה זמן שבו צריכים ללמוד ולהתחזק יש רפיון, דהיצה"ר מנצל את כל הדברים הטובים לצד ההפוך, וכמו בעש"ת שצריכים להתחזק יש רפיון, וכן בחנוכה שצריכים להתחזק יש רפיון. והנה ימי החנוכה כבר כמעט עברו, ובואו נראה להתחזק בלימוד התורה שנחלש, שזה מהדברים העיקריים, דללא לימוד התורה מי יודע ח"ו להיכן אפשר להגיע, והיה ראוי שכל אחד יקבל על עצמו קבלות מסוימות, להתחזק בתורה בתפילה, לבוא בזמן ולשמור הסדרים, וכן בדברים שבין אדם לחבירו, והקב"ה יעזור שכל אחד מאתנו יגדל בתורה ויראה, ולהיות מה שהקב"ה רוצה ממנו.

הרוצה לבנות את עצמו צריך לדעת את היסוד לא להתרשל בשום פרט:

הב"ח מפרש דמה שלא קבעו בחנוכה ימי משתה ושמחה כמו בפורים, דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, וע"כ נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילות ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור וכו', ולפיכך קבעו למשתה וי"ט לזכור עיקר הנס. אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתיא בברייתא שגזר עליהם לבטל התמיד, ועוד א"ל מצוה אחת יש בידן אם אתם מבטלין אותן מידם כבר הם אבודין, ואיזה זה הדלקת מנורה שכתב בה להעלות נר תמיד כ"ז שמדליקין אותן תמיד הם עומדין וכו', וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה', ע"כ נעשה הנס ג"כ בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה, ולפיכך לא קבעו אלא להלל ולהודות וכו' עכ"ל.

ולמדנו מזה שהאדם עושה את הצרות לעצמו, שהגזירות באו בגלל שהיתה התרשלות, ובדבר שהתרשלו היה כח לאויב למצוא מקום להתגבר, דמשמע שלולא שנתרשלו מתחילה בעבודה לא היה יכול להיות מקום לגזירות. וכמו בכלל כך הוא בפרט, כשאדם מתרשל במצוה יש מקום שיהיו לו קשיים בקיומה, ללא שתקדם התרשלות אין אפשרות לקשיים, והדין נותן שיהא כן, שהרי הקב"ה רוצה שיקיימו את המצות, אלא שאדם בהתרשלותו גורם שיבא לידי כך שיצטרך מס"נ כדי לקיים המצוה. אדם צריך לדעת שאם קשה לו לקיים המצוה הוא האשם, דאם לא היה מתרשל כשהיה קל לקיים המצוה לא היה מגיע לידי כך.

על כל אחד לדעת, ובפרט צעירים המתחילים לעלות ולצמוח בתורה ויר"ש, שיותר קל להם שעדיין אין להם כ"כ נסיונות, דאם יהיה מצדם התרשלות, יהיו אח"כ נסיונות וקשיים עד כדי צורך במס"נ כמעט. ככל שאדם מחזק את עצמו שלא יגיע להתרשלות, הוא חוסך מעצמו מצבים קשים, ועבודת האדם שלא להגיע לידי כך, דאין רצון ה' שיתרשלו ואח"כ יצטרכו חיזוק, אלא שלא יתרשלו. **הרוצה לבנות את עצמו צריך לדעת את היסוד, לא להתרשל בשום פרט, וצריך לדעת כי בפרט שמתרשל יעמוד בפני מלחמות קשות כשירצה לקיים, ובכן כ"א צריך להתחזק שלא יצטרך להגיע למצבים קשים ונסיונות, ונזכה שיהיה קל לעבוד את ה' בכל הלב. (חנוכה תשמ"ח)**

כשאדם רואה התרשלות צריך מאוד להתחזק, דאם לא מתחזק בפעם ראשונה אז אח"כ הרבה יותר קשה:

באופן רגיל לא נותנים לאדם כ"כ קשיים בעבודת ה', יש קשיים בדרך הטבע אבל לא גורמים שיהא כפיה שלא יוכלו לקיים את המצוות, אבל כאן שהתרשלו בעבודה וירדו, זה גרם לעוד התרשלויות, עד כדי כך שכבר היה כח לסט"א לגזור גזירה לבטל את עבודת ביהמ"ק, כיון דבזמן שהם יכלו לעבוד הם נתרשלו, אח"כ הם הגיעו למצב שהוכרחו לעמוד במס"נ כנגד גזירת המלכות. ולאחר שגזרו לא הועיל עכשיו רק להתאמץ ולעבוד העבודה, אלא כבר הוצרכו למס"נ להחזיר את המצב הקודם, ובאמת קומץ אנשים מסרו נפשם כנגד אלפים ורבבות יוונים, וע"י שמסרו את נפשם זכו להעמיד את הדת על תילה.

וזה היה בציבור אבל כך הוא גם ביחיד, בן אדם המתרשל באיזה מצוה אז אח"כ קשה לו לקיימה, ולדוגמא אדם המתפלל בציבור ולפעמים הוא מתרשל, אפי' אם יש סיבה שהוא קצת אנוס, אבל אם היה עושה מאמץ יותר גדול יתכן שהיה יכול, או אפי' במקרה שהיה אנוס, מ"מ מעכשיו הוא צריך מאוד התחזקות כדי שלא ירד עוד יותר, ואם ח"ו לא מתחזק זה גורם לא רק על פעם זו, אלא אח"כ יהיה לו קצת קשיים להתפלל בציבור, וזה יכול להמשיך ח"ו עד שח"ו יכול לרדת מאוד, ובמקרה שאדם רואה התרשלות צריך מאוד להתחזק, דאם לא מתחזק בפעם ראשונה אז אח"כ הרבה יותר קשה, ויצטרך התאמצות גדולה להחזיר עטרה ליושנה.

כל א' יודע דבת"ת מצוי התרשלות יותר מכל המצות, ידוע על מקרים כשאדם הולך לעבוד לחנות או לפקידות וכדו' וצריכים למנן בבית האבל, כ"א מבין שהוא צריך ללכת לעבודתו וא"א לדרוש ממנו, אבל ההולך ללמוד תורה כל אחד מבין שהוא בודאי צריך להגיע,

ואם לא יגיע יש עליו טענות שאינו משלים מנין בבית האבל, ואע"פ שזה יבטלו מת"ת, או שהולך להתפלל בישיבה דהתפילה שם זה תפילה אחרת.

העיקר מה שצריך חיזוק בישיבה זה ת"ת, דעל זה רגילים לעשות כל מיני היתרים, **לנסוע עבור חתונה מבטלים תורה, אבל העוסק בדבר אחר אינו מבטל עבור חתונה**, תורה זה דבר שאדם חושב שאפשר לוותר בקלות, וע"ז צריך לעשות כל מיני מאמצים, ובפרט בן ישיבה כל זמן שנמצא בישיבה, אם רק רוצה יש לו אפשרות לרכוש תורה ויר"ש, וזה יתן לו על כל החיים. צריך לדעת הרי אדם אינו חי בעוה"ז לעולם אלא ע' שנים או קצת יותר, אדם אומר שצריך להתכונן לתכלית שיהיה לו ממנה לחיות בעוה"ז, אבל ממנה יהיה שם לנצח אף אחד לא חושב, אע"פ שהתכלית האמיתית זה נצחיות, זה דבר שצריך לעבוד עבורו כל חייו, ואפי' אם אדם מהרוב אינו מבין את זה, אבל בחור ישיבה צריך לדעת את זה.

תורה זה דבר שמבטלים עבור דבר הכי קטן, מה שלא מבטלים עבור שאר דברים וזה עלבונה של תורה. והתורה צריכה חיזוק במיוחד ואפי' אם רואה קצת התרשלות צריך מאוד להתחזק, ואם היה כמה פעמים התרשלויות צריך להתחזק עוד יותר, וכפי החיזוק יזכה יותר לכתרה של תורה להיות ת"ח וגדול בישראל, ולראות שלא להתרשל בשום מצוה, גם בתפילה ולימוד המוסר, **כל מה שהאדם צריך לעלייתו לא לוותר אפי' פעם אחת**, ובפרט בימי הנעורים שיש לבחור אפשרות ללמוד, דההורים בדרך כלל מסייעים ודואגים עבורו, והישיבה והרבנים דואגים לבחור ורוצים מה שטוב עבורו, ואפי' אם לפעמים עושים איזה דבר, הרי הכל לטובתו, וכי ח"ו רוצים את רעתו, וצריך לנצל את הזמן, כמה שיותר ינצל יהיה לו יותר טוב גם בזה וגם ובבא, ולא להתרשל, אפי' רגע אחד של התרשלות גורר עוד ועוד, על כא"א לנצל מאוד את ימי הנעורים לתו"ש ולימוד המוסר, תפילה בכונה, תפילה בישיבה זה לגמרי אחרת מבמקום אחר.

כל אחד צריך לדעת שהדבר היחיד מה שצריך לשאוף ולמסור על זה את נפשו בכל חייו זה תורה, ואם זה יהיה זה הכל.

במכות אמרינן תר"ג מצוות נאמרו למשה בסיני וכו' בא דוד והעמידן על י"א וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנה' וצדיק באמונתו יחיה, והנה כמובן שהם לא ביטלו ח"ו שום מ"ע או ל"ת מהתרי"ג מצוות, אבל היסוד של הכל זה וצדיק באמונתו יחיה, וזה החלק שבלב שצריך להאמין, והחלק שצריך לעשות למעשה **הא ידוע דתורה וחסד הם הדברים הכי גדולים**, ואמר' בסנהדרין שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח וענה להם שיעסוק בתורה ובגמ"ח, אלו הם הדברים המועילים ביותר שצריכים לעשות.

ידוע דבמשך הדורות גזרו הרבה גזירות, וגם היוונים רצו להשכיחם תורתך, ובתורה נכלל גם קיום המצוות, אמנם בעיני חסד לא ידוע כ"כ שהיו דורות שגזרו שלא לעשות חסד. אבל תורה זה להיפך דברוב הדורות כשהיו גזירות אפי' אם גזרו גם על מצוות אחרות מ"מ גזרו על תורה, ובאבות תנן בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ולא נזכר ממתי התחיל לצאת בת קול זו, ויתכן שזה התחיל כבר מיד לאחר מ"ת, כי אע"פ דאמרו במכילתא לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, מ"מ מתי היו מנצלים את כל הזמן לתורה, זה היה דבר נדיר בכל הדורות.

והנה הב"ח כתב דבחנוכה עיקר הגזירה היתה שנתרשלו בעבודה לכן נגזר עליהם לבטל העבודה וכשחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה הושיעם ה' ע"י הכהנים עובדי העבודה עכ"ד. דלאחר שהכהנים בבית שני נתרשלו קצת בעבודה היה המצב הזה שהיוונים הפריעו לעבודה והוצרכו למס"נ גדולה, ולאחר שמסרו את נפשם הקב"ה החזיר להם שיכלו לעשות את העבודה, ונעשה נס אפי' לצורך הדלקת נרות שזה לא עבודה שמעכבת, וזה מפני שהקב"ה ראה שמסרו את נפשם על קיום מצות העבודה. וזה כלל שכתוב כמדומה בשם הגר"א וסרמן, שכל מצוה שמזלזלים בה, אח"כ יש קשיים בקיומה, וצריך מאוד מס"נ בשביל שיזכו לקיימה.

הס"מ אינו רוצה שילמדו תורה, כי זה בעיקר מה שגורם שאינו יכול להתקיים, ותמיד היו גזירות על לימוד תורה, וגם בימינו עיקר הקשיים הם בזה, אדם יכול לעשות הכל אבל לא ללמוד תורה, כי זה הסם הגדול לס"מ ועל זה הוא נלחם. וא"כ מה שאנחנו צריכים לדעת ובפרט הבני ישיבה שב"ה זכו לימצא בד"א של הלכה, **ויש להם האפשרות לא רק ללמוד תורה אלא גם להיות גדולים בתורה**, כי ב"ה כל אחד מהבחורים כאן יכול להיות גדול בתורה, וע"ז היצר תמיד מוצא דרכים לבטל. **כל אחד צריך לדעת שהדבר היחיד מה שצריך לשאוף ולמסור על זה את נפשו בכל חייו זה תורה, ואם זה יהיה זה הכל**, וב"ה כל הבחורים ראוים להיות גדולים בתורה, וכשמפריעים לאחד הרי מפריעים לו להיות אדם גדול. וכל א' ישתדל בכל כוחותיו להתאמץ בלימוד התורה וכמובן גם במעשה המצוות ובמידות טובות, וכמו שאומר הגר"א שאם אדם פותח את הדלת של הלב אז הקב"ה פותח את הדלת בשמים ומעניק לו כל טוב. (תשס"ב)

אם יש אנשים שנחלשו באמונה אין מי שיכול לומר שהוא לא יושפע ח"ו וכל אחד חייב לעשות חיזוק:

בברכות תנן כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם. משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד (שאין תח"מ) התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם. פרש"י עזרא וסייעתו תיקנו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, לומר ששני עולמות יש, להוציא מלב הצדוקים הכופרים בתח"מ, ולהלן הביא רש"י מהתוספתא שתקנו מן העולם ועד העולם להודיע שאין העוה"ז לפני העוה"ב כלום אלא כפרוזדור לפני הטרקלין, כלומר הנהיגו ברכותיו בעוה"ז כדי להיות רגילים לעוה"ב שכולו ארוך עכ"ל. והנה יש להתבונן מה רצו להרויח בזה שאומרים מן העולם ועד העולם, וכי ע"י שאנחנו נאמר כך הם יפסיקו להיות מינין או צדוקים, הרי הם ישארו במצבם ואנחנו הרי בלא"ה מאמינים בתח"מ.

ומשמע שאין זה כך אלא שאם יש אנשים שנחלשו באמונה, אין מי שיכול לומר שהוא לא יושפע ח"ו, דאפי' האנשים שלא אוחזים מהם ולא מחשיבים אותם כלל (דמסתמא המנין היו ידועים לשמצה אצל הכלל ישראל), מ"מ שייך שיושפעו. דלאחר שיש אנשים שהוציאו סוג של ידיעה כזו שאין עולם אלא אחד, הוצרכו לעשות חיזוק כזה שכל אחד יתאמץ ויאמר בקביעות מן העולם ועד העולם, שיש עולם נוסף. ולא רק שיאמר סתם, אלא כדמפרש בתוספתא להודיע שאין העוה"ז לפני העוה"ב כלום אלא כפרוזדור לפני הטרקלין, וזה נצרך גם לאנשים שהאמינו בתחיית המתים, דלאחר שקלקלו המינים הם הוצרכו לחיזוק גדול, לדעת שההבדל הוא כ"כ גדול עד שהעוה"ז הוא כלום. וקודם לכן לא הוצרכו לכך, כיון שבג"י מאמינים בני מאמינים, אבל לאחר שיצא ערעור, כל אחד צריך להיות מובטח שלא יהא מושפע, שיתחזק בכל כוחותיו.

והנה בזמן היונים חלק גדול מכלל ישראל התקלקלו, אבל ההתחלה מסתמא היתה מחלק קטן, אבל כיון שלא התחזקו מספיק, אז אף אחד לא בטוח, וההשפעה היתה חזקה עד שח"ו חלק גדול מכלל ישראל התקלקלו והתינונו. וכשבאו החשמונאים והתחזקו במס"נ, מ"מ כוחותיהם לא הספיקו, **וזה הגיע להם סייעתא דשמיא, דבמקום שאדם לא יכול יותר אז בא הסייעתא דשמיא**, ונעשה להם נס שלא כדרך הטבע, בכדי לחזק את האמונה לאנשים.

והנה בזמנם היה חסרון באמונה בתח"מ, אבל היום אין דבר שאין רח"ל חסרון, באמונה, בכל ה"ג עיקרים. בזמנינו ובמצבינו שהרחוב מלא ארס מכל סוגי הדברים של האפיקורסים, וכל מיני חצאי אפיקורסים ואפיקורסים שלימים, **כל אחד חייב לעשות חיזוק. והחיזוק היחיד שיש בזמנינו נמסר לנו שהוא ד"א של הלכה ותפילה**, בדברים האלו אדם יכול להחזיק את עצמו בהם, ובלא זה ח"ו אף אחד אינו יכול להיות בטוח, ובזה צריך כל אחד להשתדל בכל הכוחות להתחזק בתורה ובתפילה ובמידות טובות, ובכל הענינים שצריכים חיזוק. (חנוכה תנש"א)

בחנוכה צריך לרענן את הענין דכל חיי היהודי הם רק לקדש ש"ש ואין תכלית אחרת:

הנה אם חז"ל תיקנו חנוכה לדורות בודאי שזה צורך גדול, שהרי במשך כל השנים ובגלות היו ניסים גדולים, דהיו הרבה מצבים גרועים והקב"ה עזר, וכאן רבנן תיקנו לכל הדורות לפרסם הנס הזה. והטעם משום ש**נס זה צריך להשאיר רושם בכל הלבבות בכל הדורות על כל אחד ואחד. לדעת שהתורה והמצוות הם חיינו, ועליהם אנחנו מוכנים למסור נפשנו וכלי זה ח"ו אין כלום.**

א"כ חוץ ממה שצריכים לקיים הדינים שתיקנו לעשות, יש גם את הענין שצריכים לרענן בקרבנו את הענין של קידוש ה', דכל חיי היהודי הם רק לקדש ש"ש, ואין תכלית אחרת, **וזה הגדולה שזכה אהרן שבניו יחיו את כלל ישראל ע"י שיכניסו להם המסירות נפש וזה יהיה לכל הדורות.**

והנה אנחנו אנשים קטנים מאד, אבל בכל זאת צריכים להתחזק כפי כוחותינו, והנה תפילה הוא מהדברים העומדים ברומו של עולם ומזלזלים בזה, והדבר פלא דלפעמים עומדים ומדברים כשמגיע זמן התפילה ולא מפסיקים וע"ז מאחרים תפילה בציבור ומפסיקים קדיש וחזרת הש"ץ, ועל מה מפסיקים, על דיבורים של הבל, וצריכים להשתדל להקדים לתפילות ולהשתדל לכיון עד כמה שאפשר, ונראה להתחזק מאוד בימים אלו והקב"ה יעזור שנתחזק. (חנוכה תש"מ)

פרסומי ניסא דחנוכה איננו כדי להודיע הנס לאחרים, אלא כדי שאדם עצמו ירגיש את התוצאות של הנס, ההתרוממות הבאה כתוצאה מהנס:

חנוכה ופורים נקבעו לזכר הניסים שנעשו בהם, אמנם חוץ מעצם קביעותם יש ענין מיוחד המוטל על כל אחד לפרסם הנס, ולא מספיק בכך שמרגיש הנס בעצמו אלא צריך לפרסמו, ודינים רבים עולים מזה. ולכאורה פירסומי ניסא היה שייך כשהוא יודע ואחרים לא יודעים, שאז צריך לפרסם ולהודיעם, אבל אין הדבר כן שהרי כל הדרים בעיר צריכים להדליק בפירסומי ניסא אע"פ שאחרים יודעים.

ויתכן לפרש כמו שאנו רואים בהליכות בנ"א, יש מאורעות רבים שאדם מרגיש צורך לשתף אחרים עמו, כשאדם עושה שמחה כמו חתונה וכדו' אדם מזמין את הציבור שישתתפו וישמחו יחדיו וישמחו אותו, אע"פ שהרי הוא שמח בלא זה ואצלו נמצא מקור השמחה, מ"מ ככל שיש יותר השתתפות אחרים בשמחתו הוא חש את השמחה. שאדם לא יכול להחזיק את השמחה לבד, דבלי השתתפות אחרים איננו מגיע להרגיש עומק השמחה, וככל שרבים הבאים ומשמחים, הוא חי ומרגיש יותר את שמחתו, דכך הם טבע הדברים דבכדי להחזיק ולחיות ולהרגיש את השמחה אדם נצרך לחיזוק, וזה מגיע ע"י השתתפות אנשים נוספים בשמחתו.

פירסומי ניסא דחנוכה איננו כדי להודיע הנס לאחרים, אלא כדי שאדם עצמו ירגיש את התוצאות של הנס, את ההתרוממות הבאה כתוצאה מהנס, לא מספיק שאדם יודע שהיה נס, אלא עליו לשתף אחרים עמו, וככל שרבים המשתתפים, מפרסם הנס מתרומם להרגיש ולחיות בעצמו את הנס. יסוד הנס הוא לבנות את האדם שיבא להכרה שלימה ואמונה ובטחון בה' שאין טבע, הטבע הוא רק הנהגת ה' היותר תמידית, אך כשחפץ ה' לשנות אין שום טבע, וככל שאדם מראה ומפרסם את הנס הוא חי יותר את הלימוד שבנס, וכשנשתדל להחדיר בעצמינו את הלימוד שהניסים מלמדים אותנו נתחזק בעז"ה באמונה ובטחון. (חנוכה תשמ"ז)

גם אדם שראה נס כל זמן שלא יעשה פעולה להתעורר זה לא ישפיע אפי' עליו:

בברכות איתא על הדין דמפסיקים בק"ש לשאול מפני הכבוד והיראה, בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייה מרבי חייה בהלל ובמגילה מהו שיפסיק מי אמרי' ק"ו, ק"ש דאו' פוסק הלל דרבנן מיבעיא או דלמא פרסומי ניסא עדיף. ובעצם הדבר צ"ב מהו הפרסו"נ שיש באמירת ההלל, דבשלמא במה שמדליקים נרות כולם רואים שיש דבר מיוחד, דהא בכל יום לא מדליקים נרות בפתחי הבתים והיום מדליקים, וזה מביא לזכור את הנס. אבל איזה פרסו"נ יש בהלל, וכי כולם רואים שקורא את ההלל.

והנה בפשטות מבינים דפרסומי ניסא זה ע"י פירסום הנס לאחרים, דלעצמו הא אין צריך לפרסם דהוא יודע הנס, אלא שאנשים אחרים יראו וישימו לב שהיה דבר מיוחד, אמנם ח"ל דאינו כך, דגם אדם שראה נס, כל זמן שלא יעשה פעולה להתעורר זה לא ישפיע אפי' עליו, דאע"פ שהיה נס לפני הרבה שנים אבל מה זה נוגע לו, עכשיו הוא לא רואה כלום, אבל ע"י שהוא עושה פעולה הוא מתרגש ומרגיש שהיה דבר מיוחד. **ובכדי שהנס ישפיע עליו מה שצריך להשפיע, להכיר שהכל זה מהקב"ה ולא נעשה שום דבר מעצמו, דכרגיל עולם כמנהגו נוהג יום יום ולא שמים לב שהכל בהשגחה מהקב"ה, אבל אם עושה פעולה, לא רק שהוא מפרסם את הנס לאחרים אלא גם לעצמו, וא"כ גם בקריאת ההלל אע"פ שלא עושים זה בפרהסיא כמו הדלקת הנרות, אבל זה עושה פרסומ"נ על עצמו. והיה צד לגמ' שאסור להפסיק משום דהוי פרסומ"נ, כיון דאדם העושה דבר, אז בכדי להשיג את התועלת הדרוש, אם הוא יפסיק באמצע ענין אחר, זה כבר יכול להפריע את ההשפעה, דהאומר ברצף ורואה את הדבר מתחילה עד הסוף זה יכול להשפיע עליו השפעה עצומה, אבל במקרה שמפסיק באמצע זה יכול לקלקל את ההשפעה מה שצריך להיות.**

עכ"פ נמצא דאע"פ שהיה נס, אבל בלי עשיית פעולה אין כ"כ התפעלות והרגשה, **ותועלת הנס אינו רק מה שהיה אז, אלא להרגיש שאין דבר שעושים ונעשה בלי השגחת הקב"ה, ובכל הפעולות שאדם עושה ירגיש תמיד שהקב"ה מוליכו ומשיגו עליו. צריכים לדעת**

שזה ימים מיוחדים, כל השנה צריך להתעורר אבל כשמזכירים את הנס שהיה, זה סיבה מיוחדת להתעוררות, ולזה צריך לעשות פעולה שישיפע על האדם לראות שכל מה שעושה הקב"ה משגיח עליו, וכשיהא בדרך זה יש לקוות שיגיע למה שהקב"ה רוצה שח"ו לא יעשה שום עבירה, אלא רק את רצון ה', ואז יזכה שיגדל כרצון ה' ועל"ז יבוא לתכלית האמיתי שבשביל זה נברא העולם. **(חנוכה תשס"ו)**

הנס היה להראות שכלל ישראל חזרו לשלימות טהרתם * כשכתוב קבעום להלל והודאה הכונה גם לתקנת הדלקת הנרות:

בברייתא (בשבת) שמפרשת עיקר ענין חנוכה לא נזכר כלל שקבעו להדליק נר חנוכה, אלא שקבעום ועשו ימים טובים בהלל והודאה, (ובמשניות לא נזכר כלל הנס דחנוכה ולא דיני חנוכה, אלא זה נזכר בדרך אגב בב"ק סב: לענין נזיקין). אמנם מצד שני ההיכר היותר מיוחד שעושים בחנוכה זה הדלקת הנרות, והלל והודאה אומרים בתפלה, וגם בעל הניסים מזכירים בעיקר את הנצחון במלחמה, מסרת גבורים ביד חלשים וכו', ואח"כ אומרים והדליקו נרות, ולא מזכירים את נס השמן, ומסיימים ואומרים וקבעו שמנת ימי חנוכה להודות ולהלל, ולא מזכירים את הדלקת נרות, הרי שמצד אחד העיקר זה הדלקת הנרות ומצד שני יש מקומות שלא נזכר מזה כלל.

הנה רואים בזמנינו כשיש תאוונות דרכים רח"ל, דיש אנשים שנהרגים ויש שניצולים בנס, והרבה פעמים הניצולים בנס אינם אנשים צדיקים כלל, והנה אנחנו לא יודעים חשבונות שמים למה אירע ניסים לאנשים כאלו, אבל יתכן שעשו איזה מצוה או זכות אבות מצילתם. ולפי"ז עצם נצחון החשמונאים עדיין לא היה מספיק, דהנה משמע בכמה מקומות דרוב הכלל ישראל נמשכו בזמן ההוא אחרי היונים רח"ל, וחלק התיוונו לגמרי וחלק במקצת (כמו שמצוי תמיד אנשים שאינם ברורים בדרכם), וחלק קטן מאוד נשארו חזקים בדת ישראל, אבל לאחר שניצחו את היונים משמע שלא נשארו רק אותו קומץ קטן של אנשים מחזקים בדת.

וההוכחה הגדולה לכך הוא נס פך השמן, דמעצם נצחון המלחמה אין הוכחה, וכמו שרואים לפעמים אנשים פשוטים ניצולים מסכנות מחשבונות שמים, אבל כשהקב"ה הראה כזה אהבה של נס פך השמן, זה הראה שאין זה סתם נס, אלא שעשו מהפכה, דע"י שהחשמונאים מסרו נפשם כלל ישראל התרוממו. ולומדים מזה מהו הכח של נקיות, מס"נ בתכלית הזכות, נקי בלא כלום, שוקל יותר מהכל, וזה עשה מהפכה ברוח של כלל ישראל, ועכשיו נס השמן הראה שכלל ישראל השתנה, שנמצאים במדרגה אחרת ואינם מתיוונים, אלא חזרו לטהרתם. א"כ כשמדליקים נר חנוכה אין זה רק על נס שאירע עם פך השמן בלבד, אלא על הנצחון של רבים ביד מעטים רשעים ביד צדיקים, אבל לולא הנס של פך השמן היו אומרים דאע"פ שניצלו אין הוכחה שכלל ישראל חזרו למצבם הטוב, לדגרה שצריכים להיות וזה הוכח רק ע"י נס פך השמן.

הרי לפ"ז נמצא שאת ההלל וההודאה מבטאים ע"י הדלקת הנרות, דלולא זה להלל והודאה לא היה משמעות נכונה, דאע"פ דבדאי גם היום כל מי שניצל זה דבר גדול וצריך להודות, אבל זה עדיין לא זה, אלא על מה שכלל ישראל התרוממו, דלפני המלחמה היו במצב נורא רח"ל ומי יודע מה היה, ואח"כ עלו למדרגה זו שיכול להיות כזה נס שלא כדרך הטבע, וע"ז ההלל וההודאה. א"כ כשכתוב קבעום להלל והודאה הכונה גם לתקנת הדלקת הנרות, וכן הניסים שהיו לנשים ועל ידם, לכל זה יש שייכות לנס פך השמן, שהנס היה להראות שכלל ישראל חזרו לשלימות טהרתם, ומשום מה שהיו באותו נס חייבים להדליק נר חנוכה.

והעיקר רואים כאן מהו הכח של מעטים, דלא רק מה שניצחו את הרבים, אלא מה שהם רוממו והגביהו את הכלל, ולזה הספיק קומץ קטן של אנשים שהלכו בנקיות ובמס"נ, ואם זה כח של נקיות, עד כמה אדם יכול להשפיע על אנשים, על סביבתו עם מסירות ונקיות, וכ"ש דיכול להשפיע על עצמו, שאם יקח עצמו קצת בנקיות להיות עובד ה' באמת, לעבוד את הקב"ה בכל מעשיו אז האדם נהפך להיות אחר לגמרי, ע"י מחשבה אחת טובה יכול להיות אדם אחר לגמרי. וזה מוטל על כל אחד לדעת, שיכול להציל עצמו ואת כל סביבתו, וזה רק עם נקיות. וכ"א שירצה להתמסר יכול להגיע לזה ויגדל בתורה וירא"ש כרצון ה'.

משו"ה חז"ל קבעו ימי הלל והודאה, כדי שירגישו את ההודאה ולא יעברו בלי להרגיש. וכך בכל המעשים עלינו לחפש עצות להתרגש מהם:

הנה כל אחד חייב תמיד לתת שבח והודאה להקב"ה על כל הנעשה אתו משנולד עד עכשיו, כשכל אחד יתבונן יראה כמה חסד הוא מקבל כל הזמן, ולולא החסד מי יודע מה היה מצבו. ובאמת בכל תפלת שמו"ע אומרים מודים אנחנו לך וכו' על נסיד שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובתיך שבכל עת, אבל למעשה זה לא מספיק עדיין להרגיש באמירה בעלמא, כי באמת היה צריך להרגיש כמו אדם שניצול מצרה גדולה, באותו הרגע הוא מתרגש וחש הודאה גדולה על החסד שנעשה עמו, אבל כרגיל לא מרגישים אלא אומרים בלי שום רגש.

חז"ל הקדושים ראו לתקן בימי חנוכה ענינים שיביאו את האדם להרגיש את הנס, שירגיש את השבח וההודאה שמוטל עליו לתת להקב"ה, ולא רק להודות על הנס. ומשמע דלולא שקבעו ח' ימי חנוכה להודות ולהלל, אז אע"פ שבשעת הנס הם התרגשו מאוד, מ"מ במשך הזמן היו שוכחים ולא היו מרגישים את זה, והיה חסר קיום חיוב ההודאה והשבח להקב"ה, שהוא עיקר גדול. ואפי' אם היו מודים לא היה לזה ערך, כי אמירה זו היתה כמו שאומרים בכל יום הודאה שלא מרגישים בזה התרגשות, ומשו"ה חז"ל קבעו ימי הלל והודאה, כדי שירגישו את ההודאה ולא יעברו בלי להרגיש. וכך בכל המעשים עלינו לחפש עצות להתרגש מהם, כי כל זמן שהלב לא מתרגש עושים ולא מרגישים את מה שעושים, ואע"פ שמקיימים את המצוה, מ"מ אין דומה עשיית מצוה שאדם מרגיש ומתרגש בה, לעשיית מצוה שלא.

והנה אדם צריך לתת בתמידות שבח והודאה להקב"ה, אבל בחנוכה בפרט, ומי מרגיש בימי חנוכה שחייבים להודות במיוחד להקב"ה על הנס שהיה אז, וימי החנוכה עוברים כשאר ימות השנה. והיו צריכים להרגיש את השבח וההודאה שחייבים לתת להקב"ה, להרגיש שמחה שיכולים ללמוד ולקיים מצוות, שהרי יש אלפי אנשים ששואפים ללמוד ואין להם אפשרות מדווק הפרנסה ועוד סיבות, ויש מדינות שלא מאפשרים לקיים מצוות וצריך מס"נ לקיימם. ולכן מוסיפים לומר וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות להלל, כדי שנהרגש באמת את ההלל וההודאה, שנשים לב שמטרת קביעת ימי חנוכה היא להלל ולהודות, והוסיפו מילים להתרגש להכיר החובה להודות. ובוה צריך להתעורר לא לומר את המילים סתם, אלא לחשוב ולהרגיש את השבח וההודאה, וממילא כל מעשינו יהיה באופן כזה, התורה והתפילה צריכים להיות עם יותר התרגשות, ובפרט בימים אלו שחז"ל הכניסו בהם קדושה, צריך להתעורר שהתפילה תהיה עם התרגשות אחרת, להרגיש הלל והודאה.

חז"ל רצו שנגיע למדרגה כזו שנחוש בהלל והודאה, ולמעשה אנחנו עלולים להיות רחוקים אף בדברים פשוטים, אבל זה התכלית, צריך לראות בכל השנה, ובפרט בימי חנוכה שהם ימים המסוגלים להביא תועלת גדולה לאדם ברוחניות, להתבונן לא לעבור אותם כמצות אנשים מלומדה אלא עם מחשבה. כשאומרים מודים ועל הניסים, וכן באמירת כל הברכות לדעת מה שאומרים, להשתדל לחשוב בשעת האמירה שמודים להקב"ה ולא מדברים סתם, דאם עומדים ומדברים לפני ה' ולא יודעים מה שמדברים וכי זה דרך ארץ, ואפי' מי שעד היום לא היה כך אין זה פוטרו מלהשתדל בעתיד בכל האפשרות, לראות להרגיש בכל החיות את המילים שאומרים בתפילה והודאה, ואז ודאי ירגיש כל אחד עליה ברוחניות, ויזכה לכל מה שרצו חז"ל שנזכה ע"י זה.

החשמונאים התרוממו עד כדי כך שהלכו במס"נ ועלו מאוד, ואנו צריכים ללמוד מזה להתרומם, ואם נשארים אותו דבר מה התכלית מאכילת כל דברים אלו:

בדרך כלל דבר של שמחה צריך לרומם את האדם במיוחד. ומה צריך להיות התועלת למעשה מימים אלו, אנשים יוצאים יד"ח במה שאוכלים מיני מאכלים מיוחדים, אבל לא רואים במציאות שמתרוממים, האם רואים שמתעלים מאכילת דברים אלו, מאכילת קרבנות משמע שהתרוממו אבל מדברים אלו לא רואים, חנוכה זה זמן המסוגל לזה, החשמונאים התרוממו עד כדי כך שהלכו במס"נ ועלו מאוד, ואנו צריכים ללמוד מזה להתרומם, ואם נשארים אותו דבר מה התכלית מאכילת כל דברים אלו.

אתם צעירים ובאפשרותכם להתרומם במשך החיים, רגילים לדחות כל פעם לזמן יותר מאוחר, בפעם הבאה וכו', אבל למעשה לא מתרוממים. אם לא מתעלים ע"י הדברים האלו ע"כ שיורדים, וא"כ צריך לחפש עצות איך לעלות, דאל"כ מה התכלית של הסעודות והמסיבות, כ"א צריך לחפש עד כמה שאפשר עצות להתרומם, ואם יחשוב זה כבר ג"כ התרוממות שע"ז שיחשבו איך לעלות ולא להשאיר כמקודם, על סמך זה כבר יתרוממו. והקב"ה יעזור שכל הבחורים כאן יחשבו מחשבה רצינית להתרומם לא להשאיר כמו שהיו וכ"ש שלא לרדת, ואז יהיו מאושרים, ולזה כדאי כל המסיבות וכל הדברים, הקב"ה יעזור שכל אחד יחשוב ויבא לידי הכרה שיש לעלות לא לרדת, וימי החנוכה יעשו לכל אחד מאתנו שינוי בדרגת האדם רק להתרומם.

להשיג את הקב"ה דהיינו את החסד שעושה, זה הגדלות וכפי מה שיותר ישיגו יותר יתרוממו. דסתם מחשבה על הנס דחנוכה בלבד קשה שישפיע:

הנה חז"ל קבעו להודות ולהלל בימי החנוכה, וכשהאדם מכיר את הקב"ה ומהללו יש בזה הילול, אבל אם אינו מכיר אז מה שמהללו כאילו שאינו מהללו דלא כיבדו. במדרגתו האם אנו מרגישים ממש את החסד שהקב"ה עשה לחשמונאים במלחמתם כנגד היוונים. ובאמת קשה לנו להרגיש היום את החסד שהקב"ה עשה עם החשמונאים לפני כ"כ הרבה שנים, שמסר רבים ביד מעטים וכו' וכן מה דתנן בפסחים חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרם, אע"פ דחייב, אבל קשה להרגיש את החסד הזה כי מה שאנו רואים בפועל אפשר יותר להרגיש, ומי יכול להרגיש את האושר בזה שניצחו את היוונים, אם מכירים את גדלות ה' במה שעושה חסד עם הנבראים, עם הכלל והפרט, דהא כפי מה שיותר מכירים אז ההילול יותר הילול.

וכיון שחז"ל קבעו להודות ולהלל, אם לא מכירים הרי זה סתם דיבורים, אה"נ דיוצאים בזה יד"ח בשמו"ע וברהמ"ז, ובדיעבד יוצאים אפי' אם לא אמרו בכלל עה"נ, אבל בכדי שיהא באמת מה שחז"ל רצו כשקבעו להודות ולהלל, צריך להרגיש מה שאומרים, ואיך מרגישים, ע"י שידועים ומתבוננים בחסדי ה' שעשה עמנו. ובאמת חז"ל קבעו לומר עה"נ בברכת מודים, בתוך הדברים שמזכירים את כל החסדים שהקב"ה עושה עמנו בכל יום. אלא דגם בזה לא כ"כ מתעכבים אלא אומרים במהירות, אבל באמת צריך לראות עד כמה יש בכל מילה, ואם אדם ירגיש מה שאומר היה צריך להיות מלא התפעלות מהחסדים, וכי לא רואים ניסים, הרי כל אחד יכול לראות ניסים, איך אנחנו חיים בכלל בין אומות העולם, וגם בא"י רואים כ"כ הרבה תאוונות וחבלות, והרבה פעמים הקב"ה עוזר שלא יצליחו אבל לפעמים מצליחים ח"ו, זה הכל חסד, רואים חסד בכל רגע ולא מתפעלים.

אבל אם מרגישים הודאה על הניסים שבכל עת, אפשר להרגיש גם החסדים והניסים שהיו בימי החשמונאים, ואם אדם חושב על זה הוא בא לידי הכרה להשיג את גדלות ה', איך שמנהיג את העולם בחסד, זה נותן לאדם אפשרות להתרומם, להשיג את הקב"ה דהיינו את החסד שעושה, זה הגדלות וכפי מה שיותר ישיגו יותר יתרוממו. דסתם מחשבה על הנס דחנוכה בלבד קשה שישפיע, אבל אם כבר מדברים על החסדים שבכל יום אפשר יותר שירגישו גם את זה, ובאמת החסד דבכל יום זה עוד יותר גדול, כי מה שהאדם יותר מכיר, זה מביא יותר לידי השגה בגדלות ה', וזה התכלית, כי תכלית האדם להללו ולשבחו ולספר הודו, דהקב"ה בראנו לכבודו, וזה הזמן שמסוגל וע"ז יעלו. בימי החנוכה יש לנו אפשרות להתבונן במה שחז"ל קבעו להודות ולהלל, ע"י שיתעמקו בזה ויעשו כמו שצריך, וזה אפשר בימים אלו לאחר שמודים על הכל, להתבונן על החסד שעשה עמנו בימי החשמונאים הצדיקים שמסרו עצמם על קדושת ה', איך הם זכו, וזה יוסיף לאדם השגה בדרכי ה' וזה דבר גדול מאוד, וכדפירשנו על יום הגשמים שהוא גדול, מפני שמביא את האדם להשגה באלוקות. וזה יכול כל אחד אם ירצה לחשוב ברצינות על החסדים שהיו ושיש.

וזה שיש לנו הזדמנות מיוחדת בחנוכה במיוחד לראות את החסד שהקב"ה עשה אתנו, וממילא כל הדברים שנסתכל עליהם צריך לראות באספקלריא כזאת שהקב"ה מטיב עם האדם ועם הבריאה כולה, דכל הבריאה בחסד, וכפי מה שיותר נתעמק להבין, יהיה ההכרה וההודאה שלנו יותר בלב, ביותר עמקות, וזה דבר גדול מאוד. כל אחד יודע שבמשך הזמן שוכחים, דבאמת האדם בכל רגע ורגע הוא ממש בחסד עליון, וכמו שאומרים על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, אבל אם יש זמן להתעורר ולהרגיש את זה, זה יוסיף וישנה את האדם, וכמו שאמר הרס"ג דלאחר שנתעלה היום הוא מרגיש שאתמול לא הבין כראוי את גדלות ה' והוא כאדם אחר, וצריך לבקש מחילה על איך שהיה אתמול.

כ"א שיתבונן בעצמו יראה כמה ניסים, כמה טוב, וכמה מהחסד הקב"ה מעניק לו בכל רגע, ועד כמה שהוא מחוייב להודות לה' בכל הלב, וע"ז ירגיש את החיוב וההכרה להודות להקב"ה ולקיים את כל המצוות וללמוד את התורה, שזה מביא את האדם לדרך הישר, שזה החיים של האדם, וכפי שיותר יתעמק יתחזק יותר. בחנוכה זה זמן שחז"ל קבעו לזה כי ע"ז אפשר להתרומם, ועל כל אחד לנצל את ימי החנוכה על כל העתיד שלו, שממנו יזכה להבין את דרכי השגחת ה', והקב"ה יעזור שכל אחד יזכה להתעלות ולהסתכל במבט אחר על כל החיים, על מה שרואים יום יום. להלל ולשבח את הבורא בכל המצבים, וכל אחד שיעשה כך יהא מאושר, שיהיה יכול להיות מזה עובד ה' אמיתי כפי שהקב"ה רוצה שכל אחד יהיה (חנוכה תש"ס)

חנוכה תשע"ז

דיני חנוכה

מוצש"ק חנוכה

א. השנה נר ראשון של חנוכה יוצא במוצש"ק (וישב) ונר אחרון במוצש"ק (מקץ), ויש להזדרז להדליק נ"ח מיד בגמר תפילת ערבית כדי שלא יעבור זמן ההדלקה (מעשה רב להגרי"א אות רל"ז, ופעם אחת איחר אחד מהמתפללים תפילת מעריב במוצש"ק וצוה הגרי"א שידליק מקודם נ"ח ואח"כ יתפלל, וידוע על הגה"צ רבי דוד בהרן זצ"ל מגדולי ירושלים שהזדרז מאד להדלקת נ"ח במוצש"ק, ופעם שהיו לצידו אנשים שהאריכו בתפילה ולא יכלו לצאת מביהכ"נ, קפץ דרך חלון ורץ לביתו להדלקת הנרות, ומ"מ היה נוהג להבדיל ואח"כ להדליק, ואולם ברכה אחרונה על הכוס בדרך רק לאחר ההדלקה, ע"י בסי' ארח דוד), ולכן נכון להכין כבר מערב שבת הפתילות והשמן להדלקה למוצש"ק כדי שיוכל להדליק הנרות מיד שיחזור לביתו, ואם רוצה בשבת לומר לבני ביתו שיכינו את הנרות והשמן מיד במוצש"ק יאמר להם ע"י רמז שיש מצוה להדליק נרות במוצש"ק בהקדם האפשרי (שלמי תודה חנוכה סי' כ"ח).

ב. אם האריך בסעודה השלישית וגמר סעודתו בלילה אינו אומר "על הניסים" בברכת המזון רק "רצה והחליצנו" דעל הניסים הוא רשות ואין להזכירו כשהוא תרתי דסתרי (מ"ב סי' קפ"ח סק"ג), אבל מ"מ עליו לסיים הסעודה מבעוד יום כדי שלא יכניס את עצמו למצב שימנע מלומר על הניסים, וגם כדי להספיק להדליק נ"ח במוצש"ק בזמן (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ג. יש נוהגים להקדים תפילת ערבית במוצש"ק כשלושים וחמש ד' אחר השקיעה, ויש שמקדימים התפילה מ-ארבעים וחמש לארבעים ד' אחר השקיעה [ובלוח א"י כתב להתפלל 23 ד' אחר השקיעה, כדי להדליק שלושים וחמש ד' אחר השקיעה], ויש שאין מקדימין כלל ומתפללין כבכל מוצאי שבת (הגרי"א שטיינמן שליט"א), והנהוגים כל השנה כשיטת ר"ת לא ידליקו נר חנוכה קודם זמן זה (מבית לוי מועדים פרק ל"ה בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל).

ד. אין אומרים ויתן לך בביהכ"נ אלא כל אחד יאמר בביתו אחרי הדלקת הנרות כמנהגו (לוח א"י).

ה. מדליקים נרות בביהכ"נ קודם הבדלה (שו"ע סי' תרפ"א ס"ב), ובבית יש בזה שתי דעות מה יקדים למה, י"א שמדליק ואח"כ מבדיל (רמ"א שם), וי"א דמבדיל ואח"כ מדליק (ט"ז ע"י מ"ב שם סק"ג), ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (מ"ב שם, ובלוח א"י כתב שהמנהג שמדליק ואח"כ מבדיל, ומרן החזו"א זצ"ל הבדיל ואח"כ הדליק, ובסוף ימיו הדליק ואח"כ הבדיל), ומי שעלול לאחר את זמן ההדלקה שהוא חצי שעה מצאת הכוכבים בודאי ידליק ואח"כ יבדיל, וכן מי שנכנס לביתו ופוגע בחנוכה תחילה ידליק קודם משום אין מעבירין על המצוות (הנהגות ופסקים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, והגר"ח קרליץ שליט"א כשהיה גר ב"ס והדליקו את החנוכה בחוץ היה מדליק ואח"כ מבדיל משום שפגע קודם בנ"ח, אבל כשהגיע לב"ב והדליק בחלון הבדיל קודם משום שהרבנית הכינה את הכוס להבדלה על השולחן ופגע בהבדלה קודם ואין מעבירין על המצוות).

ו. מי שנוהג להדליק נר חנוכה ואח"כ להבדיל ושכח לומר אתה חוננתנו בתפילה ובא לביתו בזריזות ובירך להדליק נר של חנוכה ונזכר שלא הבדיל בתפילה ולא אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול והרי אסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל מה יעשה? והנה העצה הטובה ביותר שאחד מבני הבית יוציאו בברוך המבדיל, ואם א"א נראה שידליק נר אחד ואח"כ יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול וימשיך להדליק שאר הנרות [ע"פ הרמ"א סי' רצ"ט סעי' י' דמלאכה קלה כמו הדלקת נר מותרת בלא הבדלה, ואף שהמ"ב כתב שהאחרונים מפקפקים על היתר זה, מ"מ כיון דנפק מפומיה דרמ"א ראוי הרמ"א לסמוך עליו כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, ומ"מ ראוי שיהרהר בלבו "ברוך המבדיל בין קודש לחול" קודם שידליק, והגר"ח קניבסקי שליט"א אמר שיאמר הוא עצמו ברוך המבדיל ולא נחשב הפסק דהוא כמו שאומר תנו אוכל לשור דלא נחשב הפסק, ואולם הגרי"א שטיינמן שליט"א אמר דהוי הפסק ולא דמי לתנו אוכל לשור דהוי צורך האכילה משא"כ כאן דלא הוי צורך ההדלקה אלא צורך המלאכות].

מקום ההדלקה

ז. נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרה"ר, ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר מבחוץ, ואם הוא דר בקומה שניה או שאין לו פתח לרה"ר מניחו בחלון הסמוך לרה"ר (שו"ע סי' תרע"א ס"ה).

ח. חצרות שבזמנינו י"א שאין להם דין חצר משום שאין משתמשים בהם תשמישים צנועים כמו בדורות הקודמים שהיו מכבסים ומסתובבים שם בבגדי שינה, ולכן בזמנינו אין להדליק בפתח החצר ולא בכניסה לחדר מדרגות אלא ידליק בפתח הבית הפונה לרה"ר כגון אם גר בקומת קרקע ופתח ביתו נראה לרה"ר, ואם אינו פונה לרה"ר ידליק בחלון (מרן החזו"א זצ"ל ע"י דינים והנהגות פכ"ב אות א), ואולם י"א שגם החצרות וחדרי המדרגות שבזמנינו יש להם דין חצר, ויש להדליק בפתח החצר וחדרי המדרגות, ובמקום שאין פתח לחצר עושים צורת הפתח (מרן הגרי"א זצ"ל ע"י שבות יצחק ה"ל חנוכה).

ט. מצוה להניחו משמאל לפתח כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ויהא מסובב במצוות (שו"ע שם סעי' ז'), ובצירוף טלית קטן שלובש בבגדיו הרי הם ג' מצוות שראשי תיבות שלהם צמ"ח ציצית מזוזה חנוכה (תשובות מהרי"ל סי' מ'), ואפילו כשיש כבר נרות אחרים משאר בני הבית, מ"מ יניח כל אחד שלו כדי שיהא מסובב במצוות שלו (חוט שני חנוכה פ"ט).

י. צריך להניחו בטפח הסמוך לפתח בדוקא כדי שיהיה ניכר שבעל הבית הניחו שם (מ"ב שם סק"א), ואם הניחו רחוק יותר י"א דהרי זה כמי שהדליק ברחוב ואינו יוצא יד"ח (לח"מ פ"ד מחנוכה ה"ד פניני חנוכה פ"ד עמ' פ"ט), וי"א שאין זה אלא דין

לכתחילה משום שיש בזה יותר פרסומי ניסא אבל אין זה מעכב ובלבד שניכר שההדלקה משתייכת לבית (אילת השחר שבת כ"א, ובחוט שני מסתפק בזה), אמנם אם רבים מדליקים בפתח אחד כמו שמצוי בישיבות, רשאים להניח הנרות זה בצד זה אף שרק נרותיו של הראשון הם בטפח הסמוך לפתח, הואיל וניכר דכולם שייכים לפתח זה (הליכות שלמה פ"ד א' חוט שני שם).

יא. מצוה להניחו למעלה משלושה טפחים סמוך לקרקע [שהוא 29 ס"מ להחזו"א ו-24 ס"מ להגר"ח נאה], ועד גובה עשרה טפחים [שהוא 96 ס"מ להחזו"א ולהגר"ח נאה הוא 80 ס"מ], (שו"ע שם סעי' ו'), ואם דר בקומה שניה מניחו בחלון אפילו אם החלון גבוה יותר מ' טפחים (מ"ב שם סק"ז), ובדיעבד יצא יד"ח גם בפחות מג' טפחים וביותר מ' טפחים עד כי אמה (שו"ע שם).

יב. המדליק נרות במרפסת ידליק על פתח המרפסת ולא על המעקה, ואף אם יצטרך להגביה את החנוכיה שתראה היטב ויפסיד את המעלה של למטה מעשרה טפחים, מ"מ מעלת הפתח עדיפה שזה נחשב ג"כ כפתח הבית הפונה לרה"ר שהוא עיקר מקום ההדלקה וגם יש בו את מעלת מזוזה בימין וני"ח משמאל (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

יג. חלון שיש בו סורגים הבולטים אפשר להניח עליהם את הנרות כשיש פרסומי ניסא גדול יותר כשמניחם על הסורגים, אבל צריך שיהיה ניכר גם לבני הבית, ואולם אין להניח ע"ג מזגן שאינו ניכר לבני הבית רק לבני רשות הרבים (חוט שני שם).

יד. נרות חנוכה שהניחם למעלה מכ' אמה מרשות הרבים (לדעת החזו"א 11.76 מטר ולדעת הגר"ח נאה הוא 9.80 מטר) לא יצא (שו"ע שם), ולכן מי שגר בקומה רביעית שהוא למעלה מעשרים אמה ידליק בפתח הבית כדי שהדיירים בקומתו יראו הנרות, ואפילו אם יש בניינים גבוהים ממול אפילו הכי עדיף שידליק בפתח הבית שהוא פרסומי ניסא לעוברים בחדר מדרגות שנחשב כרשות הרבים מאשר להדליק בחלון הפונה לבתים שכנגד שהוא פרסומי ניסא לרבים ברשות היחיד (הגר"ח אלישיב זצ"ל), ואם אין עוברים ושבים בקומה שגר בה, וישנם מסביב עוד בניינים רבי קומות ידליק בחלון ויקיים פרסומי ניסא לדיירים הגרים בבתי אלו, ובכל אופן עדיף שיעשה גם "אמלתרא" דהיינו היכר שהעין תשלט גם למעלה מעשרים אמה, כגון שישים מנורות זוהרות מסביב לחנוכיה דאפשר שבוה יוצא יד"ח אף למעלה מעשרים אמה (הגר"ח זילברשטיין שליט"א).

טו. נר חנוכה שהוא למעלה מכ' אמה לדעת הגר"ח נאה, ולמטה מכ' אמה לדעת החזו"א יש להקל כהחזו"א דספק דרבנן לקולא [והגר"ח דבילצקי שליט"א נשאל בזה בב"ב, ואמר דכיון דהטעם דלמעלה מכ' אמה פסולה דלא שלטה ביה עינא אי"כ בב"ב דהחזו"א זצ"ל הוא המרא דאתרא, השלטה ביה עינא תלוי לפי העינים של החזו"א].

טז. בתים הנמוכים מכ' אמה מרשות הרבים כמו בתים הנמצאים מתחת לכביש יוצאים ידי חובה, שלמטה העין שולטת גם ביותר מכ' אמה (אילת השחר שבת כ"ב ע"א).

יז. הגר בקומה שהיא למעלה מכ' אמה לרחוב הצמוד, אך ביחס לרחוב הרחוק היא פחות מכ' אמה, אם העוברים ושבים ברחוב הרחוק רואים הנרות בהסתכלות רגילה הרי זה כמדליק למטה מכ' אמה (עי' שו"ת שבה"ל ח"ד ס"ה ואילת השחר שם).

יח. מי שנמצא יחידי בין הגויים אין צריך להדליק בחוץ דפרסומי ניסא הוא רק לישראל ולא לגויים (שעה"צ סי' תרע"ב סק"י) בשם השלטי גיבורים ושו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ק"ה אות ז'), אבל ליהודים הרחוקים מתורה ומצוות קיים ענין של פרסומי ניסא, ואדרבה בזה גורם שגם אלו שלא מדליקים לכל הפחות יקימו ענין של רואה, וידוע שמרן הגר"ח זצ"ל היה משאיר את הנרות עד שעה מאוחרת כדי שהיוצאים ממקום הבילוי שהיה מול ביתו יוכלו לראותם (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

הדלקה מפני החשד

יט. חצר שיש לה שני פתחים לשני צדדים שונים כגון מזרח ומערב או צפון ודרום, צריך להדליק בשניהם מפני החשד שלא יאמרו העוברים באחת כמו שלא הדליק בזו לא הדליק בזו (שו"ע סי' תרע"א ס"ח), אבל אם יש לו שני חלונות משתי רוחות אין צריך להדליק אלא בחלון אחד שהכל יודעים שיש לבית כמה חלונות ולא יבאו לחשדו שלא הדליק (חוט שני שם).

כ. בזמנינו שיש הנוהגים להדליק בפנים ויש מנהגים שונים בזמן ההדלקה ואין הכל מדליקין באותו זמן י"א שאין חיוב להדליק מפני החשד (הליכות שלמה חנוכה פ"ג, מבית לוי שם פכ"ט), ואולם י"א שגם בזמנינו יש חיוב הדלקה מפני החשד (אשרי האיש ח"ג פל"ה אות ו' וכן נוהג הגר"ח פרידמן שליט"א להדליק בביתו במושב תפוח בשלושה פתחים), ויש שחילקו בזה דבזמנינו אין חוששים לחשד ב' פתחים בבית אחד דהיום כל אחד מדליק במקום אחר אבל אם לא מדליק בבית כלל צריך להדליק מפני החשד (הגר"ח קרליץ שליט"א וכן הורה החזו"א זצ"ל להגר"ח קניבסקי שליט"א כשנסע לשבת לחמיו הגר"ח אלישיב זצ"ל שימנה שליח שידליק גם בביתו בב"ב מפני החשד), ויש עצה לסגור את התריסים בבית שיהיה ניכר שאין שום אדם בבית (החזו"א זצ"ל).

כא. י"א דמה שיש מדליקים בפנים אין זה מסיר את החשד דמ"מ רבים מדליקין בחוץ ויבואו לחושדו, אבל כיון שאין הכל מדליקים בזמן אין חשד רק אם לא ידליק כל הלילה, ולהסיר חשד זה יכול להדליק גם בשעה מאוחרת (הגרא"ל שליט"א).

דין אכסנאי (אורח) בחנוכה

כב. אורח שאין מדליקים עליו בביתו יתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן ויוצא בזה ידי חובת הדלקה (שו"ע סי' תרע"א ס"א), וי"א שצריך בעה"ב להוסיף קצת שמן בשבילו חוץ מהשיעור של חצי שעה בשביל עצמו (מ"ב שם סק"ג).

כג. למנהג אשכנזי דמהדרין נר לכל אחד נכון הדבר שלא ישתתף בפרוטה אלא ידליק בפ"ע אפילו אם מדליקים עליו בביתו שלא יבואו לחושדו שלא הדליק נ"ח (מ"ב שם סק"ג ושעה"צ סק"י וביאור"ל שם בשם מהרי"ו).

כד. אורח שיש לו פתח בפ"ע הפתוח לרה"ר אפילו אם הפתח לאותה רוח שבה פתחו של בעה"ב צריך להדליק בפתחו מפני החשד שכשידעו שגר כאן אורח יאמרו שלא הדליק נ"ח (שו"ע שם סעי' א' ומ"ב שם סק"ו).

במה מדליקין

כה. כל השמנים כשרים לנר חנוכה (שו"ע סי' תרע"ג ס"א), ומצוה מן המובחר בשמן זית (רמ"א שם משום דהנס נעשה בשמן, עי' מ"ב שם סק"ד), ויש מהדרים בשמן זית הראוי לאכילה שבו הדליקו במקדש (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אילת השחר שבת כ"ג ע"א).

כו. פתיל צף ופתילה המצופה בשעוה אף שברגע הראשון נדלק הפתילה מכח השעוה והדלקת הפתילה מכח השמן נעשית רק בהמשך לא הפסיד את ההידור להדליק בשמן (הגר"י קרליץ שליט"א), ואמנם י"א שיש להחמיר בזה דהדלקה עושה מצוה וא"כ ההדלקה היתה בשעוה ולא בשמן ולכן ישתמש בפתילות של צמר גפן בלבד (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), ויש עצה להטביל הפתילה בשמן או לשורפה קודם הדלקה [ולפי"ד שו"ת דבר יציב או"ח סי' רפ"ד שאם הדליק נר של שעוה שהשלהבת שלו היא ביותר מכי' אמה ולאחר איזה רגעים שנדלק השעוה הגיע למטה מכי' אמה יצא משום דאשו משום חציו וכל מה שנדלק אח"כ נעשה ע"י מעשיו עכשיו, א"כ נמצא דהדלקה בפתיל צף נחשבת ג"כ כהדליק מתחילה בשמן דהדלקת השמן אח"כ נעשית על ידו].

כז. אם הניח השמן תחת המיטה לא ידליקו בו נר חנוכה משום שכל דבר מאכל שהיה תחת המיטה שורה עליו רוח רעה, וכיון דנמאס לאכילה נמאס למצוה, אבל אם השמן הוא מר דאינו בר אכילה אין שורה עליו רוח רעה ומותר (בן איש חי פ"ר וישב), ולפי"ז אם הניח תחת המיטה שמן זית הראוי לאכילה לא ידליק בזה, אבל אם הניח תחת המיטה שמן למאור שאינו לאכילה ידליק בזה.

זמן הדלקת נרות

כח. זמן הדלקת נרות לדעת השו"ע הוא **נצאת הכוכבים** (סי' תרע"ב ס"א), וכן מנהג החסידים ועדות המזרח, ומתפללים מעריב ואח"כ מדליקים (עיי"ש בביאור"ל), ואולם דעת הגר"א (מובא במ"ב שם סק"א) שזמן ההדלקה הוא **בשקיעה** וכן מנהג אשכנז, והגר"י זצ"ל הקפיד שתהיה ההדלקה בשקיעה בדיוק, [וכן מנהג האר"י להדליק בשקיעה ממש דהדלקה עושה מצוה ואז יכול לזכות באור הגנוז לצדיקים מששת ימי בראשית שקיים בני"ח], החזו"א זצ"ל נהג להדליק עשרים דקות לאחר השקיעה [בערך בשעה 4:55] להרויח את שתי השיטות [וכן נהג האדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זצ"ל], ובכל אופן אף הנוהג להדליק בשקיעה מ"מ ישים שמן שיהא דולק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים (מ"ב שם).

כט. אם עבר הזמן ולא הדליק, מכל מקום בדיעבד יכול להדליק כל הלילה עד עלות השחר ובברכה (שו"ע שם ס"ב), ואפי' אם הגיע לביתו פחות מחצי שעה סמוך לעלות השחר באופן שחלק מהחצי שעה יהיה כבר אחר עלות השחר (עי' שבה"ל ח"ח סי' קנ"ו וכן משמע בלשון המ"ב שם סק"א), ובלבד שיש עדיין פרסומי ניסא לעוברים ושבים ברחוב או לבני ביתו, אבל אם אין עוברים ושבים ובני ביתו ישנים, יקץ שנים מבני ביתו כדי שיוכל להדליק בברכה (שע"ש שם סק"ז), ואי"צ להעיר גדולים בני י"ג דוקא אלא ה"ה קטנים שיש בהם דעת להבין מה זה נ"ח (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), אבל אסור להעיר את אביו ואמו דמחויב בכבודם, וכל זה כשכבר הדליקו באותו בית אבל אם לא הדליקו באותו בית מעירם דהוא ג"כ לצורך מצוה שלהם דהרי אינו יכול להדליק בלא פרסומי ניסא (הגר"י זילברשטיין שליט"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ל. יש אומרים שמי שטרוד בשעת ההדלקה (כגון מי שנוסע מביתו ובשעת ההדלקה יהיה בדרך), יכול להדליק נר חנוכה מפלג המנחה ואילך דהיינו שעה ורביע זמנית קודם צאת הכוכבים, ויכול לברך על הדלקה זו ובלבד שיתן בה שמן שידלק עד כחצי שעה אחר צאת הכוכבים (שו"ע סי' תרע"ב ס"א ומ"ב שם), ומכל מקום עדיף לכתחילה שישלח שליח שידליק עבורו או ידליק בעצמו מאוחר בלילה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ל"ו, חוט שני חנוכה עמ' ש"ז).

לא. אשה החוזרת מאוחר בלילה מעבודתה, יכול בעלה להמתין לה להדלקה משום שלום בית, ובלבד שלא יתבטל עיקר זמן ההדלקה שלא תכלה רגל מן השוק [וידוע המעשה עם רבי נחומקא זצ"ל רבו של החפץ חיים שאיחר להדליק נרות חנוכה והמתין עד שאשתו חזרה הביתה משום שלום בית], ואין צריך לומר שאם הבעל חוזר מאוחר לביתו לא תדליק אשתו עבורו כיון שהוא עיקר הבית (עי' ביאור"ל סי' תרע"ה ס"ג ד"ה אשה שהביא ע"ז את דברי חז"ל "תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו", ויש להעיר דזה נאמר בברכות שהם מצוה שבגופו ולא בני"ח שהחויב על הבית וגם היא מקיימת את המצוה), ורק אם יחזור לאחר שכלתה רגל מן השוק תדליק אשתו ולמנהג החסידים שמדליקים בפנים תמתין לו כל הלילה (מבית לוי חנוכה).

לב. כשמדליקים עליו בביתו יוצא ידי חובת הדלקה אבל מ"מ צריך לראות נ"ח ולשמוע ברכת שעשה ניסים וביום א' ברכת שהחיינו שיי"א שגם אם מדליקים עליו בביתו צריך לברך על הראיה להודות על הנס (מ"ב סי' תרע"ו סק"ו), [ואמנם הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א דכיון דברכת הרואה הוא רק אחרי שרואה נר דלוק כמו בשאר ברכות הראיה, ואילו המדליק עצמו מברך קודם ההדלקה כמו בברכת המצות א"כ אין הרואה יכול לצאת בברכת המדליק א"כ יראה תחילה נר חנוכה שכבר דלוק ע"י אחרים ואז יכול לצאת ידי חובת ברכה מפי המדליק שמברך אחריו, ואולם מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי דכיון שהמדליק מברך עובר לעשייתו להדלקה נחשב כמי שרואה ההדלקה ויכול לצאת מהמדליק אף שלא רואה נרות אחרים].

לג. אם מדליקים עליו בביתו **ורוצה** לברך ברכות הראיה בעצמו, יש עצה שיכוין שלא לצאת בברכת שעשה ניסים ושהחיינו שמדליקין בביתו ואז אין מתייחסים ברכות אלו אליו ושפיר יכול לברך בעצמו (שו"ת מנח"י ח"ז סי' מ"ז), [ואמנם עצה זו היא רק לדעת רעק"א מהדו"ת תשו' י"ג שפי' דטעם הסוברים דכשהדליקו עליו בביתו אינו מברך הוא משום שמוציאים אותו גם בברכות אע"פ שלא שמע אותם, אבל אם טעמם דלמדליק אין דין "רואה" והיינו דתקנת רואה נתקנה רק למי שלא מדליק אבל המדליק אין יכול להפריד בין ההדלקה לראיה א"כ לא יועיל לו שיכוון שלא לצאת דכיון שמדליקין עליו בביתו דין מדליק עליו ואין לו דין רואה, ואולם כבר פסק המ"ב כדעת רעק"א בסי' תרע"ו סק"ד ובסי' תרע"ט סק"א ובשע"ש שם].

סדר ההדלקה

לד. ביום הראשון מתחיל להדליק בצד ימין של החנוכיה, ויניח את הנר הראשון בקנה הימני שבחנוכיה ובכל יום מוסיף נר סמוך לו ועליו מברך וממנו ממשיך לימין (שו"ע סי' תרע"ו סעי' ה'), ואין חילוק בין מניח מימין לפתח ובין שמניח משמאל הפתח

תמיד יתחיל הברכה בנר הנוסף (מ"ב שם סק"ט בשם הבי"י), ולכן יש לעמוד בצד שמאל של החנוכה שכשיתחיל להדליק בנר השמאלי לא יהא כמעביר על המצוות (מ"ב שם), ואולם י"א שאין לברך על הנר הנוסף שהוא הידור מצוה אלא לעולם יברך על הנר שהדליק ביום הראשון, וסדר ההדלקה משתנה לפי מקום הנחת החנוכה, שכאשר יש מזוזה בפתח ומניח החנוכה משמאל לפתח מבחוץ מדליק מימין לשמאל כדי להדליק בטפח הסמוך לפתח, ואם אין מזוזה מימין ומעמיד החנוכה מימין לפתח מבחוץ מדליק משמאל לימין דאז הטפח הסמוך לפתח הוא בהדלקת הנר השמאלי, ואם מדליק בחלל הפתח שאין בזה טפח הסמוך לפתח או מדליק בחלון מתחיל משמאל לימין משום כל פניות יהיו לימין (הגר"א שעה"צ שם).

לה. טעה והדליק פחות נרות ממנין הימים, כגון שהדליק ב' נרות ביום ג' צריך להוסיף נר נוסף אבל לא יברך (ח"א כלל קנ"ד סכ"ט), ואם הדליק וראה מיד שחסרו נרות מההידור לא ישיח עד שיביאו לו השאר (בן איש חי פרשת וישב י').

לו. טעה והדליק יותר ממספר הנרות כגון שביום ג' הדליק ד' נרות יצא ידי חובתו, ואולם צריך לכבות את הנר הנוסף שהוסיף בטעות דלא יפסיד ההיכר של אותו היום וכיבה את הנר הראשון מימין שהוא הנר האחרון שהדליק (חוט שני פ"ט עמ' ש"ג, והגר"ח"ק שליט"א אמר דאפשר דקלקל את ההידור בכך וצריך לחזור ולהדליק את כל הנרות של ההידור), ואף אם ביום הראשון הדליק שנים צריך לכבות אחד כדי שלא יתבטל ההיכר ביום השני (הגר"י קרליץ והגר"ח קנייבסקי שליט"א), ועוד שלא יאמרו לצרכו הוא מדליק (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

לז. אם יש לו שתי נרות ביום השלישי לא ידליק אלא אחד (מ"ב סי' תרע"א סק"ה), ואולם אם התחיל להדליק ביום השלישי את הנרות ולא הצליח להדליק את השלישי לא יכבה את הנר השני אף שאין היכר לימים באופן זה (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), וי"א דאם יש לו ב' נרות ביום השלישי ידליק שנים (אבי עזריה הל' חנוכה).

לח. טעה והדליק בחנוכה של חבריו [טעות זו מצויה מאד בישיבות או בבתי מלון, שמדליקים כולם בחדר האוכל] יחזור וידליק בלא ברכה, ואם יכול לשמוע הברכה מחבריו עדיף (עי' מ"ב סי' תרע"ג סק"ב "שמך גזול צ"ע אם כשר לנר חנוכה"), [והיה מעשה בבעל חנוכה שבא ומצא את חנוכתו דולקת וכיבה אותה והדליקה מחדש, ולא טוב עשה, ואפשר דלא יצא ידי חובה כיון שקנאו הראשון בשינוי מעשה ע"י שאסרו בהנאה (וכמבואר בתוס' שבת דף נ"ח ע"א דע"י שנאסר בהנאה חשוב שינוי מעשה) ונמצא שהדליק בממון של חברו, ואצלו אין שינוי מעשה שהרי כבר נאסר בהנאה (שואל ומשיב חלק א' מהדורא תליתאה סי' שמ"ט הובא במ"ב שם)].

לט. יקבץ אשתו וכל בני ביתו בעת ההדלקה לפרסם הנס (חיי אדם כלל קנ"ד אות כ'), ויעמדו לצידו בעת הברכות וההדלקה של כל הנרות כדי לפרסם הנס (בן איש חי וישב אות א').

מ. ראוי שלא לצאת מביתו בתוך חצי שעה להדלקת נרות החנוכה שמצוה לראותם דולקים והוא פרסום הנס וחייבוב מצוה, ולכן אומרים "הנרות הללו וכו' אלא לראותם בלבד" שיש מצוה להסתכל בנרות חנוכה (שו"ת שב יעקב סי' כ"ב), ויש להאריך בשירים ופיוטים עד משך חצי שעה לכל הפחות (יסוד ושורש העבודה שער י"ב פ"א), ובכח הראיה של הנרות לטהר כל מה שפגם בראיית העיניים שהאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא טמון בנר חנוכה (המגיד מקוזניץ זצ"ל), וכך יכול לקדש את פיו ועיניו דקדושת מזוזה שהיא על הפתח מימין מסייע לקדש פתחי הפה שלנו ונ"ח משמאל לקדש את העיניים (שיחות התחזקות מאמר ח' לחנוכה תשע"א).

סדר הברכות

מא. בליל ראשון מברך ג' ברכות: "להדליק נר חנוכה" (לשון השו"ע, והמ"ב סק"א הביא שבגמ' ופוסקים איתא "נר של חנוכה" אבל בבן איש חי פ"ר וישב אות ב' כתב שמברכין "להדליק נר חנוכה ויש בה רמזים", ובכ"ח סק"ב כתב שכן נוסח האריז"ל, וחלוק מנר שבת שהנר נעשה לאור לנו משא"כ נ"ח אסור להשתמש לאורו, וע"כ אומרים "נר חנוכה" להורות שאינו אלא לחנוכה, וכן נוהג מו"ר רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א לומר "נר חנוכה", שעשה נסים, ושהחיינו, ובשאר ימים להדליק ושעשה נסים, ואם לא בירך שהחיינו ביום א' יברך ביום אחר בשעת ההדלקה (שו"ע תרע"ו סי"א), ויש לכוין בהדלקת הנרות להודות על הניסים (הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב זצ"ל שזוהו טעם ההדלקה כדי להודות על ידי זה, וכמו שאומרים הנרות הללו אנו מדליקין כדי להודות ולהלל).

מב. הדליק נר חנוכה ושכח לברך, אם נזכר קודם שהדליק את כל נרות ההידור יכול לברך את כל הברכות, ואם נזכר לאחר שהדליק את כולם מברך רק שעשה נסים וביום א' גם שהחיינו, וכדן רואה שמברך ב' ברכות (מ"ב סי' תרע"ו סק"ד).

מג. אין להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקה ואם הפסיק צריך לחזור ולברך (עפ"י שו"ע קס"ז סי"ו), אולם אם הפסיק בדיבור אחרי שהדליק נר א' אינו צריך לחזור ולברך (שו"ת מנח"י ח"ד סי' קט"ו וח"י סי' ס"ד), ואומרים הנרות הללו אחר שהדליק הנר הראשון, ויש שנוהגים לאומרו אחר שסיים כל ההדלקה קודם שהדליק השמש (מ"ב סי' תרע"ו סק"ח).

הדלקה עושה מצוה

מד. הדלקה עושה מצוה ותכף שהדליק קיים המצוה ולפיכך אם כבתה אין זקוק לה, ואפילו בערב שבת אם כבתה קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אין זקוק לה (שו"ע סי' תרע"ג ס"ב), ומ"מ ראוי להחמיר ולחזור ולהדליקה ובפרט בערב שבת ואינו מברך (מ"ב שם סקכ"ז). אבל אם הדליקה ולא נתן בה שמן כשיעור או הדליקה במקום הרוח אפילו אם לא כבתה ודלקה כשיעור לא יצא וצריך לחזור ולהדליק בלא ברכה (שו"ע סי' תרע"ה ס"ב ומ"ב סק"ח ובסי' תרע"ג סקכ"ה), [ואם הדליק על דעת לכבות, דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א דהוי חסרון במעשה ההדלקה ונחשב כהדליק במקום הרוח ולא יצא, ואמנם דעת הגרא"ל שטיינמן שליט"א דאין המחשבה מגרעת את מעשה ההדלקה ויצא].

מה. אם נכבה אחד מהנרות ההידור קודם שהשלים את כולם צריך לחזור ולהדליקה, שצריך שבעת ההדלקה יהיו כל הנרות כחשבון הימים (ביאור"ל סי' תרע"ג ס"ב), ואף אם נכבה הנר הראשון קודם שהשלים את כולם צריך לחזור ולהדליקו ואח"כ ישלים הנרות, ואע"פ שכבתה אין זקוק לה מ"מ זקוק לנר הראשון לצורך המהדרין ואין הידור בלא מצוה.

מו. אין לסלק את היד לאחר הדלקת הנר עד אשר ידליק את רוב הפתילה היוצאת מן השמן כדי שהלהב יהא עולה יפה מיד שישלק ידו (ביאורו"ל שם ס"ב שו"ע סי' רס"ד ס"ח), וי"א שבזמנינו שהפתילות דולקות יפה אינו נוהג דין זה (הסתיפלר זצ"ל ובנו הגר"ק שליט"א, והגר"א גנחובסקי זצ"ל היה מקפיד על זה מאוד, ופ"א כיבה את הנר הידור והדליקו שנית כיון שלא הדליקו באופן זה) **מז.** טוב שכל אחד ישתדל להשיג חנוכה יפה לפי כחו, וכן הנרות יעשה יפה (משנ"ב תרע"ג סק"ח), ועל זה אחז"ל הרגיל בנר [שמקיימה בהידור] זוכה לבנים ת"ח, ואמנם אם חושש להדליק בחנוכה של כסף בחוץ שמא תגנב עדיף שידליק בחוץ בחנוכה פשוטה משידליק בפנים בחנוכה של כסף. [המהרש"ל קנה חנוכה של כסף **ובליל ב'** הדליק בה ובירך שהחיינו משום השמחה שהיתה לו בחנוכה של כסף, (באר היטב סי' תרע"ג סק"ג) וצ"ע מדוע אין שהחיינו נחשב הפסק הרי אינו צורך ההדלקה שהרי בירך שהחיינו ביום א', ויש ליישב דמברך שהחיינו על השימוש של החנוכה שהיא ההדלקה והרי זהו כמו שמברך שהחיינו קודם עטיפת טלית חדשה].

איסור הנאה מנרות חנוכה והדלקת שמש

מח. אסור להשתמש לאור נרות חנוכה כגון למנות מעות או לראות תוית של תרופה, ואפי' ללמוד לאורה אסור (עי' שו"ע סי' תרע"ג ס"א), וי"א דמותר לעיין בספר בדרך עראי (באה"ט שם סק"ד), ולעיין בספר לצורך איזה ספק שמסתפק בדין הנרות ודאי מותר (שע"ת שם סק"ד), וכשיש הפסקת חשמל אין צריך לצאת מהבית כדי לא להנות מהנרות (שע"ת סי' תרע"ג סק"ג).

מט. נוהגים להניח נר נוסף ליד נרות חנוכה ונקרא "שמש" כדי שלא יהנו מהנרות אלא מהנר הנוסף (שו"ע שם), ואמנם אין להשתמש לאור השמש תשמיש של גנאי כגון לגזוז צפרנים או להכנס עמו לשירותים בהפסקת חשמל (באה"ט שם סק"ז).

נ. שני בנ"א המדליקים נרות חנוכה בסמוך, צריך כ"א להדליק שמש לעצמו ולא יסתמך על של חברו (הגרא"ל שם שליט"א).

נא. לאחר שעבר זמן הצריך להדלקה יכול להשתמש לאורה, ואולם ראוי להתנות לכתחילה שלא מקצה את השמן אלא לשיעור ההדלקה משום דיש הסוברים דאם נתן בסתם הקצה הכל למצותה (מ"ב סי' תרע"ב סק"ז, וסי' תרע"ז סק"ח).

נב. יש להזהר שלא להשתמש לצורך ה"שמש" בכוסיות שהשתמשו בהם יום קודם לנרות המצוה, משום שנשאר שם שמן האסור בהנאה ונאסר השמן כולו משום תערובת ואין יכול להשתמש בו לשמש, ואין לחשוש בזה לבליעות משום שלא הקצה מתחילה אלא השמן שנדלק ולא השמן הבלוע, ובלא"ה כלי זכוכית לרוב הפוסקים אינם בולעים (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

שבת חנוכה

נג. בער"ש מדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ מדליקין נר של שבת (שו"ע סי' תרע"ט ס"א). ואם הדליק נרות של שבת קודם ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ נרות חנוכה, וכ"ז דוקא באיש, אבל באשה המדלקת כיון שבסתמא מקבלת שבת בהדלקתה א"כ לא תדליק אח"כ של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק והוא יברך ברכת להדליק בשבילה, אבל ברכת שעשה ניסים ושהחיינו יכולה לברך בעצמה (מ"ב שם סק"א), יש שנוהגים בער"ש לומר רק "הנרות הללו" בשעת ההדלקה, אבל "מעוז צור" שרים בליל שבת בסעודה (לקט יושר עמ' 153 שכן נהג רבו בעל התרוה"ד וכן נהג הסתיפלר זצ"ל).

נד. יכול להדליק נרות חנוכה בערב שבת ולברך בעוד היום גדול (רמ"א שם), ודוקא אחר פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה, והשנה זה בשעה 3:35 (מ"ב שם סק"ב).

נה. צריך ליתן שמן בערב שבת שיספיק לדלוק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים (מ"ב שם סק"ב), ולכן ביום שנוהגים להדליק נרות שבת 40 דקות קודם השקיעה מאחרים את ההדלקה ומדליקים 25 דקות לפני השקיעה (לוח א"י), וכן נהג הגר"ש אוערברג זצ"ל, אבל הגר"ש אלישיב זצ"ל הורה להדליק רגיל שהרי יש היום בית קיבול לשמן הראוי לדלוק זמן רב.

נו. נכון לכתחילה להתפלל מנחה לפני הדלקת הנרות, שלא יהיה נראה כתרתי דסתרי (מ"ב שם ושעה"צ סק"ז), וטעם זה שייד אס' מדליק מבעוד היום גדול וסומך על רבי יהודה דמפלג המנחה נחשב כמו לילה אבל אם מדליק קודם השקיעה שהוא הזמן לרבנן בערב שבת יכול להתפלל מנחה לאחר ההדלקה (שעה"צ בסוגריים שם), ועוד טעם שמנחה כנגד תמיד של בין הערביים והדלקת נרות היתה אחריו (שע"ת שם סק"א), ומ"מ אם אין לו מנין לא יתפלל ביחידות אלא יתפלל במנין לאחר ההדלקה דאין לבטל תפילה בציבור לזה (א"ר סק"א).

נז. שבת חנוכה יש להרבות בסעודה יותר משאר שבתות השנה (בן איש חי שנה א פרשת וישב אות כ"ח).

נוסע חוץ לבית

נח. אם נוסע לשבת לעיר אחרת ואוכל במקום אחד וישן במקום אחר, מדליק במקום שאוכל, אבל אם אוכל באולם שמחות ידליק במקום שישן, וכל זה בישן שלא בביתו הקבוע אבל בישן בביתו הקבוע ואוכל אצל אחרים ידליק בביתו (עי' שו"ע סי' תרע"ז ס"א), י"א אם ישן במקום שלא מדליקים ידליק שם מפני החשד ואין צריך להדליק במקום שאוכל (הגר"ק שליט"א).

נט. מי שנוסע מחוץ לעיר למשך השבת ובמוצ"ש חוזר לביתו, אם יכול למהר לביתו מיד במוצ"ש בעוד שלא כלתה רגל מן השוק [שהוא בערך עד 11:00, וכל מקום לפי עניינו] ידליק בביתו (הגר"ש וואזנר זצ"ל ויבדלחט"א הגרא"ל שטיינמן), ואם לא יספיק להגיע לביתו בזמן זה, ידליק במקום שנמצא שם וישאר שם כשיעור חצי שעה (הפוסקים הני"ל), ועדיף להשאר ללון שם במוצ"ש ולאכול מלוח מלכה, ובבוקר סעודה נוספת (הוראת החזו"א זצ"ל להגר"ח קניבסקי שליט"א).

ס. יולדת השוהה בבית"ח, ובעלה מדליק בביתם יוצאת בהדלקת בעלה, וראוי שתראה נר חנוכה ותשמע ברכת שעשה ניסים וביום א' גם ברכת שהחיינו, ואם בעלה בבית הוריו י"א שאין יוצאת בהדלקתו (הגר"י קרליץ והגר"ק שליט"א), וי"א דאשה טפלה לבעלה יוצאת בהדלקתו בכל מקום שמדליק (הגר"ש וואזנר זצ"ל ויבדלחט"א הגרא"ל שטיינמן, עי' שלמי תודה חנוכה סי' י"ט אות ג ומ"מ אם אינו מדליק בעצמו ורק משתתף בפרוטה בהדלקת בעה"ב אינה יוצאת בהדלקתו, עי' מבית לוי שם פרק ל').

דין חתן בנר חנוכה

סא. חתן המתחתן בחנוכה וחופתו אחר צאת הכוכבים עליו להדליק בבית הוריו, אבל אם יוצא מבית הוריו לפני זמן ההדלקה, כגון שבת הוריו בירושלים ומתחתן בב"ב ויגור בה, אין יוצא בהדלקה שמדליק בבית הוריו אפי' את עיקר הדין של נר איש וביתו, משום שברגע שיצא ממפתן בית הוריו לחופתו עוקר דירתו ואינו סמוך שוב על שולחנם ועליו להדליק בלילה כשיגיע לביתו החדש, ויבקש מא' מהמשפחה להצטרף אליו כדי שיוכל לברך ברכות ההדלקה בפני שנים ויש שעושים את חדר היחוד בביתם החדש של החתן והכלה ומדליקים שם את נ"ח (הליכות שלמה פ"ד סי"ד), וי"א דלא נחשב שעוקר דירתו כשיוצא מבית הוריו אלא רק לאחר הנישואין שהרי אם תברח הכלה קודם החופה יחזור לבית הוריו וא"כ יוצא הוא בהדלקה שמדליקין עליו בביתו ורק שצריך להדליק בביתו החדש משום נר מהדרין המוטל על כ"א ואחד (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

קטן שהגדיל בחנוכה

סב. מי שנעשה בר מצוה בחנוכה ומנהג בית אבותיו להדליק בשקיעה, י"א דידליק גם את הנר של ליל יום הבר מצוה בשקיעה ואינו צריך להמתין לצאת הכוכבים שאז יהיה בר חיובא מדינא (הגרש"י אויערבך זצ"ל), ואולם י"א דלכתחילה ידליק בצאת הכוכבים (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), [ואם חל ליל הבר מצוה בשבת אפשר דידליק ויברך רק ברכת להדליק, ובליל שבת יברך שעשה נסים ושהחיינו על ראית נ"ח של אביו, ואף שהדליק יש לו ברכת הרואה וכמו ש"כ בשו"ת רעק"א סי' י"ג דמי ששכח לברך עד אחר ההדלקה יכול לברך שעשה נסים ושהחיינו דלא גרע מרואה הרי דאף המדליק יש לו דין רואה].

דיני יארצייט ואבל בחנוכה

סג. כל דיני אבילות נוהגים בחנוכה (מ"ב סי' תרפ"ג סק"א), מנהג בני אשכנז ד"חיוב" תוך י"ב על אביו ואמו אין ניגש להיות ש"צ בשחרית שיש בו הלל אלא במנחה ומעריב, ויש אומרים שיתפלל שחרית וש"צ אחר יאמר הלל (מ"ב תר"ע סק"ב ותקפ"א סק"ז), ומנהג החסידים שאבל כלל לא יגש להיות ש"צ בחנוכה [וכן מורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א בביהכ"ס לדרמן].

סד. אַבל לא ידליק את נרות בית הכנסת ביום הראשון של חנוכה משום שאין ראוי שיברך שהחיינו לציבור, ואולם בביתו יכול לברך שהחיינו (מ"ב תרע"א סקמ"ד).

סה. אַבל בתוך י"ב חודש לא ישתתף במסיבות חנוכה, ומ"מ בחור ישיבה שהוא אבל מותר לו להכנס לחדר אוכל למסיבת חנוכה משום שזהו ביתו ואינו חייב לצאת מביתו מפני זה, אך לא ישתתף בריקודים (הגרש"י אויערבך זצ"ל).

סו. אין הולכים לבית הקברות בימי חנוכה ואפי' מי שיש לו יארצייט ילך קודם חנוכה (כף החיים סי' תר"ע סקכ"ג בן איש חי פרשת וישב אות כב), אולם לקברות צדיקים מותר (וכן נהגו בבגדד לעלות לקבר יהושע כהן גדול בחנוכה בא"ח שם), ויש הנוהגים לעלות לביה"ק ביארצייט אלא שאין אומרים תפילת אל מלא רחמים ודברי הספד רק תהילים וקדיש (גשר החיים ח"א פכ"ט הליכות שלמה פ"ז הע' 31), ומ"מ הקמת מצבה אסורה כיון שהמנהג להספיד בשעת הקמת מצבה (שו"ת מנח"י ח"ג סי' נ"א).

איסור עשיית מלאכה לנשים

סז. נוהגים הנשים שלא לעשות מלאכה חצי שעה אחרי הדלקת נרות כיון שהנס נעשה על ידן (שו"ע סי' תר"ע ס"א ומ"ב סק"ג) ויש בזה ג"כ טעם ע"פ הסוד (בן איש חי וישב אות כ"ז), ואין להקל בזה (שו"ע שם), ואסרו רק מלאכות כמו תפירה וסריגה כיבוס וגיהוץ אך שאר עניני הבית כהדחת כלים בישול ואפיה מותרים, ושטיפת הרצפה ראוי להמנע (מבית לוי שם).

הדלקה בבית הכנסת

סח. מנהג ישראל להדליק נרות בביהכ"ס ולברך עליהם משום פרסומי ניסא (שו"ע תרע"א ס"ז), והמנהג להדליק בין מנחה למעריב (רמ"א שם), והמדליק יחזור וידליק בביתו בברכה, ומ"מ לא יחזור על ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני ביתו (מ"ב שם ס"ק מ"ה), ודעת הגר"י קרליץ שליט"א דגם באופן הפוך דהיינו אם בירך שהחיינו בביתו אינו חוזר ומברך שהחיינו בביהכ"ס [וכן המנהג בכולל חזו"א שמדליקים כל יום נרות בשעה 8:00 לאחר שהדליקו בבית ואין מברכים ביום א' שהחיינו], ואולם דעת הגרא"ל שטיינמן שליט"א שיוכל לחזור ולברך שהחיינו בביהכ"ס, ואף שכאשר הדליק בביהכ"ס ובירך שהחיינו אינו חוזר ומברך שהחיינו בביתו, מ"מ כאן שמדליק לצורך הציבור מברך, [וכן המנהג בכולל פוניבז' שמדליקין בשעה מאוחרת קודם מעריב ומברך הש"ץ ביום א' גם ברכת שהחיינו], וכן הורה מרן החזו"א זצ"ל שהדליקו אצלו בלילה הראשון וברכו שהחיינו ואח"כ הדליקו בביהכ"ס וחזרו וברכו שהחיינו (וע"י בזה בשע"ת שם סי' תרע"א סק"א).

סט. מדליקים בביהכ"ס בצד דרום כמו במקדש, ומניחם ממזרח למערב, והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל ומדליק בנר הסמוך לארון קודש ומוסיף והולך בכל יום נר לשמאלו ופונה משמאל לימין (מ"ב שם סקמ"ג).

ע. בית כנסת שיש בו כמה חדרים לתפילה, יש להדליק בכל חדר שמתקיים שם תפילת מעריב ואם יש כולל ערב בביהכ"ס ומתפללים שם מעריב מאוחר יותר יש להדליק אף שם, ואם אין שם ארון קודש אין צריך להדליק שם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א).

עא. יש להקפיד שיהיה מניין בביהכ"ס בשעת ההדלקה, ואם אין לו מנין או בערב שבת שהציבור מתאחר ידליק בלא מנין ויברך (מ"ב סי' תרע"א סקמ"ז) ובביאורו"ל ד"ה "ויש שנוהגין" ודלא כמו ר' קציעה הסובר דצריך שיהיו עשרה בשעת הדלקה לעיכובא כיון דכל עיקר הדלקת ביהכ"ס לפרסומא ניסא, ובכה"ח סקע"ב כתב שלא יברך אם אין עשרה, וכן הורה הגר"צ אבא שאול זצ"ל).

עב. אין לברך על הדלקת נרות חנוכה שמדליקים במסיבות חנוכה שאין תקנת חז"ל להדליק רק בביהכ"ס או בפתחי הבתים, ויש למנוע זאת והמברך ברכותיו לבטלה (שו"ת שבה"ל ח"ד סי' ס"ה, ושו"ת צ"ץ אליעזר חט"ו).

ההדלקה בישיבות

עג. בני הישיבה האוכלים בבנין אחד וישנים בבנין אחר יכולים להדליק בחדר האוכל אף שהוא מקום אכילה משותף לכולם (הוראת החזו"א זצ"ל לבני ישיבת פוניבז' עפ"י הרמ"א סי' תרע"ז דמקום האכילה עיקר, ע"י שלמי תודה חנוכה סכ"ג אות א'), אבל יעץ לבני הישיבה שידליקו בחדר בו הם ישנים ויאכלו שם לפחות ארוחה אחת בכל יום, ובזה מרויח אף דעת השו"ע דמקום שינה עיקר, ובפרט שדעת הרבה מגדולי הוראה שצריך להדליק בפנימיה משום שחדר האוכל אינו נחשב בית אלא כמסעדה שנכנסים שם ג' פעמים ביום לאכול (שו"ת אגרות משה או"ח סי' ע', ושו"ת שבה"ל ח"ג סי' פ"ג וע"י חוט שני עמ' ש"ט), ואם חדרי האוכל והפנימיה בבנין אחד אין הבדל אם ידליקו בחדר האוכל או בפנימיה כי כל הבנין הוא ביתם וכמו שבבית אין מדליקים בחדר שינה דוקא או בחדר שבו אוכלים אלא היכן שיש יותר פרסומי ניסא (שו"ת שבה"ל שם).

עד. בחור בישיבה גדולה שישן בבית הוריו בלילה אבל אוכל בישיבה וישן בה שנת צהריים, ידליק בבית הוריו, ואם יגרם בכך ביטול תורה ידליק בחדר האוכל של הישיבה (שו"ת מנח"י ח"ז סמ"ח, חוט שני חנוכה עמ' ש"ט).

עה. בחורי ישיבות קטנות הישנים בביתם ואוכלים שם ארוחת צהריים, ישובו לביתם בזמן ההדלקה (פשוט).

עו. רשאים הבחורים להדליק בפתחי הפנימיות אפילו להחזו"א שהחצרות של היום לא נחשבים כבית, כיון שמסתובבים שם בבגדי שינה ואף בפתחי חצר הישיבה אפשר דמותו, וכל מקום לפי המציאות הנהוגה בו (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

עז. בחורי ישיבה ספרדים י"א שאינם יוצאים בהדלקת אביהם דאינם נחשבים סמוכים על שולחנו וצריכים להדליק בישיבה (הגר"י קרליץ והגר"ח קניבסקי שליט"א), וי"א דנחשבים סמוכים על שולחן אביהם ויוצאים בהדלקתו (הגר"צ אבא שאול זצ"ל ויבדלחט"א הגרא"ל שטיינמן), ולצאת ידי ספק טוב שישתתפו בפרוטה וישמעו הברכות מאחר.

עה. בחור שנתמנה להדליק נ"ח בהיכל הישיבה לא ידליק שוב בפנימיה או בחדר האוכל בברכה (ע"י שעה"צ סי' תרע"א סקנ"ב).

איסור אכילה ולימוד קודם הדלקה

עט. משהגיע זמן הדלקת נרות אסור לאכול או לישון ואם התחיל פוסק (מ"ב סי' תרע"ב סק"י), ואפילו אם נמצא בעיר אחרת והוא בדרך להדליק בביתו אסור לו לאכול אע"פ שבזמן זה ממילא אינו יכל להדליק (מבית לוי שם פכ"ח בשם הגרש"ה ואזנר זצ"ל), ויש להחמיר שלא לאכול חצי שעה קודם זמנה (שעה"צ סק"ד), ואמנם אין האיסור אלא לבעל הבית המדליק אבל אשתו ובני ביתו היוצאים בהדלקתו מותרים באכילה (ע"י נחלת צבי על גליון שו"ע יור"ד סי' רס"ב סעי' א' ומבית לוי שם).

פ. אסור להתחיל ללמוד תורה חצי שעה קודם זמן ההדלקה, ואמנם יכול להקל ללמוד חצי שעה לפני השקיעה ולסמוך על הפוסקים שזמן ההדלקה הוא מצאת הכוכבים (שעה"צ שם), ובכל אופן מותר ללמוד הלכות חנוכה חצי שעה לפני הזמן דכיון דעסוק באותו ענין לא חיישינן שישכח (חוט שני חנוכה פ"ט עמ' ש"י).

פא. חצי שעה קודם זמן ההדלקה מועיל **שומר** כדי שבינתים יוכל ללמוד או לאכול אבל משהגיע זמן ההדלקה דהיינו שרוצה לאכול ומבקש מאחר שיזכירו להדליק את הנרות, י"א שלא מועיל שומר (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), וי"א שמועיל שומר (הגר"ש ואזנר זצ"ל), [ופשוט שזה תלוי במנהגים, דלנוהגים להדליק בחוץ ויש קפידא על זמן ההדלקה לא יועיל שומר שהרי אף בלא אכילה אסור לאחר את הזמן (ע"י ביאור"ל סי' תל"א לענין בדיקת חמץ), אבל למנהג החסידים שמדליקים בפנים מועיל שומר כיון שאינם תלויים בזמן ויכולים להדליק כל הלילה ורק טוב שידליקו בזמן כלשון הרמ"א].

התפילות בחנוכה

פב. כל שמונת ימי חנוכה אומרים על הניסים בברכת המזון ובשמונה עשרה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו אפילו בשבת שמחויב לאכול מצד השבת אינו חוזר (שו"ע סי' תרפ"ב ס"א, ומ"ב שם סק"ג), ומ"מ כששכח על הניסים בברכת המזון כשנגיע להרחמן יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו" וכו' (רמ"א שם), וה"ה בתפילה יאמר כן קודם יהיו לרצון דרך בקשה "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם" וכו' (מ"ב שם סק"ה),

פג. בליל ראשון של חנוכה מותר להכריז בביהכניס על הניסים קודם תפילת העמידה, ואינו נחשב להפסק אע"פ שאם שכח לומר על הניסים אינו חוזר כיון שהוא לצורך התפילה (מ"ב סי' רל"ז סק"ז).

פד. אין לדלג על הניסים גם כאשר יפסיד בשל כך לומר אמירת קדושה עם הציבור (שו"ת צמח דוד סי' י"א),

פה. בימי החנוכה אין ראוי להתפלל מנחה קצרה בלי חזרת הש"ץ (מועדים וזמנים ח"ח סי' צ"ד בשם הגר"א קוטלר זצ"ל לפי"ד תוס' שבת כ"ד ע"א ד"ה מהו דיש פרסומי ניסא באמירת על הניסים בציבור).

פו. אם שכח לומר בשבת רצה בברכת המזון והוצרך לחזור כשחזר ומברך צריך לומר על הניסים (ע"י שעה"צ סי' קפ"ח סק"א).

אמירת הלל

פז. כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל, והוא חיוב מדינא להודות ולהלל (שו"ע סי' תרפ"ג ס"א), ויש שאומרים שאף נשים חייבות באמירת הלל זה שהוא חיוב גמור ואינו מנהג, וראוי לעוררן לומר הלל לצאת לכל הדעות (שלמי תודה חנוכה סי' י"ח).

פח. נוהגים לומר הלל בחנוכה בבית האבל כיון שהוא חיוב מדינא, אבל האבל לא יאמר ויצא לחדר אחר (ע"י מ"ב שם סק"א).

פט. בכל יום משמנות ימי חנוכה קורין בפרשת הנשיאים שבפרשת נשא ג' קוראים בכל יום (שו"ע סי' תרפ"ד ס"א), ואם טעו וקראו קריאה של יום אחר כגון שקראו ביום שלישי הנשיא של יום שני יצא דאין קפידא בימים (מ"ב שם סק"ג). [ומעשה שהיה שבעל הקורא קרא את הנשיא של אותו יום והעולה לתורה קרא בטעות נשיא של יום אחר ונמצא שקריאתו של העולה לתורה היתה ביחיד ואין על זה ברכת התורה והורו שיחזור הבעל קורא עוד פעם על הקריאה כדי שיהיה לברכה על מה לחול].

צ. בר"ח טבת קוראים ד' אנשים לס"ת ומוציאים שני ספרים באחד מעלים ג' קוראים וקוראים בענין ר"ח, ובשני מעלים הרביעי וקוראים בענין חנוכה (שו"ע שם ס"ג), ואומרים חצי קדיש אחרי קריאת הרביעי.

צא. אם טעה הש"ץ וקרא רביעי בשל ר"ח אין צריך לקרות יותר דאין משגיחין בשל חנוכה, ואם הוציאו ס"ת שני צריך לקרות חמישי בשל חנוכה משום פגמו של ס"ת (שו"ע שם ומ"ב סק"ד).

צב. יש להסתפק אם טעה וקרא בשאר ימות החנוכה בפי' השבוע שקרא מקץ במקום קריאה של חנוכה אם גם בזה אומרים אין משגיחין בשל חנוכה ויצא, או שרק בר"ח שקריאתה היא העיקר אין משגיחין בשל חנוכה (והנה מקור דין זה הוא מהרוקח ושם כתב דאין משגיחין בשל חנוכה ופורים, והרי בפורים יש רק קריאה אחת דאינו חל בר"ח, ומ"מ מועיל וה"ה בחנוכה, ובב"י הביא דברי הרוקח רק על חנוכה ולא על פורים, והגר"ח פלאגי בה"ל חנוכה כתב דאם קרא בחנוכה לכל ג' העולים בשל פרשת השבוע יצא).

סופגניות

צג. נוהגים לאכול סופגניות המטוגנים בשמן זכר לנס שנעשה בשמן, ועוד טעם למנהג הסופגניות לפי שברכתן מעין ג' אשר מוזכר בה ענין המזבח להזכיר חנוכה המזבח שהיה בחנוכה ומוזכרת רק בברכת מעין שלוש ולא בבהמ"ז (הגר"ח מלצר זצ"ל מובא בהליכות שלמה פרק י"ז), [ורבינו מימון בן יוסף אבי הרמב"ם בקובץ שריד ופליט כתב "ואין להקל בשום מנהג אפילו מנהג קל ופשט המנהג לעשות סופגין בחנוכה והוא מנהג הקדמונים משום שהם קלויים בשמן זכר לנס"].

צד. המנהג לברך על סופגניות בורא מיני מזונות (רמ"א סי' קס"ח ס"ג), וירא שמים לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה (שו"ע שם). ואמנם יש חילוק בין סופגניות שאין טעם השמן מורגש בהם דאז יר"ש לא יאכל מהם רק בתוך הסעודה, לסופגניות שטעם השמן מורגש בהם דנחשב פת הבאה בכיסנין ומברך עליהם לכתחילה בורא מיני מזונות (עי' ביה"ל שם).

צה. לאטקעס (לביבות) מתפוחי אדמה ברכתן בורא פרי האדמה אף אם התפוח"א מרוסק ואינו ניכר כלל היות והדרך לאכול תפוח"א מרוסקים (הגר"ח אלישיב זצ"ל ויבדלחט"א הגר"ח שטיינמן), וי"א דברכתו שהכל (הגר"ח וואזנר זצ"ל).

דמי חנוכה

צו. נוהגים לחלק מעות חנוכה לילדים [וכן היה נוהג הסטייפלר זצ"ל דמי חנוכה בנר ה' שהוא היום היחיד בחנוכה שלא חל בשבת], והטעם הרי מנהג ליתן צדקה לעניים בחנוכה והנהיגו שכל אחד נותן לילדיו מעות וכך נותנים גם לעניים (שיח חנוכה עמ' ה').

זאת חנוכה

צז. יום שמיני דחנוכה הוא אחרון של חנוכה והוא הנקרא **זאת חנוכה** על שם שבקריאת התורה של יום זה קוראים בסופה "זאת חנוכה המזבח", ויום זה הוא גדול ומסוגל והוא גמר החתימה של יום הכיפורים (ליקוטי מהרי"ל, ועי' בס' שיח חנוכה להגר"ח קנייבסקי שליט"א שמקורו על פי קבלה שיש בו מעין החתימה שמסיימים לשלוח הפתקים), ובספ' הק' כתבו עניינים נשגבים במעלת וגדולת היום [ועי' בבני יששכר שהוא זמן לעורר פקידת עקרות כמו ר"ה הרי עיקר הסגולה הוא ביום אחרון של חנוכה], והמנהג אצל הצדיקים לעשות סעודה גדולה ביום זאת חנוכה (לקוטי מהרי"ח, וכן נוהגים בחצרות האדמו"רים לעשות טיש בזאת חנוכה).

שריפת הפתילות

צח. השמן הנותן בכוסיות של החנוכה לאחר היום השמיני, וכן הנותן מן הפתילות, עושה להם מדורה ושורפם משום שהוקצו למצותם ואסור להנות מהם, ואין להשאיר שמן זה אפילו לשם הדלקת נ"ח לשנה הבאה משום שחוששין שמא ישכח וישתמש בו לאכילה או להדלקה ולהנאה של חולין (שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ומ"ב סק"ט), ואמנם יש מתירים להשתמש בהם לצורך הדלקת נרות שבת או ביהכנ"ס (ערוה"ש שם סק"ו והליכות שלמה).

צט. השמן שנותן בבקבוק שאותו ייחד כדי להשתמש ממנו לנ"ח מותר להשתמש בו לחולין ואין צריך לשורפו (ביאה"ל שם).

ק. כוסיות החנוכה אין צריך לשורפם כמו נותר השמן אלא רשאי לזרוקם אף לאשפה אבל אם ניכר שהשתמשו בהם לצורך הדלקת נ"ח אין לזרוקם דרך בזיון, וכן ה"ה בית החנוכה אם ניכר שהשתמשו להדלקת נ"ח (אשרי האיש עמ' ר"ב).

קא. יש נוהגים שאת השמן הנותן מצניעין לסגולה להשתמש בהם לרפואת חולי "שושנה" ברגל ורמז לזה "ומנות קנקנים נעשה נס לשושנים" (שיח שרעפי קודש מהגה"ק רמ"מ מקאצק זצ"ל ורבינו הגר"ח שליט"א מציע סגולה זו לחולי שושנה), ואמנם לזה יש להתנות שלא יאסר השמן רק כשיעור זמן ההדלקה (הגר"ח קרליץ שליט"א), וי"א דאין צריך להתנות שהרי אפי' לצורך רפואה סגולית מותר לחולה שאין בו סכנה לעבור על איסור דרבנן (הגר"ח זילברשטיין שליט"א ועי' באה"ט סי' שכ"ח סק"ג).

שמעתי ממור' מרן רבינו הגר"ח ל שטיינמן שליט"א שהיות והלכות חנוכה מורכבות ותלויות בהרבה שיטות, ראוי לכל יר"ש לא לנסוע מביתו, באופן, שיכניס עצמו לספיקות.

בפירוש טובי חיים על התדב"א פכ"ו (אות כ"ב) שם על המילים וקדושת שבת וז"ל: עיי"ש קודם. **וכתב בספר חרדים** דע כי כל יום ויום הבא לקראתך הוא נסיון חדש לך. שכך אמרו וז"ל בכל יום מתחדש יצרו של אדם עליו. לכן מתחילת כניסת היום השכם והערב לביתו של הקב"ה והתחנן לו שיהיה בצרת נסיוןך שלא תכעיסנו תכנס לשלום ותצא לשלום. וכן בתחילת השבוע כמו שסדרו בהבדלה באמירת (רבונו של עולם דאח"כ) החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ופשע. וכן בתחילת החודש. וכן בתחילת השנה. ועי"ז נאמר אשרי אדם מפחד תמיד עכ"ל. ואיתא באבות פ"ג רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים שנא' ובמושב לצים לא ישב, אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם כו' מנין שאפילו אחד כו'. וצריך לזהר תמיד שלא לעבור על משנה זו שלא לעסוק בשיחה בטילה לעולם. **ולכן צריך לזהר גם במוצאי שבת תיכף אחר הבדלה והזמירות לעסוק בתורה ומצוה ויראת שמים ולא בשיחה בטילה ח"ו. ולא לשמוע להיצה"ר שמפתה אותו לעסוק בשיחה בטילה ח"ו או בדברים שאפשר בלעדם.** ומעלה בדעתו כי עתה אין הזמן גרמא לעסוק בתורה בקביעות. **צריך לידע כי כן דרכו של היצה"ר בכל מקום שיוכל לקנות שלימות הרבה מתגבר עליו מאוד שלא להניחו. וכן במוצאי שבת דיוכל לקנות שלימות מקדושת השבת על כל השבוע על ידי תורה ועבודה כנ"ל מתגבר יותר ח"ו. וכתב בספר חסידים** סימן ז' דכל דבר שקשה לו לאדם ועושהו שכרו הרבה מאוד. ובסימן קנ"ה כתב דמקבל שכר טוב מה שאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצוות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודוחק עליהם. לפיכך טוב יותר לעשות אותו דבר שיצר הרע מתגבר עליו ומכניע את יצרו בעבור הבורא ברוך הוא עכ"ל.

ואביא עוד ראיה **דהיצה"ר מתגבר מאוד במקום שיוכל לקנות שלימות.** מענין מנהג הרע של שחוק הקראטין בחנוכה. וכבר הרעישו עי"ז בספרים הקדושים. והקדמונים בעלי גילוי אליהו ז"ל כתבו לצום ארבעים יום אף על שחוק אחד בשנה. ובספרי מסגרת השולחן סי' קל"ט הבאתי קצת מזה. **ובספר בני יששכר** בדרושים לחנוכה כתב וז"ל: ומזה תתבונן גודל האיסור והפגם הנעשה בנפש מי שעוסק ח"ו בשחוק הקראטין אשר המציאה הקליפה כו' ורצו להגביר חכמות החיצוניות, ולא באלה חלק יעקב ליהודים היתה אורה זו תורה, ואתה דע לך עכ"ל. **ולהבין הדברים מה שהיצה"ר מתגבר מאוד בחנוכה דוקא** הוא על פי מה שכתב שם בשם הרב הקדוש **בעל הרוקח** ז"ל דתיקנו בחנוכה ל"ו נרות כנגד האור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות כמו שאמרו רז"ל בפסיקתא. וכתב עוד שעל אות ט' של וירא אלקים את האור כי טוב יש עליה ד' תגין להורות ד' פעמים ט' היינו רמז אל ל"ו נרות של חנוכה ע"ש. וכתב בספר **בני יששכר** שם דהנך רואה דבריו ז"ל שכל דבריו דברי קבלה מפי אליהו ז"ל אמר שהארת המצוה נר חנוכה הוא מהארת אור הגנוז ונקבע לדורות ברוח הקודש מפני שידעו דבכל שנה יתגלה האור ההוא. על כן קראו לימים האלה חנוכה שהוא חינוך והרגל עד לעתיד גאולה העתידה שאז יתגלה לנו האור הגנוז בשלימות, כמ"ש והיה לך ה' לאור עולם. ונגז בתורה. ונר חנוכה הוא חינוך והרגל לאור ההוא. **ועל כן הוא מסוגל לתורה.** על כן הרגיל בנר הווין ליה בנים ת"ח (כדאיתא בשבת דף כ"ג ע"ב) והנה הרב הקדוש **מו"ה מקארעץ** אמר דל"ו נרות של חנוכה הם כנגד מסכתות כי התורה אור עכ"ד. ונראה לבאר על פי מ"ש דהיונים רצו לבטל חכמת התורה שנקרא אור ובתוכה גנוז האור הראשון כו', ואח"כ בעת הישועה ליהודים היתה אורה ונעשה הנס בשמן ומנורה המרמזים לחכמה.

עוד אמר הרב הקדוש **מו"ה ר' פנחס** ז"ל דבכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות מתגלה הארת האור הגנוז והוא אורו של מלך המשיח עכ"ד. וכבר ידעת שהאור הגנוז מביטין בו מסוף העולם ועד סופו. **והארת נר חנוכה הוא הארה מן האור ההוא ועל ידה אנחנו יכולין להביט בתורה אשר האור גנוז בה עד כאן לשון ספר בני יששכר** שם בקיצור. **ממילא נשמע מכל זה דימי החנוכה מסוגלים ללימוד תורה להמשיך על עצמו ובקרבו הארה וקדושה מאור הגנוז.** ובפרט בלילה דאיתא בזוה"ק פ' תרומה (דף קמ"ט) אמר רבי יוסי ההוא אור איתגנוז ואיהו אזדמן לגבי צדיקא לעלמי דאתי כו'. רבי יהודה אומר אלמלי אתגנוז מכל וכל לא קאים עלמא כו' ובכל אתר דלעאן באורייתא בלילא חד חוטא נפיק מההוא אור גנוז ואתמשיך על אינון דלעאן בה כו' עכ"ל.

וזה בכל השנה ומכ"ש בליל חנוכה שמתגלה הארת אור הגנוז כנ"ל. בודאי הלימוד אז מסוגל מאוד להמשיך בקרבו הארת אור ההוא על ידי עסק התורה, ולכן מתגבר מאוד היצה"ר אז לבטל מהתורה

ולעשות ההיפוך לפגום ולקלקל מוחו וחשבתו בשטותים והבלים של שחוק הנ"ל, אבל השם יתברך הבטיח לנו בתורתו ואתה תמשל בו, ואמרו רז"ל דהבא ליטהר מסייעין אותו, ולכן צריך להתחזק מאוד בתורה גם בימי החנוכה, ולברוח משחוק הנ"ל כמטחוי קשת, ולא יעלה במחשבתו לעשות שום שחוק וביטול ח"ו, רק לעסוק בתורה ויראת שמים ולפום צערא אגרא וכמו שכתבתי למעלה. ואגב נזכר עוד דלא די להיצה"ר שמפתה את האדם לבטל מתלמוד תורה בלילות דחנוכה אלא אפילו בין מנחה למעריב שמדליקין נרות חנוכה בבתי כנסיות ובתי מדרשות וזה שנשאר לנו מן הדלקת המנורה שבבית המקדש, כמ"ש הרמב"ן ז"ל בפרשת בהעלותך דרמז שם לנרות של חנוכה שנוהגת אף בגלות. וכתבנו למעלה דבשעת הדלקת נר חנוכה מתגלה הארת אור הגנוז, ומכ"ש בבית המדרש שהוא מקום התורה ותפלה וברוב עם, ועם כל בי עשרה שכינתא שריא. ממילא אם היה ההדלקה ביראה והכנעה ההינו זוכים אז להארה של האור הגנוז, ועיין לעיל פ"ט מה שזכו דבורה וברק על ידי ענין כזה. אכן היצה"ר הוא רק רע כל היום ורוצה לבטל גם טוב ההוא ח"ו במה שמכניס בלב הנערים בקצת בתי מדרשים לעשות שחוק בעת ההוא כידוע. ועיין לעיל פ"יג שמפליג מאוד בעונש הליצנות ר"ל, ואף התינוק נענש בזה כמבואר שם. והרי אתה רואה גודל הפגם שמביא היצה"ר אם אינם נשמרים ממנו ועל כל ענינים הנ"ל אמרו רז"ל בברכות י"ז. ולעיל פ"יג ובתדבא"ז פ"א לעולם יהא אדם ערום ביראה. ופירש"י ז"ל להערים בכל מיני יראה ליראת בוראו עכ"ל.

ולכן מוטל על כל מי שבידו למחות שלא להשגיח על כבוד עצמו רק לקיים מה דאיתא לעיל בתדב"א שם כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מתרבה וגם כבוד עצמו מתרבה. ולמחות בדברים הנ"ל ויכול לומר להם דבזכות זה יזכו לאור התורה, ויהיה להם דעת להבין ולהשכיל בתורה, מחמת שיזכו להארת אור הגנוז כדלעיל, ולדעתי יש לנהוג במקומות אלו שהאב"ד ידליק בביהמ"ד הנרות דחנוכה, או המוחזק לירא שמים בבית המדרש ההוא, וממילא יהיה להם דרך ארץ ויתרבה כבוד שמים, ונזכה להארת אור הגנוז ולאור התורה וכל טוב, ואשרי מי שזוכה ומזכה את הרבים בכל זה בעזה"י, ובשעת הדלקת הנרות בבית הכנסת או בבית המדרש יהיו הכול ביראת שמים כמ"ש בספרים הקדושים וכדכתיב וגילו ברעדה וגם יזמרו איזה זמר כגון ברוך אלקינו שבראנו לכבודו וכדומה לכבוד השם יתברך ולעשות נחת רוח לפניו יתברך וגם יזהר כל אחד אחר הדלקת הנרות שבביתו לבוא לבית המדרש ללמוד תורה כפי יכולתו ויתגדל ויתקדש כבוד השם יתברך וכבוד התורה על ידינו תמיד ונזכה לאור החיים הנצחיים אמן ע"כ העתקת הטובי חיים שם.

מכתב שכתב רשכבה"ג רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א בשנה שעברה.

בס"ד

לכבוד בני הישיבה הק' רנה של תורה בכרמיאל ה' עליהם יח'

עומדים אנו בימי החנוכה בו רצו היוונים להעביר על הדת והקב"ה בחסדיו הגדולים הצילם.

והנה בימינו אשר החושך מנסה לגבור על האור ע"י אנשים אשר מנסים להפריע ללומדי תורה

מבית ומחוץ עלינו להתחזק יותר בלימוד התורה ועי"ז נזכה לאור הנצחי בבא"ס.

א.ל. שטיינמן נר א' דחנוכה תשע"ו

מתוך שיחת מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א (יום ג' י' בכסלו תשע"ה בישיבה)

מה שנוגע לנו למעשה מלבד מה שצריכים להודות ולהלל כשיגיעו ימי החנוכה, **צריכים גם לדעת כי "חנוכה אינו בין הזמנים" ואדרבה זה זמן הראוי לחיזוק התורה מפני שבימים אלה היתה הגזירה להשכיחם תורתך, ויש בהם חיוב יותר לעסוק בתורה, ואע"פ שבציבור יש כאלה שחנוכה גורם להם לרפיון, זהו שלא כהוגן, ולא כך צריך להיות אלא הוא זמן של חיזוק בתורה. וגם מה שצריכים להפסיק מן הלימוד להדלקת נרות חנוכה, שהיא מצוה שא"א לקיימה ע"י אחרים, יש להפסיק רק למה שמוכרחים, ומיד אח"כ לחזור לתלמודו, ואין זה צריך ליקח הרבה זמן.**

נס מכסה נס

א. ידוע דחנוכה ופורים בני חדא בקתא נינהו, בהיותם חגים שניתקנו ע"י חכמים כהשלמה וגמר למועדים. גם ידוע החילוקים אשר ביניהם, שזה גזירותיו היו ברוח להשכיחם תורתך וזה בגשם להשמיד מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, או שזה פרסומי ניסא שלו בראיית הנרות, וזה פרסומי ניסא שלו בשמיעת המגילה. אבל נראה להוסיף כעת עוד חילוק נפלא בעצם צורת ה'נס' מול ה'צרה'.

הנה מגילת אסתר נקראת ע"ש ההסתרה, כדברי הגמ' אסתר מן התורה מנין שנאמר "ואנכי הסתר הסתר פני ביום ההוא". אולם כל אחד יודע שכל ההסתרה היתה רק במשך הצרה, שכבר עמדו אחר סוף חשבון השבעים שנה, ולא ראו שום מוצא מסבך גזירת המן, אסתר יושבת עם המלך למשתה והעיר שושן נבוכה. וגם עצם הגזירה היתה בהסתרה עצומה, שהמן שלח את האגרות הראשונות ככתב חידה, שמצווה עליהם להיות עתידים ונכונים לרגע המיועד שבחודש אדר, ולא ידעו מה יהיה אז. וגם מרדכי נודע לו כל דבר הגזירה בדרך לא דרך, ואפילו המגילה לא מגלה זאת רק נאמר בסתם 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה...' אולם לעומת זאת עצם הנס היה בפרסום ובגילוי עצום, עד כדי כך שהדברים נכתבו בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס, כי ראו כולם את מלכות אסתר ומרדכי, תליית המן ועשרת בניו והריגת אויבי היהודים וכו'.

משא"כ בחנוכה הכל הפוך, הצרה הייתה גלויה וידועה, היונים שולטים, רבים מתיוונים, ורוב העם נוהה אחריהם, נפרצים חומות מגדלינו ונטמאים כל השמנים, צרה גלויה וברורה! ואילו עיקר הנס היה במעטה גדול מאד. וכבר עמד על כך החת"ס בדרשות: דפורים ופסח לא מראה כ"כ חיבה לעם ישראל, כי אולי הקב"ה עשה נס, למען ידעו כל הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, בשמעו עמים ירגזון, ונפל פחד מרדכי עליהם וכו', משא"כ הנס של הנרות היה בבית המקדש, ומי ראה וידע זה, רק הכהנים הנגשים אל ה', והרוצה יכחיש כל אלו ואין כאן כבוד שמו, ולא היה צורך רק להודיע לנו חיבתו ורצונו עצמו, עכ"ד הקדושים, ומביא שם (דף ס"ד) שכדבריו כ' הראב"ד בספר דברי המלחמות בית שני. וכ"כ הגרש"ז שנס החנוכה בנוי על אמונת חכמים, שהאמינו לכהנים שהמנורה דולקת בנס, ולכן לא נתנה להכתב כי כל עיקרה בנויה על תושבע"פ ועל האמונה ברבותינו. (נעתק מהרב טרגר בהיכלא החדש)

ואכן בדקו ומצאו שהן ביוסיפון והן בספר החשמונאים אין תזכורת אחת לנס העצום והפלא של פך השמן, ואיך זה יתכן? אבל להנ"ל א"ש היטב, דבאמת זה לא היה ידוע בפי כל, או משום שהכהנים לא רצו לפרסם שנמצא שמן טהור כי חששו מהחילונים והציונים ושאר המתיוונים למיניהם בכל חניכות ושמות לוואי דאית להו, שמא יבואו ויטמאו גם שמן זה. או משום שאותם ריאליסטים מלגלים שטוענים תמיד שהכל טבע, פשוט לא האמינו לנס זה,

ביטלוהו כלאחר יד וטענו שהפתילות הוחלפו לדקות יותר ואינו נס. ומתבאר, שהנצחון הוא רק 'גוף' הנס, אבל פך השמן הוא 'נשמתו'.

ב. לכשתמצי לומר מתבאר הדבר בסוגיית חנוכה בשבת, דהנה אחר עמוד שלם שהגמ' דנה על הפתילות והשמנים, על הדלקת חול ושבת, על עת ומקום ההדלקה וכו', מתעוררת הגמ' ושואלת מאי חנוכה וכו', ולהנ"ל י"ל, דכעת אחר שסיימה הגמ' להעמיד את גדרי מצוות חנוכה, ונתברר לן שהעסק העיקרי של חנוכה הוא הדלקת הנר שבו נמצאים כל הדינים וההידורים, אז תמחה הגמ' א"כ מאי חנוכה, ופרש"י: על איזה נס קבעוה? כי כבר ידענו שהיו גם ניסים אדירים בעצם המלחמה כנוסח על הניסים ה' מיני 'ביד'... ומאיך היה גם נס פך השמן, וא"כ על מי מהם נקבעו ימי החנוכה.

ומשיבה הגמ': ...שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו את כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כה"ג, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה, עכ"ל. הרי שבה' תיבות בלבד 'וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום', ובתוך כמה שורות, הבליעה הגמ' את הסיפור הגרנדיוזי של המלחמה בפילים, ושאר גבורות שארעו שם. אלא ודאי שכ"ז שימש כפעולת הסחה לנס האמיתי שארע בתוך ההיכל פנימה במציאת פך השמן, וכמו שהצורה בה נתגלה פך השמן היה באופן של 'הצנע' כדפרש"י שם, ובחותם, כך לעולמים נשאר הנס הזה חתום, ובאופן של הצנע.

ומדוקדק מאד בנוסח על הניסים, שביחס לגזירה ולמלחמה מתוארים כלל ישראל כ'עם' - כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל... אבל לבסוף ביחס לנס פך השמן נזכר תואר 'בנים': ואחר כן באו **בניך**... ומבואר שרק בדרגת בן, הובן הנס הזה, ודו"ק. ואולי לכן רק שנה אחרת קבעום, כי באותה שנה היו שיכורים מ'גוף' הנס בניצוח המלחמה, ובקושי נתפס בתודעת ההמון 'נשמת' הנס במציאת פך השמן ודליקתו ח' ימים. ורק לשנה הבאה שנגרעו קצת הרוחות קבעוהו לדורות, כי רצו שלדורות יקבע דווקא החלק הנשמתי והמוסתר של הנס - מציאת הפך הטהור, ולא רק הניצוח.

ג. ובזה בין נבין גם היום פשר המרחק האדיר שיש בין האברכים שוקדי התורה, לבין אנשי החוץ אפילו אלו המכונים חרדים. תשאל להם על תקומת העם היהודי אחר השואה. אלו הראשונים במעלה יספרו בהתפעלות אדירה על תקומת הישיבות והכוללים ופריחת התורה, והאחרונים נתפסים לחיצוניות של נצחון במלחמות, ועל התבססות המדינה וכינונה וכו', והאמת שזה הנהגת ה"ת" לכסות בניסים החיצוניים את הנס האמיתי שמתחולל בהיכל בפנים, נס שאינו ניכר בחוץ, של צפחת שמן שאינו כלה, ואור המנורה שלא כבה, אכן עד היום, עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

אודות ה'כיפוף' לרוחות הזמן

א. ישנו ענין עדין מאוד, שיסודו בירידת הדורות. אך מכיון שיש בעניינא דחנוכה שפיכת אור על ענין זה, א"כ זמנא קגרים לבררו. המדובר הוא במה שרואים הרבה פעמים מעין 'התכופות' של גדולי ישראל למצב הדור, ו'ויתור' על עקרונות ישנים, יש לפעמים שזה מגיע בדרך 'דחיפה' להדיא, ויש לפעמים שזה רק באופן של 'העלמת עין' מכוונת, אבל עכ"פ בכמה מציאויות במשך ההסטוריה מצינו ראינו שגדולי הדור נזקקו למנהג מסויים, ודנו שלצורך קיום התורה, או העמדת ההלכה, יש לוותר עליו, בבחי' ביטולה זו קיומה.

ולמשל נביא דוגמא עתיקה, של היתר כתיבת דברים שבעל פה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, בוודאי שאלמלא היתר זה היתה משכחת חלילה תורה מישראל, והרי היה זה בעצם מעין 'התכופות' לשכחה ע"י 'דחיפה' להדיא. שהרי זולת הגר"א שקיצר במילותיו, בפשטות נקטינן שכל המרבה בכתביה הרי"ז משובח, וכדברי המהרש"א הידועים דלפיכך נקראו החכמים סופרים מפני שעיקר הלימוד העושה רושם הוא הבא מכתובת יד, וכן התבטא החזו"א שכתובת סוגיא כעשר חזרות, וכל המרבה הרי"ז משובח...

ואף בדורות האחרונים ראינו כמה עניינים שגדולי ישראל שינו מוסכמות קודמות לצורך השעה, כמו למשל לימוד תורה לבנות, שרעשה הארץ על רעיונה של הרבנית שרה שנירר ע"ה, והחליטו להזעיק את הח"ח בצעקות שחדש אסור מן התורה וכו', ויען ויאמר אותו ישיש קדוש: מה, כזה דבר טוב עושים כאן, ולי אין חלק בזה...?

וכך למשל בקום המדינה שהורה ובא מרן החזו"א זי"ע ללכת לבחירות לכנסת ברשימה חרדית, והירושלמימר'ס צווחו מרה שיש בזה משום אל תיטוש, ואסור להשתתף, וחנופה לרשעים וכו', ובאו כמה עזי פנים מהם ודפקו על שולחן החזו"א, ואיימו עליו שירושלים לא תשתוק ע"ז כי יש חרם מהמהרי"ל דיסקין זי"ע שלא להצביע בבחירות, אבל החזו"א השיב להם ברוגע: החרם היה תקף כשהיה אסור להצביע, כעת פסקנו שמותר להצביע...! והרי ברור שהחזו"א מודה לכל הטענות, אלא שכעת עדיף להתכופף...

וכן בנוגע לש"ס שוטנשטיין היו מגדולי ישראל שמיאנו לקבל כל שינוי בצורת הש"ס המקורית, מטעמים מזבנים, ובסופו של דבר לא היה שייך למנוע את המהפך, וכעת יש לנו גם מתיבתא, ומאורות הדף היומי וכו', כי ראו חכמי הדור האחרון שא"א להעמיד חומה בצורה בעד הש"ס המקורי, כי עת לעשות לה', וכעת יש לקרב אלפים ורבות שאין ביכולתם להוגיע מוחם בש"ס הישן...!

וכך הוא הדבר בנוגע לכל ענייני הלבושים של אנשים נשים וטף שמשתנים ומתעדכנים ע"פ המודה, וקשה מאוד להיכנס לפרטים, אבל רק לדוגמא נביא מה שהיה כשסלבדוקא הגיעה לחברון, וכל מי שראה פעם תמונות יודע שהיו הולכים עם חליפות אפורות וכובעים לבנים, ואנשי היישוב הישן לא ידעו איך להסתכל ע"ז, עד שבא מרא דארעא דישראל הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע ואמר אלו מלאכים בלבוש קצר, ושלח את נכדו ללמוד שם תורה ויראה...

אבל, כאן מגיע האבל הגדול... מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לתת אישור 'כיפוף' במקרים האלו? אך ורק מי שהוא גדול בדורו ועינו צופיות למרחוק, ויודע לשקול שכר מלחמה כנגד הפסידה, ושכר ויתור כנגד דירדור אפשרי, ולכן אין למרה ולהתיר לבא בקהל, כל מיני גחמות שבאים להתאזרח אצלנו, אא"כ גדולים מאשרים זאת.

ב. וכל זה קשור לחנוכה, בתרתי, ראשית שרק בגלות יון מצינו מציאות חדשה של מתיוונים, שביסודם היו אנשים שניסו 'לשלב' רעיונות יוניים בתוככי היכלי התורה, ורצו להכניס את החוכמות הזרות שנשבו באונברסיטאות של יון להכשירם לבא בקהל ועידה, עד שבאו החשמונאים הקדושים וידעו לקבוע שזה לא, 'כיפוף' כזה לא בא בחשבון, ולכן מדליקים את הנרות בפתח הבית, להורות על הנס הגדול שהצליחו לעצור את רוחות הרחוב שלא יכנסו פנימה...

אבל יתירה מכך האיר את עינינו הפחד יצחק צדוק"ל (שהשבו ע חל יום היארצייט שלו), ודבריו נסובים על מה שמצינו בספר דניאל שאמר על גלות יון "והודי נהפך עלי למשחית", וכדי לבאר זאת הקדים שם (במאמר ז' אות ד') כדרכו לבאר מה ההגדרה של 'הוד', וכך ביארו: הנה בדרך כלל יודעים אנו שתיבת 'הוד' מתפרשת במובן של יופי, אבל מאידך גיסא ברור שהוד ויופי אינם שמות נרדפים, אלא ההוד הוא סוד מסויים של יופי, והוא היופי הנמצא ב'גמישות', שהרי הוד משמש גם להודאה, וא"כ ההוד, מתאר את היופי הגנוז בתנועה של התבטלות עצמית, ומביא לכך את מה שאמרו חכמים לעולם יהא אדם רק כקנה שאפילו כל רוחות שבעולם אינן מזיזות אותן אלא הולך ובא עמהם, כיון שדוממו הרוחות עמד קנה במקומו, למדנו מזה כי אע"פ שתמיד כפיפות ונצחון הם תרתי דסתרי, מ"מ לפעמים אתה מוצא שדווקא כוח ההתכופות משמש גורם לנצחון, כך שתנועת ההתכופות אינה תנועה של חסרון-כח, אלא דווקא להיפך תנועה של עדיפות-כח. **וזו תקיפות בצורה של חלישות.** ומכיון שיש כאן התאמה מיוחדת בין כוחות הכי מנוגדים, ע"כ ניתן ליופי זה שם בפנ"ע - 'הוד'.

אבל ישנה סכנה עצומה ב'הוד' בפנ"ע, כי בשעה שמידת ההוד בודדה, הלא איננה אלא כפיפת קומה בפני המתנגד, וזה כמעט הכשר לנפילה, ולכן מוכרח להופיע בסוף הניצחון של ה'הדר' המשלים את המהלך של ההתכופות, כי סתם הודאה אינה אלא התבטלות, ובכך הסביר את ענין של המהדרין שנקבע במצוות נר חנוכה כחלק מן המצווה מה שלא מצינו בכל המצוות, כי ה'הדר' הוא הנצחון האמיתי, ולכן בתחילה תיאר זאת דניאל 'והודי נהפך עלי למשחית' כי כל עוד שזה רק הוד לא רואים אלא התכופות, ורק כאשר זה הגיע למעביר נוגש הדר מלכות, אז התברר הנצחון.

והוא מאריך שם להוכיח את יסודו, אבל מה שנוגע אלינו יסוד זה, שאע"פ שחלילה לנו לנסות 'להתגמש' ו'להתכופף' בפני רוחות שונות שנושבות ללא הרף מהחוץ הפרוץ, ואף שומה עלינו לאגוף תריסים ולחזק מבצרים, אבל מאידך אין לנו לזקוף גבה, בכל עת שגדולי הדור מתיירים להתשמש בעניינים שעד כה היו רחוקים, כי זה כוחם המיוחד לבנות **תקיפות בצורת חלישות**, וזה הודם והדרם.

כשרונות "מבוזזים"

א. הנה בימינו נשמעת מידי פעם הטענה נגד מערכת הכוללים, שהיא מערכת מידי קבועה ו'עדרית', שכביכול לא נותנת מענה למגוון כשרונות המצויים בקרב האברכים, ולטענתם הקו הלימודי האחד פוגם בניצול האישיות שלהם וגורם ששכלם יהיה קבור באין שימוש, ויש לדעת מה להשיב לטענה זו, ואמנם האברך המצוי לא מוטרד מזה, כי הוא מוצא מספיק מיצוי לכשרונו בתוך תורה, אבל לפעמים יש מי שניחן בכשרון מקורי, וחש מבוזז ובלתי מנוצל...

ולבאר זאת עלינו להבין למה התגלגל יון דווקא למנורה של בית המקדש לטמאות את שמניה, כנוסח הפייט 'ופרצו חומות מגדלי וטימאו כל השמנים', דמשמע שעיקר מה שפרצו למקדש היה בשביל לטמאות את השמנים שזה היה כל מגמתם ושאיתם. וכן משמע שעיקר הנס היה שמזימתם זו לא הצליחה כדפייט: 'ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים' כנודע, שמצאו שם פך שמן קטן חתום בחותמו של כה"ג. וכן חזינן דעיקר מצוות חנוכה היא הדלקת הנרות זכר לנס פך השמן. וא"כ משמע שזהו החלק העיקרי במאבק של היונים והחשמונאים, ומה ראו ללחום בזה...?

ברם הביאור הוא, שהמנורה סימלה את השיעבוד המוחלט של כל ד' החכמות שיש בעולם לחכמת התורה, ויסוד הדבר ביאר ביערות דבש (דרוש ז'), דא"י בשבת (כבב), שהנר המערבי היה עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, וצ"ב למה זה היה עדות, ואם כי היה מופת חוץ לטבע, הלא הרבה מופתים ושינוי טבע היו במקדש כנודע, וכן מהו שאמרו ממנה היה מתחיל ובה היה מסיים?

ותירץ: ונראה כי שבעה נרות הם שבעה חכמות, כי ידוע חכמה מכונה בשם נר, חכמת אדם תאיר פניו, ושבעה נרות הם חכמות חיצוניות, ונר המערבי היא חכמת תורתנו הקדושה, שכינה במערב, וכל החכמות משתלשלות מתורתנו ומשם מקורם ושם ישובו, כי כולם הם נערות המשרתות את המלכה, כמ"ש הרמב"ם שהם לרקחות ולטבחות, וכולם צריכים לתורתנו, כי כל החכמות פרפראות לתורתנו. (ואח"כ מאריך שם ברשימת חכמות: המשקלות. התכונה. התולדה. הטבע והרפואה. הצמחים והמחצבים. הרקחות והרפואות. אלקימייא. הציור והמוזיקה. ההיגיון והנימוסין.) וזהו מאמרם על הנרות כלפי נר המערבי - 'ממנה היה מתחיל ובה היה מסיים', **כי ממנה כל החכמות ובה היו מסיימות** שכולם טפלים אליה. עכ"ד.

וזהו הטעם למה היונים רצו לטמאות את השמנים דייקא, כי היה לצנינים בעיניהם התפיסה הזאת שכל החכמות כפופות לתורה ויונקות ממנה, והם החזיקו שחכמת התורה היא אחת מיני אלף, והעיקר היא החכמה היונית, וע"כ רצו לבטל עדות עצומה זו.

ב. והנה א"י בירושלמי (חגיגה טא): אחר הציץ וקיצץ בנטיעות, מני אחר? אלישע בן אבויה **שהיה הורג רבי תורה** (כשראה נערים שנתרבו וגדלו בתורה הרג, פני משה), אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משבח באורייתא (שהיה רואה אותו מצליח בתורה) הוה קטיל ליה, ולא עוד אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טליא קומי ספרא (שהיה נכנס לבית המדרש והיה רואה נערים שנכנסים לבית רבן, קרה"ע), והוה

אמר מה אליו יתבין עבדין הכא (מה אלו יושבין כאן, כלומר, מה תועלת להן בלימודן, סופן שלא יצליחו בלימודן, קרה"ע) דהן **בנאי** אומנותיה, דהן **נגר** אומנותיה, דהן **צייד** אומנותיה (זה ראוי לאומנות שיהיה בנאי וזה נגר) וכיון שהיון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון (כששמעו זה הניחו בית הסופר והלכו להן, פני משה) עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטאי את בשרך (שבדברי פיו היה מחטיא התינוקות וכו', קרה"ע).

ומתבאר שאחר היה הולך בדווקא למוכשרים והיה הורג אותם, וצריך להבין מאי משמע הורג אותם, וכי הוא היה מוציא סכין ושוחט אותם...? לא מסתבר...! וגם בירושלמי א"י משמע שהרי מוסיף ולא עוד... ואם הוא היה הורג את החכמים בפועל ממש, היה צריך להפוך את הסדר ולומר שהיה מוציא מלימוד ולא עוד אלא שהיה הורג (ואולי להורות שגדול המחטיא יותר מההורג), ויותר נראה לומר שהוא היה הורג אותם נפשית, שהיה צוחק עליהם ומבזה אותם, מה הם משקיעים בלימוד, ומה יצא מהם, ואיזה חיים קשים וכו'.

ג. ונראה דאת ההיפך הגמור מזה אמר תלמידו של אחר - רבי מאיר (שעל יחסו לאחר נאמר בגמרא: ר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק), כמבואר בשלהי קידושין - ר"מ אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואינו מלמד את בני אלא תורה, דלכאורה לא מובן ממה הוא בא לאפוקי? אבל עכשיו מבואר היטב, דהוא היה צריך להתמודד עם כל ה'מכונים' שייסד אחר, רבן, וע"ז צעק שהוא אינו שומע לו, ודוחה את כל ההצעות המגוונות לעבודה, רק שטייגען...!

ולפ"ז ניתן אולי לבאר את דברי הגמ' בחגיגה (טוב), שאמרו על אחר **שזמר יוני** לא פסק מפיו, ויהיו אולי שיסבירו שטמון במקצב הנגינה שלהם השחתות עמוקות שמביאות לקלקול בנפש, אולי. אבל לפי דברי הירושלמי, יש לומר דהזמר היוני היה קריאות עידוד לצאת להשתלם בכל מיני חכמות מחכמות שונות, דענין זמר הוא החזרה על ענין אחד הרבה פעמים, דלעומת זה מצינו שאמר ר"ע (סנהדרין צטב) זמר בכל יום זמר בכל יום, שיחזור על חכמת התורה הרבה פעמים, ויון היה להם זמר משלהם בשבח ההתמחות בחכמות העולם, ודירבן ועודד צעירים לצאת החוצה ולהתקצץ...

מידי מוזר לנו הזמר הזה... אנו מתמודדים עם כל מיני מזמרים כאלו תלמידי יון שמנסים בכל כוחם להיכנס למחניו ולעניין את לומדי התורה ועמליה לצאת ללימוד כל מיני חכמות, ואם פעם היה זה בניה נגרות וציידות, היום זה הנהלת חשבון, עורכות דין, ומחשבים... אולם הזמירות הללו הם זמר יוני מובהק, והניצחון עליהם היא המנורה שמורה **שכל החכמות משתלשלות מתורתנו**.

וממילא שום כשרון אינו מתבזז חלילה כאשר עוסק בתורה, להיפך, ככל שמעמיק בתורה ולומד יותר שנים, משתבחת חכמתו ומתחדדים כשרונותיו, ומי שטוען לו שמפסיד את ההתמקצעות והניסיון 'זמר יוני' הוא, ורואים בחוש על אנשים רבים שלהם כשרון יחודי, שדווקא בזכות שנשארו בלימוד, לא זו בלבד שלא נפגע כשרונם כלל, אלא שמצאו אפשרויות רבות למנף את כשרונותיהם בלימוד, ציור ושרטוט בעירובין וסת"ם, אומנות בלימוד כלי מקדש, ועוד, ואמנם אי אפשר לדעת מראש, אבל **משמים מכונים אותו...!**

להיות חשמונאי

א. יש לתמוה תמיהה גדולה רבה ועצומה עד למאד, הנה אנו משבחים את הקב"ה ב'על הניסים', נתת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', ו'רבים' היינו כל צבאות העולם (כדאיתא במגילת אנטיוכוס שהיוונים גייסו את כל העולם לעזרתם), עד שאיתא עוד שבמשך כ"ג שנה הסיקו ישראל תנוריהם מהקשתות והרמחים שלהם, ו'מעטים' היינו י"ג אנשים בלבד, כדפירש"י בוזאת הברכה עהפ"ס "מחץ מתניים קמיו", ו"ב בני חשמונאי ואלעזר. וא"כ תימא רבתא, איך מתוך מועטים אלו ימותו במלחמה, דמפורש במגילת אנטיוכוס דיהודה הבכור שהיה שקול בכוחו כנגד כולם מת בקרב הראשון, וכן מסופר שם דאלעזר האח הקטן טבע בפרש הפילים ומת, ובמדרש ר' דוד הנגיד כתוב דמה"ט לא קבעוהו ליו"ט, ותמוה טובא איך לא הועילה להם תפילת משה עליהם, ולמה לא עשה הקב"ה נס שלם כמו שהיה במלחמות יהושע שלא נפל ממנו איש.

ונראה שמונח כאן יסוד, שבשביל לזכות לנס כ"כ עצום להצליח בקרב כזה, בעיני ב' תנאים: **א.** מוכרח להיות שכל פסיעה תיעשה בעיצה והכוונה מגדולי הדור. **ב.** מוכרח שתהיה כונתם אך ורק לשם שמים להצלת כלל ישראל ולא למען שום מטרת ניצוח, ואם יחסר אחד מהתנאים הללו, לא יוכלו להכליל בנס השמימי הזה, ופשוט.

ומעתה בכדי להצדיק דין שמים נראה, דאמנם התנאי הראשון נתקיים אצלם, דא' במדרש דהכניסה שלהם לענין היתה בגלל המעשה עם חנה בת מתתיהו שקרעה את בגדיה ע"ש המעשה. והלשון שם: "וכשהגיע זמן הסעודה נתקבצו כל גדולי ישראל לכבוד מתתיהו ובן חשמונאי שלא היו באותו הדור גדולים מהם..." הרי שמתתיהו ובן חשמונאי היו היותר גדולים שבגדולי הדור ההוא, והציאה היתה ע"פ דעתם. [ועיין בקובץ הערות (י"ט) שכתב שהח"ח זי"ע סבר שברוסיה היו צריכים ללמוד מהחשמונאים, ללחום בזרוע ממש ובמסירת נפש לההרג, אך כתב שלפי המצב א"א לבצע זאת בפועל כי כל מלחמה דורשת שרי צבא לעמוד בראש העם להורותם איך להתנהג...]

אבל לצורך התנאי השני, לקח הקב"ה את החזק שבהם כדי שימשיכו במלחמה על קידוש השם, וז"ל המגילה: "באותה שעה כאשר ראו בני מתתיהו כי נהרג יהודה ויבואו אל אביהם, ויאמר להם: למה שבתם? ויענו ויאמרו על אשר נהרג אחינו אשר היה חשוב ככולנו, ויען מתתיהו אביהם ויאמר: **אני אצא עמכם** ואלחם בעמים, פן יאבדו **בית ישראל** ואם נבהלתם על אחיכם, ויצא מתתיהו ביום ההוא עם בניו וילחמו בעמים" ע"כ. וזמש"כ הב"ח שהחשמונאים 'הערו את נפשם למות', ולפי המבואר הדברים כפשוטן שהרי בעצם יכלו לטעות וללמוד מהריגת יהודה שהמלחמה למעלה מוכוחותם, ולכן יצא מתתיהו בעצמו אע"פ שהיה זקן ושבע ימים כדאי' במדרש, והיתה כל יציאתו למען הכלל כדי **שלא יאבדו בית ישראל**.

ב. ונראה שהדברים מדוקדקים בסדר 'על הניסים', דהנה מקשים מהו שכופל ואומר "נתת גיבורים ביד חלשים וכו' זדים ביד עוסקי תורתך" ואח"כ שוב חוזר ואומר "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך **ולעמך ישראל** עשית תשועה גדולה", הרי כבר אמר נתת...

נתת... נתת...? וכן יש לתמוה מהו שמדגיש ואומר "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך" ומהו 'אחר כך', וכי סדר התרחישים לעיכובא...?

אבל לפי הנ"ל נראה, דעיקר ההדגש של על הניסים, שהחשמונאים לא פעלו בשביל עצמם, אלא בשביל כלל ישראל, ולכן מדגיש בתחילה כשעמדה מלכות יון הרשעה על 'עמך ישראל' להשכיחם תורתך, ועמך ישראל היינו **כולם** בלי יוצא מן הכלל...! וכמו שמבקשים בברכת התורה 'ונהיה אנחנו וצאצאנו וצאצאי **עמך בית ישראל כולנו** יודעי שמך...' כי תפילתנו שגם הצאצאים של ה'עמך...' גם הם יהיו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. ולכן מוכרחים להודיע בתחילה, שהנצחון היה לשם שמים, וזהו, "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, **ולעמך ישראל** עשית תשועה גדולה", היינו שכלל ישראל ניצל, ורק 'אחר כך' באו בניך לדביר ביתך, דרק אז אפשר להמשיך את השבח להי"ת על 'בניך' אלו בני חשמונאי בחירי העם שהמשיכו בפעולתם בקדוש בבית המקדש.

וכך שמעתי פעם מהגר"ש וולבה זצ"ל שהזהיר בשיעור חומש שלו, שכוונת הברכות בשמו"ע צריכה להיות בדווקא על כל כלל ישראל, שמי שיעמוד באתה חונן ויבקש ב'חננו מאיתך דעה בינה והשכל' רק על בני החבורה שלו, לא תענה תפילתו רח"ל, כי היא נתחברה בדווקא בלשון רבים כדי לכלול את כל כלל ישראל עימו.

וזהו כל הענין של נר חנוכה שעניינו להדליק כלפי חוץ... ולמה לא נניח את הנר על השולחן כמו שמצינו בשעת הסכנה שמיניחו על שולחנו ודיו, אלא שהפרסומי ניסא חייב להיות דוגמת הנס, דכמו שהנס התרחש דווקא מכוח כוונתם הטהורה למען כלל ישראל, כך צריך כל יהודי להאיר את האור שבביתו אל החוץ. (לא להדליק ב'רחוב...' אלא להאיר את האור של ה'פנים' אל החוץ...!)

ג. ויתכן שמה שזכה יוסף למלוכה יותר מכל אחיו, בגלל שהיה מקרב את בני השפחות, דאיתא בגר"א דבני השפחות רומזים על החלק הפחות של כלל ישראל, ובני האמהות חשבו שהם עיקר בני יעקב. אבל יוסף ידע שכולם כתובים על החושן, כי לא ידח ממנו נדח... ויעקב מטתו שלימה דווקא יחד עם י"ב השבטים. ודבר זה מודגש בחלומותיו, שראה את כולם במעלה שווה, וראה או שכולם מאלמים אלומים, או שכולם ככוכבים מזהירים, אבל בני האמהות ראו את עצמם כ'כוכבים', ואת בני השפחות כ'עבדים' שמאלמים...

וזו היתה כוונת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל כשהלביש לאברכים פראקים ביו"ט - כבני מלכים - מאן מלכי רבנן, לא בכדי שיתהדרו כטווסים הדורים חלילה, אלא בשביל שיוכלו להקרין סביבותיהם, כי חובה גמורה מוטלת עלינו להאיר אל החוץ, וכך ידוע שלא היה מסוגל להכניס מאומה לפיו בשמונה בבוקר שעה שמליון ילדים הולכים למקומות שאין למדים אפי' קריאת שמע... כי רצון ה' שכל ישראל יצורפו לתורה, מראש החילונים ועד אחרון האי"פוניסטים. ובסוף התומר דבורה כתב דמי שקורא לעמי הארץ חמורים מורידם לטומאה, ולא יזכה שיהיה לו בן תלמיד חכם רח"ל, כי תפקיד הת"ח להאיר גם אל הבעלבת'ם ולהעלותם לתורה, וכדי להיות חשמונאי אמיתי צריך לזעוק אל ה' תמיד ולפעול שלא יאבדו **כל בית ישראל**.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

<p>כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר 08-9741667 דרדק בבתי הכנסת * אוהל תורה * חניכי הישיבות רשב"י גריין פארק ביהכנ"ס בני הישיבות נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנחם אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) תחת תקוה גני הדר בבתי הכנסת: * אוהל אברהם * מקוה בעש"ט מרכז העיר * אבי עזרי * ישיבת לומז'ה קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס * היכל משה - בנה ביתך השרון 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.</p>	<p>בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: * בני הישיבות * חניכי הישיבות מרכז * מגן אברהם * תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל * היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) * בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) בבתי הכנסת: * משכן שרגא * שערי תבונה רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין * ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה * ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 * ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: * המרכז * חזון אי"ש גבעת זאב ביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מודיעין עילית * בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליק, הר"ן</p>	<p>בכוללים: * בית הלל * נחלת משה * חזון איש * פוניבז' (אוהל קדושים) * ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז * חנות גל פז - ר' עקיבא 88 * חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: * מנחם אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) * ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבור) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינור) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר * ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) פבריה קרית שאול * ביהכנ"ס חניכי הישיבות - שערי דעת רח' המגנים 32 פלזסטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות * ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית ישראל * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: * אמשינוב * מנחם אברכים</p>	<p>חופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיווית * שיווית * נחלת משה חלד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן * ביהכנ"ס מאור שרגא אשדוד חובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) חובע ז' 052-7668323 (מונק) חובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס * שערי תורה * ישיבת אור לשרים רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: * כולל עטרת שלמה * ביהכנ"ס לב אליהו ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק * שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבותי * אוהל משה ורחל - רח' פרל * יד אהרון * שבת אחים * היכל צבי רח' סירקין * אשכנז רח' יעל * בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא * שלייכר</p>
---	--	--	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

חיזוק ממרנן ורבנן גדולי ישראל ללימוד התורה בימי החנוכה

בס"ד, כסלו תשע"ה

לבני הישיבות והכוללים ה' עליהם יחיו.

הן מודעת סגולת ימי החנוכה בהם ביקשו זדים להשכיחם תורתך, וברחמי השי"ת גברו בני חשמונאי והעמידו התורה בישראל, וכבר כתב השל"ה הק' שימים אלו מסוגלים להתמדת התורה יותר מבשאר ימים,

ועל כן ראוי בימי החנוכה להתחזק ביותר בעסק התורה ובעמלה, וח"ו שיהיו הימים המסוגלים האלו לימי רפיון והתרחקות מלימוד התורה הק', ויפה עשו בישיבות הקדושות שהנהיגו חיזוק סדרי הלימוד בחנוכה

ולשומעים ינעם ותבוא עליהם ברכת טוב

ר. ס. מ. דובלין
מנהל קה"ק
ישיבת חזקוני

אברהם הלל
מנהל קה"ק
ישיבת חזקוני

בס"ד ימי החנוכה תשס"ו

קריאת קודש

לחיזוקה של תורה בימי החנוכה

איתא בסוטה דף כ"א "כי נר מצוה ותורה אור, מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם". על כן ראויים הם ימי החנוכה שנמסרו בהם זדים ביד עוסקי תורתך להתחזקות בלימוד התורה ועמלה.

ועל בני הישיבות והכוללים להתחזק ביתר שאת בסדרי הלימוד בימי החנוכה, וח"ו שיהיו הימים המסוגלים האלו לימי רפיון והתרחקות מלימוד התורה הק'.

וכמו שכבר כתב השל"ה שהימים האלה ראויים ביותר להתמדת התורה מבשאר הימים, וזכות התורה תעמוד לנו למגן ומושיע

וכבר איתא בחבורת פ"ז אלו"ה מאו דבבד
צמח-ה' ה'ו כ'לון בשביל ורואלי-ה' ה'ז
ל'ל'ון ש'אמרו ב'אמרה, ש'ד' ורואלי-
שה'ו ח'סוק ד'ארה ש'ל' ה'אז
א.ל. ש'ל'ן
א.ל. י'הוד' ל'ס'קוד
י.ג'ש'ן א.ל.ל'ן